

VARU

Varaždinski učitelj

digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

ISSN 2623-7237

Godina 7 / Broj 15/ 2024

Varaždinski učitelj

digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

Varaždin, kolovoz 2024.

ISSN 2623-7237

Nakladnik

Varaždinski učitelj-digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

Glavni i izvršni urednik

Zoran Hercigonja, mag.edu.inf.

Grafička priprema i dizajn

Zoran Hercigonja

Izdanje časopisa

Godina 7 / Broj 15/ 2024.

Kontakt

e-mail: zoran.hercigonja@gmail.com

ISSN 2623-7237

- 1.JASNA COLNERIČ-PODIZANJE ČITALAČKE PISMENOSTI I KOMUNIKACIJSKIH VJEŠTINA UČENIKA RUKOPISOM [6]
- 2.JASNA COLNERIČ-JEZIK I SOCIJALNA INTEGRACIJA IMIGRANATA U ŠKOLI [14]
- 3.BARBARA DUKARIĆ – ČITANJE I SREDNJOŠKOLCI-POSTOJI LI RECEPT? [22]
- 4.TINA JERKIČ-PUSTOLOVINAMA DO „PAUKA PTIČARA“ U PRODUŽENOM BORAVKU [28]
- 5.MARTINA SIMIĆ MEZNARIĆ – MJESEC BORBE PROTIV OVISNOSTI [40]
- 6.MARTINA SIMIĆ MEZNARIĆ – VRTIM ZDRAVI FILM [53]
- 7.KRISTINA KOVAČIČ-MULTIFUNKCIONALNO DIDAKTIČKO POMAGALO ZA DJECU S POREMEĆAJEM U MENTALNOM ZDRAVLJU [64]
8. KRISTINA KOVAČIČ-SUDJELOVANJE U PROJEKTU KAO DODANA VRIJEDNOST KREATIVNOM UČENJU [72]
- 9.MAJA TRUNKELJ ZUPANČIĆ-SUVREMENO SLOBODNOG VREMENA DJECE I MLADIH [79]
- 10.MATIJA VARGA, DRAŽEN RUŽIĆ-UMJETNA INTELIGENCIJA U OBRAZOVANJU [87]
- 11.VLADIMIR KADUM-IGROM DO ZNANJA:PRIMJERI DOBRE PRAKSE U VRTIĆU [97]
- 12.VLASTA SVALINA-STUDIJA SLUČAJA TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19 U VIRTUALNOJ UČIONICI EDMODO [102]
- 13.LUKA SVOLJŠAK-PREPORUKE ZA KRETANJE MLADIH S POSEBNIM POTREBAMA [108]
- 14.LUKA SVOLJŠAK-OSOBNE S DOWNLOVIM SINDROMOM I UČENJE PLIVANJA PO HALLIWICKOVOJ METODI [116]
- 15.LUKA SVOLJŠAK-BOWLING KUGLANJE ZA OSOBE U INVALIDSKIM KOLICIMA [125]
- 16.LUKA SVOLJŠAK-RAZVIJANJE KOORDINACIJE S LJESTVAMA AGILNOSTI KOD DJECE S POSEBNIM POTREBAMA [136]
- 17.MOJAC BOHINEC – KRETANJE I MATEMATIKA [147]
- 18.VERA ŽUŽIĆ, JOSIP STRIJA-O LEKSIKOGRAFIJI NA MREŽI-PROVEDBA PROJEKTA „GIMNAZIJSKI MREŽNI POJMOVNIK“ U GIMNAZIJI PETRA PRERADOVIĆA VIROVITICA [153]
- 19.DIJANA PENAVALA, IVANA KOZIĆ-UMJETNOST KROZ SLAMU IZ DJEČJIH RUKU [163]
- 20.ŽELJKO SIMIĆ-DJEVOJČICE U STEM-u [178]
21. MAJA TRUNKELJ ZUPANČIĆ- RAZVOJ NASTAJUĆE PISMENOSTI [186]
22. ZORA RAIČEVIĆ – O UMJETNOSTI PODUČAVANJA U DOBU DIGITALIZACIJE [195]
- 23.LORANA ANTUNAC-BUDUĆNOST OBRAZOVANJA-ŠKOLE KA CENTRI POUČAVANJA [199]
- 24.ZORA RAIČEVIĆ-VODIČ DO UNIŠTENJA VJEŠTINE PISANJA [207]
- 25.ALEKSANDRA HOHNJEC-PODCAST S GLUMCEM MATIJOM JAKŠEKOVIĆEM KAO REZULTAT SUSRETA OBRAZOVANJA I GLUME [211]
- 26.KLAVDIJA BURAZER-LUTKE U SJENI U 1. RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE [217]
- 27.NATALIJA EKART MISLETA – PRIČA JEDNE DJEVOJKE [224]
- 28.BOJANA POSAVEC VAUPOTIČ – PRILOG ŠKOLE U OBLIKOVANJU ODRŽIVIH VRIJEDNOSTI MEĐU UČENICIMA [229]
- 29.BARBARA BLAŽIČ-IGRAČKE U PROŠLOSTI I DANAS [240]
- 30.BARBARA BLAŽIČ-NEMIRNA DJECA U 1. RAZREDU-IGRE OPUŠTANJA [246]
- 31.BARBARA BLAŽIČ – DIJETE U SVIJETU GLAZBENIH SATI U 1. RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE [252]
- 32.TEJA DEMIČ-POČETNO PODUČAVANJE PROGRAMIRANJA S PROGRAMSKIM JEZIKOM SCRATCH [263]
- 33.JADRANKA DOREŠIĆ-PRIMJENA UMJETNE INTELIGENCIJE U NASTAVI DAROVITIH UČENIKA U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU [270]
- 34.KSENIJA BERNETIČ-POEZIJA NA ZABAVAN NAČIN ZA OSMOGODIŠNJAKE [275]
- 35.KARMEN PORENTA-KAKO TEHNIKA MINDFULNESSA DJELUJE NA UČENIKE [282]

- 36.KARMEN PORENTA-TRI OSNOVNA ODGOJA DJETETA [287]
- 37.KARMEN PORENTA-UTJECAJ EMOCIJA KOD UČENIKA PRVOG RAZREDA [293]
- 38.JADRANKA DOREŠIĆ – UČENIČKA EKSPEDICIJA KROZ FINACIJSKI LABIRINT GRADA [299]
- 39.KRISTINA KOBAL – MOTIVI I VRSTE NEZAKONITIH SPOLNIH ODNOSA S KATOLIČKOG GLEDIŠTA [306]
- 40. ALEKSANDRA HOHNJEC-KREATIVNOST I INOVATIVNOST U BOJI [324]
- 41.JADRANKA DOREŠIĆ – DIGITALNI ISKORACI U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU [331]
- 42.ALEN ORLIĆ – ŠKOLSKI PROJEKT „ČITANJE SUVREMENIH HRVATSKIH KNJIŽEVNICA“ [337]

Stručni rad

Podizanje čitalačke pismenosti i komunikacijskih vještina učenika rukopisom

Jasna Colnerič

Osnovna škola Ferda Vesela Šentvid pri Stični, Slovenija

Sažetak

Podizanje čitalačke pismenosti i komunikacijskih vještina učenika putem rukopisa ima mnoge prednosti i važne aspekte učenja. U članku smo se fokusirali na povezanost s kognitivnim razvojem, boljim razumijevanjem i pamćenjem, poticanjem kreativnosti, očuvanjem kulturne baštine i komunikacijskim vještinama. Unatoč suvremenoj tehnologiji i digitalnim alatima, pisanje rukom i dalje je važno za cjeloviti razvoj učenika i podizanje čitalačke pismenosti i komunikacijskih vještina jer nudi jedinstveno iskustvo koje može obogatiti proces učenja i pridonijeti boljem razumijevanju i izražavanju. Aktivnostima na satu sa šestašima nadogradili smo teoriju u praksi i tako slijedili cilj korištenja književnog znanja u praktične svrhe.

Ključne riječi: pisanje rukom, podizanje čitalačke pismenosti, komunikacijskih vještina učenika

1.Uvod

Pisanje rukom je klasična umjetnost izražavanja, a u isto vrijeme više je od pukog mehaničkog procesa prenošenja misli na papir. U eri brze digitalizacije i elektroničkih uređaja, ponekad se čini da rukopis gubi svoje značenje, ali ipak zadržava svoju vrijednu vrijednost u mnogim aspektima života. Rukopis nije samo sredstvo komunikacije, već dubinski proces koji utječe na razvoj uma pojedinca, čuva kulturnu baštinu i potiče kreativnost. Usuđujem se reći da pisanje rukom zadire u dubinu identiteta i društvene povezanosti pojedinca, a svi mi koji se bavimo obrazovanjem trebamo pisanje rukom shvatiti kao jedini mogući način povećanja čitalačke pismenosti i komunikacijskih vještina u procesu opismenjavanja.

2.Razvijanje komunikacijskih vještina učenika

Sposobnost komuniciranja je složena sposobnost i sastoji se od motivacije za primanje i komuniciranje, od činjeničnog/enciklopedijskog znanja primatelja i komunikatora, od jezične sposobnosti primatelja i komunikatora, od pragmatičke/stilske/empatijske sposobnosti primatelja i komunikatora, od neverbalne komunikacijske sposobnosti primatelja i komunikatora, od metajezičnih sposobnosti primatelja i komunikatora. Ljudska komunikacija (tj. primanje i stvaranje tekstova) svjestan je čin; osoba odlučuje umjesto njega, tj. odgovara na njegovu želju za komunikacijom. Tekstovi koje prihvaćamo ili mi stvaramo, oni pričaju o nečemu. Ako znamo puno o temi stranog teksta ili vlastitog teksta, lakše/brže, učinkovitije i kvalitetnije prihvaćamo odn. stvaramo tekst. Čovjek je jedino biće koje komunicira verbalnim jezikom, pa je važan sastavni dio njegove sposobnosti komuniciranja jezična sposobnost, tj. majstorstvo ili poznavanje određenog verbalnog jezika. Budući da se verbalni jezik sastoji od riječi i pravila za njihovo povezivanje/spajanje u više cjeline (u rečenice/tekstove) i pravila za njihovo auditivno odn. vizualni dizajn, ljudska jezična sposobnost izgrađena je od imenovanja/rječnika/rječnika, naredbi/sintaktičkih/gramatičkih, ortografskih i ortografskih sposobnosti. Spominjemo posljednju, zapovjednu, za koju smatramo da je vrlo važna u našem slučaju pisanja, jer kada komunikator govori/piše, on ne imenuje samo pojedine elemente objektivnosti, već govori o fragmentima objektivnosti (o radnjama, navodi...) i o njihovoj logičnoj povezanosti, priopćava o izvornim govornim zbivanjima, izražava svoje mišljenje o nečemu i obrazlaže ga..., pa povezuje/spaja riječi u više cjeline - rečenice (u dvojezičnim tekstovima rečenice su i u replike) – a zatim u tekst. [1]

Bitan čimbenik uspješnog razvoja komunikacijskih vještina učenika je komunikacija, pa je razvija planski i sustavno tijekom nastave jezika, i to sudjelovanjem u komunikacijskim aktivnostima - slušanju, govoru, čitanju i pisanju. U okviru ja Komunikacijskog modela nastave jednaka se pažnja posvećuje svim četirima komunikacijskim aktivnostima: slušanju, govoru, čitanju i pisanju. Poznato je da, osim sadržajnih znanja, učenik treba steći i proceduralna znanja u razvoju komunikacijskih vještina, tj. mora poznavati postupke koji ga dovode do rješenja »problema« – do uspješnog prihvaćanja i stvaranja tekstova. [1]

-Tijekom nastave jezika učenici razvijaju komunikacijske vještine tako što:

-Prihvaćaju (slušaju ili gledaju/čitaju) dvojezične i jednojezične tekstove raznih vrsta radi razvijanja sposobnosti kritičkog prihvaćanja stranih tekstova, sposobnosti razumijevanja, doživljavanja, prosuđivanja i korištenja stranih tekstova, razvijanja sposobnosti obrazlaganja vlastitog mišljenja o teksta, promatrati i razvijati strategije primanje teksta, razvijanje sposobnosti selektivnog čitanja, razvijanje sposobnosti popunjavanja formulara, uočavanje i osvještavanje tipične strukture zadanih tipova teksta, a time i razvijanje sposobnosti stvaranja sličnih dvojezičnih i jednojezičnih tekstova. .

-Stvaraju (govore/pišu) dvojezične i jednojezične tekstove različitih tipova kako bi razvili sposobnost stvaranja primjerenih, diskutabilnih, točnih i učinkovitih tekstova zadanih tipova, uočavaju i razvijaju komunikacijske strategije, upoznaju principe komuniciranja i postaju svjestan njih. [1]

U ovakvom načinu rada uloga nastavnika je više direktivna. To znači da nastavnik vodi rad, tj. planira, rješava probleme i istraživački usmjerava, uvažavajući učenikova očekivanja, poglede, iskustva, predznanja i način razmišljanja (u realizaciji ciljeva, brzini obrade i sl., prilagođava se sposobnosti svojih konkretnih učenika – individualizacija nastave), potiče učenike na samostalno i aktivno razvijanje različitih sposobnosti i usvajanje znanja te razgovara s njima o stečenom znanju i procesu njegova usvajanja ili o tome kako bi učenici mogli poboljšati svoj rad, jer je poznato da planski razvoj metakognitivnih sposobnosti odn. razumijevanje procesa učenja doprinosi osamostaljivanju učenika u učenju). [1]

2.1.Važnost čitalačke pismenosti

Dobro razvijena čitalačka pismenost od velike je važnosti za pojedinca u suvremenom društvu jer mu omogućuje korištenje jezika za razmišljanje, stvaranje novih znanja, komunikaciju, grupnu suradnju i rješavanje problema. Samo pojedinac koji ima dobro razvijene ove vještine može značajno doprinijeti društvenom i gospodarskom razvoju, zbog čega se svugdje u svijetu postavlja cilj postizanje veće kritičke ili misaone pismenosti. Čitalačka pismenost tako je izrasla u golemo samostalno područje jezične lingvistike, koje razvijaju mnoge istraživačke institucije diljem svijeta. [3] Istraživanja pokazuju da škole mogu uvelike utjecati na motivaciju za čitanje svojih učenika ugodnim i poticajnim čitalačkim okruženjem, raznim zanimljivim aktivnostima koje potiču čitanje te širenjem uvjerenja o važnosti čitanja. Naravno, važnu ulogu u poticanju motivacije za čitanje u školi imaju stručni radnici, a u poticanju motivacije za čitanje oni pedagoški radnici koji učenicima omogućuju izbor knjiga, pripremaju zanimljive zadatke vezane uz čitanje, potiču čitanje u raznim čitalačkim aktivnostima i uzimaju u obzir uzeti u obzir različite sposobnosti učenika. [4] Kao stručni radnik u osnovnoj školi svjestna sam svoje zadaće, da uz razvijanje komunikacijskih vještina moram istovremeno voditi računa i o čitalačkoj pismenosti te u tom smislu učenicima pripremati zanimljive zadatke koji pobuđuju njihov interes za drugačiji način rada. U nastavku predstavljam neke od aktivnosti koje sam provela ove godine na poboljšanju čitalačke pismenosti i komunikacijskih vještina s učenicima šestih razreda.

Prvi put projekt je zaživio 2016. godine kao Dan pišemo rukom. Ova je inicijativa postavljena kao jedna od akcija u Tjednu cjeloživotnog učenja (TVU) 19. svibnja 2016. u organizaciji Andragoškog centra Slovenije. Već tada su učitelji razredne nastave izrazili potrebu za ponovnim uvođenjem beletristike odn. ocjenjujući formu i sadržaj, djeca su skupljala stare razglednice, uspomene, parfimirana ljubavna pisma iz osnovnih škola te obilazila domove starijih osoba i slušala njihova iskustva s rukopisom. Projekt je virtualno povezao različita zanimanja u lokalnim sredinama, a od ove godine škole su ga uvrstile u Godišnji plan rada škola, a ujedno su osnivači projekta željeli skrenuti pozornost na prednost koja proizlazi iz složenija suradnja mozga pri pisanju rukom nego pri pisanju na računalu. [2]

Na satu slovenskog jezika u 6. razredu pisali smo našem najvećem pjesniku Francetu Prešernu uoči slovenskog kulturnog praznika, a radi nastave rukopisa. Moja osnovna uputa bila je zapisana na školskoj ploči:

Napiši pismo našem najvećem slovenskom pjesniku. Zamislite da je pjesnik još živ, jer očekujete njegov odgovor. Postavite mu najmanje 5 pitanja, pridržavajte se načela pristojnog komuniciranja pri pisanju. Čuvajte se fikcije.

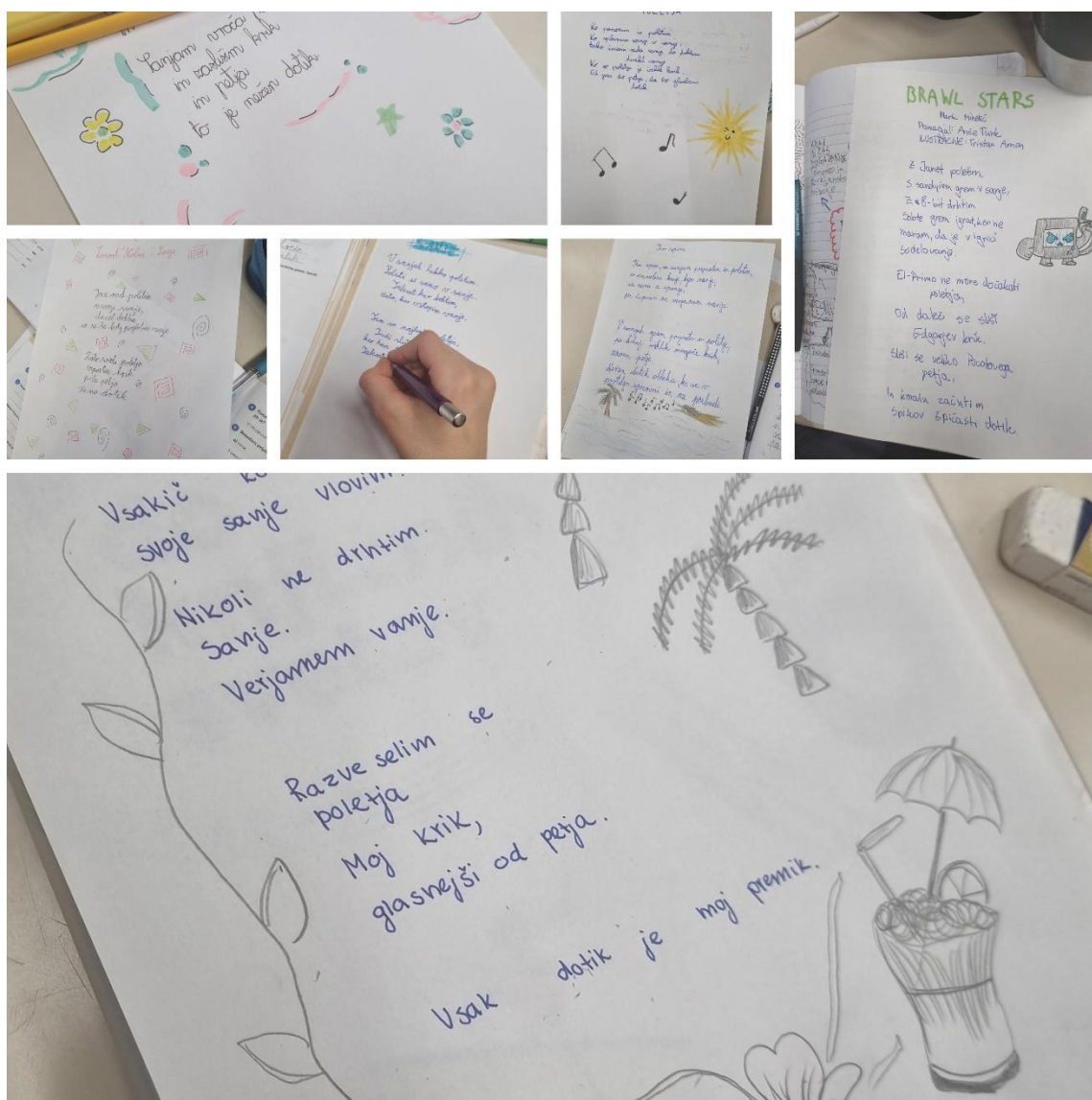
Slika 1: Pisma 6. b Francetu Prešernu

Učenici su prvo imali pitanja kako će France Prešeren odgovoriti na ova pisma, budući da više nije živ. Postavio sam im isto pitanje i oni su sami počeli odgovarati. Odgovori su bili da će pisati iz galaksije, groba, da će pisati njegov prijatelj Matija Čop, da će mu na pismo odgovoriti živuća rodbina itd. Moj odgovor im je bio vrlo motivirajući, naime da će France Prešeren osobno posjetiti našu školsku knjižnicu i stoga neka se potrude jer on već čeka njihova pisma. Naravno, uz pomoć osmaša, France Prešeren je doista došao u školsku knjižnicu, gdje je odgovarao na njihova pitanja.

Slika 2: „France Prešeren“ odgovarja na vprašanja iz pisma v šolski knjižnici

Kako bih unaprijedila njihove komunikacijske vještine i znanje o književnosti, u sljedećim sam satima obrađivala poeziju. Učenici su učili o rimama, pjesničkim sredstvima i okušali se u pjesništvu. Budući da smo prethodnih sati već govorili o Francetu Prešernu, koji je naš najveći pjesnik, bilo je svrsishodno nastaviti s poezijom kao ciljem, spoznati koliko je ona važno izražajno sredstvo, da potiče kritičko mišljenje, obogaćuje našu kulturnu baštinu, i trenutak te se upoznati s činjenicom da je u našoj povijesti poezija imala ključnu ulogu u oblikovanju ljudske svijesti i osmišljavanju života pojedinaca poput France Prešerna.

Slika 3: Pjesme o snovima koje su napisali učenici šestog razreda

3. Zaključak

Pisanje u školi ima ključnu ulogu i veliku važnost u različitim aspektima obrazovanja jer omogućuje učenicima da izraze svoje misli i ideje na jasan i strukturiran način. Razvijanje pismenih komunikacijskih vještina ključno je za uspješnu komunikaciju u školi, na poslu i u svakodnevnom životu. Izražavanje misli i analitičko razmišljanje proizvod je procesa pisanja, koji potiče učenike da razmišljaju o svojim idejama, analiziraju informacije i formuliraju argumente, dok također uvježbavaju svoje pravopisne, gramatičke i stilske vještine. Pišući rukom učenici uče pravilno koristiti jezik i poboljšavaju svoju sposobnost izražavanja, a učenici koji redovito pišu jačaju procese pamćenja te lakše razumiju i internaliziraju nova znanja. Kroz cjelokupni obrazovni proces stručnjaci slijede i cilj funkcionalnog opismenjavanja, budući da je pisanje ključna vještina u gotovo svakom profesionalnom okruženju. Razvijene vještine pisanja pomažu u raznim administrativnim poslovima i izražavanju profesionalnosti.

4. Popis literature

- [1] Bešter Turk, M. (2011). Sporazumevalna zmožnost – eden izmed temeljnih ciljev pouka slovenščine. URL: <https://journals.uni-lj.si/jezikinslovstvo/article/view/17531/14842> (20.2.2024.)
- [2] Dan pišem z roko, 19. 6. 2016. URL: <https://www.pisemozroko.si/mediji/> (20.2.2024.)
- [3] Grginič, M. (2006). Družinska pismenost. Domžale: Izolit.
- [4] Pečjak, S. (1999). Osnove psihologije branja: spiralni model kot oblika razvijanja bralnih sposobnosti učencev. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Stručni rad

JEZIK I SOCIJALNA INTEGRACIJA IMIGRANATA U ŠKOLI

Jasna Colnerič

Osnovna škola Ferda Vesela Šentvid pri Stični, Slovenija

Sažetak

Početna nastava slovenskog jezika odvija se po načelima komunikacije odn. konceptualno-funkcionalni pristup. Učenici uče izražavati jezične funkcije, opće pojmove i specifične pojmove koji predstavljaju niz rječnika o relevantnim temama. Sve aktivnosti planiraju se prema potrebama, interesima, stilu učenja i sposobnostima učenika. Učitelj organizira rad na satu na način da učenici budu što aktivniji te da se uspostavi opuštena i poticajna atmosfera. Pri planiranju nastave uvijek se vodi računa o maternjem jeziku učenika i njihovom sociokulturnom podrijetlu, pokazuje se interes za učenike i pomaže im se da znanja i vještine koje posjeduju na prvom jeziku prenesu na novi jezik. Prošle školske godine sam prvi put koristila lutke i kartice s pričalicama jer sam imala učenicu koja je imala jako razvijenu maštu i voljela je čitati bajke.

Ključne riječi: učenje stranog jezika, planiranje nastave, učenje s lutkom, jezična i socijalna integracija useljenika

1.Uvod

Jezično-socijalna integracija djece imigranata u školi odnosi se na proces u kojem djeca koja su imigranti i govore drugim jezikom ili dolaze iz druge kulturne skupine postupno postaju dio školske zajednice i integriraju se u školski život i šire društvo. Ovaj proces uključuje nekoliko aspekata u rasponu od jezične prilagodbe do društvene uključenosti. Obrazovni sustav ima jednu od ključnih uloga u procesu integracije djece migranata u zemlji domaćinu, jer je škola, između ostalog, i mjesto gdje se odvija proces socijalizacije, a država može značajno pridonijeti uspješnijoj integraciju djece migranata u školski sustav odgovarajućim politikama i mjerama u području odgoja i obrazovanja te njihovu cjelovitu integraciju u novu sredinu. Dugogodišnje iskustvo u radu s imigrantima uvijek me iznova podsjeća koliko su ranjiva ciljna skupina s kojom se mi odgajatelji susrećemo djeca useljenika u osnovnoj školi, koja predstavlja prve kontakte imigranta u novoj, stranoj sredini, a ujedno osigurava njegovo uključivanje u obrazovni sustav.. Kako je dijete prihvaćeno u školi, kako se osjeća u razredu i općenito kakav odnos ima prema školi kasnije može utjecati na njegovo emocionalno stanje, uspjeh u školi i psihičko zdravlje. Važno mi je da smo toga svjesni i da mu maksimalno olakšamo taj put jezične i socijalne integracije i da se međusobno prihvaćamo.

2.Integracija u slovenski obrazovni sustav

Članak 10. Zakona o osnovnoj školi navodi da djeca migranti imaju pristup obveznom osnovnom obrazovanju pod istim uvjetima kao i državljani Slovenije. [4] Dva temeljna cilja odgoja i obrazovanja su osiguranje optimalnog razvoja pojedinca bez obzira na spol, socijalno i kulturno podrijetlo, vjeru, rasnu, etničku i nacionalnu pripadnost te tjelesnu i psihičku konstituciju ili invaliditet te odgoj za međusobnu toleranciju, razvijanje svijest o ravnopravnosti spolova, poštivanje različitosti i suradnja s drugima, poštivanje dječjih i ljudskih prava i temeljnih sloboda, razvijanje jednakih mogućnosti za oba spola, a time i razvijanje sposobnosti za život u demokratskom društvu. [4]

2.1.Proces socijalizacije

Proces socijalizacije je raznolik, u kojem pojedinac uči upoznati svoju socijalnu okolinu, razumjeti zahtjeve okoline i na njih primjereno (poželjno) odgovoriti. U tom procesu pojedinac usvaja norme i pravila koja vrijede u njegovom društvu i kulturi te ih internalizira. Ta pravila postupno postaju dio njegove osobnosti ili njegov osobni 'moralni kodeks'. Proces se odvija pod utjecajem drugih osoba i pod utjecajem društvenih institucija, npr. škole. One usmjeravaju moralni, karakterni i razvoj ličnosti pojedinca te ga

odgajaju i obrazuju. Ovdje je potrebno naglasiti da se pripadnici, djeca drugih skupina, moraju dva puta družiti, prvo u vlastitoj, a zatim u dominantnoj sredini, u mjeri u kojoj je ona drugačija od njihove primarne. Pritom ne smijemo zanemariti ključno pitanje na kojoj razini sekundarne socijalizacije integracija u većinsko društvo postaje asimilacija. Uz integraciju u društvo, proces socijalizacije u kojem pojedinac stječe društvene vrijednosti, norme, pravila, očekivanja i uloge, za normalan razvoj pojedinca važan je i proces individualizacije. To je proces u kojem se razvija osobnost pojedinca, njegove temeljne osobine, njegovi interesi, volja, emocije, mentalitet, karakter te njegova znanja i vještine. Tako pojedinac, dijelom pod utjecajem drugih, dijelom samoinicijativno, stvara predodžbu o tome što jest i što bi trebao biti. U ovom slučaju govorimo o stvaranju vlastitog identiteta pojedinca. [2]

2.2. Učionica kao prostor interkulturalne komunikacije

Školska kultura se definira kao skup dominantnih temeljnih uvjerenja i vrijednosti koji služe davanju smisla školskom okruženju i ponašanju u njemu, a očituje se u specifičnim normama, ritualima, navikama i drugim karakterističnim ponašanjima većine sudionika. Unutar ovog školskog konstrukta odvijaju se središnje pedagoške interakcije između učitelja i učenika, između učitelja i cijelog razreda te između učenika. U tom komunikacijskom trokutu odvijaju se društveni procesi koji su određeni ili osobnim karakteristikama sudionika ili institucionalnim karakteristikama školskog i društvenog sustava. Sadržaj, a time i vrstu interakcije u najvećoj mjeri određuje učitelj. Dakle, u učionici se interakcija odvija na formalnoj i neformalnoj razini. [2] Odgovarajuće početno opismenjavanje učenika iz jezično, kulturno i socijalno deprivilegiranih skupina treba biti uvjet za uspješnu integraciju u obrazovni sustav i cjelokupno daljnje školovanje i napredovanje. Nastavljaju da je usvajanje komunikativnog jezika i usvajanje ponašanja koje zahtijeva nastava i rad za školu temelj o kojem ovisi školski uspjeh. Pozornost na ovoj razini treba posvetiti prvenstveno onim učenicima kojima je službeni jezik nematerinji pri ulasku u školu. [2]

2.3. Početna nastava slovenskog kao drugog stranog jezika

Provedba početne nastave slovenskog jezika za učenike useljenike na osnovnoškolskoj razini obrazovanja znači implementaciju europskih smjernica i slovenskih pravnih temelja, kao i nastojanje da se učenicima useljenicima omogući lakša i brža integracija u slovenski sustav obrazovanja i osposobljavanja te u slovensko društvo i postići bolji akademski uspjeh odn pristup daljnjem obrazovanju. Dobro poznavanje jezika sredine odn učenje jezika i poznavanje društvene stvarnosti

preduvjet su uspješnog školovanja i integracije svakog pojedinca u društvo. Početna nastava slovenskog kao drugog jezika namijenjena je učenicima useljenicima kojima slovenski nije materinji jezik i koji još ne znaju slovenski, ali su uključeni u slovenski osnovnoškolski obrazovni sustav. Namijenjen je komunikaciji i omogućuje učenicima postupno i sustavno usvajanje slovenskog jezika te ravnomjerno razvijanje svih četiriju komunikacijskih aktivnosti koje su ključne za komunikaciju: slušanje, govor, čitanje i pisanje. [3]

Glavni cilj početne nastave slovenskog jezika je što prije osposobiti učenike imigrante za početnu komunikaciju na slovenskom jeziku - učenici imigranti su sposobni komunicirati na slovenskom jeziku u autentičnim situacijama, ali ujedno prilagođenim njihovim komunikacijskim sposobnostima. Tijekom nastave podjednako razvijaju sve četiri komunikacijske aktivnosti, a ujedno uče o funkciji jezika i komunikacijskih obrazaca te njihovoj uporabi u pisanoj i govornoj komunikaciji. [3]

Učiteljeva je zadaća omogućiti učeniku da što više razumije. Učenik neka sjedi u učionici što bliže njemu, tako da ga može dobro vidjeti i čuti. U svojim objašnjenjima treba koristiti mnogo različitih ilustracija, kao što su slike, animacije, video zapisi i sl. Učitelj također treba pomoći učeniku tako što će mu još jednom objasniti nerazumljive pojmove, dodatno objasniti gradivo i u hodu provjeriti razumije li ga učenik. Ako je moguće, učeniku treba dati priliku da pokaže svoje znanje iz materinjeg jezika. Za takvo dijete također je vrlo učinkovit rad u malim grupama kako bi mu kolege iz razreda mogli pomoći, u razredu mogu naći mentora učenika koji će mu pomoći s učenikom. Važno je da učitelj iskazuje poštovanje prema takvom učeniku, prema njegovoj kulturi i jeziku, da uspostavlja pozitivan odnos s roditeljima i potiče njihovo aktivno praćenje učenikovog napredovanja u školi.

U školskoj 2022/2023 godini predavao sam djevojčici koja je u našu školu došla iz Bosne i Hercegovine. Sadržaje početne nastave slovenskog jezika za učenike doseljenike podijelila sam u tematske cjeline prilagođene njoj, jer se djevojčica prvi put uključivala u slovenski obrazovni sustav osnovne škole. Teme koje sam odabrala bile su usko povezane s njezinim jezikom i društvenim potrebama u početnoj komunikaciji u školi. Tako smo učili slovenski jezik upoznavajući se sa sljedećim temama: obitelj, brojevi, boje, oblici, svojstva, škola, lekcije, svakodnevni život, slobodno vrijeme, tijelo i zdravlje, dom, grad, priroda. Pritom sam koristio različite metode i oblike rada, a mnoge teme koje su sadržavale opće pojmove bile su međusobno povezane i u određenoj su se mjeri preklapale.

Vrlo često sam koristila metodu rada s lutkom [1] koju je učenica vrlo brzo zavoljela. S njom je odmah uspostavila odnos i tako se stvorila

komunikacija između nas (prilikom davanja dodatnih uputa, bodrenja...). Učenica je vrlo brzo krenula i s individualnom improvizacijom, što je polako otvorilo njezine verbalne vještine i maštu na slovenskom jeziku. Satovi s lutkom postajali su prava dramska tvorevina. Sve što joj lutka govori shvaćala je ozbiljno, odgovorno, osjećala se opušteno, nestašno, zaigrano. Puno puta smo razgovarale preko lutke i tako sam je naučila da nauči abecedu i karte za pripovijedanje. Učenica je bila dobro prihvaćena u razredu, sudjelovala je u svim razrednim aktivnostima i školskim priredbama, gdje je igrala manje uloge, ali nije pravila nijednu jezičnu grešku.

Slika 1: Učenje s lutkom

Djevojčica i ja smo učili 35 sati i često smo koristili druge tehnike učenja, ali vrlo rijetko frontalno. Moja glavna namjera je bila da kroz igru učimo jezik i tako su nam tekla sva predavanja. Polovicu vremena djevojčica je kroz različite pristupe učila jezične norme, a drugu polovicu koristili smo

za slobodnu igru, gdje smo naučeno koristili u igrici ili je igrala sama, a ja sam njeno znanje provjeravao kao njen gost u posjetu njezino kraljevstvo. Djevojčica je voljela čitati knjige i imala je razvijenu maštu. Voljela je i sama posezati za kartama pripovjedača i slagati sve složenije jezične strukture i napete priče s novim riječima, koje je koristila sve gramatički ispravnije. Napredovala je u redovnoj nastavi i do kraja školske godine u potpunosti se jezično i socijalno integrirala u školsku zajednicu.

Slika 2: Uporaba različnih pomagala učenja tuđeg jezika

Djevojka je često sa mnom započinjala dijalog na bosanskom, jer i sama govorim ovu grupu jezika. To sam joj uvijek ostavljala na kraju sata, jer smatram da je važno da ima tu priliku, jer joj je to prvi jezik i dok se nije preselila u Sloveniju bio je osnovno i najjače sredstvo komunikacije i stjecanja novih znanja, a za nju je bio i sredstvo identifikacije. To što je neko vrijeme mogla razgovarati sa mnom na svom materinjem jeziku bila je nagrada za nju, koje je bila svjesna i nije je oduzimala.

3.Zaključak

Za uspješno učenje slovenskog jezika, ali i uključenost djeteta u nastavu, važno je da svi učitelji (učiteljica slovenskog jezika, razrednik i profesori ostalih predmeta) rade usklađeno: naprave zajednički plan jezične podrške. za učenika, osigurati adekvatan jezični input, pripremiti koordinirane jezične aktivnosti za učenika u predmetima koje predaje, pratiti njegov jezični napredak u slovenskom i sukladno tome aktivno uključiti učenika u nastavu, promatrajući ono što učenik nije savladao i što jednostavno ne može izraziti ispravno na slovenskom.

U prvoj godini školovanja važno mi je da socijalna integracija bude što uspješnija i da učenik dobije osjećaj da je prihvaćen i poželjan u školskoj zajednici. Kad dobije taj osjećaj sigurnosti, i sam se počinje sve više otvarati i dobivati volju za učenjem više, njegov tzv. ja unutarnja motivacija, koja je vrlo važna u ovoj vrsti usvajanja znanja, kao što je učenje slovenskog kao drugog stranog jezika.

4.Popis literature

- [1] Ivon, H. (2010). Dijete, odgojitelj i lutka. Zagreb: Golden marketing Tehnička knjiga.
- [2] Makarovič, M. (2009). Šolanje v medkulturnem okolju Vega, Ljubljana.
- [3] Učni načrt za začetni pouk slovenščine kot drugega tujega jezika. URL: https://centerslo.si/wp-content/uploads/2020/04/Za%C4%8Detni-pouk-sloven%C5%A1%C4%8Dine_1.-VIO_CSDTJ.pdf (28.2.2024.)
- [4] Zakon o osnovni šoli. (2023). URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448> (28.2.2024.)

Stručni rad

Čitanje i srednjoškolci – postoji li recept?

Barbara Dukarić
Gospodarska škola Varaždin

Sažetak

U radu se prikazuju četiri projekta za poticanje čitanja srednjoškolaca. Donosi se sažeti prikaz aktivnosti vezanih uz spomenute projekte koji se provode u školskoj knjižnici Gospodarske škole Varaždin. Tulum s(l)ova, Mreža čitanja i Lektira na mreži su državni projekti, dok je Čitanje ne poznaje granice/Branje ne poznaje meje međunarodni projekt.

Ključne riječi: Tulum s(l)ova, Mreža čitanja, Lektira na mreži, Čitanje ne poznaje granice/Branje ne poznaje meje

1.Uvod

Generacija Z umjesto knjige radije bira tehnologiju i pokazuje sve manju ljubav prema knjizi i čitanju. Sve su veći izazovi i sve ih je teže motivirati na čitanje. Pogotovo to postaje izazov u strukovnim školama. Školski knjižničari provode mnoge aktivnosti od kojih se velik dio odnosi na poticanje čitanja. Možda recept leži upravo u projektima koje ću vam predstaviti.

2.Projekti za poticanje čitanja

2.1.Tulum s(l)ova

Tulum s(l)ova projekt je poticanja čitanja iz užitka. Cilj projekta je utjecati na jačanje pozitivnog stajališta učenika prema čitanju. Provodi se u osnovnim i srednjim školama, a počinje noćnim čitateljskim susretom u školskoj knjižnici i traje godinu dana. Cijelu godinu učenici odlaze na čitanja u lokalnu zajednicu. Autorica projekta je školska knjižničarka Draženka Stančić. Školske godine 2023./2024. provodi se 13. ciklus projekta u kojem sudjeluje 28 škola, među kojima je i Gospodarska škola Varaždin. Tulum je u Gospodarskoj školi Varaždin započeo noćnim čitateljskim susretom koji smo u školskoj knjižnici održali 30. listopada 2023. Čitali smo ulomke iz knjige Lorne Byrne Anđeli u mojoj kosi. Posjetili smo Muzej anđela i sudjelovali na radionici U potrazi za anđelima po gradu Varaždinu. Razmijenili smo čitateljska iskustva sa Srednjom školom Ilok preko videokonferencijskog alata Zoom. Prvo čitanje u lokalnoj zajednici učenice su odradile na Geotehničkom fakultetu Varaždin gdje su zajedno sa studentima čitale knjigu Antoineta de Saint Exuperyja Mali princ. Upoznale su se s načinom rada visokoškolske knjižnice i doznale osnovne informacije o fakultetu. U povodu Valentinova učenice su putnicima u vlaku na relaciji Varaždin-Čakovec čitale našu i stranu ljubavnu poeziju. Izabrale su Cesarića, Tadijanovića, Matoša, Vesnu Parun, Prevera, Nerudu, E. A. Poea... Posjetile su Stari grad Čakovec i čitanje nastavile u Knjižnici „Nikola Zrinski“ Čakovec. Sljedeće čitanje koje organiziraju održat će se u svibnju u povodu Međunarodnog dana čaja kada će čitati srednjoškolcima u Učeničkom domu u Varaždinu.

2.2.Mreža čitanja

Mreža čitanja je projekt za poticanje čitanja i kreativnosti za srednje škole. Cilj projekta jest aktivno uključivanje srednjoškolaca u promociju knjige i čitanja u slobodno vrijeme. Voditeljice projekta su školske knjižničarke

Nataša Narančić i Martina Vujnović. Projekt se sastoji od dva dijela. Učenici mogu sudjelovati u kvizu znanja i u izradi multimedijskog uratka. Čitaju se tri književna djela i prolazi se kroz tri razine projekta (školska, regionalna i nacionalna razina).

Na školskoj razini kviza znanja učenici čitaju jednu unaprijed odabranu knjigu i odgovaraju na 50 pitanja. Pitanja su faktografska i zahtijevaju unaprijed predviđene odgovore ili su vezana uz polazni tekst i zahtijevaju snalaženje u radnji i razumijevanje pročitanog. Sastavljena su na temelju radnje prve pročitane knjige. Odgovori se u aplikaciji za online pisanje kviza automatski ispravljaju i boduju. Učenici kviz pišu pod šiframa koje svaka škola dobiva zasebno na početku, pri prijavi projekta. Za prelazak na sljedeću razinu kviza potrebno je odgovoriti na 60% pitanja.

Na regionalnoj razini kviza znanja učenici odgovaraju na 60 pitanja. Da bi se pripremili potrebno je pročitati još jednu knjigu. Pitanja za regionalnu razinu vezana su uz radnje prve dvije knjige, o piscu, prevoditelju, ilustratoru, te dodatna – o žanru. Za prelazak na sljedeću razinu potrebno je odgovoriti na 75% pitanja.

Nacionalna razina kviza ima 75 pitanja i za tu razinu potrebno je pročitati i treću zadanu knjigu. Sastavljaju se nova i teža pitanja vezana uz radnju, detaljnija pitanja o piscu, prevoditelju, ilustratoru i žanru. Isto tako pripremaju se pitanja iz opće kulture koja su vezana uz mjesta, osobe i slične pojmove koji se spominju u djelima. Učenici koji zauzmu prva tri mjesta na bodovnoj ljestvici proglašavaju se pobjednicima.

Multimedijски uradak izrađuje se na temelju pročitanih svih triju knjiga. Uradak može izrađivati više učenika. Za svaku razinu uradak se može doraditi, ali se ne smije mijenjati tehnika i digitalni alat kojim je izrađen. Članovi Povjerenstva ocjenjuju multimedijски uradak prema zadanim elementima vrednovanja.

2.3.Lektira na mreži

Lektira na mreži projekt je namijenjen učenicima srednjih škola, školskim knjižničarima i profesorima hrvatskog jezika. Projekt je novijeg datuma i prvi se put provodio u školskoj godini 2020./2021. Autor i voditelj projekta je školski knjižničar Josip Strija.

Komunikacija i suradnja u projektu odvija se preko sustava za e-učenje Loomen. Projekt ima ukupno 4 faze. Svaka faza počinje webinarom na kojem se sudionici projekta upoznaju sa zadacima koje će raditi i alatima

kojima će se koristiti. Svaki mentor može poslati 20 uradaka. Svaki kreativni uradak izrađuje maksimalno 4 učenika. Svi učenici u projektu sudjeluju od početka do kraja, nema eliminacije sudionika. U vrednovanju kreativnih uradaka sudjeluju mentori (školski knjižničari), javnost i Povjerenstvo. Školski knjižničari na početku projekta odabiru djela za cjelovito čitanje. Zadani element pri izradi kreativnog uratka je digitalni alat koji se mijenja u svakoj fazi izrade, a time se mijenja i način izrade kreativnog uratka, njegov opseg, mogućnosti oblikovanja i slično. Iz uratka mora biti jasno vidljivo na koje se djelo za cjelovito čitanje taj uradak odnosi.

Vrednovanje kreativnih uradaka provodi se u 2 navrata u svakoj fazi; i to prema zadanim kriterijima i rubrikama za vrednovanje. Uratke prvo vrednuju mentori, zatim se oni najbolji dijele na društvenim mrežama i za njih glasa javnost. Nakon što se ocjena javnosti pribroji ocjenama Povjerenstva, Prosudbeno povjerenstvo na kraju odabire 3 najbolja kreativna uratka.

2.4.Čitanje ne poznaje granice / Branje ne poznaje meje

Čitanje ne poznaje granice / Branje ne poznaje meje projekt je koji se provodi u hrvatskim i slovenskim školskim knjižnicama. Namijenjen je učenicima osnovnih i srednjih škola. Voditeljice projekta su školske knjižničarke Mirjana Čubaković i Leonida Babič.

Na početku školske godine voditeljice povežu hrvatsku i slovensku školsku knjižnicu u partnerstvo, nakon čega slijedi njihova suradnja u provedbi projekta kroz cikluse koji se održavaju tijekom nastavne godine. U hrvatskim se školama čitaju prijevodi slovenskih autora, a u slovenskim školama prijevodi hrvatskih autora. Projekt uz čitanje i obradu književnog djela sadržava i učenje metoda istraživačkog rada. Učenici istražuju povijest, kulturu i znamenitosti kraja škole partnera. Škole imaju slobodu izabrati djela koje će čitati, razrede koji će u projektu sudjelovati te način na koji će organizirati završnicu susreta. Na tom završnom susretu jedni drugima predstavljaju svoj kraj i školu, prezentiraju djela koja su čitali i aktivnosti kojima su to čitanje popratili. Na taj način učenici se međusobno bolje upoznaju i razmjenjuju iskustva i dojmove. Zadatak škole domaćina jest organizirati turističko razgledavanje mjesta.

U školskoj godini 2023./2024. u projektu sudjeluju ukupno 154 škole. Partnerska škola Gospodarskoj školi Varaždin je Ekonomska škola iz Murske Sobote. Učenice koje sudjeluju u ovom projektu su članice

Čitateljskog kluba Gospodarske škole Varaždin. Istražile su povijest Murske Sobote, i čitale slovensku ljubavnu poeziju čije su pjesnike predstavile u prezentaciji. Trenutačno čitaju knjigu slovenske autorice Bronje Žakelj Bijelo se pere na devedeset pa će i tu knjigu predstaviti u projektu.

3.Zaključak

Navedeni projekti jedan su od mogućih načina kako naše učenike možemo aktivno uključiti u sudjelovanje i motivirati ih na čitanje. Prednost vidim u tome što u pojedinim projektima učenici sami biraju što će čitati. Zahvaljujući aktivnostima dogovaraju se zajednička druženja, razmjenjuju iskustva i čitateljske navike, što smatram iznimno dobrim i korisnim za učenike. Isto tako smatram da se mi školski knjižničari moramo aktivno uključiti u provedbu ovih projekata i svojim ih doprinosom na taj način poduprijeti.

4.Popis literature

- [1.]Tulum s(l)ova. URL: <https://tulumslowa.weebly.com/> (1. 3. 2024.)
- [2.]Mreža čitanja. URL: <https://mrezacitanja.com.hr/> (1. 3. 2024.)
- [3.]Lektira na mreži. URL: <https://sites.google.com/view/lektira-na-mrezi?pli=1> (1. 3. 2024.)
- [4.]Čitanje ne poznaje granice / Branje ne poznaje meje. URL: <https://citanjenepoznajegranice.weebly.com/> (1. 3. 2024.)

Stručni rad

PUSTOLOVINAMA DO „PAUKA PTIČARA” U PRODUŽENOM BORAVKU

Tina Jerkič, Osnovna šola Dob

Sažetak

Produženi boravak u školi organiziran je nakon nastave i predstavlja vrijeme, odnosno dio dana koji učenicima pruža mogućnost prepuštanja njihovoj kreativnosti, mašti, istraživanju i igri, kako bi barem privremeno zaboravili svoje školske brige i obveze te se prepustili kreativnosti, mašti, istraživanju i igri. Da bi ovi sati bili što zanimljiviji i idejno, programski bogatiji, posvetili smo im posebnu pozornost i uključili nešto drugačije sadržaje. Svoje svakodnevne aktivnosti upotpunili smo šetnjom obližnjom Šumskom poučnom (edukativnom) stazom Šumberg, gdje smo pod stručnim vodstvom upoznavali prirodu, učili o životu u njenom prostranstvu, istraživali i znatiželjno promatrali. Društvo su nam pravila raskošna stabla, glodavci, ptice i razne životinje među kojima su nam posebno ostali u sjećanju pauci i njihove mreže u koje su hvatali svoj plijen odnosno hranu. Učenici su postali pravi mali istraživači. Uživajući u svojoj pustolovini, upoznali smo se s pravilima ponašanja i postupanja u prirodi te zoološkom vrtu koji smo također posjetili. Oduševljenje među učenicima tijekom njihovog promatranja životinja bilo je neopisivo. Otkrili smo mnoštvo zanimljivih stvari i upoznali mnoge životinjske vrste, te spoznali glavne karakteristike nekih životinja. Posebnu pozornost posvetili smo pauku ptičaru, koji nam je dao ideju za stvaranje, a rezultat našeg kreativnog rada bio je finalni proizvod - pauk. Pauka kojeg smo izradili s veseljem smo pokazali svima u školi, a svoje znanje dopunili smo gledajući dokumentarni film o ovom zanimljivom malom biću i naučili lijepu pjesmicu o Nestašnom pauku.

Ključne riječi: organizirani produženi boravak, projektni nastavni rad, uloga učitelja, grupni rad, izrada pauka, kreativnost (stvaralaštvo)

1. Uvod; Idejna podloga

Ovaj put smo rad u produženom boravku osmislili u obliku različitih aktivnosti, koje smo igrom slučaja dopunili aktivnostima na nastavi. Organizirali smo posjet Šumskoj edukativnoj stazi Šumberg (slika 1), gdje smo učenici i ja pod stručnim vodstvom spoznali mnoge zanimljivosti o šumskoj sredini, životu u njoj te o ponašanju i brizi za sva živa bića koja nas okružuju u prirodnom okolišu. Djeca su znatiželjno promatrala prirodu, slušala zanimljivosti o kojima im je pripovijedao naš vodič i s veseljem rješavala zadane zagonetke te zadatke.

Vrijeme nam je dopustilo da potražimo tajno Patuljkovo drvo, te su djeca, poput pravih malih istraživača, u njegovoj blizini primijetila i veliku paukovu mrežu. Nježno se lelujala na vjetru, dok su se kapi kiše hvatale za njene niti. Promatrajući ju, poželjeli smo da se pojavi pauk, ali ga nije bilo. Pomalo tužni jer nismo vidjeli pauka, vratili smo se u školu.

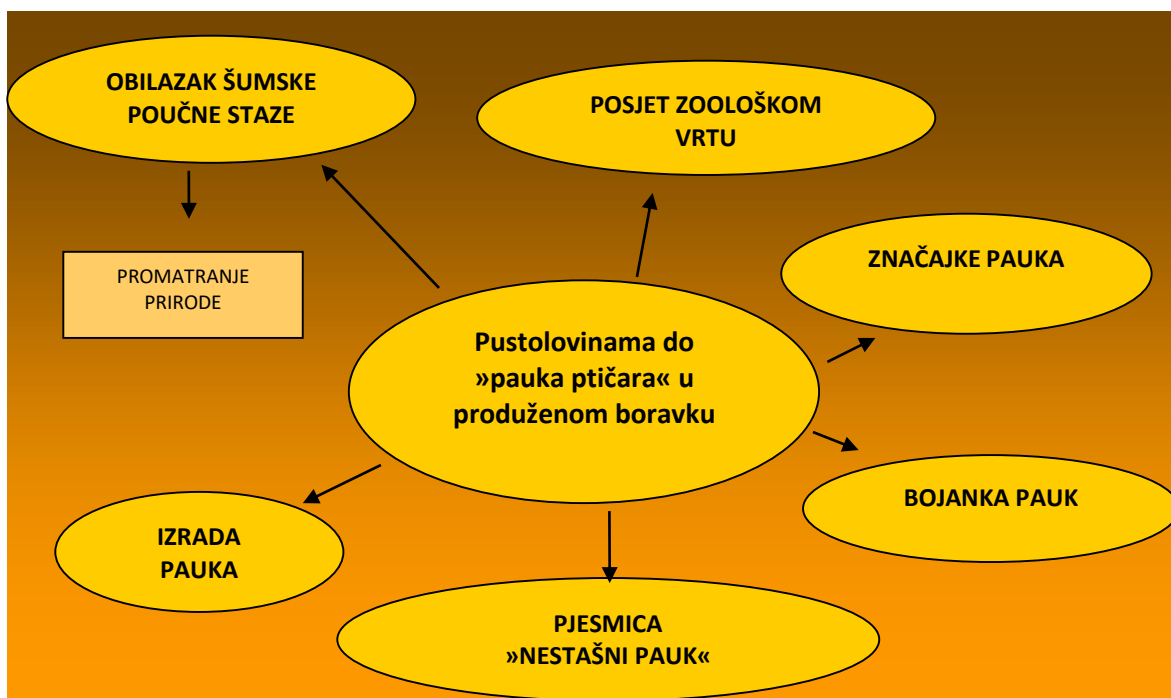
Slika 1: posjet Šumskoj edukativnoj stazi Šumberg

Na našu sreću, učenici su samo nekoliko dana nakon izvedbe naše aktivnosti otišli u posjet zoološkom vrtu. Tamo su među raznim životinjama uočili i "divovskog" pauka ptičara. Njihovo zanimanje za pauke i prisjećanje na tu veliku paukovu mrežu doveli su do želje da tijekom produženog boravka pokušaju izraditi 'divovskog pauka', sličnog pauku ptičaru.

2. TEORETSKI DIO; PROJEKTNI NASTAVNI RAD

Produženi boravak predstavlja oblik odgojnog-obrazovnog rada u školi koji se organizira nakon nastave i u koji se učenici uključuju dobrovoljno. Ciljevi rada isprepliću se s općim odgojno-obrazovnim ciljevima, a sadržaji se nadograđuju i dopunjuju ostalim aktivnostima koje se odvijaju u školi [1]. Dio vremena koje učenici provedu u produženom boravku posvećen je relaksacijskim aktivnostima i kreativnom provođenju slobodnog vremena. Ovdje sadržaje prilagođavamo interesima, potrebama i željama učenika. U skladu s tim, prošle školske godine odlučili smo sadržajno obogatiti sate produženog boravka, te tako čak i vrijeme koje učenici provedu čekajući svoje roditelje učiniti zanimljivijim. Odlučili smo se za provedbu projektnog nastavnog rada. Projektni rad predstavlja način rada koji se u mnogočemu razlikuje od klasičnog rada u školi. Riječ je o stvaranju problema koji pokušavamo riješiti i dovesti do konačnog rezultata. Proces rješavanja problema odvija se prema tematskim sklopovima koji se rješavaju korak po korak. Pri tome je važno postaviti ciljeve koji su zajednički svim sudionicima, budući da su učenici glavni nositelji pojedinih aktivnosti, dok ih učitelj samo usmjerava [2]. Zahvaljujući izvedbi projektnog rada, sudionici usvajaju strategije za uspješnu provedbu projekta te različite strategije učenja, kojima obogaćuju svoje znanje i iskustvo, otkrivaju i razvijaju svoje sposobnosti, vještine i maštu te rješavaju različite problemske situacije [2]. Projektni rad temelji se na iskustvenom učenju s pretežnom zastupljenošću grupnih oblika rada i rješavanjem konkretnih problema, zadanih u različitim zadacima. Ovakav način rada sudionicima je zanimljiv i potiče ih na sudjelovanje, što pozitivno utječe na njihovu motiviranost i uspjeh u učenju [2].

3. MAKRO PRIPREMA PROJEKTA

4. PRAKTIČNI DIO – PROVEDBA

U prvom dijelu projektnog zadatka najprije smo posjetili Šumsku poučnu stazu Šumberg kojom nas je vodio šumar, gospodin Bogdan Bartol iz Uprave šuma – podružnice Domžale. Obilazak se odvijao po programu iz knjižice ŠUMSKA POUČNA STAZA ŠUMBERK – VODNIK, koja je bila izdana 2007 godine. Izdala ju je Općina Domžale. Sadržaj je podijeljen na 14 postaja gdje djeca uče sve o šumama (vrste šuma, stabla, tlo, životinje, stijene, značaj šume za čovjeka, pripovijetke o šumskim patuljcima i dr.). Gradivo je prilagođeno dobnoj skupini. Budući da su naša djeca prvašići, fokusirali smo se na istraživanje, primjenu mašte i igru. Stoga ne čudi što su Patuljkovo drvo (slika 2) i paukove mreže bili tvorci dječje mašte.

Slika 2: Patuljkovo drvo

Upoznali smo se s pravilima ponašanja na spomenutoj stazi, što nam je dobro došlo i prilikom posjeta zoološkom vrtu. Znatiželjne i bistre glave prvašića, željnih novih znanja, bile su pune pitanja o pojedinim životinjskim vrstama, a tome nije bilo kraja. Pogled na velikog pauka ptičara (slika 3) bio je dovoljan da se rodi ideja o izradi sličnog pauka u našem produženom boravku. Još ranije smo od našeg vodiča naučili mnoge zanimljivosti o paucima i pobliže ih upoznali. Bio je to zaista poseban doživljaj.

Slika 3: Veliki pauk ptičar

nakon povratka u školu nastavili smo s provedbom našeg projekta. Najprije smo pripremili nekoliko bojanki na temu pauka, tako da su dječje ručice marljivo bojale i stvarale nove sličice. Neki od njih počeli su sami crtati pauke i njihove mreže.

Kako bismo tematiku pauka učinili još zanimljivijom, naučili smo i pjesmicu Nestašni pauk (slika 4). Ovo je pjesmica o pauku koji živi visoko na drvetu, na staroj grani. Voli promatrati djecu tijekom njihove igre, pa se tu i tamo spusti te ih pomalo zadirkuje, škaklja i zavlaci im se u kosu. Prepričavajući pjesmicu, djeca su pokretima ruku dočaravala sve nestašluke svog pauka, pri čemu su se primjetno zabavljala, smijala i zaista uživala u ovom iskustvu [3].

Slika 4: Pjesmica Nestašni pauk

PRVI DIO PROJEKTA	
PAUK NA MALO DRUGAČIJI NAČIN	
OBILAZAK POUČNE STAZE I ZOOLOŠKOG VRTA	
ŠTO?	➤ obilazak šumske poučne staze Šumberk ➤ pregled glavnih značajki poučne staze ➤ pažljivo promatranje prirode i živih bića ➤ posjeta zoološkom vrtu ➤ pozorno slušanje objašnjenja o specifičnostima pojedinih životinja
KAKO?	➤ razgovorom ➤ slušanjem ➤ promatranjem i istraživanjem
GDJE?	➤ Šumska poučna (edukativna) staza Šumberg ➤ zoološki vrt

	➤ učionica
TKO?	➤ učenici 1., 2., 3. razreda, vodič po Šumskoj poučnoj stazi, vodič u zoološkom vrtu, učiteljice
KADA?	➤ na početku provedbe projekta tijekom nastave, kasnije, tijekom organiziranog produženog boravka.
ZAŠTO?	➤ upoznavanje s načinom života u šumi, ➤ upoznavanje brojnih biljnih i životinjskih vrsta, ➤ utvrđivanje razlika među njima, ➤ učenje promatranja i istraživanja, ➤ usvajanje pravila primjerenog ponašanja na poučnoj stazi i u zoološkom vrtu.

U drugom dijelu krenuli smo s izradom pauka ptičara. Učenici i ja donijeli smo kutije za jaja. Manje kutije korištene su za tijelo pauka, a veće smo izrezali na način da nam je donji dio svake kutije za jaja poslužio za noge pauka. Slijedilo je bojanje pojedinačnih dijelova pauka. Napravili smo prereze na paukovom tijelu i nogama da bismo ih kasnije, kada smo na

PAUK NA MALO DRUGAČIJI NAČIN		
IZRADA PAUKA		
ŠTO?	➤ izrada pauka	
GDJE?	➤ u učionici	
KADA?	➤ tijekom produženog boravka	
TKO?	➤ učenici 1. razreda osnovne škole	
KAKO?	od ideje do proizvoda: ➤ bojanka Pauk ➤ pjesmica Nestašni pauk ➤ razgovor o izradi i koraci izrade: 1. priprema prostora 2. bojanje kutija za jaja 3. izrezivanje i bojanje nožica 4. izrada rupica na nožicama 5. sastavljanje nožica 6. crtanje uzorka na kutijama 7. pričvršćivanje nožica 8. dovršen pauk	
ČIME?	➤ materijal: – ambalaža za jaja – dlakava žica	➤ alati i pomagala: – škare – tempera boje – četkice/kistovi – čekić ili izvijač – kliješta

		– ljepljiva traka
ZAKAJ?	➤ spoznajemo mogućnosti koje nam pruža izrada proizvoda primjenom različitih materijala ➤ usvajamo postupak izrade pauka ➤ znamo samostalno nacrtati i obojiti tijelo pauka ➤ znamo samostalno sastaviti pauka ➤ razvijamo ručne vještine ➤ navikavamo se na organizaciju rada i prostora ➤ brinemo o urednosti naše učionice	
NA ŠTO TREBAMO PAZITI?	➤ brinemo o sigurnoj uporabi oruđa	

Tijekom izrade nabrojali smo komponente cjelokupnog alata i skrenuli pažnju na zaštitu na radu. Učenici su ovladali svim radnim operacijama i procesom izrade. Izrada se odvijala sljedećim redoslijedom:

- priprema prostora (slika 5),
- bojanja kutija za jaja (slika 6),
- izrezivanje i bojanje nožica (slika 7 in slika 8),
- izrada rupica na nožicama (slika 9),
- sastavljanje nožica,
- crtanje uzorka i očiju na kutijama (slika 10),
- pričvršćivanje nožica (slika 11),
- pauk je gotov (slika 12).

4.2 IZRADA PAUKA

 Slika 5: Priprema prostora	 Slika 6: Bojanja kutija za jaja	 Slika 7: Izrezivanje nožica	 Slika 8: Bojanje nožica
 Slika 9: Izrada rupica na nožicama	 Slika 10: Crtanje uzorka i očiju na kutijama	 Slika 11: Pričvršćivanje nožica	 Slika 12: Pauk je gotov

Treći dio projekta bio je posvećen izložbi (slike od 13 do 18) naših proizvoda. Na izložbu smo pozvali i ostale učenike produženog boravka te njihove učiteljice i učitelje. Uslijedila je završna evaluacija našeg rada. Nakon završetka projekta učenici su svoje proizvode ponosno ponijeli kući.

5. ZAKLJUČAK

Suvremena nastava dopušta određeni stupanj autonomije i odgovornosti nastavnika za odabir primjerenih sadržaja, metoda i oblika rada. Tijekom produženog boravka odlučili smo se za projektni nastavni rad kao jednu od planiranih i ciljno usmjerenih nastavnih metoda. Zahvaljujući vlastitoj izvedbi aktivnosti i istraživanju, učenici su stekli izravna znanja i spoznaje. Ovakav način rada kod učenika je pobudio želju i motivaciju za istraživanjem i učenjem. Izvođenjem projektnog nastavnog rada pokazalo se da učenici mogu stjecati nova znanja primjenom ovakve metode rada. Na taj smo način učenike pripremili za bolju suradnju, međusobno povezivanje i kvalitetniju međusobnu komunikaciju, što je i bio jedan od ciljeva projektnog nastavnog rada. Projekt smo uspješno proveli. Najzadovoljniji su bili učenici, koji su doživjeli puno toga novog i lijepog, stekavši značajna iskustva i nova znanja. Provedbom našeg projekta

pokazali smo da je rad u produženom boravku moguće začiniti raznim aktivnostima, kreativnošću odnosno stvaralaštvom, a pritom i uživati u svakoj zanimljivoj aktivnosti. Kroz projektni rad djeca su usvojila sve radne operacije s kojima su se upoznala tijekom izrade proizvoda. Entuzijazam i zadovoljstvo vlastitom izradom finalnog proizvoda bili su neizmjerni, te smo odlučili nastaviti s primjenom sličnog načina rada i u budućnosti.

6. LITERATURA

- [1.] Blaj, B. idr (2005). Podaljšano bivanje in različne oblike varstva učencev v devetletni osnovni šoli. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- [2.] Novak, H., Žužej, V. in Glogovec, V. Z. (2009). Projektno delo kot učni model v vrtcih in osnovnih šolah. Radovljica: Didakta.
- [3.] Rakar, B. (2007), Glasba v šoli in vrtcu. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Stručni rad

MJESEC BORBE PROTIV OVISNOSTI

Martina Simić Meznarić, mag. educ. biol. et chem., učitelj
mentor
Osnovna škola Izidora Poljaka Višnjica

Sažetak:

U osnovnoj školi Izidora Poljaka Višnjica i PŠ J. E. Drašković Cvetlin obilježen je Mjesec borbe protiv ovisnosti s učenicima viših razreda osnovne škole i s roditeljima učenika 7.a razreda. S učenicima i roditeljima provedene su radionice tijekom kojih su učili o različitim sredstvima ovisnosti i njihovoj štetnosti. Učenici su na teme vezane uz ovisnosti i njihovu štetnost izrađivali radove na papiru ili u digitalnim alatima. Učenici su izrađivali i radove u kojima su dali prijedloge što mogu raditi umjesto korištenja sredstava ovisnosti. Učenici su bili uključeni i u radionice vezane uz razvoj samopoštovanja, sposobnost odupiranja pritiska vršnjaka i razvoj svojeg ja.

Ključne riječi: učenici, učitelji, roditelji, sredstva ovisnosti, samopoštovanje

1. Uvod:

Mjesec borbe protiv ovisnosti obilježava se svake godine u razdoblju od 15. studenog do 15. prosinca. Cilj obilježavanja Mjeseca borbe protiv ovisnosti je upozoriti na problem ovisnosti i provođenjem različitih aktivnosti ukazati na njihovu štetnost. [1] Učitelji i učenici viših razreda Osnovne škola Izidora Poljaka Višnjica se svake godine uključuju u obilježavanje Mjeseca borbe protiv ovisnosti. Ove nastavne godine smo obilježavanje proširili tako što smo uključili i stručnu službu i roditelje.

2. Središnji dio:

2.1. Štetnost energetskih pića – stručna služba

Pedagoginja Ankica Gotić je na satovima razrednika 5.a, 6.a i 8.a razreda prošla temu *Štetnost energetskih pića za djecu*. Pedagoginja je s njima prošla sadržaj prezentacije o navedenoj temi koju je poslao ZZJZ Varaždinske županije. Učenici su s pedagoginjom razgovarali o tome jesu li probali piti energetsko piće pri čemu su se sve učenice iz 5.a i 6.a razreda izjasnile da nisu. Nakon toga su učenici s pedagoginjom raspravili o tome zašto su energetska pića štetna za zdravlje. Na kraju je pedagoginja učenicima zadala da predlože što mogu raditi ili piti umjesto konzumiranja energetskih pića i da na taj način pošalju poruku drugoj djeci (slika 1 – slika 6).

Slika 1.

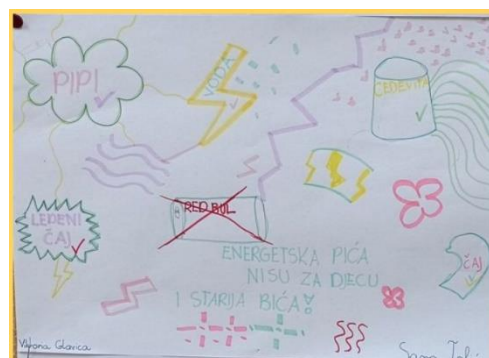
1.

Učenica 8.a razreda poručuje da možemo piti vodu i zdrave sokove

Slika 2. Učenica 8.a razreda poručuje da možemo piti zdrave sokove

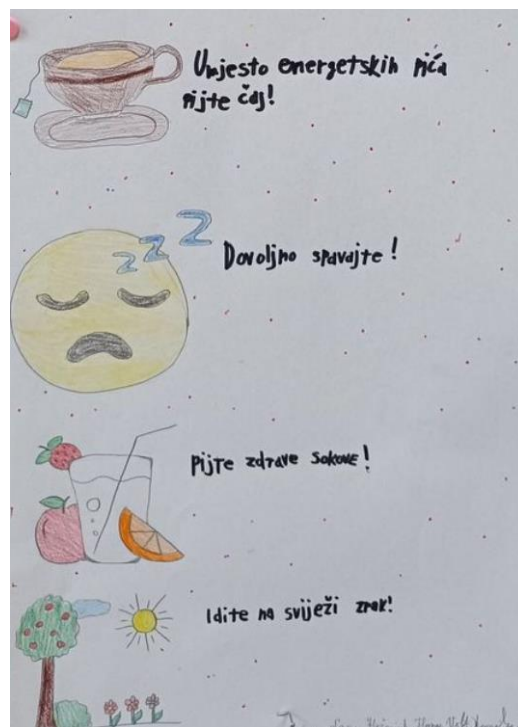
Slika 3. Poruke učenika 5.a razreda (grupa 1)

Slika 4. Poruke učenika 5.a razreda (grupa 2)

Slika 5. Poruka učenika 6.a razreda (grupa 1)

Slika 6. Poruka učenika 6.a razreda (grupa 2)

2.2. Mjesec borbe protiv ovisnosti – 6.b

U područnoj školi J.E.Drašković Cvetlin je učiteljica Snježana Conar s učenicima 6.b razreda Mjesec borbe protiv ovisnosti obilježila tako što su učenici istražili sljedeće teme: ovisnost o pušenju, ovisnost o drogi, ovisnost o kockanju, ovisnost o alkoholu i ovisnost o internetu. Nakon toga su učenici o navedenim temama raspravljali s učiteljicom te su pod njezinim mentorstvom pripremili materijale pomoću kojih su uredili školski pano (slika 7 i slika 8).

Slika 7. Učenici 6.b razreda istražuju, pripremaju materijale i uređuju pano

Slika 8. Uređen školski pano

2.3. Obilježavanje u 8.b

Učenici 8.b razreda su pod mentorstvom učiteljice Martine Simić Meznarić istražili sljedeće teme: ovisnost o drogi, ovisnost o alkoholu i ovisnost o pušenju. Nakon istraživanja i rasprave učenici su izradili digitalne radove (slika 9).

Slika 9. Učenici 8.b u izradi digitalnih radova na zadanu temu vezanu uz ovisnosti

2.4. Mjesec borbe protiv ovisnosti – 8. a

Učenici 8.a razreda su na nastavi kemije pod mentorstvom učiteljice Martine Simić Meznarić istražili i raspravili o sljedećim temama: posljedice ovisnosti o društvenim mrežama, posljedice ovisnosti o energetske pićima, posljedice ovisnosti o alkoholu, posljedice ovisnosti o nikotinu. Nakon toga učenici su na zadane teme izradili radove u digitalnim alatima (slika 10 – slika 13).

Slika 10. Učenici 8.a razreda u izradi digitalnih radova

Slika 11. Plakat koji su u digitalnom alatu canva izradile učenice Mia Jurenc i Ana Zgrebec

Slika 12. Plakat koji je izradio učenik Silvio Bednjički

Slika 13. Plakat koji je izradila učenica Lucija Tolić

2.5. Radionice u 6.a razredu

Učenici 6.a razreda su se u Obilježavanje mjeseca borbe protiv ovisnosti uključili na nastavi prirode sudjelovanjem u radionicama koje je s njima provodila učiteljica Martina Simić Meznarić. Učenici su bili podijeljeni u tri grupe. Najprije su grupe dobile primjere triju različitih situacija na koje su trebali dati odgovor kako bi oni reagirali da su se našli u istima (slika 14 i slika 15).

1. situacija

Na tulumu ti prijatelji nude marihuanu ili ectasy uz tvrdnju da će se tako lakše opustiti i uživati.

2. situacija

Kreiraj priču i obrazloži svoju odluku koristeći sljedeće smjernice

(Moj najbolji prijatelj se počeo družiti s dilerom...

Dva moja prijatelja iz razreda zovu me iza škole gdje se pije...

Rugaju mi se da sam mamina maza jer ne pušim, a to rade svi iz razreda...)

3. situacija

Na nagovor prijatelja ulaziš u kafić o kojem se priča da se u njemu dila droga.

Svi ti se smiju dok ti konobar nosi neko izmišljeno piće. Tebi je sve to

sumnjivo, kako ćeš reagirati? Odglumi.

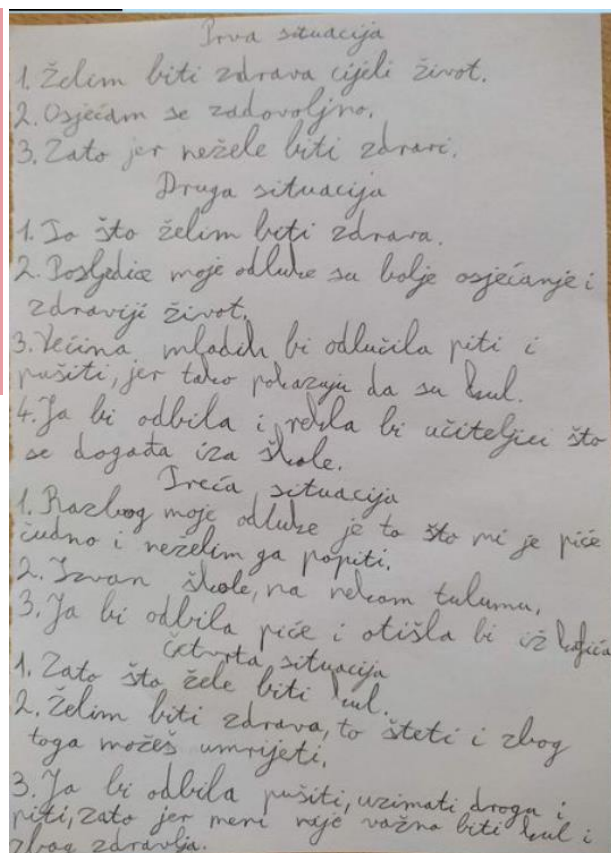
4. Situacija

Uvjet da ostaneš na tulumu na koji si došao s poznanikom iz paralelnog razreda je da se ponašaš kao i svi ostali: pušiš travu, piješ alkohol. Odigraj ulogu.

Slika 14. Učenici 6.a razreda u grupama rješavaju četiri zadane situacije

Situaciju 3 i situaciju 4 su odglumili učenici Leon Višić, Jasmin Bosilj, Marko Vorih i William Hriberšek, a kako je to izgledalo možete pogledati na videozapisu kojem možete pristupiti putem priložene [poveznice](#). Nakon toga su učenici 6.a razreda dobili zadatak da na interaktivni ekran pišu pojmove kojim im padaju na pamet, a koji ih asociraju na temu Ovisnost (slika 16 i slika 17).

Slika 15. Odgovori druge grupe na četiri zadane situacije

Slika 16. Pisanje asocijacija na temu Ovisnost Slika 17. Asocijacije na temu Ovisnost

2.6. Radionice u 6.b razredu

Učenici 6.b razreda su sudjelovali u radionicama koje su bile usmjerene na poticanje samopouzdanja što je jedna od važnih značajki u sposobnosti djeteta da se odupre utjecaju vršnjaka na nagovor uzimanja sredstava ovisnosti. Tako su učenici 7.b razreda najprije dobili zadatak da opišu svoj najbolji dan (slika 18 i slika 20). Nakon toga su trebali napisati kako provode slobodno vrijeme (slika 19 i slika 21). Zatim su dobili zadatak da napišu kako bi oni htjeli provoditi slobodno vrijeme (slika 22). Za kraj su učenici trebali napisati barem pet svojih pozitivnih osobina, nešto zbog čega su na sebe ponosni, vještina/znanja koje su naučili, načina na koji se mogu nagraditi, što ih može nasmijati.... Učenici su nakon svakog zadatka predstavili svoj rad.

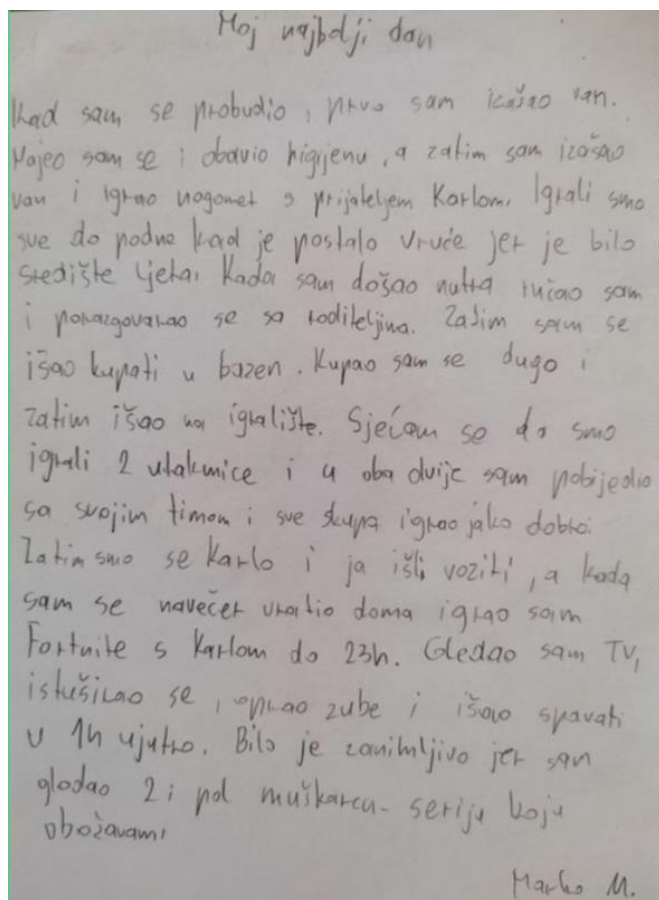

Slika 18. Učenici 7.b razreda opisuju

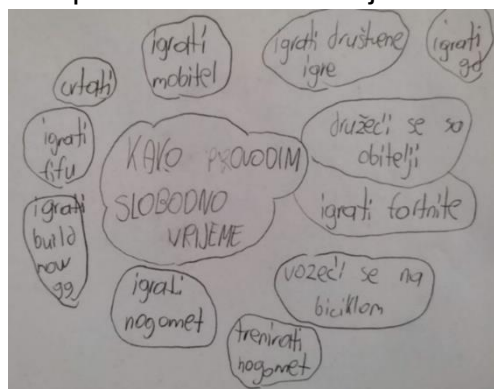
Slika 19. Učenici 7.b pišu kako

svoj najbolji dan

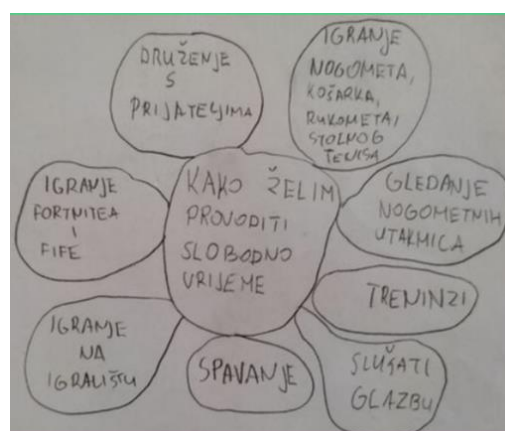

Slika 20. Najbolji dan učenika Marka Voriha

provode slobodno vrijeme

Slika 21. Kako provodi dan učenik 7.b razreda

Slika 22. Kako bi jedan učenik 7.b razreda htio provoditi slobodno vrijeme

2.7. Radionice u 7.a razredu

Učenici 7.a razreda su slično kao i učenici 7.b razreda u obilježavanju Mjeseca borbe protiv ovisnosti bili uključeni kroz radionice vezane uz samopouzdanje i samopoštovanje. Učenici su u radionicama sudjelovali na satovima razrednika i satovima biologije pod mentorstvom učiteljice Martine Simić Meznarić. Prvi zadatak za učenike je bio u prvu kolonu napisati svoje navike, a u ostalim kolonama označiti X na mjesto na koje oni misle da je vezano uz njihovu naviku (slika 23).

ZADATAK: Upiši navike u prvu kolonu, a u druge kolone i redove, stavljajući znak "x", odredi kakve posljedice ostavljaju te navike.

Navika	Ostavlja velike posljedice (i na zdravlje)	Ostavlja male posljedice (i na zdravlje)	Ostavlja posljedice na obitelj osobe	Nema posljedica za osobu
igranje igrica		X		
pušenje cigareta	X		X	
pušenje Wipa		X		
vožnja motorom				X
roditi u štupi				X
napiti	X			
gledati tik tok		X		X

Slika 23. Odgovori jednog učenika 7.a razreda na prvi zadatak

Drugi zadatak za učenike je bila igra pantomime. Učenici su izvukli pojam iz kategorije slobodne aktivnosti. Nakon toga su ostalim učenicima pokazali pojam pomoću pantomime. Klikom na priložene poveznice možete vidjeti dva primjera pantomime. [Primjer pantomime 1](#), [Primjer pantomime 2](#)

Sljedeći zadatak je bio učenicima ne leđa zalijepiti post - it listić i nakon toga svakom učeniku napisati jednu pozitivnu osobinu (slika 24 i slika 25).

Slika 24. Učenici jedni drugima pišu na papirić na leđa jednu pozitivnu osobinu

Slika 25. Pozitivne osobine učenika 7.a razreda

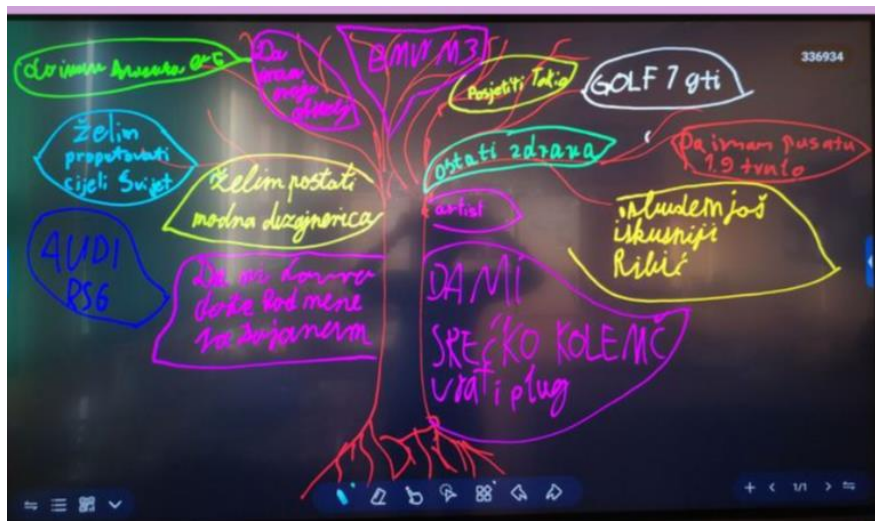
Nakon toga je učiteljica na interaktivnom ekranu nacrtala stablo (slika 26), a učenici su trebali do crtati listove i napisati želje koje bi htjeli ostvariti u budućnosti (slika 27 i slika 28)

Slika 26. Stablo želja u nastanku

Slika 27. Učenici na stablo crtaju listove i u njih upisuju svoju želju

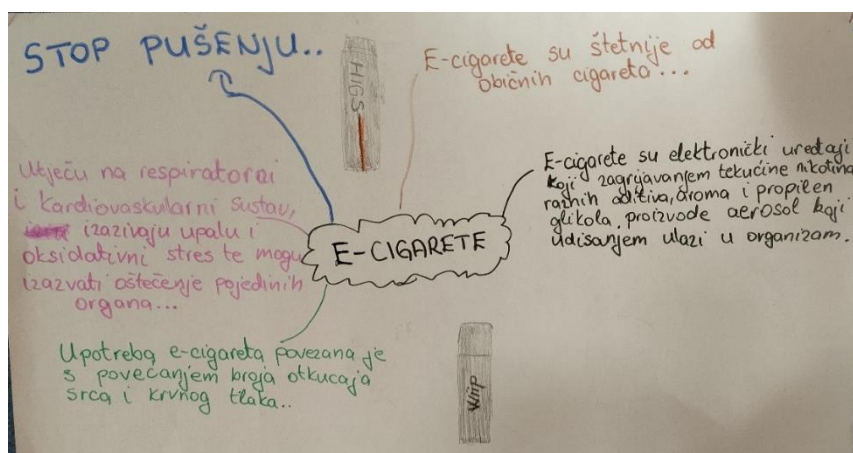
Slika 28. Stablo želja učenika 7.a razreda

2.8. Radionica na roditeljskom sastanku

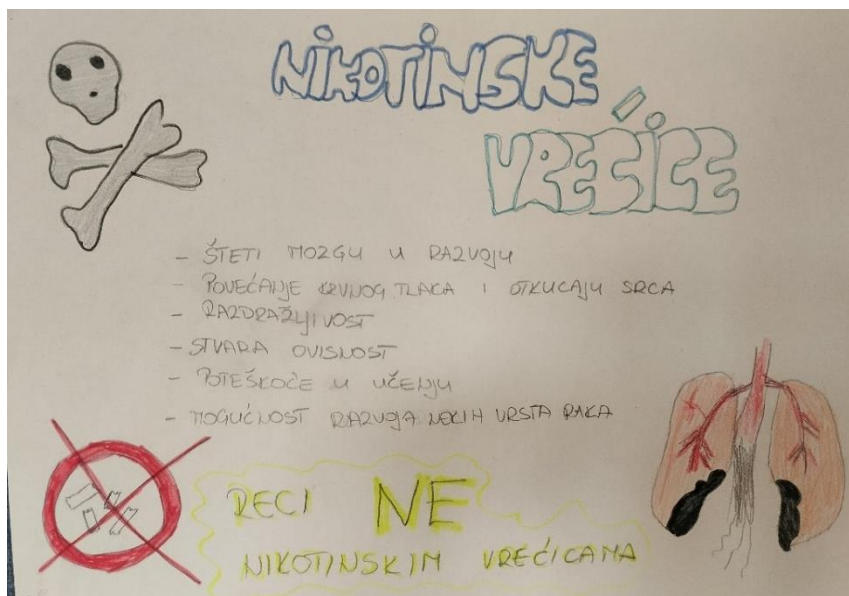
Roditelji učenika 7.a razreda su na roditeljskom sastanku proučavali materijale na temu E – cigarete, Nikotinske vrećice i Grijani duhanski proizvodi. Nakon toga su roditelji u grupama na zadanu temu izrađivali plakat ili mentalnu mapu koju su na kraju predstavili članovima drugih grupa i stavili na pano (slika 29. – slika 32)

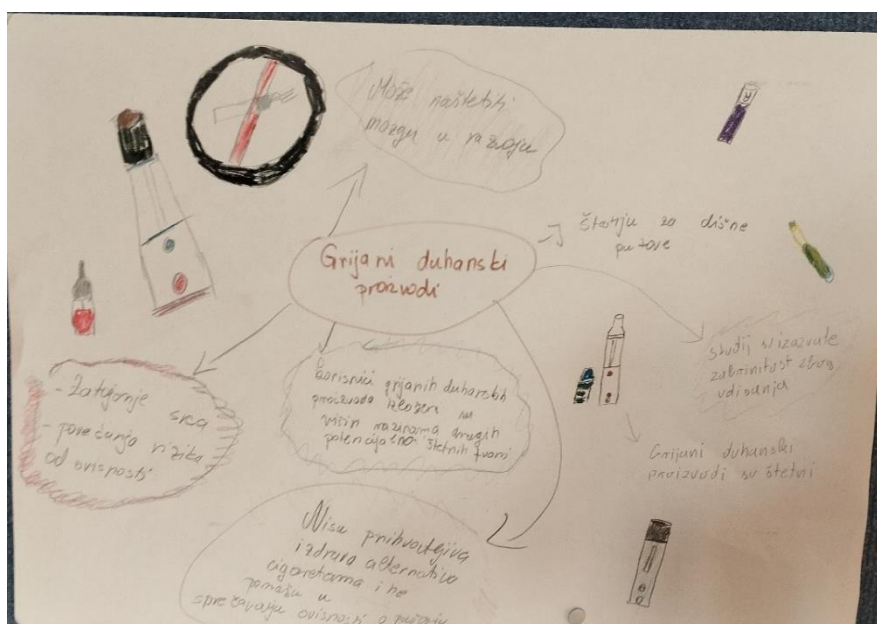
Slika 29. Roditelji proučavaju literaturu i pripremaju materijale

Slika 30. Mentalna mapa na temu E – cigarete

Slika 31. Plakat na temu Nikotinske vrećice

Slika 32. Mentalna mapa na temu Grijani duhanski proizvodi

3.Zaključak:

Učenici i roditelji su bili aktivno uključeni u obilježavanje Mjeseca borbe protiv ovisnosti i uživali su u provedenim aktivnostima i radionicama. Učenicima su se posebno dopale radionice koje su bile vezane uz razvoj samopošotovanja i radionice koje su im pokazale da nije loše biti drugačiji i da smiju reći ne kada im netko nudi sredstvo ovisnosti jer imaju pravo donositi vlastite odluke o tome što žele raditi, a što ne žele raditi. U budućim obilježavanjima Mjeseca borbe protiv ovisnosti bilo bi dobro uključiti sve roditelje viših razreda. Detalje provedenih aktivnosti možete pogledati u digitalnoj

knjizi kojoj možete pristupiti skeniranjem priloženog qr koda ili klikom na priloženu [poveznicu](#).

4.Literatura:

□ Mjesec borbe protiv ovisnosti URL: <https://www.hzjz.hr/dogadaj/mjesec-borbe-protiv-ovisnosti-3/> (15.12.2023.)

Stručni rad

VRTIM ZDRAVI FILM

Martina Simić Meznarić, mag. educ. biol. et chem., učitelj
mentor
Osnovna škola Izidora Poljaka Višnjica

Sažetak:

Osnovna škola Izidora Poljaka Višnjica je sudjelovala u projektu „Vrtim zdravi film“ u sklopu kojega su provedene edukacije učenika ali i roditelja. S učenicima 7. razreda su provedene radionice vezane uz pravilnu prehranu i tjelesnu aktivnost. Učenici 7. razreda su bili aktivno uključeni u projekt tako što su sudjelovali u aktivnostima koje im je zadala voditeljica projekta (debate, igranje edukativnih igri, praćenje unosa i potrošnje kalorija, računanje indeksa tjelesne mase, bavljenje tjelesnom aktivnošću, rješavanje anketnih upitnika) i tako što su sami osmišljavali aktivnosti pomoću kojih su o tome što su naučili sudjelovanjem u projektu predstavili učenicima 6. razreda i svojim roditeljima na roditeljskom sastanku.

Ključne riječi: pravilna prehrana, tjelesna aktivnost, učenici, roditelji, učitelji

1. Uvod:

„Vrtim zdravi film“ je projekt čiji su organizatori Hrvatski školski sportski savez, tvrtka Nestle uz suradnju s Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo. Glavni ciljevi projekta su edukacija učenika 7. razreda o pravilnim prehranbenim navikama i poticanje učenika na pojačanu tjelesnu aktivnost. Dodatni ciljevi su poticanje okoline (roditelja, učenika i učitelja) da budu spremni na prihvaćanje i podržavanje promjena u prehranbenim navikama sa jasnim i ciljanim porukama [2]. Naša škola se u provođenje ovog projekta prvi puta uključila u školskoj godini 2021./2022. te je već u prvoj godini sudjelovanja dobila nagradu za najbolji završni Izvještaj voditelja o provedbi projekta. U školskoj godini 2022./2023. nastavila je s istim entuzijazmom kao i prve godine te je u prosincu 2023. ponovno nagrađena za najbolji završni Izvještaj voditelja o provedbi projekta.

2. Središnji dio:

Početak provođenja projekta započeo je edukacijom voditelja projekta. Nakon toga su roditelji na roditeljskom sastanku (slika 1) upoznati s ciljevima i namjenom projekta te su u isti aktivno uključeni preko anketnog upitnika koji je sastavila voditeljica projekta kako bi utvrdila znanje roditelja o pravilnoj prehrani i tjelesnoj aktivnosti. Nakon toga su učenici 7. razreda online rješavali anketni upitnik I (slika 2) u kojem su organizatori projekta anonimnim putem provjeravali kakvo je znanje učenika o pravilnoj prehrani i tjelesnoj aktivnosti prije provođenja projekta. Uslijedila je edukacija učenika od strane školske voditeljice projekta Martine Simić Meznarić o sljedećim temama: Osnovne postavke pravilne prehrane, Planiranje prehrane, Moje tijelo i hrana, Kako poboljšati prehranbene navike.

Slika 1. Roditeljski sastanak – upoznavanje s projektom

Nakon edukacije učenika učenici su aktivno uključeni u provođenje projekta kroz različite aktivnosti.

Slika 2. Učenici online rješavaju anketni upitnik I

2.1. Unos i potrošnja kalorija

U sklopu projekta „Vrtim zdravi film“ učiteljica je učenicima dala upute za praćenje unosa i potrošnje kalorija kroz 24 sata kroz tjedan dana. Učenici su podatke unosili u Excel te su na kraju izradili grafikon koji prikazuje odnos unosa i potrošnje kalorija kroz tjedan dana. Radovima učenika možete pristupiti putem priložene [poveznice](#). Nakon što su učenici predali svoje radove analizirali smo njihove radove i raspravili o rezultatima. Učenici su raspravljali o tome što sve možemo učiniti da bi naši rezultati praćenja unosa i potrošnje kalorija bili točniji, je li ih zadatak potaknuo da razmišljaju o svojoj prehrani i tjelesnoj aktivnosti (slika 3), postoji li hrana s negativnim kalorijama (slika 4). Zaključili smo da ne možemo strogo gledati da unos kalorija bude jednak

potrošnji kalorija (bazalni + radni metabolizam) jer nemamo informacije o tome koliko kalorija naš organizam potroši na razgradnju pojedinih namirnica ali svakako je dobro pratiti unos i potrošnju kalorija jer nam daje približne informacije o kalorijskoj vrijednosti koju unosimo/trošimo.

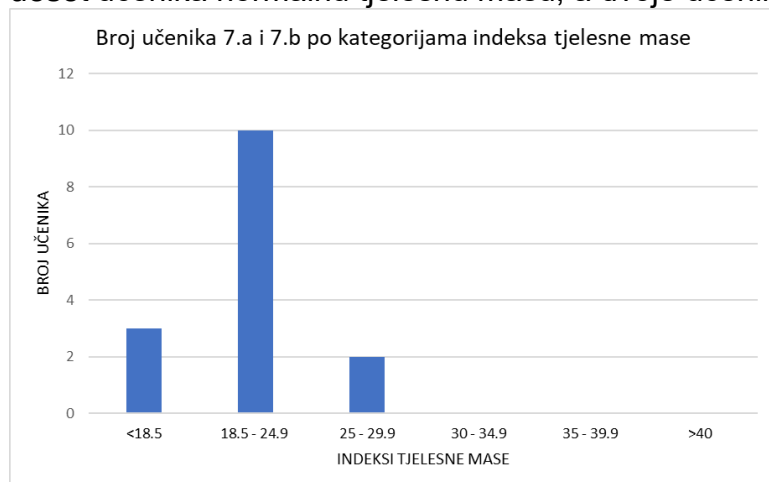
Slika 3. Učenici pisanim putem

Slika 4. Učenici istražuju postoji li hrana s negativnim kalorijama

2.2. Indeks tjelesne mase

BMI - Indeks tjelesne mase (engl. Body Mass Index) je jedan od načina procjene uhranjenosti. Od svih poznatih indeksa, indeks tjelesne mase je najuže povezan s količinom prekomjernog masnog tkiva u ljudskom tijelu, a uz to ga je relativno jednostavno izračunati ili očitati iz tablica. Izračun BMI se temelji na odnosu tjelesne težine i kvadrata visine osobe [1]. Učenici 7.razreda su na nastavi biologije računali indeks tjelesne mase, a nakon toga su u Excel – u izradili grafikon (slika 5). Učenici su proučili grafikon i tablicu te zaključili da troje učenika ima premalu tjelesnu masu, deset učenika normalnu tjelesnu masu, a dvoje učenika prekomjernu tjelesnu masu.

Slika 5. Indeksi tjelesne mase učenika 7. razreda

2.3. Edukativne igre

U sklopu projekta učenici su igrali igru Izradi svoj jednodnevni plan prehrane u kojoj su trebali najprije posložiti kartice koje su predstavljale namirnice u odgovarajuću skupinu namirnica. Nakon toga je prvi učenik odabrao maksimalno 20 namirnica koje je stavio u kolica te pomoću odabranih namirnica i kartica s oznakama količina i karticama s oznakama mjernih jedinica izradio jelovnik za jedan dan (slika 6). Nakon

toga su učenici 7.a razreda igrali edukativne igre (slika 7) vezane uz projekt „Vrtim zdravi film“ koje su u sklopu projekta izradili učenici Niko Brusar i Lana Brusar.

Slika 6. Izrada jelovnika za jedan dan – edukativna igra

Slika 7. Učenici igraju edukativnu igru koju je izradila učenica Lana Brusar

2.4. Najvažniji obrok u danu

Da je doručak najvažniji obrok u danu naučili su i naši učenici 7.a i 7.b razreda. Oni su na nastavu biologije donijeli svoj primjer zdravog doručaka (slika 8).

Slika 8. Palačinke sa zobenim pahuljicama punjene pekmezom od aronije

2.5. Edukacija učenika 6. razreda

Učenici 7.b razreda su učenicima 6.b razreda održali predavanje. Nakon toga su učenicima održali radionicu tijekom koje su učenici trebali izraditi piramidu pravilne prehrane i odigrati igru koju je izradio učenik Karlo Čižić. Učenica Helena Mihalina je učenicima 6. razreda pripremila Smoothie kao primjer zdravog obroka (slika 9 i slika 10), a da je tjelesna aktivnost važna pokazao je učenicima Karlo Čižić igranjem stolnog tenisa (slika 11).

Slika 9. Priprema

Slika

10. Učenici 6. razreda
Smoothie – a

Slika 11. Učenik 7. i učenik
isprobavaju Smoothie

6. razreda igraju stolni tenis

Učenici 7.a razreda su učenicima 6.a razreda održali edukaciju tako što su osmislili dvije edukativne igre koje su učenici 6.a razreda odigrali (slika 12 i slika 13) uz mentorstvo učenika 7. a razreda.

Slika 12. Igranje edukativne igre 1

Slika 13. Igranje edukativne igre 2

2.6. Da – ne (dijeta, vegetarijanstvo, prehrana u skladu s krvnom grupom)

Učenici 7. razreda su bili podijeljeni u dvije grupe te je provedene debata. Jedna grupa je dobila zadatak da istraži i da argumente koji se zalažu za primjenu dijeta, vegetarijanstva i prehrane u skladu s krvnom grupom (slika 14) dok je druga grupa trebala dati argumente protiv istih (slika 15).

Slika 14. Učenici u grupi istražuju i osmišljavaju argumente ZA

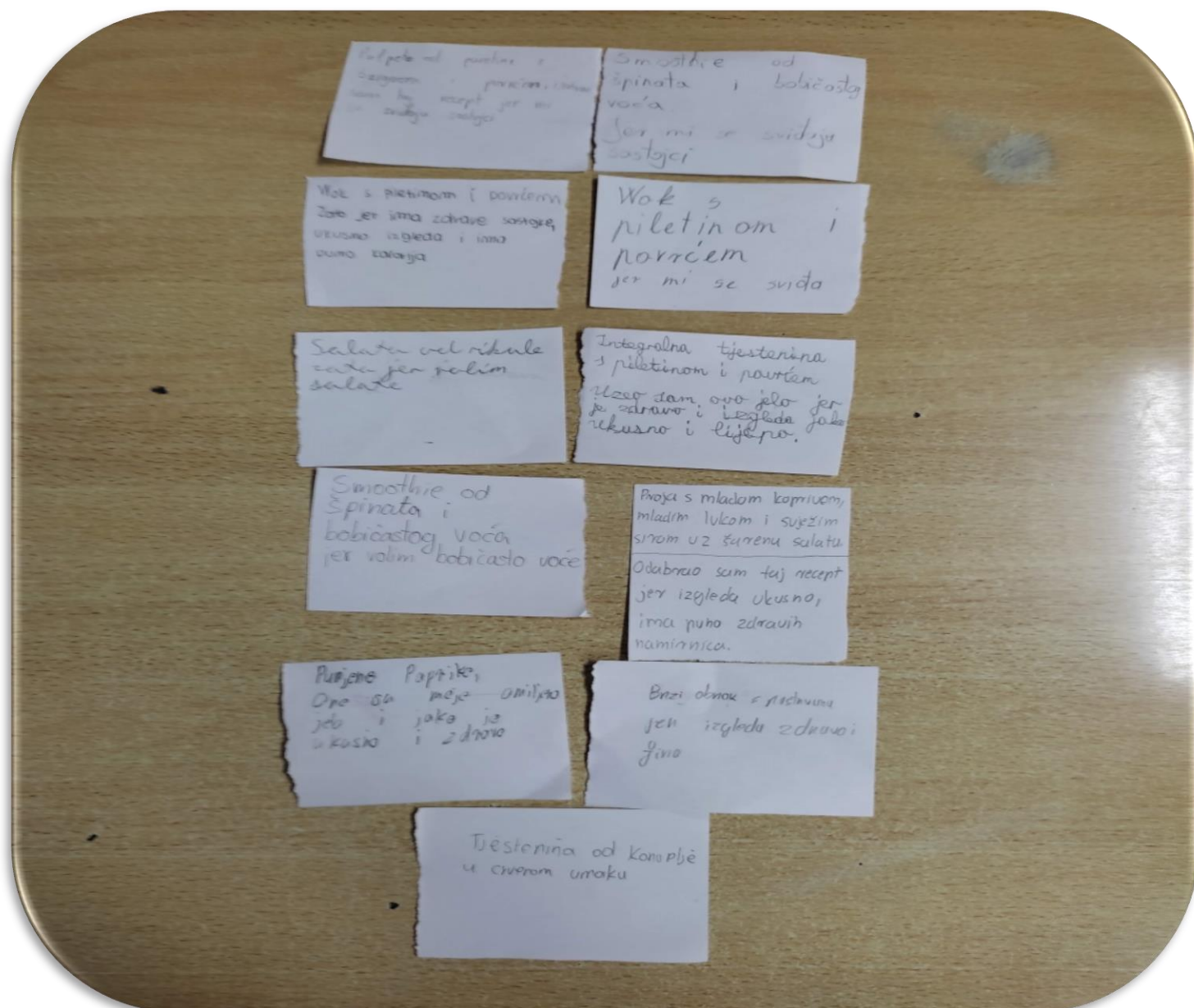
Slika 15. Učenici u grupi istražuju i osmišljavaju argumente PROTIV

2.7. Kuharica Vrtim zdravi film

Kuharica Vrtim zdravi film sadrži recepte za pripremu zdravih obroka pri čemu je za svaki recept navedeno koliko kalorija te koliko ugljikohidrata, masti i bjelančevina sadrži obrok na 100 g, odnosno po jednoj porciji (otprilike 300 g). Učenici su dobili zadatak da prouče recepte u [kuharici](#) (slika 16) i odaberu one koji se njima sviđaju (slika 17). Učenica Helena Mihalina je nakon proučavanja kuharice odlučila da kod kuće pripremi vlastiti zdravi obrok (Smoothie), a samu pripremu možete pogledati putem priložene [poveznice](#).

Slika 16. Učenici proučavaju recepte

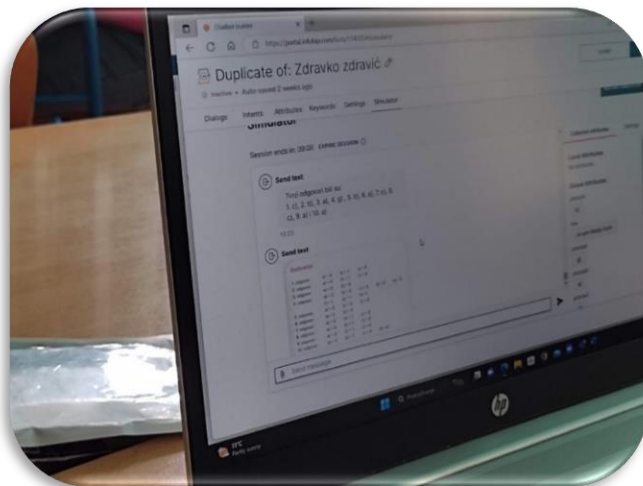

Slika 17. Recepti koje su učenici odabrali

2.8. Zdravko zdravić

Učenici OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog Ivanec i OŠ Izidora Poljaka Višnjica zajednički su izradili chatbot pod nazivom *Zdravko zdravić* za UN cilj/eve održivog razvoja koji odgovaraju UN cilju Zdravlje i blagostanje te su time povezali projekt *Škola budućnosti* i projekt „Vrtim zdravi film“. U sklopu razgovora s chatbotom korisnik može analizirati svoje prehrambene navike (utvrditi koliko je njegova prehrana u skladu s tanjurom pravilne prehrane) te na kraju saznati neke preporuke što može učiniti kako bi poboljšao svoju prehranu, a samim time i svoje zdravlje. Pitanja za izradu chatbota učenici su preuzeli iz brošure Vrtim zdravi film, a pitanjima možete pristupiti putem priložene [poveznice](#) dok na sljedećoj [poveznici](#) možete vidjeti način bodovanja, a na ovoj [poveznici](#) povratnu informaciju. Anketu je pomoću chatbota riješilo trinaest učenika (slika 18). Prema rezultatima pet učenika ima prehranu u skladu s tanjurom

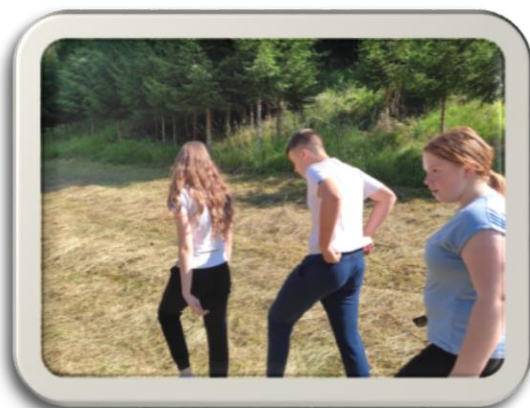
pravilne prehrane, a njih osam prehranu koja nije potpuno u skladu s preporukama o uravnoteženoj prehrani. Od ispitanih učenika nema učenika čija prehrana uopće nije u skladu s preporukama o uravnoteženoj prehrani.

Slika 18. Učenik rješava anketu pomoću chatbota

2.9. Tjelesna aktivnost

Kako je jedan od zadataka ovog projekta poticanje učenika na bavljenje tjelesnom aktivnošću tako su naši učenici u sklopu nastave biologije išli u šetnju (slika 19) i igrali nogomet (slika 20).

Slika 19. Učenici 7.b u šetnji

Slika 20. Učenici 7.a igraju nogomet s učenicima 8.a razreda

2.10. Edukacija roditelja na roditeljskom sastanku

Učenici 7.a razreda su na roditeljskom sastanku s roditeljima podijelili što su naučili sudjelovanjem u projektu. Nakon toga su roditelji prema uputama voditelja roditeljskog sastanka učenika Silvija Bednjičkog, Frana Bosaka, Leona Miholića, Rina Šošarića i Lucije Tolić igrali igru Izradi svoj jednodnevni plan prehrane (slika 21).

Slika 21. Učenici u ulozi učitelja, a roditelji u ulozi učenika

2.11. Priprema zdravog obroka – uključivanje roditelja u provedbu projekta

Dana 15.05.2023. Osnovnu školu Izidora Poljaka Višnjica posjetila je gospođa Jasmina Šoštarić, majka učenika Rina Šoštarića. Gospođa Šoštarić je kuharica u Varaždinu u restoranu Cimplet. Posjetila je školu u sklopu suradnje i uključivanja roditelja u projekt „Vrtim zdravi film“. Majka učenika je pristala na suradnju te je došla u školu kako bi s učenicima pripremila zdravi obrok (slika 22). Na sljedećoj [poveznici](#) možete pristupiti videozapisu o tome koji obrok se pripremao, koliku kalorijsku vrijednost te vrstu i količinu hranjivih i mineralnih tvari sadrže namirnice koje su se koristile za pripremu obroka dok putem ove [poveznice](#) možete pristupiti videozapisu koji prikazuje upoznavanje s našom kuharicom, tijek pripreme i degustaciju obroka.

Slika 22. Učenici kušaju zdravi obrok

2.12. Stigli do kraja

Nakon što su učenici 7. razreda odslušali predavanja vezana uz projekt te su sudjelovali u radionicama i drugim aktivnostima stigli smo do završnog dijela projekta, a to je rješavanje anketnog upitnika II (slika 23) kako bi se utvrdilo kakav je porast znanja učenika nakon provedenog projekta.

Slika 23. Učenici online rješavaju anketni upitnik II

2.13. Šlag na torti

Da smo ponovno odlično odradili svoj posao provođenjem edukacija i radionica s učenicima i roditeljima pokazuje to što je u prosincu 2023. godine voditeljica projekta naše škole Martina Simić Meznarić dobila obavijest od Martine Miklečić da je naša škola ponovno nagrađena za najbolji završni Izvještaj voditelja o provedbi projekta pri čemu je škola dobila poklon bon u vrijednosti od 300 eura za nabavu sportske opreme.

3. Zaključak

Provođenje projekta „Vrtim zdravi film“ je korisno za učenike, učitelje, djelatnike škole ali i širu javnost. Svjedoci smo toga da djeca najviše uče od svojih roditelja, a nakon toga od odgojitelja u vrtiću i učitelja u školi. Roditelje smo uključili u projekt upravo s ciljem da shvate da djeca neće raditi ono što im oni kažu da trebaju raditi, nego će raditi ono što rade njihovi roditelji. Odrasli (roditelji, odgojitelji, učitelji) trebaju svojim djelima biti primjer djeci! Nadamo se da će se kroz godine sudjelovanja u projektu pokazati napredak u prehranbenim navikama, tjelesnoj aktivnosti i zdravlju učenika ali i njihovih roditelja i djelatnika škole. Radujemo se nastavku provođenja projekta i ove školske godine. Detalje provedenih aktivnosti možete pogledati u Izvještaju voditelja o provedbi projekta kojem možete pristupiti putem priloženog qr koda ili klikom na priloženu [poveznicu](#).

4.Literatura:

- [1] BMI - Indeks tjelesne mase. Pliva zdravlje. URL: <https://www.plivazdravlje.hr/zdravlje-online/bmi> (10.1.2024.)
- [2] Vrtim zdravi film URL: <https://skolski-sport.hr/projekti/vrtim-zdravi-film/> (10.1.2024.)

Stručni rad

MULTIFUNKCIONALNO DIDAKTIČKO POMAGALO ZA DJECU S POREMEĆAJEM U MENTALNOM RAZVOJU

Kristina Kovačič
Osnovna škola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Mnogo toga se promijenilo u području osposobljavanja ili školovanja osoba s intelektualnim teškoćama u posljednjim desetljećima. Današnje definicije usmjerene su na ono što osobe s intelektualnim teškoćama mogu učiniti, usmjerene su na njihov potencijal i optimalan razvoj. Ističe se važnost ranog tretmana i međusobne suradnje svih uključenih osoba koje žive i rade s osobom s intelektualnim teškoćama. U radu ću prikazati didaktičko pomagalo za rad s djecom po posebnom programu, koje značajno pomaže poboljšanju njihovog funkcioniranja u određenim područjima.

Ključne riječi: poremećaji intelektualnog razvoja, djeca s posebnim potrebama, didaktičko pomagalo, labirint, taktilna percepcija

1.Uvod

U kriterijima za definiranje vrste i stupnja nedostataka, prepreka ili poremećaja djece s posebnim potrebama (2015) poremećaj u mentalnom razvoju definiran je kao neurološki razvojni poremećaj koji se javlja prije osamnaeste godine života i očituje se znatno nižim intelektualnim sposobnostima i značajna odstupanja u adaptivnim vještinama.

Intelektualne teškoće također se mogu pojaviti zajedno s drugim teškoćama u razvoju. Stupanj poremećaja utvrđuje se na temelju ukupnog rezultata utvrđenih intelektualnih sposobnosti i na temelju utvrđenih adaptivnih sposobnosti. Postignuće na standardiziranim, individualno primijenjenim testovima za provjeru općih intelektualnih sposobnosti, kod djece s intelektualnim teškoćama odstupa više od dvije standardne devijacije od prosjeka. Razina adaptivnih funkcija definira se prema djetetovoj kronološkoj dobi i u vezi sa značajnim odstupanjem u najmanje dva od navedenih područja adaptivnih funkcija, bilo u socijalnom, konceptualnom ili praktičnom području. Ovisno o stupnju mentalne retardacije razlikujemo djecu s lakom, umjerenom, težom i težom mentalnom razvoju.

U nastavku članka posvetit ću se prikazu didaktičkog pomagala koje se može koristiti u posebnom odgojno-obrazovnom programu, a namijenjeno je djeci s intelektualnim teškoćama. Didaktičko pomagalo obuhvaća dva područja, a to su labirint i taktilna percepcija različitih materijala.

2.Poremećaji u mentalnom razvoju

Znanost i tehnologija danas napreduju velikim koracima, uključujući rano otkrivanje i otkrivanje. Lačen [4] kaže da se adekvatnim ranim liječenjem mogu ublažiti i smanjiti poremećaji mentalnog razvoja (u daljnjem tekstu MDR). Najvažnija zadaća svih koji sudjeluju u procesu ranog tretmana i u životu djece s intelektualnim teškoćama jest znati pravilno procijeniti djetetove sposobnosti kako bi se optimalno razvili njegovi potencijali za samostalnost. Cjeloviti rani tretman djece s posebnim potrebama i djece s čimbenicima rizika u predškolskom razdoblju temelji se na brizi za najveću dobrobit djeteta i time smanjenju mogućnosti razvoja trajnih odstupanja, roditelji ili zakonski zastupnici imaju pravo na psihosocijalnu pomoć, informacije, individualizirani pristup, obiteljski koordinator. Zakon o cjelovitom ranom tretmanu djece predškolske dobi s posebnim potrebama (ZOPPOP) se temelji na činjenici da ako dijete ne dobije ranu stimulaciju, kasnije su određene funkcije nepotpune. Stoga se podržava zajedničko suradničko djelovanje svih stručnjaka, roditelja i ustanove u koju je dijete uključeno.

2.1. Definicija poremećaja u mentalnom razvoju

Napredak struke i postmodernističkog društva očituje se na dvije razine. Prvi uključuje stručno znanje, a drugi kvalitetu života osoba s intelektualnim teškoćama. Koražija-Krajšek [2] smatra, da je broj djece s teškoćama u razvoju u porastu. Zbog napretka tehnologije i znanja te posljedičnog sve većeg razvoja skrbi i terapija, stopa smrtnosti novorođenčadi se smanjuje. Međutim, to ne utječe na stupanj smetnje u razvoju.

Lačen [4] MDR definira kao jedno od ključnih ograničenja u holističkom funkcioniranju pojedinca. Na intelektualnom polju trebao bi funkcionirati općenito ispod prosjeka. To se događa tijekom razvojnog razdoblja i povezano je s neadekvatnošću adaptivnog ponašanja u područjima neovisnosti, komunikacije, socijalizacije i razumijevanja. Čuk, Galeša, Kotar i Novljan [5] iz Zavoda za SRP definirali su osobe s MDR-om kao one koje imaju održivi deficit na području kognitivnih sposobnosti, a stalni poremećaji tijekom razvojnog razdoblja rezultiraju problemima socijalne integracije. Svrstali su te ljude u četiri skupine. Prva skupina uključuje osobe s LMDR-om (blaže intelektualno oštećenje). Zbog smanjene sposobnosti učenja potreban im je specifičan nastavno-odgojni rad. Druga skupina su osobe sa ZMDR-om (umjereno intelektualno oštećenje), koje se zbog smanjenih sposobnosti usmjeravaju na programe radnog osposobljavanja. Često im je potrebna fizička pomoć odrasle osobe. Sljedeća skupina ljudi su osobe s TMDR-om (teško intelektualno oštećenje). Oni su usmjereni na osnovni program obuke. Također ih karakterizira činjenica da im je potrebna stalna fizička pomoć i vodstvo. Osobe s teškim invaliditetom su zadnja skupina. Za njih je karakteristično da im je potrebna stalna zaštita i posebna skrb i njega (ibid., str. 12-13).

3. Prikaz didaktičkog pomagala

Didaktičko pomagalo sastoji se od dva dijela te je višenamjensko. Prvi dio uključuje labirint.

Slika 1: Labirint

Drugi dio je također taktilna percepcija i opip različitih materijala, što je posebno pogodno za senzorno osjetljivu djecu.

Slika 2: Taktilna percepcija različitih materijala

Didaktičko pomagalo omogućuje učenicima posebnog programa da:

- razvijanje senzomotorike i stjecanje osjetilnih iskustava, percepcija,
- razvijanje iskustvenog učenja,
- razvoj misaonih procesa,
- pažnja, zaključivanje, sposobnost rješavanja problema, predviđanje, pamćenje, kreativno mišljenje,
- poticanje aktivnog sudjelovanja,
- razvijanje sposobnosti promatranja predmeta,
- razvijanje neverbalne komunikacije,
- navikavanje na razumijevanje govornih poruka,
- razvijanje vještina ruku,
- razvijanje vještina koordinacije oko-ruka,
- svijest o vlastitom tijelu i sposobnostima kretanja,

- otpuštanje napetosti, olakšanje i opuštanje,
- poticanje i razvijanje pažnje,
- upoznavanje novih materijala.

3.1. Aktivnosti učitelja

Aktivnost 1:

Učenici uče o labirintu.

Modeliram učenicima kako voditi loptu kroz labirint. Pritom, po principu multisenzora, verbaliziram smjer staze.

Svoje ruke stavljam na učenikove, ali ih ne držim prečvrsto, već tako da postanu produžetak djetetove ruke.

Nakon toga slijedi samostalno izvođenje aktivnosti od strane učenika.

Izazovnija aktivnost za učenike koji mogu:

- Donose loptu/napunjeni balon/olovku/papir... od žutog kruga do žutog kruga.
- Slijede upute svojih vršnjaka, sami imaju povez na očima.
- Stoje na jednoj nozi i pokušavaju prenijeti loptu na drugi kraj labirinta.

Aktivnost 2:

Senzomotoričke aktivnosti - opipavanje različitih materijala. Razgovarajte o tome jesu li materijali meki ili tvrdi, jesu li topli ili hladni, nalaze li se u šumi ili ne.

*Aktivnosti se prilagođavaju individualnim razlikama učenika i njihovoj psihofizičkoj pripremljenosti.

3.2. Operacionalizirani ciljevi

Didaktičko sredstvo potaknulo je učenike da razviju sljedeće ciljeve:

- Razvijanje i korištenje verbalne komunikacije.
- Doživljavanje i upoznavanje verbalne komunikacije kao izvora zadovoljstva, zabave i rješavanja problema.
- Razvijanje vještina prije čitanja i pisanja.
- Opisivanje položaja predmeta (loptica, balon, olovka i sl.) – lijevo, desno, naprijed, nazad.
- Poticanje i reagiranje na osjetilne podražaje.
- Razvija koordinaciju ili koherentnost pokreta i razvija ravnotežu.
- Razvijanje točnosti, upornosti.
- Upoznavanje važnosti suradnje u paru.
- Poticanje na izvođenje aktivnosti prema uputama.
- Proširenje vokabulara.
- Razvijanje kooperativne igre.

4. Zaključak

Didaktičko pomagalo izradio sam s namjerom, da ga koristim na posebnom programu, odnosno na 1. stupnju. Ova razina uključuje učenike s umjerenim do teškim intelektualnim teškoćama, neke s teškim poremećajem iz spektra autizma, poremećajem pažnje i hiperaktivnošću. Neki imaju umjerene nedostatke u društvenoj komunikaciji i interakciji te umjerene nedostatke u ponašanju, interesima i aktivnostima. Učenici ovise o pomoći odrasle osobe, u većini zadataka i aktivnosti potrebno im je neposredno vodstvo, motivacija i regulacija. Najviše je naglasak na razvoju samoregulacije s ciljem da se učenici osposobe za praćenje nastave i uključivanje u strukturirani školski program. Većina ponuđenih aktivnosti i sadržaja odnosi se na područje razvoja samostalnosti. Unutar pokreta i osjetilnih aktivnosti učenici imaju mnogo prilika za integraciju različitih senzomotoričkih potreba koje ograničavaju njihovu funkcionalnost. Učenici razvijaju svoje vještine kroz funkcionalne aktivnosti učenja, glazbene i likovne aktivnosti.

Važno je da su osposobljeni za individualni rad, strukturiranje dana/prostora, modeliranje i multisenzorno učenje.

Aktivnosti funkcionalnog učenja preduvjet su za razvoj fine motorike i grafomotorike, vizualne, slušne, taktilne percepcije, uvježbavanje pažnje i koncentracije. Razmišljala sam u smjeru obogaćivanja nastave i originalne aktivnosti koju učenici do sada nisu imali, pa sam odlučila napraviti labirint. Uređaj je lagan, prenosiv i praktičan. Nema problema s prijelazom iz razreda u razred. Uz pomoć uređaja učenici stječu senzorna iskustva, aktivno sudjeluju, razvijaju sposobnost zapažanja, jačaju spretnost ruku, koordinaciju oko-ruka te razvijaju pažnju. U nastavku, dodatak također omogućuje taktilnu percepciju kako bi se naučilo o različitim materijalima koji se koriste. Govorni učenici s njim proširuju svoj vokabular, koji je materijal mekan, tvrd, gladak, neravan. Omogućuje otvaranje proširenih sadržaja, gdje se ti materijali nalaze, kako/zašto ih možemo koristiti. Također im omogućuje da nauče osnovne boje i da ih prepoznaju. Učenici često pribjegavaju senzopatskoj igri (taktilna, oralna stimulacija) i stereotipnom ponašanju s ovim uređajem, ali takvo ponašanje nije prisutno tijekom korištenja.

Uređaj je multifunkcionalan i omogućuje prilagodbu aktivnosti i starijim učenicima.

5.Literatura

- [1.] Hammitte, D. J., Nelson, B. M. (20019: Families of Children in Early Childhood Special Education v V. Lanigan (ur.), Families and Teachers of Individuals with Disabilities (str. 129-154). Boston: Allyn and Bacon.
- [2.] Koražija – Krajšek, K. 82003). Soočanje staršev z otrokovo motnjo v N. Frantar Čučkovič, A., Mitič Petek, Z., Zajko Valdhuber in M. Žveplan Ozvatič (ur.), Zbornik posveta Skupaj za otroke s posebnimi potrebami (str. 8-9). Maribor: Osnovna šola Gustava Šiliha.
- [3.] Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami. Ljubljana: ZRSS, (2. izdaja) (2015). URL: <https://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf>. (24.3.2024)
- [4.] Lačen, M. (2001). Odraslost: osebe z motnjo v duševnem razvoju. Ljubljana: Zveza Sožitje.
- [5.] Novljan, E. (1997). Specialna pedagogika oseb z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [6.] Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami. Uradni list RS, št. 41/17 (1.1.2019). URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7681> (23.3.2024)
- [7.] Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Uradni list RS, št. 58/11 (12. 7. 2011). URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896> (23.3.2024)

Stručni rad

SUDJELOVANJE U PROJEKTU KAO DODANA VRIJEDNOST KREATIVNOM UČENJU

Kristina Kovačič
Osnovna škola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak:

Inovativne nastavne metode uvijek su dodana vrijednost za nastavnika i učenika u nastavi. Oni unose raznolikost u nastavu i omogućavaju iskustva koja učenici inače ne bi stekli. Aktivnim uključivanjem učenika u različite aktivnosti koje se odvijaju u okviru projekta bitno se mijenja i odnos nastavnika i učenika. Učenici ispituju, istražuju, grade, savjetuju, stvaraju, rješavaju razne izazove, a zadatak nastavnika je pratiti njihov rad, poticati ih, savjetovati, pomagati i na različite načine surađivati s učenicima. Prednost projektnog rada je u tome što, osim iskustvenog učenja, učenici i nastavnici unaprjeđuju međusobni odnos.

Ključne riječi: projekt, kreativnost, motivacija, iskustveno učenje

1. Uvod

Učitelji se u poučavanju učenika s posebnim potrebama često susreću s činjenicom da učenici imaju kratak raspon pažnje i koncentracije, teže pamte naučeni sadržaj, potrebno je puno ponavljanja i prije svega uvođenje multisenzornog učenja koje uključuje slušnu percepciju, vizualnu percepciju i taktilnu percepciju. Osim toga, javljaju se i motivacijski problemi. Ako je interno, učenici izvlače više iz lekcije.

U sklopu Eko škole pokrenuli smo projekt Altermed na razini razreda. Program Ekoškola međunarodno je etabliran program integriranog ekološkog obrazovanja i osposobljavanja, usmjeren na promicanje i podizanje svijesti o održivom razvoju kod djece, učenika i studenata kroz njihov obrazovni i obrazovni program te kroz aktivno uključivanje u lokalnu zajednicu i šire. Rezultate zajedničke suradnje predstavili smo na sajmu Altermed i Flora u Celju koji se održao 15. ožujka 2024. Sajam Altermed ističe važnost zdravlja, odnosa prema hrani te doživljaja i percepcije zdravlja kao vrijednosti. [1]

Mislim da je važno da učenici shvate da se zdravlje temelji na zdravoj i uravnoteženoj prehrani, tjelesnoj aktivnosti, međusobnom poštovanju i sigurnom okruženju. Zajedno s učenicima 5. i 6. razreda prilagođenog programa nižeg obrazovnog standarda zajedno smo razmišljali koja im je hrana najvažnija odnosno da je važno da je jedu svaki dan. Glasali su da je to kruh. Kako se kruh sastoji od brašna, soli, ulja i kvasca, krenuli smo u nadogradnju projekta upravo od ovih sastojaka.

Projektno učenje jedan je od onih procesa učenja koji se temelje na iskustvenom učenju, potiču učenike na aktivno učenje i uvjetuju suradničke odnose između nastavnika i učenika. [5]

Način rada privukao je učenike na sudjelovanje, zbog čega je porasla njihova unutarnja motivacija. Učenici su imali priliku istraživati, otkrivati i usmjeravati proces učenja. Činjenica je da studenti puno više uče kroz izravno, aktivno i osobno sudjelovanje.

2. Kruh sretnih usta

S ovim naslovom predstavili smo se s učenicima na izložbenom prostoru Celjskog velesajma. Pri usvajanju ciljeva učenja pribjegla sam metodi kreativnog i iskustvenog učenja projektnog učenja uz inkluzivnu međupredmetnu integraciju.

Prema Kolbu, iskustveno učenje je proces u kojem se znanje stvara transformacijom individualnog iskustva, uz međusobni utjecaj osobnog i

društvenog znanja. Društveno znanje je akumulirano objektivizirano znanje o prošlim iskustvima čovječanstva, dok je osobno znanje akumulirano subjektivno životno iskustvo pojedinca. Za iskustveno učenje važno je aktivno uključivanje pojedinca u iskustvo i u isto vrijeme u razmišljanje o iskustvu. [4]

2.1. Od zrna do kruha

S učenicima 6. razreda, koji su uključeni u prilagođeni program s nižim obrazovnim standardom, posjetili smo lokalnu pekaru, gdje su nas vrlo ljubazno dočekali. Učenici su uz pomoć pekača zapalili kruh i otkrili na kojoj temperaturi i koliko dugo treba peći kruh. Pekareva supruga naučila nas je kako se pravilno mijesi tijesto za lepinju i kako se pravi kajzerica. Učenici su bili iznenađeni da je u konačnom proizvodu važno i miješenje tijesta. Samo jedan učenik nije uspio napraviti lepinju od tijesta, pa je napravio baguette. Nije za ništa, jer i ovaj je bio ukusan.

Učenici su upoznali alate koji su pekaru potrebni za pečenje kruha. Neka su imena učenicima bila teška i nepoznata.

Nakon pečenja kruha, pekar nas je poslužio i domaćom kobasicom i poticom. Posjet pekari omogućio je učenicima kreativno i neposredno učenje te stjecanje novih iskustava koja im do tada nisu bila prezentirana. Po prvi puta uhvatili su se u koštac s miješenjem tijesta, miješenjem tijesta, gledanjem kako se diže. Učenici su svoje kolače rado nosili svojim obiteljima.

2.2. Hajde, već miriše pizza?

Nastavili smo rad na projektu i obogatili ga iskustvom izrade pizze. U školu smo pozvali lokalnog pizza pekara koji je vrlo uspješan u svom poslu. S oduševljenjem se odazvao pozivu, a učenici su jedva dočekali dan kada će školsku užinu zamijeniti ukusna pizza. Pizza pekar David dostavio nam je sve potrebne sastojke za izradu pizze. Promatranjem i oponašanjem učenici su ga slijedili. Na radionici je vladala vrlo dobra atmosfera. Učenici su bili interno motivirani, znatiželjni, kreativni, tako da nisam morala dodatno raditi s poticanjem i usmjeravanjem pažnje i produljenjem koncentracije. Naša domaćinska učionica toliko je mirisala da se miris svježih pečene pizze proširio hodnikom i ostalim učionicama. Budući da je svaki učenik napravio svoju pizzu, rado smo počastili i prolaznike koji nisu odoljeli iskušenju da ne zavire u nas.

Picopek je studentima predstavio svoje zanimanje, a dvoje učenika je bilo impresionirano te su već pristali na praksu. Mogu potvrditi da se iskustveno učenje isplatilo i u ovoj aktivnosti.

2.3. Pekara Helene Puhar

S učenicima 5. razreda provjerili smo svoje znanje o kruhu. Učenici su imali povez na očima, a ispred njih dvopek, integralni kruh i bijela lepinja. Velika većina učenika je po okusu i, naravno, hrskanju prepoznala da se radi o tostu. Nisu uspjeli razlikovati druga dva kruha.

Još jedna aktivnost koja im se svidjela bila je uzeta iz vježbi svjesnosti.

Svaki dan promatramo događaje, gledamo u ekran, slušamo glazbu i ljudski govor, mirišemo mirise, jedemo ukusnu hranu, grlimo svoje najdraže ili mazimo kućnog ljubimca. Ali rijetko zastanemo i zapitamo se kako uopće obavljamo te aktivnosti i kako naša osjetila primaju poruke iz okoline. [6]

Mindfulness je način osvještavanja vlastitog iskustva koji prati stav prihvatanja, otvorenosti i znatiželje. Kad smo svjesni, naša je pozornost usmjerena na sadašnje iskustvo koje se javlja iz trenutka u trenutak. Svjesni smo svojih misli, emocija, tjelesnih osjeta i namjera, kao i vanjskih događaja, ne pokušavajući izbjeći iskustvo, zadržati ga u sebi ili ga na bilo koji drugi način promijeniti. [2]

Pomnost je mentalna sposobnost svakog ljudskog bića. Ali to također znači skup tehnika i metoda kojima sustavno razvijamo tu svijest. Ovdje razlikujemo:

- formalne vježbe (meditacije) kao što su minute za disanje, pregled tijela, jednostavna prisutnost i svjesnost u pokretu i,
- neformalne vježbe, gdje obavljamo aktivnosti svakodnevnog života sa svjesnom sviješću, npr. pranje zuba, razgovor, vožnja automobila, čekanje u redu, šetnja gradom, vožnja autobusom itd. [2]

Svim vježbama podižemo razinu svijesti o sluhu u životu općenito.

Odabrali smo komad tosta, prvo ga opipali, pomirisali, promatrali i na kraju kušali. Pokušali smo se fokusirati na taj trenutak.

2.4. Priprema izložbenog prostora

Projektni rad razvijen je međupredmetnom integracijom pojedinih nastavnih predmeta slovenskog jezika (čitanje knjige Pekarne Miš maš, traženje poslovice o kruhu), likovne umjetnosti (stvaranje od otpadne ambalaže za naš projekt), računalne pismenosti (pisanje poslovice, traženje pjesama o kruhu, traženje podataka o podrijetlu kruha iz povijesti)... Cilj je bio da učenici kreativno stvaraju i iskustveno usvajaju nove vještine učenja. Pritom su nastale i ideje o rasporedu izložbenog prostora i korištenju materijala na štandu. Konačni izgled prikazan je na slici ispod.

Slika 1: Naš štand na Celjskom sajmu

3. Zaključak

Sudjelovanje u opisanom projektu čini mi se zanimljivim iskustvom. Unutarnja motivacija i razvoj kreativnog mišljenja dodane su vrijednosti za učenikov razvoj i daljnji život. Osnova svakog procesa učenja je suočavanje s različitim problemima i pronalaženje različitih rješenja.

Unutarnja motivacija utječe na to da učenici ustraju u nekoj aktivnosti zbog interesa i znatiželje. [3]

Učenici vole sudjelovati u stvaranju, promišljanju i pronalaženju novih rješenja, koja nastavnik možda ne vidi zbog već izgrađenog unutarnjeg modela svijeta. Zato je ispravno učenicima ponuditi ove oblike i metode rada. Učenje iz svakodnevnog života kroz iskustvo izvrsno je putovanje za mlade pojedince u razvoju.

Uz sve to, također je važno da učenici na ovaj način razvijaju socijalne interakcije i socijalne vještine koje su ključne za uspostavljanje dobrih odnosa.

4. Literatura

[1] Eko šola. URL: Ekošola – Ekošola kot način življenja (ekosola.si) (26. 3. 2024).

[2] Čuječnost. URL: Kaj je čuječnost? | Predstavitev čuječnosti in brezplačni posnetki vaj (cujecnost.org) (26. 3. 2024)

[3] Kompare, A., Stražišar, M., Dogša, V., Vec, T. (2007). Psihologija spoznanja in dileme. Ljubljana: DZS.

[4] Marentič Požarnik, B. 1992 a. Izkusveno učenje – modna muha, skupek tehnik ali alternativni model pomembnega učenja? Sodobna pedagogika 43 (1/2): 1-16.

[5] Novak, H., Žužej, V., Glogovec, Z. (2009). Projektno učno delo kot učni model v vrtcih in osnovnih šolah. Radovljica: Didakta.

[6] Parker, S. (2006). Čutila. Ljubljana: Grlica.

Stručni rad

SUVREMENO PROVODENJE SLOBODNOG VREMENA DJECE I MLADIH

Maja Trunkelj Zupančič
OŠ dr. Pavla Lunačka Šentrupert

Sažetak

U članku ističemo problem suvremena društva koji se očituje kao preopterećenost svakodnevnim obvezama i utjecajem medija. Individualci imaju sve manje slobodnog vremena, a ono se sve češće isprepliće s radnim vremenom. Slobodno vrijeme gubi svoju osnovnu svrhu i postaje slijepo slijedeće trendovima današnjeg društva. U prilogu predstavljamo rezultate ankete u kojoj uočavamo porast korištenja ekrana među slovenskim osnovnoškolcima na dnevnoj razini, što dovodi do manje aktivnog slobodnog vremena. Potrebni su daljnji naponi struke kako bi se javnost bolje informirala o važnosti aktivnog provođenja slobodnog vremena djece i mladih.

Ključne riječi: Slobodno vrijeme, mediji, društvo, ekrani

1.Uvod

Kraj dana sve češće podsjeća na prolaznost vremena. Svakodnevno smo većinu vremena posvećeni radu ili obrazovnim aktivnostima, dok je sve manji dio dana rezerviran za naše slobodne aktivnosti. U ovom članku želimo istaknuti problem provođenja slobodnog vremena djece i mladih u suvremenom dobu, povezujući ga s utjecajem informacijsko-komunikacijske tehnologije. Također ćemo predstaviti rezultate ankete o provođenju slobodnog vremena koju smo proveli u 2017. i 2024. godini.

2.PROBLEM SUVREMENOG DRUŠTVA

Danas su ljudi sve više opterećeni poslom i brojnim strukturiranim aktivnostima kojima posvećuju sve veći dio slobodnog vremena. Slobodno vrijeme odraslih, mladih i djece postaje sve više strukturirano i usmjereno te gubi osnovno značenje slobodnosti. Odrasli provode sve veći dio dana na poslu, dok djeca i mladi provode vrijeme u školi i ostalim aktivnostima. Slobodna igra djece postaje sve manje prisutna, a smanjuje se i dosada te kreativnost i inovativnost.

B. Macuh [5] upozorava da slobodno vrijeme postaje sve manje slobodno. Sve više je ispunjeno obavezama i strukturiranim aktivnostima. Upotreba suvremene tehnologije dodatno briše granicu između posla i slobodnog vremena. Velika većina pojedinaca, čak i nakon završetka radnog vremena, obavlja neke poslovne aktivnosti kod kuće uz pomoć informacijsko-komunikacijske tehnologije. Jedan od najčešćih načina povezanosti je pregledavanje službene elektroničke pošte u slobodno vrijeme.

B. Macuh [5] navodi da što je pojedinac više opterećen poslom, to manje ima slobodnog vremena na raspolaganju. Više slobodnog vremena omogućava veću slobodu u odabiru slobodnih aktivnosti. Na izbor tih aktivnosti utječu financijska sredstva, interes, motivacija, dob, spol, zanimanje, interesi, motivi i potrebe pojedinca. Osim radnog vremena koje sve više utječe na naše slobodno vrijeme, korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije sve češće ispunjava dio našeg dana. Djeca, mladi i odrasli sve više koriste pametne mobilne telefone, tablete i računala. Slobodno vrijeme djece i mladih stoga je sve više ispunjeno igranjem videoigrica ili aktivnostima na različitim društvenim mrežama.

Osim pretjeranog vremena provedenog pred ekranima, u populaciji je primjetan i sve veći broj ovisnosti o korištenju ekrana - kod djece, mladih i odraslih.

3.SLOBODNO VRIJEME

Slobodno vrijeme je vrijeme koje nije ispunjeno obavezama. To je vrijeme namijenjeno odmoru nakon rada ili obrazovanja. Slobodno vrijeme omogućuje slobodan odabir aktivnosti, predstavlja mogućnost za opuštanje, druženje s prijateljima, zabavu, izražavanje sebe i ostvarenje osobnih potencijala. Slobodno vrijeme je jedan od načina za postizanje i očuvanje kvalitetnog života. To je vrijeme kada nismo opterećeni nikakvim nužnostima ili obavezama. Smisljeno provođenje slobodnog vremena može nas zaštititi od mnogih fizičkih i psihičkih bolesti ili barem ublažiti njihove posljedice [3]. B. Macuh [5] navodi tri funkcije slobodnog vremena. Prva funkcija je odmor; pojedinac se oslobađa intelektualnih ili fizičkih napora. Druga funkcija je zabava; slobodno vrijeme donosi užitak. Treća funkcija je osobni razvoj; pojedinac tijekom slobodnog vremena razvija svoje tjelesne, intelektualne, emocionalne, estetske, radne, moralne i socijalne kvalitete. Način provođenja slobodnog vremena u današnjem potrošačkom društvu snažno je uvjetovan utjecajem medija. Pojedinac više ne postavlja pitanja kao što su:

- Što je dobro za mene?
- Što moj um treba?
- Što moje tijelo treba?

Sve češće smo usredotočeni na utjecaje okoline i postavljamo si pitanja poput:

- Gdje da idem?
- Što da radim?
- Što je moderno?

Na izbor slobodnih aktivnosti, osim mentaliteta potrošačkog društva i utjecaja medija, uvelike utječe i socijalno-ekonomski status pojedinca. Djeca i mladi sve više vremena provode pred ekranima i u virtualnoj stvarnosti, što ima negativne posljedice na njihov psihofizički razvoj [6].

S jedne strane, u društvu postoji težnja prema više slobodnog vremena, često je prisutno preopterećenje djece, mladih i odraslih. S druge strane, previše nestrukturiranog i slobodnog vremena također može biti "zamka". Mnoge nezdrave i neadekvatne navike uvjetovane su dosadom i neusmjerenim vremenom - npr. igranje videoigrica, pretjerano vrijeme provedeno na društvenim mrežama, neusmjerene aktivnosti na internetu, kockanje, alkoholizam.

4.PROVOĐENJE SLOBODNOG VREMENA DJECE I MLADIH

Članak 31. Konvencije o pravima djeteta priznaje pravo djeteta na odmor i slobodno vrijeme kao posebno dječje pravo. Djeci se priznaje pravo na odmor, slobodno vrijeme, igru i razbibrigu primjerenu djetetovoj dobi, te na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnosti. Od potpisnica se očekuje da poštuju i podupiru prava djeteta.

U 2. stavku 7. članka Deklaracije o pravima djeteta navodi se da trebamo djetetu osigurati igru i razbibrigu čiji je cilj odgoj. Sve više djece danas provodi slobodno vrijeme pred ekranima, što nije u skladu s sadržajem Konvencije o pravima djeteta ili Deklaracijom o pravima djeteta. Takva aktivnost zapravo ne postiže odgojni cilj, a aktivnosti poput igranja videoigrica i korištenja društvenih mreža često nisu primjerene dobi djeteta. Naprotiv, često dovode do utjecaja koji štete psihofizičkom razvoju djece i mladih.

Auhuber [1] navodi da rezultati istraživanja pokazuju da se djevojčice, djeca nižeg socioekonomskog statusa te mladi češće koriste ekranima u slobodno vrijeme od svojih vršnjaka. Ta skupina djece također je manje fizički aktivna u slobodno vrijeme. Istraživanje je pokazalo drastičan porast korištenja mobilnog telefona u razdoblju od 2011. do 2017. godine. Djeca koja manje vremena provode u prirodi također su znatno manje fizički aktivna. Rezultati istraživanja pokazuju da korištenje elektroničkih medija zamjenjuje korisnije slobodno vrijeme kod mladih. Porast korištenja medija potvrđen je kod djece nižeg socioekonomskog statusa i mladih.

5.REZULTATI ANKETE O PROVOĐENJU SLOBODNOG VREMENA

Na uzorku od 45 djece koja pohađaju redovnu slovensku osnovnu školu usporedili smo rezultate provedene ankete provedene 2017. i 2024. godine. Anketirana djeca u vrijeme ankete bila su u dobi od 9 do 11 godina. Anketa je obuhvaćala sljedeća pitanja:

- Imam li svaki dan slobodnog vremena?
- Koliko slobodnog vremena imam dnevno tijekom radnog tjedna?
- Koliko puta tjedno provodim vrijeme u prirodi?
- Da li svakodnevno odvojim vrijeme za igranje igrica/korištenje pametnog mobilnog telefona/tableta/računala?
- Koliko vremena dnevno provedem pred ekranima (telefon, tablet, televizija, računalo)?
- Provodim li vrijeme pred ekranima i noću, kada bih trebao/la spavati (igranje igrica, društvene mreže, videa)?

Anketa iz 2017. godine pokazuje da djeca svakodnevno imaju slobodno vrijeme. Većina rezultata (80%) kreće se između dva i četiri sata dnevno. 80% rezultata pokazuje da djeca provode vrijeme u prirodi pet do sedam puta tjedno. 90% rezultata pokazuje da djeca svakodnevno provode vrijeme pred ekranima, najčešće od 1 do 2 sata dnevno. Dvoje ispitanika nema ograničenja vremena za provođenje vremena pred ekranima. Nitko od ispitanika ne provodi vrijeme pred ekranima tajno, noću.

Usporedbom rezultata ankete provedene 2024. godine, vidimo da sva djeca svakodnevno imaju slobodno vrijeme. 80% rezultata kreće se između jednog i tri sata slobodnog vremena dnevno. 80% rezultata pokazuje da djeca pet do sedam puta tjedno provode vrijeme u prirodi. 90% rezultata pokazuje da djeca svakodnevno provode vrijeme pred ekranima, najčešće od 2 do 4 sata dnevno. Dvoje ispitanika nema ograničenja vremena za provođenje vremena pred ekranima.

Dvoje ispitanika provodi vrijeme pred ekranima i tajno, noću. Usporedba rezultata provedene ankete pokazuje da većina djece u prosjeku ima 1 sat manje slobodnog vremena dnevno. Primjećujemo da se vrijeme provedeno pred ekranima povećalo s prosječnih 1-2 sata dnevno na 2-4

sata dnevno. Dvoje pojedinaca u oba provedena istraživanja nisu imali vremenska ograničenja. 2017. godine nitko od ispitanika nije provodio vrijeme pred ekranima tajno, noću, dok su u 2024. godini dvoje ispitanika potvrdili tajnu upotrebu ekrana noću.

6.Zaključak

Zaključujemo da je količina prosječnog slobodnog vremena smanjena za 1 sat, dok se prosječno vrijeme provedeno pred ekranima povećalo za 1 sat dnevno. Možemo zaključiti da kod anketirane djece u 2024. godini dolazi do manje aktivnog provođenja slobodnog vremena, koje zamjenjuje korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije. U 2024. godini dolazi i do upotrebe ekrana noću, tajno. U budućnosti je preporučljivo ponoviti sličnu, strukturiraniju i pouzdaniju anketu na većem broju ispitanika te usporediti rezultate s preporučenim stručnim smjernicama za provođenje slobodnog vremena i korištenje ekrana. Potrebni su daljnji naponi kako bi se javnost i stručna zajednica osvijestili o važnosti aktivnog provođenja slobodnog vremena djece i mladih.

7.Literatura

- [1.] Auhuber, L., Vogel, M., Grafe, N., Kiess, W., Poulain, T. (2019) Leisure Activities of Healty Children and Adolescents. International Journal of Enviromental Research and Public Health. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6617342/> (1. 4. 2024).
- [2.] Deklaracija o otrokovih pravicah. URL: Varuh človekovih pravic RS (varuh-rs.si) (1. 4. 2024).
- [3.] Derganc, S. (2004). Prosti čas mladih, Salve. Ljubljana: Društvo Mladinski ceh.
- [4.] Konvencija o otrokovih pravicah. Uradni list RS – MP, št. 9/92. URL: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/SRI/Konvencija_o_otrokovih_pravicah.pdf (1. 4. 2024).
- [5.] Macuh, B. (2017). Funkcije prostega časa in pasti, s katerimi se sooča posameznik v okviru preživljanja prostega časa. URL: (PDF) FUNKCIJE PROSTEGA ČASA IN PASTI, S KATERIMI SE SOOČA POSAMEZNIK V OKVIRU PROSTEGA ČASA ([researchgate.net](https://www.researchgate.net)) (1. 4. 2024).
- [6.] Ule, M. (2008). Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Stručni rad

UMJETNA INTELIGENCIJA U OBRAZOVANJU

Doc. dr. sc. Matija Varga. Sveučilište Sjever

Dražen Ružić. III. OŠ Čakovec

Sažetak:

Umjetna inteligencija, koja se stalno razvija i čija upotreba svakim danom sve više raste, postaje dio naše svako dnevnicke. Danas, ona mijenja načine življenja, rada i učenja. Važno je stoga da je razumijemo, posebno da razumijemo njezin učinak na obrazovanje i osposobljavanje, kako učitelja, nastavnika, stručnih suradnika tako i učenika. Također, u radu je provedeno istraživanje na temu istraživanja: „Oblikovanje umjetne inteligencije i autorstvo radova kreiranih umjetnom inteligencijom te su postavljene hipoteze H_0 i H_1 koje su testirane.

Ključne riječi: umjetna inteligencija, obrazovanje, tehnologija, ChatGPT, anketiranje

1. Uvod

Umjetna inteligencija mijenja načine življenja, rada i učenja [2]. Umjetna inteligencija ima svoje prednosti i nedostatke, primjerice u prevelikoj ovisnosti o tehnologiji koja ima ne samo negativan utjecaj na učenike, već i na učitelje, nastavnike i stručne suradnike ali će vjerojatno u bliskoj budućnosti imati veliki potencijal (pouzdanost, kvaliteta, učinkovitost, brzina itd.) u procesu učenja i poučavanja u obrazovnim institucijama. Danas, kad još uvijek nema dovoljan broj istraživanja o dokazima o utjecaju umjetne inteligencije na obrazovanje treba zadržati prema njoj ne samo nadzor već i određene mjere opreza. Sustavi umjetne inteligencije postali su dio naše svakodnevnice. Budući da se stalno razvijaju, a upotreba podataka raste, vrlo je važno da bolje razumijemo njihov učinak na svijet oko nas, pa i na obrazovanje te osposobljavanje [1]. Razvoj umjetne inteligencije i robotike nove su grane tehnike koje se razvijaju neslučenom brzinom. Mediji su puni vijesti o robotima i njihovom korištenju u učenju programiranja [5]. Prilikom izrade ovog istraživačkog rada postavljene su dvije hipoteze: H_0 i H_1 koje glase:

H_0 : „Pojavom umjetne inteligencije je nastao informacijski nered te se precizno ne može utvrditi tko je autor rada koji je nastao primjenom umjetne inteligencije te između ostalog i zbog toga korištenje umjetne inteligencije ima više nedostataka nego prednosti”,

H_1 : „Pojavom umjetne inteligencije nije nastao informacijski nered (već red) te se precizno može utvrditi tko je autor rada koji je nastao primjenom umjetne inteligencije te između ostalog korištenje umjetne inteligencije ima više prednosti nego nedostataka”.

2. Pojam i definicija umjetne inteligencije

Odgovor na pitanje na koji način definirati umjetnu inteligenciju koja sve više oblikuje naše svakodnevne živote (spoznaje, iskustva, doživljaje), koja se koristi različitim oblicima tehnologije (tableti, pametni telefoni, računala) i koja se stalno mijenja daje Wayne Holmes koji predlaže definiciju da je ona računalni sustav dizajniran za interakciju sa svijetom kroz sposobnosti ponašanja koje povezujemo prvenstveno s ljudima i koja se razvija na nekoliko nivoa kao: (1) usko razvijena umjetna inteligencija, (2) opća umjetna inteligencija i (3) super umjetna inteligencija.

Uvođenje novih tehnologija u obrazovanje (računala, projektor, pametnih ploča itd.), njihov razvoj i primjena uvijek su u korisnicima izazivali određeni strah od nepoznatog koji se najbolje prevladava kada upoznamo i razumijemo što se krije iza zaslona pametnog telefona, kad postanemo svjesni da je umjetna inteligencija već odavno prisutna među nama i kad naučimo na koje načine ćemo se moći zaštititi od nje.

Kako je umjetna inteligencija sve više integrirana u obrazovanje, predavači programeri bave se pitanjima privatnosti i sigurnosti podataka. Posljednja dva desetljeća svjedoci smo koliko je primjena novih tehnologija, u pozitivnom ali i negativnom smislu, utjecala na proces i metode učenja i poučavanja. Ona je u prvom redu služila, i služi samo kao pomoćno nastavno sredstvo. Međutim, umjetna inteligencija (primjerice: chatbot i ChatGPT) nešto je sasvim drugo i ona će trebati strateški dokument koji će, između ostalog, uključivati etičke smjernice za korištenje umjetne inteligencije u nastavnom procesu i podataka u poučavanju i učenju namijenjene učiteljima, nastavnicima i stručnim suradnicima koja će sigurno iz temelja promijeniti paradigmu obrazovanja u

analitičkom i kritičkom razmišljanju, kreativnosti, inovativnosti te u razvoju vještina budućnosti.

Sustavi umjetne inteligencije uglavnom nemaju jasno ljudski intepretabilne prikaze svoje logike. To u praksi uzrokuje cijeli niz izazova po pitanju **garancije pouzdanosti** i **sigurnosti**, kao i probleme **pristranosti** u podacima, pa tako i rješenjima umjetne inteligencije koja se uči na tim podacima. [9].

3. Korištenje umjetne inteligencije u školstvu

Danas učenici, zahvaljujući pristupu velikom broju informacija i interaktivnih sadržaja, imaju pristup brojnim obrazovnim sadržajima putem digitalnih platformi i alata za pretraživanje, koriste umjetnu inteligenciju (obrazovni programi i aplikacije: Remove Image Background, Quillionz, ChatGPT, SnatchBot) i tehnologiju radi bržeg pronalaska potrebnih informacija za potrebe nastave, za brže povezivanje i komunikaciju na društvenim mrežama. Ona im pomaže u razvoju novih vještina, te u personaliziranom pristupu učenju na način da se prilagođava individualnim potrebama i stilovima učenja kod učenika [8].

3.1 Personalizirano učenje

Jedni od najčešćih primjena umjetne inteligencije u obrazovanju su virtualni asistenti chatbotovi koji kroz interakciju s učenicima odgovaraju na njihova pitanja i pomažu im da uče bolje i učinkovitije jer analiziraju uspjeh učenika, identificiraju područja za poboljšanje, prilagođavaju se razini znanja i vještina učenika (gramatika, matematika), nudeći personalizirano učenje.

S druge strane učitelji, nastavnici i stručni suradnici s vremenom sve više postaju konzervativni i plaše se promjena, posebice noviteta koje ne razumiju, te imaju otpor prema novim tehnologijama. Bojazan je da će umjetna inteligencija biti alat koji će učenicima (jer se koriste društvenim mrežama, virtualnim asistentima i chatbotovima) pomoći u pisanju lektire, domaće zadaće i sl. te postoji potencijalna mogućnost zloupotrebe tehnologije i umjetne inteligencije [6]. Stoga treba pronaći nove načine i metode integracije novih tehnologija u obrazovanje.

Učenicima treba ukazati na činjenicu da alati poput ChatGPT-a mogu umjesto njih napisati esej, ali ukoliko sami ne pišu i vježbaju pisanje teksta, ne čitaju radove, istražuju literaturu neće usvojiti informacijske i druge vještine koje su važne za mnoge zadatke koje obavljamo ili ćemo ih obavijati u budućnosti.

Svaka promjena (pojava kazališta, radija, televizije, interneta i sl.) dovela je do manjeg posjećivanja knjižnica i govorenju da će knjiga kao medij nestati [4]. Danas dolazi i do manjeg broja korištenja ne samo baza podataka u knjižnici već i ostalih pretraživačkih metoda jer je umjetna inteligencija postala glavni izvor podataka u malom vremenskom roku. Možda se s vremenom učitelji i nastavnici vrate na stare metode učenja i pisanja papirnatih testova gdje će koristiti provjerene alate: papir, olovku i brisalo.

Pojavom industrijske revolucije ljudi su se bojali da će postati beskorisni. Slično se događa sada i s umjetnom inteligencijom. Ona će sigurno neke poslove učiniti boljim i efikasnijim. Primjena robota, primjerice u autoindustriji, nije učinila da je došlo do toga da je ljudska snaga postala nepotrebna. Umjetna inteligencija će vjerojatno biti samo alat koji će ljudima pojednostaviti i olakšati posao, ali ona će uvijek trebati ljude, primjerice da joj odaberu i pročiste podatke ili da označe podatke koje će koristiti umjetna inteligencija.

3.2 Status umjetne inteligencije u bližoj budućnosti

U bliskoj budućnosti umjetna inteligencija mogla bi postati izuzetno korisna u razvoju novih kurikula, priručnika, on-line tečajeva za učitelje, nastavnike, stručne suradnike i učenike i kao pomoć u učenju, prenošenju znanja, zajedničkom radu i učenju te put prema personaliziranoj edukaciji gdje će program učenja i brzina usvajanja obrazovnog materijala biti u svakom pogledu personalizirana učeniku u skladu s njegovim predznanjem, potrebama, ciljevima i interesima [3].

Učeniku se već danas može olakšati pohađanje nastave razvojem interaktivnih i modernih alata poput chatbotova, virtualnih asistenata, edukativnih igara te aplikacijama za učenje stranih jezika, kemije, fizike i ostalih predmeta koji čine učenje zabavnim i motivirajućim iskustvom. Isto tako, ona se već sada može koristiti u administrativnom djelu obrazovanja zaduženom za organizaciju nastave (izrada rasporeda), praćenje pohađanja nastave, u samom ocjenjivanju testova i zadataka, odnosno procjenjivanju znanja učenika.

4. Prednosti i nedostaci umjetne inteligencije

Prednost umjetne inteligencije u obrazovanju jesu u tome što je za razliku od ljudi manje sklona pogreškama, ima neposredniji pristup izvorima znanja, promiče kreativnost, brže donosi odluke, daje točnije rezultate [11], [12]. Mogla bi pomoći i da što manje učenika rano napušta školovanje kompenzirajući poteškoće u učenju i pomoći učiteljima, nastavnicima i stručnim suradnicima kod, primjerice, individualiziranog učenja putem aplikacija za učenje jezika, programa za pretvaranje teksta u govor, virtualnih mentora za učenike i sl. [7].

Nedostaci umjetne inteligenciju jesu visoki troškovi razvoja, pristup bazama podataka, smanjenje tjelesne i društvene aktivnosti ali i sposobnosti za rješavanje problema i novih ideja bez pomoći tehnologije. Važan nedostatak je i činjenica da se učenici u svakodnevnom životu putem društvenih mreža sve više povezuju s vršnjacima, učiteljima, nastavnicima i drugim osobama čime se gubi fizički, socijalni i društveni kontakt među njima.

Pravilno i umjereno korištenje tehnologije i umjetne inteligencije kod učenika radi unaprjeđivanja i usvajanja novih znanja i vještina potiču njihovu motivaciju, angažman i razvoj ključnih vještina potrebnih za budućnost [10].

Prednosti uključivanja umjetne inteligencije u obrazovanju su: (1) automatizacija, (2) manja granica pogreške, (3) promicanje kreativnosti, (4) brže donošenje odluka i (5) točniji rezultati.

Umjetna inteligencija može preuzeti zakazano slanje e-pošte, pisanje bilješki i podršku putem časkanja za učenike. Na taj način nije potrebno baviti se zadacima koji se ponavljaju, a koji zahtijevaju puno vremena. **Manja granica pogreške odnosi se na to** kako je ljudski kontakt ključan na određenim pozicijama, a obrazovanje je jedno od njih. Međutim, ljudska intervencija također je sklona mogućnosti pogrešaka. **Promicanje kreativnosti odnosi se na** preuzimajući ponavljajući i ne stimulirajući zadatak. Umjetna inteligencija daje našem umu više vremena za razvoj novih ideja i inovativnih programa podučavanja. **Brže donošenje odluka odnosi se na to kako** umjetna inteligencija može analizirati tisuće podataka u roku od nekoliko sekundi, a da ne spominjemo da uvijek ima pristup najnovijim informacijama. To pomaže stručnjacima da donose odluke u mnogo kraćem vremenu, budući da se ne moraju posvetiti razdobljima istraživanja. **Točniji rezultati odnosi se na to kako** umjetna

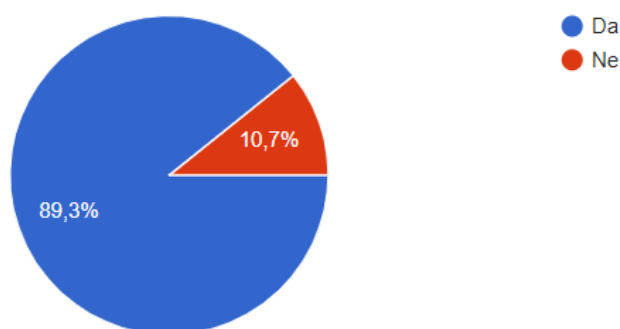
inteligencija može pomoći u donošenju učinkovitijih odluka i to u puno kraćem vremenu, nudi rezultate s nižom stopom pogrešaka [11].

5. Rezultati anketiranja na temu: „Oblikovanje umjetne inteligencija i autorstvo radova kreiranih umjetnom inteligencijom”

Anketnim istraživanjem se je utvrdilo: (1) jesu li ikada ispitanici koristili alate umjetne inteligencije (AI) za kreiranje materijala u obrazovne svrhe, (2) tko je prema mišljenju ispitanika (od navedenih opcija ankete) autor rada koji je nastao umjetnom inteligencijom (AI), (3) je li unutarnji kod umjetne inteligencije oblikovan imitacijom biološke inteligencije, društvenom poviješću inteligencije rada i društvenih odnosa ili nečim drugim, (4) je li prema mišljenju ispitanika pojavom umjetne inteligencije nastao informacijski nered ili nije, (5) ima li umjetna inteligencija prema mišljenju ispitanika više prednosti ili nedostataka. Uzorak anketnog istraživanja iznosi 28 kompetentnih ispitanika ($N=28$) Evo rezultata:

Slika 1. Prikaz rezultata istraživanja na temelju pitanja: „Jesu li ikada ispitanici koristili alate umjetne inteligencije (AI) za kreiranje materijala u obrazovne svrhe”

28 odgovora

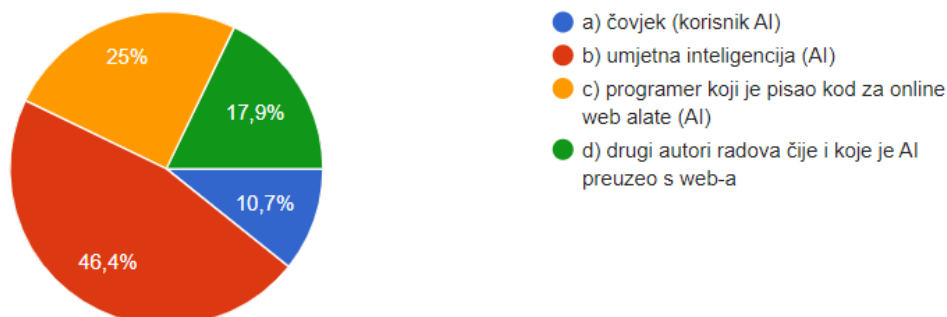

Izvor: Istraživanje i izrada autora rada

Slika 1 prikazuje rezultat istraživanja na temelju pitanja: „Jesu li ikada ispitanici koristili alate umjetne inteligencije (AI) za kreiranje materijala u obrazovne svrhe?”. Najviše ispitanika 89.3% se je izjasnilo da su koristili umjetnu inteligenciju za kreiranje materijala u obrazovne svrhe do 10.7% ispitanika nije koristilo alate umjetne inteligencije (AI) u obrazovne svrhe.

Slika 2. Prikaz rezultata istraživanja na temelju pitanja: „Tko je prema mišljenju ispitanika (od navedenih opcija ankete) autor rada koji je nastao umjetnom inteligencijom (AI)?”

28 odgovora

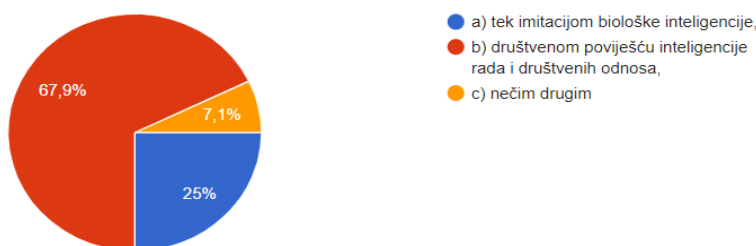

Izvor: Istraživanje i izrada autora rada

Slika 2 prikazuje rezultat istraživanja na temelju pitanja: „Tko je prema mišljenju ispitanika (od navedenih opcija ankete) autor rada koji je nastao umjetnom inteligencijom (AI)?”. Najveći broj ispitanika 46.4% mišljenja je kako je vlasnik materijala (rada) kreiranog umjetnom inteligencijom sama umjetna inteligencija (AI), 25% ispitanika mišljenja je kako je autor programer koji je pisao kod za online web alate (AI-a), 17.9% ispitanika mišljenja je kako je autor rada nastalog umjetnom inteligencijom drugi autor radova čije je umjetna inteligencija preuzela s web-a. Najmanji broj ispitanika 10.7% misli da je autor rada kreiranog umjetnom inteligencijom (AI) čovjek tj. korisnik umjetne inteligencije (AI-a). Rezultati istraživanja sa slike 2 utječu 33.333% na prihvatanje hipoteze H_1 .

Slika 3. Prikaz rezultata istraživanja na temelju pitanja: „Je li unutarnji kod umjetne inteligencije oblikovan imitacijom biološke inteligencije, društvenom poviješću inteligencije rada i društvenih odnosa ili nečim drugim?”

28 odgovora

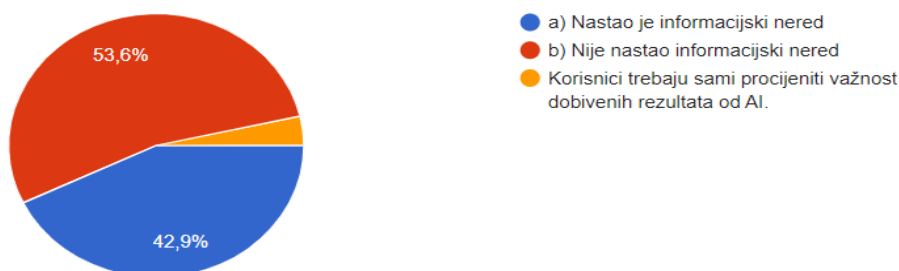

Izvor: Istraživanje i izrada autora rada

Slika 3 prikazuje rezultat istraživanja na temelju pitanja: „Je li unutarnji kod umjetne inteligencije oblikovan imitacijom biološke inteligencije, društvenom poviješću inteligencije rada i društvenih odnosa ili nečim drugim?”. Većina ispitanika 67.9% se je izjasnila kako je unutarnji kod umjetne inteligencije oblikovan društvenom poviješću inteligencije rada i društvenih odnosa, dok 25% ispitanika misli kako je unutarnji kod umjetne inteligencije oblikovan tek imitacijom biološke inteligencije. Najmanji broj ispitanika 7.1% mišljenja je kako je unutarnji kod umjetne inteligencije oblikovan nečim drugim.

Slika 4. Prikaz rezultata istraživanja na temelju pitanja: „Je li prema mišljenju

28 odgovora

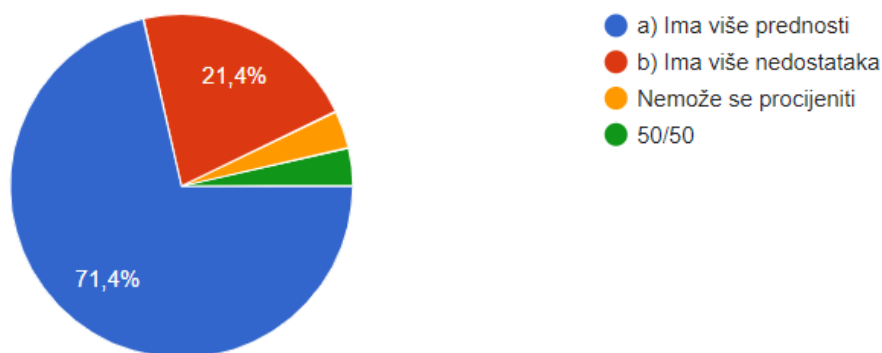
ispitanika pojavom umjetne inteligencije nastao informacijski nered ili nije?”

Izvor: Istraživanje i izrada autora rada

Slika 4 prikazuje rezultat istraživanja na temelju pitanja: „Je li prema mišljenju ispitanika pojavom umjetne inteligencije nastao informacijski nered ili nije?”. Većina ispitanika 53.6% misli kako nije nastao pojavom umjetne inteligencije (AI) informacijski nered, dok 42.9% ispitanika misli da je nastao informacijski nered a 3.6% ispitanika je izjavilo da moraju korisnici sami procijeniti važnost dobivenih rezultata od umjetne inteligencije (AI-a). Rezultati istraživanja sa slike 4 utječu 33.333% na prihvatanje hipoteze H₁.

Slika 5. Prikaz rezultata istraživanja na temelju pitanja: „Ima li umjetna inteligencija prema mišljenju ispitanika više prednosti ili nedostataka”

28 odgovora

Slika 5 prikazuje rezultat istraživanja na temelju pitanja: „Ima li umjetna inteligencija prema mišljenju ispitanika više prednosti ili nedostataka”. Većina ispitanika 71.4% se je izjasnila kako ima više prednosti nego nedostataka, dok se je 21.4% ispitanika izjasnio kako ima AI više nedostataka nego li prednosti. Jedan ispitanik je rekao da se ne može procijeniti, dok je isto tako jedan ispitanik rekao 50% prednosti i 50% nedostataka. Rezultati istraživanja sa slike 5 utječu 33.333% na prihvatanje hipoteze H₁.

6. Zaključak

Umjetna inteligencija u obrazovanju sigurno ima potencijal koji će ozbiljno, u bliskoj budućnosti, promijeniti sustav obrazovanja kakav danas poznajemo, modernizirati cijeli obrazovni sustav, povećati kvalitetu obrazovanja, ubrzati uvođenje digitalnog obrazovanja, omogućiti automatsko kreiranje kurikula, prepoznati slabost obrazovanja, smanjiti socijalne nejednakosti među učenicima. S toga je važno da se obrazovni sustavi prilagođavaju svijetu u kojem živimo, uključujući i tehnologiju koju razvijamo. Učitelji i nastavnici stoga trebaju nastojati smanjiti negativni utjecaj umjetne inteligencije kroz podršku, umjeravanje i nadzor sadržaja te korištenja tehnologije i umjetne inteligencije koje učenici koriste.

Bar skoro vrijeme, umjetna inteligencija neće zamijeniti učitelje, nastavnike i stručne suradnike ali će sigurno unaprijediti nastavni proces, poboljšati i nadopuniti njihov rad, omogućiti nastavnicima da isporuče personaliziranije i učinkovitije učenje. Umjetna inteligencija je alat i stoga nema razloga da joj zatvaramo put u obrazovni proces. Pitanje koje se postavlja u ovom trenutku je: „Koliko su osnovne (i srednje) škole spremne za korištenje umjetne inteligencije u svrhu korištenja u sklopu raznih predmeta ili su samo spremne na njihovo korištenje u kreativne svrhe primjerice na satu likovne kulture?” Također, valja napomenuti kako pojedinci primjenjuju umjetnu inteligenciju u različitim područjima djelovanja. Fascinantno je kako se umjetna inteligencija primjenjuje čak u političke svrhe u cilju predviđanja pobjednika na parlamentarnim izborima. Naime, netko piše algoritam kako će umjetna inteligencija izvršavati zadatke, stoga se postavlja pitanje jesu li rezultati umjetne inteligencije realni u potpunosti kada je riječ o korištenju podataka koje će obuhvatiti umjetna inteligencija za prikaz rezultata ili nisu.

Temeljem istraživanja i prikupljenih podataka koji su poslužili kao dokaz, **prihvaća se hipoteza:**

H₁ koja glasi: „Pojavom umjetne inteligencije nije nastao informacijski nered (već red) te se precizno može utvrditi tko je autor rada koji je nastao primjenom umjetne inteligencije te između ostalog korištenje umjetne inteligencije ima više prednosti nego nedostataka”,

dok se hipoteza H₀ koja glasi „Pojavom umjetne inteligencije je nastao informacijski nered te se precizno ne može utvrditi tko je autor rada koji je nastao primjenom umjetne inteligencije te između ostalog i zbog toga korištenje umjetne inteligencije ima više nedostataka nego prednosti”: **odbija.**

Hipoteza H₁ koja glasi: „Pojavom umjetne inteligencije nije nastao informacijski nered (već red) te se precizno može utvrditi tko je autor rada koji je nastao primjenom umjetne inteligencije te između ostalog korištenje umjetne inteligencije ima više prednosti nego nedostataka.” je dokazana i prihvaćena temeljem rezultata anketiranja tj. dobivenih odgovora na 2., 4. i 5. pitanje. Naime, većina ispitanika (46.4%) je odgovorilo kako je umjetna inteligencija autor dijela kreiranih umjetnom inteligencijom (AI-om), zatim kako pojavom umjetne inteligencije nije nastao informacijski nered (53.6%), te umjetna inteligencija ima više prednosti nego nedostataka (71.4%).

7.Literatura:

- [1.] Akcijski plan za digitalno obrazovanje – 6. mjera. URL: <https://education.ec.europa.eu/hr/focus-topics/digital-education/action-plan/action-6> (7.11.2023.)
- [2.] Astrog, M. (2023). Primjeri umjetne inteligencije u obrazovanju: budućnost učenja. URL: <https://vivevirtual.es/hr/noticias-ia/sobre-educacion/ejemplos-en-la-educacion/> (7.11.2023.)
- [3.] Brinjak, I. (2023). Borba profesora s umjetnom inteligencijom: Nužne promjene u pisanju ispita i eseja! URL: <https://studentski.hr/studenti/vijesti/borba-profesora-s-umjetnom-inteligencijom-nuzne-promjene-u-pisanju-ispita-i-eseja> (9.7.2023.)
- [4.] Čižmić, M. (2023). Može li umjetna inteligencija zamijeniti učitelje i profesore pa baš i ne. URL: <https://zimo.dnevnik.hr/clanak/moze-li-umjetna-inteligencija-zamijeniti-ucitelje-i-profesore-pa-bas-i-ne---626924.html> (6.11.2023.)
- [5.] Informatika u obrazovanju 2023. – Info@Edu XII. o umjetnoj inteligenciji u obrazovanju i razvoju algoritamskog razmišljanja. URL: <https://www.azoo.hr/najave-i-izvjesca-arhiva/informatika-u-obrazovanju-2023-infoedu-xii-o-umjetnoj-inteligenciji-u-obrazovanju-i-razvoju-algoritamskog-razmisljanja/>. (6.11.2023.)
- [6.] Intervju - Radoslav Dejanović: Umjetna inteligencija transformirat će načine na koje učimo. URL: <https://rep.hr/vijesti/edukacija-i-dogadanja/radoslav-dejanovic-intervju/9373/> (7.11.2023.)
- [7.] Jurman, H. (2023). Umjetna inteligencija ima veliki potencijal u obrazovanju, ali nikada neće zamijeniti najbolje profesore. URL: <https://zimo.dnevnik.hr/clanak/umjetna-inteligencija-ima-veliki-potencijal-u-obrazovanju-ali-nikada-neverce-zamijeniti-najbolje-profesore---627108.html> (6.11.2023.)
- [8.] Laslović, Ž. (2023). Obrazovni trendovi: Uzalud nam umjetna inteligencija nestane li vrsnih nastavnika. URL: <https://lidermedia.hr/studentski-lider-klub/obrazovni-trendovi-uzalud-nam-umjetna-inteligencija-nestane-li-vrsnih-nastavnika-145187> (7.11.2024.)
- [9.] Špiljak, L. (2023). Da, želimo pomoć umjetne inteligencije u poslu, učenju i životu. No želimo li da nam sudi ili nas prepoznaje na ulici? URL: <https://www.tportal.hr/tehnolo/clanak/umjetna-inteligencija-20230204> (5.11.2023.)
- [10.] Todorović, M., Jerković, M., Stojaković, O. (2023). Utjecaj umjetne inteligencije na učenike. URL: <https://www.skole.hr/utjecaj-umjetne-inteligencije-na-ucenike/> (15.11.2023.)
- [11.] Umjetna inteligencija u obrazovanju: prednosti i nedostaci. URL: <https://ik4.es/hr/inteligencia-artificial-en-la-educacion-ventajas-y-desventajas/> (7.11.2023.)
- [12.] Zašto umjetna inteligencija ne smije postati – drugi ja?. URL: <https://www.srednja.hr/novosti/zasto-umjetna-inteligencija-ne-smije-postati-drugi-ja/> (8.11.2023.)

Prikaz

Dr. sc. Vladimir Kadum
sveučilišni profesor u miru

Prikaz knjige / priručnika

IGROM DO ZNANJA: PRIMJERI DOBRE PRAKSE U VRTIĆU

Autorice: Azra Glavić, Sandra Mekanović i Sandra Kadum

Nedavno je, kao plod višegodišnje suradnje, u izdanju Ureda za izdavačku djelatnost Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, objavljena knjiga **Igrom do znanja: Primjeri dobre prakse u vrtiću**, koje su autorice odgojiteljice Azra Glavić i Sandra Mekanović, te Sandra Kadum, izvanredna profesorica Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

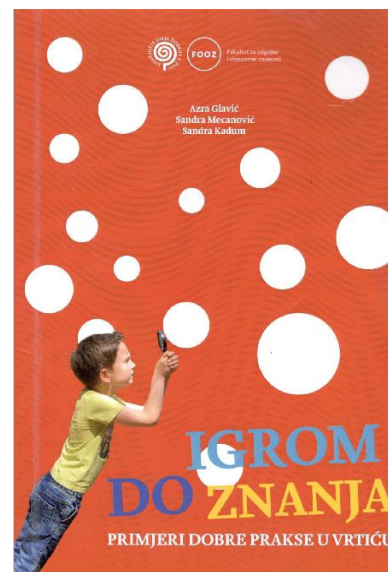
Knjiga je prvenstveno namijenjen odgojiteljima kao i studentima odgojiteljskog studija, ali će biti od koristi i majkama i očevima, bakama i djedovima, ali i svima drugima, onima koji dolaze u doticaj s djecom rane i predškolske dobi.

Knjiga *Igrom do znanja: Primjeri dobre prakse u vrtiću* sastavljena je od predgovora i sedam poglavlja relevantnih za rad s djecom rane i predškolske dobi. Sadržaj knjige izložen je na 168 stranica, i pritom se poglavlja nižu slijedećim redoslijedom: (1) *O prirodi učenja*; (2) *Igra i dijete*; (3) *Poticaaji za igre i aktivnosti*; (4) *Primjeri dobre prakse*; (5) *Aktivnosti u vrtiću*; (6) *Prostorno okruženje kao poticaj*; (7) *Zemlja, voda, zrak*; (8) *Prirodno okruženje kao poticaj za učenje*.

Knjiga se sastoji od promišljanja samih autorica, ali i mnogih drugih relevantnih autora: pri pisanju knjige konzultirana su 64 relevantna naslova, domaćih i stranih autora.

Sadržaj knjige može se podijeliti u dva dijela: prvi, teorijski dio činila bi prva tri poglavlja, dok bi preostala poglavlja činila drugi, praktični dio knjige.

Prvi dio knjige napisala je sveučilišna profesorica Sandra Kadum. U prvom poglavlju *O prirodi učenja* navodi se da bi učenje bilo osmišljeno, dijete mora pokazivati interes poimanja, da posjeduje dispoziciju povezivanja novih sadržaja sa svojom spoznajnom strukturom; pritom je potrebno da i sadržaji koje dijete, igrajući se, uči i usvaja budu osmišljeni za njegovu razinu strukture znanja. Zato proces stjecanja znanja mora predstavljati dominirajuću funkciju, bez koje nema ostvarenja obrazovnih ali i odgojnih zadaća. Razrađuju se i ukazuje na važnost *klasične teorije učenja*, *teorije dodira*, *teorije potkrepljenja*, *dvostupanjske teorije učenja* kao i *kognitivne teorije učenja*.

U drugom poglavlju ističe se da je igra stara koliko i čovječanstvo, da je nezaobilazna komponenta ljudskog iskustva, i navodi da su ključne sastavnice igre *motivacija* za ostvarivanje postavljenog cilja, *pravila* ponašanja u igri, te *interakcija*, tj. kontakt među sudionicima koji sudjeluju u igri. Pojmu igra moguće je pristupiti sa filozofskog, psihološkog i pedagoškog stajališta. Posebno se razrađuje shvaćanje igre u pedagogiji: igra se shvaća kao oblik rekreacije, kao sredstvo odgoja i obrazovanja, kao slobodna i samomotivirajuća aktivnost u kojoj sredstva prevladavaju nad ciljem; igra se najčešće vezuje uz djetinjstvo i pritom što igra duže traje, ona je razvijenija i bogatija. U djetinjstvu igre se najčešće svrstavaju kao *funkcionalne*, *simboličke* i *konstruktivne*, te *igre mašte*, *igre ulogâ* i *igre s pravilima*.

U trećem poglavlju se ističe da dijete rane i predškolske dobi uči s radošću, lakoćom i brzinom koju više neće postići, jer je rano djetinjstvo i predškolsko doba vrijeme intenzivnog rasta i razvoja djeteta. Djeca imaju nagon za učenje, to im je prirodna potreba, koju zadovoljavaju igrom kao najprirodnijim i najlakšim načinom učenja. Pritom raznovrsnost, raznolikost i stalna dostupnost materijala za igru promiču neovisnost i autonomiju učenja djece.

Praktični dio knjige čine posljednja četiri poglavlja: napisale su ga odgojiteljice Azra Glavić i Sandra Mekanović, a u izradi pojedinih poticaja i sredstva sudjelovale su i odgojiteljice Lara Celija i Dubravka Brljafa. Izloženi sadržaji, te poticaji i aktivnosti popraćeni su nizom vrlo prikladnih i uspjelih fotografija, što doprinosi posebnoj kvaliteti ovoga priručnika.

U poglavlju **Primjeri dobre prakse u vrtiću** djeca upoznaju vrste i dijelove gljiva, one jestive i nejestive, promatraju gljive pod povećalom; upoznaju šumske životinje: ježa, vjevericu, medvjeda. U narednom poglavlju **Aktivnosti u vrtiću** susreću se s mravima i pčelama, sa životom nad i pod morem, a poticaj za ovu aktivnost bio je odlazak i posjet pulskom Aquariumu Verudela.

Šumska umetalka

Ponuđeni materijali: stradur ploča, štapici sa slovima, predložak riječi i slike životinja

Prema odabranom predlošku (slike naziv životinja) djeca umeću štapice, tj. slova u stradur ploču slažući riječ.

Kognitivna mapa „Životni ciklus pčele“ potiče kod djece spoznajni razvoj, razvoj vizualne percepcije, pažnju, koncentraciju, uočavanje i zaključivanje.

INTERAKCIJA MEĐU DJECOM

Suradnjom i dogovorom djeca stvaraju slike prirodnim materijalom. Uz vježbanje socijalnih vještina razvijaju maštu i kreativnost, taktilnu osjetljivost i finu motoriku.

TIMSKI RAD

Šesto poglavlje ove vrijedne knjige/priručnika naslovljeno je **Prostorno okruženje kao poticaj**. U njemu se djeca susreću sa sljedećim pitanjima/temama: *Kako djeca istražuju?*; *Kako nastaje duga?*; *Lom svjetlosti kroz vodu*; *Vulkan*; *Kako nastaje vjetar?*; *Što je teže, a što lakše?*; *Što pluta, a što tone?*; *Ravnoteža i balansiranje*; *Magnetizam*; *Gibanje*; *Pokusi sa svijećom* te *Dobre i loše bakterije*.

U pretposljednem poglavlju djeca se upoznaju sa zemljom, vodom i zrakom, dok u posljednjem poglavlju naslovljenom **Prirodno okruženje kao poticaj za učenje** djeca upoznaju *Igre u prirodnom okruženju na različiti lokacijama, Govorne slagalice, Interakciju među djecom, Igre građenja i konstrukcije, Motoričke aktivnosti, Priroda, te Fotoaparati, kamere i pametni telefoni kao sredstvo istraživanja.*

Na kraju knjige, u zaključku, autorice navode da su ustanove za rani i predškolski odgoj prva mjesta izvan obitelji u kojima dijete rane i predškolske dobi stječe iskustva i spoznaje, koja se osnova (temelj) daljnje nadogradnje. Jer, djeca su neprestano u igri, komuniciraju, i u igri najlakše iskazuju svoje osjećaje, misli i potrebe. Usmjerenost koju djeca pokazuju u igri nije moguće mjeriti ili uspoređivati ni s jednom drugom aktivnosti. Zato je na odgojiteljima da djeci osiguraju prikladna sredstva i poticaje za igre i aktivnosti, da vrtićki prostor urede kao poticajno i funkcionalno okruženje, okruženje po mjeri djeteta.

(vk)

Stručni rad

STUDIJA SLUČAJA TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19 U VIRTUALNOJ UČIONICI EDMODO

Vlasta Svalina
Filozofskom fakultetu Osijek

Sažetak: Nezaustavljiv razvoj tehnologije tijekom zadnjeg desetljeća je značajno promijenio našu svakodnevicu pa time posljedično i metodički i didaktički pristup nastavnom procesu više nego ikada. Najvažniji čimbenici u prijenosu znanja i kompetencija su sami nastavnici koji direktno sudjeluju u samoj nastavi te stoga učenici trebaju inovativne i entuzijastične nastavnike koji će uvesti neophodne promjene a u nadi zadovoljenja potreba novih digitalnih generacija. Upravo to nudi primjena mobilne pedagogije odnosno učenja stranog jezika uz medije (engl. MALL= Mobile Assisted Language Learning). Mobilni telefoni su nastavnička pomagala za stjecanje znanja i kompetencija a dostupni su uvijek i u svakom trenutku. Cilj istraživanja bio je ispitati učeničke stavove za učenjem i poučavanjem putem pametnih telefona tijekom pandemije Covid-19. Prikupljeni podatci su bili u obliku upitnika sadržaja pitanja otvorenoga, zatvorenoga i kombiniranoga tipa te skale procjene zadanih tvrdnji, te polustrukturirani intervju s dvije učenice u jednoj strukovnoj školi i upitnik s nastavnikom stranog jezika. Postavljena su sljedeća istraživačka pitanja: Imaju li učenici mogućnost stalnog pristupa mobilnim uređajima te bežičnom internetu? Smatraju li ispitanici da će upotreba mobilnih aplikacija pomoći u savladavanju gradiva te hoće li povećati motivaciju za učenjem engleskoga jezika? Provedeno je istraživanje na uzorku od --- učenika srednje strukovne škole u dobi od 18 do 19 godina. Posebice važan faktor je ispitati učeničku motivaciju kao dio onoga ponekad neprimjetnog u nastavnom procesu a to je dio skrivenog kurikulumu koji je neizostavno vrlo važan čimbenik u samoj suvremenoj kulturi škole.

Ključne riječi: MALL (engl. učenje stranog jezika uz pomoć medija), mobilna pedagogija, mobilno učenje, pametni telefoni, skriveni kurikulum

1. Uvod

Upotreba digitalne tehnologije doživljava kontinuirani porast u svakodnevnom užurbanom životnog stilu svakog modernog čovjeka. Prensky [10] koji je među prvima pisao o novim generacijama i tada već upozoravao: „Naši učenici su se jako promijenili. Današnji učenici više nisu ljudi za koje je stvoren obrazovni sustav za poučavanje(1; 2001)“. Nadalje, autor opisuje generaciju učenika koja se promijenila toliko da više nema povratka nazad, posljedično tome Prensky naglašava dolazak novina i rapidnu diseminaciju digitalne tehnologije u zadnjim desetljećima 20. stoljeća. Također naglašava da takvi „digitalni urođenici“ (engl. Digital Natives) misle i procesuiraju informacije potpuno drugačije od njihovih prethodnika. Jednostavno oni najbolje funkcioniraju „na mreži“. Vrlo je vjerojatno da je način odrastanja utjecao na njihove modele razmišljanja. Digitalni urođenici su navikli dobiti informacije jako brzo, oni vole paralelne procese kao i obavljati više zadataka u isto vrijeme (engl. multi-tasking). Izloženi su modernim tehnologijama od samog rođenja te se spretno služe njima a nasuprot njima poučavaju ih digitalni useljenici ili pridošlice (engl. Digital Immigrants), koji neovisno o svojim željama moraju ići u korak sa digitalnim izazovima kako bi postali dio suvremene nastave. Oni razmišljaju i poučavaju polako, korak po korak, prije svega ozbiljno. [1] Nadalje, Kukulska-Hulme (2005) piše kako je mobilno učenje povezano za mobilnošću učenika, u smislu da osoba može pristupiti učenju kada god želi i gdje god želi bez ikakvih prostornih ili vremenskih ograničenja. Također učenje koje je spontano, osobno, neformalno, prenosivo, dostupno svugdje i toliko integrirano u svakodnevnicu da ju jedva primjećujemo. Učenje putem mobilnih uređaja Kukulska-Hulme povezuje sa „mobilnom pedagogijom“. Mobilna pedagogija je neobična terminologija budući da je povezana sa mobilnim učenjem. Mobilna pedagogija je uporaba mobilnih uređaja koja omogućuje mobilnost učenika u različitim kontekstima ali nikako ne umanjuje nastavničku ulogu u samom nastavnom procesu. Pristup mobilne pedagogije prema učenju engleskoga jezika je utemeljena na zamisli da su i nastavnik i učenik aktivni sudionici u stvaranju ozračja i uvjeta za učenje. Mobilna pedagogija se također spominje i kao MALL (engl. Mobile Assisted Language Learning, učenje stranog jezika uz pomoć medija). Mobilna tehnologija sada omogućuje implementaciju ove filozofije na načine koji do sada nisu bili mogući. Učenici nose konstantno sa sobom pametne telefone koji mogu: stvarati i dijeliti tekstove, spontano komunicirati s ljudima, biti izloženi engleskom jeziku i izvan same učionice, analizirati svoje jezično znanje, pratiti svoj vlastiti napredak samostalno putem ovog medija poštujući učeničku autonomiju [5]

2. Značajke mobilnog učenja kao dio (skrivenog) kurikulum

Današnjica suočena sa problemima postmoderne ne podrazumijeva samo promjene stavova i uvjerenja nego i modele ponašanja današnjih učenika gdje se sve više naglašava autonomnost i individualizacija a zapravo se u stvarnosti učenička autonomija i individualizacija ograničava i smanjuje. „Sadašnja znanost o odgoju treba sebi postaviti pitanje o normativnim posljedicama pedagoške interakcije, ona bi se trebala orijentirati prema etičkim principima, kako bi zaštitila integritet pojedinca“ [8]. Sam pojam pedagogije kao društvene znanosti je upravo to da rješava probleme koje jedino ona kao znanstvena disciplina može riješiti. Prema Mlinarević [8] odrednica razumijevanja kulture škole je svakako „unaprijeđivanje kvalitete pojedine škole

postiče se sigurnim i stimulativnim ozračjem za učenje, kvalitetnim vodstvom, međuljudskim odnosima u znaku povjerenja, suradnjom i etičnošću, profesionalnom kompetentnošću učitelja, uvjerenjima usmjerenim na uspjeh i zadovoljstvo učenika, partnerstvu škole i obitelji i nije ostvarivo bez pozitivne školske kulture i klime" [8]. Nadalje Pavičić Vukičević definira skriveni kurikulum kao onaj koji se uči promatrajući, sudjelujući u kontekstu [12].

3. Metoda

Istraživanja vezana uz mobilno učenje u nastavi engleskoga jezika donose oprečne stavove, koji posebice ovise o dobi, kulturi, demografskim i socijalnim faktorima, religiji pa čak i kulturi škole. Istraživanje je provedeno anketiranjem nasumično odabranog uzorka učenika u četvrtim razredima srednje strukovne škole u Osijeku tijekom svibnja i lipnja 2020. godine. Učenice su bile dobi od 18 do 19 godina te obje ženskog spola. Primijenjen je polustrukturirani intervju kojemu je bio cilj utvrditi stavove i mišljenja učenica o mogućnostima njihovih pametnih telefona te korištenja aplikacije Edmodo tijekom zatvaranja škola za vrijeme pandemije uzrokovane Covid-19. Sve navedeno implicitno upućuje na skriveni kurikulum, upravo ono nešto neprimjetno. Stoga su svi važni faktori dio jedne velike slagalice na koji nastavnici mogu utjecati, vodstvo razreda, praćenje učeničkog napretka, zajednički kurikulum i suradnja samog nastavnika (Craig, 2006.). Cilj je bio provjeriti razinu učeničke osviještenosti o mogućnostima svoga pametnoga telefona tijekom online nastave u virtualnoj učionici Edmodo budući da se prvi puta kako u Hrvatskoj tako i u cijelom svijetu odvijala nastava na ovakav način. Ekstrahirala su se tri faktora te su obje učenice odgovorile jednako da je sama aplikacija Edmodo jako prihvatljiva i jednostavna te da sama aplikacija podsjeća na njima dobro poznatu aplikaciju Facebook. Slijedeće su istaknule da je bilo zanimljivo i inovativno rješavati zadane zadatke putem online platforme i kao posljednje najvažnije da su mogle pristupiti aplikaciji bilo gdje i bilo kada. Nastavnik je istaknuo da su svi učenici predavali svoje zadatke sukladno točno određenim rokovima, čak i odmah nakon postavljanja zadatka. Prema Mlinarević skriveni kurikulum sustavno implementira javno neprepoznate, ponekad nepredviđene vrijednosti, znanja, stavove koje učenici nesvjesno usvajaju kao obrasce ponašanja. Da bi učenik bio ravnopravan građanin svijeta mora također sačuvati svoj nacionalni identitet ali i poštivati različitosti što pridonosi osobi kao pojedinca koji ima izgrađen osobni, kulturni i nacionalni identitet [8].

4. Rasprava

Digitalna kultura je dovela do digitalnoga narcizma, posljedično tome i do nedostatka empatičnosti i socijalizacije u stvarnome svijetu. Sudionici na društvenim mrežama imaju svoj izgrađen identitet u virtualnome svijetu, stalno provjeravajući događanja na društvenim mrežama te komuniciraju putem mreža. Nadasve zanemarivanje neposredne komunikacije i predugi boravak u digitalnom svijetu može dovesti do digitalne neempatičnosti [7].

Škola kao institucija predstavlja sekundarni socijalizacijski oblik, ali posebice po svojoj osnovi puno je viši oblik onaj koji je neizbježno potreban svakom sudioniku suvremenog društva kako bi mogao kao odrasla osoba uspješno i konstruktivno djelovati u zajednici, stoga bi osnovni cilj škole trebao biti poticanje rasta i razvoja svakog pojedinog učenika. Vrijednosti su apstraktne, te su čvrsto utkane u svijest osobe te ih je teže otkriti u svakodnevnom ponašanju pojedinca [9]. Posebice je važno

da svaki nastavnik ponaosob promišlja o svojim osobnim vrijednostima te o njihovom utjecaju i načinu na koji oni djeluju na učenika i razredno ozračje [8].

Mobilni telefoni mogu obrazovnu instituciju pretvoriti u centre učenja koji su uvijek dostupni bez ikakvih prepreka te mogu dati nastavniku fleksibilnost, neformalnost, interakciju i individualizaciju. Nadalje, istraživanje na sveučilištu gdje su studenti učili engleski jezik kao strani pokazalo je također pozitivne stavove prema mobilnom učenju. Provođen je eksperiment koji je imao dvije grupe, testnu i kontrolnu grupu, te je u svakoj grupi bilo 10 studenata. Eksperimentalna grupa je učila tradiciionalno uz dodatak mobilnog učenja dok je kontrolna grupa imala samo tradionalni pristup nastavnom procesu. Na kraju eksperimenta je čak 60% studenata odgovorilo da mobilno učenje može biti korisno do određene mjere, a 25% se u potpunosti složilo. Dakle eksperiment je dokazao da se mobilni uređaj može koristiti kako za zabavu i komunikaciju tako i kao alat za učenje. Oni su posebno dio kreativnosti u nastavnom procesu poučavanja engleskoga jezika. [4] Sukladno tome, nastavnik treba osposobiti učenika za učenje, te „razviti u njemu potrebne sposobnosti, probuditi radoznalost, želju i ljubav za učenjem i znanjem, znači odgovoriti izazovima 21.stoljeća“ [1].

Nastavnici smatraju multimedije važnim u procesu poučavanja i učenja za razliku od ranijeg pristupa koje je bilo usmjereno na frontalni rad. Temelj mobilnog učenja je usmjeren na učenika te na proces otkrivanja a ne sustavni prijenos informacija. Primjerice kvaliteta nastavnog procesa je ogledalo nastavnih sadržaja koji se trebaju prilagoditi učenikovim sposobnostima a posebice koji se trebaju prenositi različitim nastavnim metodama i oblicima rada [11].

5. Zaključak

Dobili smo uvid u korištenje mobilnih telefona u nastavi engleskoga jezika te prepoznali onaj skriveni dio kurikuluma suvremene škole u kojem učenici sami iznose svoje mišljenje kakvu bi nastavu željeli. Sukladno tome su mediji generator promjena u tradicionalnoj školi tako da se u učionice uvodi svakodnevnica sa svim svojim vrlinama i porocima [12]. Utjecaj nastavnika kao motivirajuće osobe je vrlo važna primjerice, otvorenost, simpatičnost, fokusiranost na rad, humor, te nastavnik koji je otvoren za nove spoznaje i načine prenošenja znanja su karakteristike poželjnog nastavnika 21. stoljeća kao važne slagalice u kulturi suvremene škole a dijelu (skrivenog kurikuluma) koji se ogleda u cjelovitoj školskoj atmosferi i ozračju.

6.Literatura:

- [1.] Bratanić, M. (2002). *Paradoks odgoja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- [2.] Jerald, C. D. (2006). *School Culture: The hidden curriculum*. Washington, DC: The Center for Copenhensive School Reform and Improvement.
- [3.] Kentli, F. D. (2009). Comparison of hidden curriculum theories. *European Journal of Educational Studies*. 1(2), 83-88.
- [4.] Kuimova M., Burleigh D., Uzunboyly H., Bazhenov R. (2018). Positive effect of mobile learning on foreign language learning. *TEM Journal* 7(4).
- [5.] Kukulska-Hulme, A., Norris L., Donohue, J. (2015). *Mobile pedagogy for English language teaching: a guide for teachers*. United Kingdom: British Council.
- [6.] Kukulska-Hulme, A., Shield, L. (2008). An overview of mobile assisted language learning: From content delivery to supported collaboration and interaction. *ReCALL*, 20(3), 271–289

- [7.] Miloš, I. (2017). Digitalni urođenici i digitalni pridošlice. *Hrvatski jezika: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika* 4(2), 11-12.
- [8.] Mlinarević, V. (2016). Implicitne poruke u skrivenom kurikulumu suvremene škole. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 62(2), 13-26.
- [9.] Peko, A., Varga, R., Mlinarević, V., Lukaš, M., i Munjiza, E. (2014). *Kulturom nastave (p) o učeniku*. Osijek: Svučilište Josipa Jurja Strossmayera, Učiteljski fakultet u Osijeku.
- [10.] Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1 –6
- [11.] Relja, J. (2006). Kako se učenici osjećaju u školi. *Život i škola*, 5(1-2), 87-96.
- [12.] Vukičević, P.J. (2013). Uloga implicitne teorije nastavnika u skrivenom kurikulumu suvremene škole. *Pedagoški istraživanja*, 10(1)- 119-133.

Stručni rad

PREPORUKE ZA KRETANJE MLADIH S POSEBNIM POTREBAMA

Luka Svoljšak

Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Suvremeni, ubrzani način života, prošaran telekomunikacijama i drugim industrijskim razvojem, ima brojne negativne posljedice na ljudski organizam. U nedostatku kretanja, nezdravoj prehrani, jurnjavi za materijalnim dobrima, nedostatku slobodnog vremena i sve većem stresu, čovjek se vrlo brzo nađe u narušenoj ravnoteži; rezultat je širok spektar bolesti i opće nezadovoljstvo. Stoga je važno da tjelesna aktivnost bude dio svakodnevnog života, koji mora odgovarati interesima i sposobnostima pojedinca. Posebno se to odnosi na osobe s invaliditetom koje su zbog svojih tjelesnih ograničenja i prije svega neprikladnog okoliša manje sposobne za kvalitetan i neovisan život. Ovdje je važno da svaki pojedinac pronađe tjelesnu aktivnost koja mu odgovara, bilo da se radi o individualnom ili timskom sportu. Zbog svoje različitosti i još uvijek prisutnih predrasuda, ovi su ljudi prečesto marginalizirani od drugih. Suvremeno društvo treba težiti prihvaćanju pojedinca i poštivanju različitosti koje obogaćuju naš svijet. Pritom je potrebno shvatiti da su ovim osobama osim pomoći i ohrabrenja potrebni i teški izazovi s kojima se moraju suočiti, jer jedino tako mogu steći pozitivnu sliku o sebi i ujedno poštivati okoliš.

Ključne riječi: mladi, posebne potrebe, preporuke, tjelesna aktivnost, zdravlje

1.Uvod

U današnjem ubrzanom tempu života važno je da svaki pojedinac, ovisno o okolnostima u kojima živi, pronađe ravnotežu između poslovnih ili školskih obveza, privatnog života i slobodnih aktivnosti koje oplemenjuju tijelo i duh te oslobađaju od stresa. Ovdje je važno uvježbati sve motoričke sposobnosti jer se na taj način čuva prijeko potrebna životna energija i pozitivan stav. Ima smisla pridržavati se preporuka Svjetske zdravstvene organizacije o trajanju, učestalosti i intenzitetu vježbanja. Samo – to se može izračunati pomoću raznih formula koje uzimaju u obzir spol, dob i otkucaje srca. Izbor tjelesne aktivnosti je velik, bilo da se radi o nekom od uvriježenih sportova ili aktivnostima u svakodnevnom životu (kućanski poslovi, vrtlarjenje, odlazak u trgovinu ili na posao,...). Svakako je važno u aktivnost uključiti vježbe koje imaju preventivnu svrhu te se izvode na pravilan i siguran način.

2.Središnji dio

Redovita tjelesna aktivnost važna je jer poboljšava aerobni kapacitet, povećava mišićnu masu i pokretljivost zglobova, sprječava ozljede, povoljno utječe na razinu šećera u krvi, održava ravnotežu, poboljšava san i probavu, lakše kontrolira tjelesnu težinu, poboljšava metabolizam masti, smanjuje rizike za razvoj kardiovaskularnih bolesti, moždanog udara, visokog krvnog tlaka, dijabetesa tipa 2, osteoporoze, smanjuju usamljenost, smanjuju stres, poboljšavaju mentalno stanje i kognitivne sposobnosti, povećavaju samopoštovanje,... [2]

U pogledu tjelesnog vježbanja koristimo četiri osnovne odredbe o opsegu i intenzitetu vježbanja koje potječu od engleske kratice FITT (Frequency, Intensity, Time, Type):

- Učestalost (broj vježbi po vremenskoj jedinici – obično tjedan dana)
- Intenzitet (napor vježbanja)
- Trajanje (trajanje vježbe)
- Vrsta (vrsta vježbi i treninga) [8]

Vježbanje treba biti raznoliko u smislu razvoja različitih sposobnosti. Motoričke sposobnosti stječu se odgovarajućom kretnom aktivnošću, a neke su od njih čovjeku urođene. To znači da trening može utjecati samo

do određene mjere. Postotak urođenosti varira prema sposobnosti kretanja. Najveći postotak urođenosti imaju brzina i ravnoteža, zatim koordinacija i preciznost, a najmanji stupanj urođenosti snaga i pokretljivost. [3]

Kod vježbanja definiramo pet razina intenziteta vježbe izdržljivosti i pripadajućih razina fiziološkog napora (niska 50-60%, umjerena 60-70%, srednja 70-80%, visoka 80-90%, najveća 90-100%). [7] Svaki od njih ima određenu prednost, a ona ovisi o brzini otkucaja srca tijekom vježbanja.

Maksimalni broj otkucaja srca predstavlja najveći broj otkucaja srca u jednoj minuti. To je genetski uvjetovano i ne ovisi o stupnju utreniranosti, ovisi samo o spolu, s tim da žene imaju nešto veći puls od muškaraca u istoj dobi, a s godinama još više. To je važan podatak za određivanje intenziteta vježbanja, a kada ga znamo, možemo izračunati željenu zonu otkucaja srca koja je prikladna za određeni tip treninga. Postoji nekoliko formula za izračun maksimalnog broja otkucaja srca. Jednostavna formula kaže:

$$MBOS = 220 - \text{godina}$$

Također je vrijedno spomenuti da ja Millerova formula.

$$MBOS = 217 - (0,85 \times \text{dob})$$

Potrebno je znati da su ove formule samo teorijski izračun, jer kod vrlo rijetkih osoba maksimalni broj otkucaja srca može odstupati i za 20 otkucaja, čak i ako ta osoba nema zdravstvenih problema. Stvarni maksimalni broj otkucaja srca može se odrediti samo testiranjem u odgovarajućem laboratoriju.

Vježbanje u određenoj zoni otkucaja srca omogućuje brže i učinkovitije postizanje željenih ciljeva. Željena zona otkucaja srca može se izračunati na nekoliko načina; najuvriježenije su opća metoda i Karvonenova metoda (formula). Opća metoda prikladna je za neobučene i početnike:

$$\text{Broj otkucaja srca tijekom vježbanja određenog intenziteta} = \text{maksimalni broj otkucaja srca} \times \text{željeni postotak intenziteta}$$

Karvonenova formula je prikladna za malo treniranije:

$$\text{Broj otkucaja srca tijekom vježbanja određenog intenziteta} = ((\text{maksimalni broj otkucaja srca} - \text{broj otkucaja srca u mirovanju}) \times \text{željeni postotak intenziteta}) + \text{broj otkucaja srca u mirovanju}$$

Razlika u rezultatu između dviju formula može biti znatna, budući da Karvonenova formula uzima u obzir fitness. Pretpostavlja se da što je veća razlika između maksimalnog broja otkucaja srca i broja otkucaja srca u mirovanju, to je stanje bolje. Preporuča se da početnici preferiraju opću metodu za izračunavanje zona otkucaja srca. [5]

Dodatne dobrobiti tjelesne aktivnosti za zdravlje djece i adolescenata sa smanjenim sposobnostima i/ili invaliditetom su: poboljšanje kognicije kod osoba s bolestima ili poremećajima u kognitivnom razvoju, uključujući poremećaj pažnje/hiperkinetički poremećaj; kod djece s intelektualnim teškoćama može doći do poboljšanja fizičkih sposobnosti. Djeca i adolescenti sa smanjenim sposobnostima i/ili invaliditetom trebaju biti umjereno do visoko tjelesno aktivni najmanje 60 minuta dnevno u prosjeku tijekom tjedna. Tjelesna aktivnost trebala bi biti uglavnom aerobna. Tjelesna aktivnost treba uključivati aerobnu tjelesnu aktivnost visokog intenziteta i one oblike tjelesne aktivnosti koji jačaju mišiće i kosti najmanje 3 puta tjedno. Neka tjelesna aktivnost je bolja nego nikakva.

Neke dodatne preporuke:

- Neka tjelesna aktivnost je bolja nego nikakva.
- Ako djeca i adolescenti sa smanjenim sposobnostima i/ili invaliditetom ne ispunjavaju gore navedene preporuke, čak i neka tjelesna aktivnost koristit će njihovom zdravlju.
- Djeca i adolescenti sa smanjenim sposobnostima i/ili invaliditetom trebali bi započeti s malom količinom tjelesne aktivnosti, ali postupno povećavati njezinu učestalost, intenzitet i trajanje.
- Tjelesna aktivnost za djecu i adolescente sa smanjenim sposobnostima i/ili invaliditetom ne predstavlja veći zdravstveni rizik ako je prilagođena njihovim tjelesnim sposobnostima, zdravstvenom stanju i ako je korist za zdravlje veća od rizika.
- Djeca i mladi sa smanjenim sposobnostima i/ili invaliditetom (ili njihovi roditelji ili skrbnici) trebali bi se posavjetovati sa zdravstvenim radnikom ili stručnjakom za tjelesnu aktivnost ili drugim kompetentnim stručnjakom kako bi im pomogao odrediti vrstu i količinu tjelesne aktivnosti koja je za njih prikladna.

Kod djece i adolescenata, veća količina sjedilačkog ponašanja povezana je sa sljedećim nepovoljnim zdravstvenim ishodima: povećanje pretilosti,

pogoršanje kardiometaboličkog zdravlja, slabija fizička spremnost, promjene u obrascima ponašanja i smanjeno vrijeme spavanja. Stručnjaci preporučuju: Djeca i adolescenti sa smanjenim sposobnostima i/ili invaliditetom trebaju ograničiti vrijeme koje provode sjedeći. Osobito bi trebali ograničiti provođenje slobodnog vremena pred ekranima. [4]

Za tjelesnu aktivnost na raspolaganju nam je veliki broj različitih sportova, ali i svakodnevnih aktivnosti koje također mogu imati blagotvoran učinak na zdravlje (vrtlarstvo, kućanski poslovi, svakodnevno hodanje i vožnja biciklom,...)

Danas je jasno da u prvom redu treba birati između onih vrsta tjelesne aktivnosti u kojima se aktiviraju veće mišićne skupine, koje su kontinuirane, ritmične i aerobne, a ujedno održavaju i razvijaju aerobnu izdržljivost i snagu izdržljivosti. . Osim izdržljivosti, treba voditi računa i o razvoju opće snage i složene koordinacijske sposobnosti, za što je potreban dobar razvoj svih ostalih sposobnosti kretanja (pokretljivost, ravnoteža, brza reakcija). Sve te sposobnosti važne su za normalno funkcioniranje organizma. Odabir aktivnosti pojedinca ovisi o mnogim čimbenicima, među kojima su dostupnost i prikladnost sadržaja obuke, znanje i iskustvo, okolina i klima, osobna sigurnost, dob, moguće bolesti ili mane i mnogi drugi čimbenici. [1] Prvih deset vrsta sportova, na temelju podataka prikupljenih 2000. godine, koji čine sadržajni dio sportsko-rekreativnih aktivnosti odraslih stanovnika Slovenije su hodanje, plivanje, biciklizam, planinarenje, alpsko skijanje, ples, trčanje u prirodi, jutarnje gimnastika, nogomet, badminton. [6]

U današnje vrijeme postoji mnogo različitih aplikacija koje se mogu koristiti uz pomoć mobitela i sportskog sata, a mogu nam pomoći u treningu, mjerenju napretka i planiranju odmora. Tako svaki od poznatijih brendova sportskih satova i mobilnih aplikacija ima svoj sustav vrednovanja aktivnosti, koji je u osnovi isti i namijenjen je dodatnoj motivaciji vježbača. Tako aplikacija skuplja bodove za aktivnosti u određenom vremenskom rasponu intenziteta (link na preporuke Svjetske zdravstvene organizacije o kretanju), predlaže vremenski interval odmora, predlaže tempo i duljinu sljedećeg treninga, prati kvalitetu i dužina sna, broj prijeđenih katova, mjeri udaljenost tijekom aktivnosti, prosječni broj otkucaja srca, upućuje na pravi put, mjeri razinu tjelesne spremnosti,...

Jedan od najjačih motivacijskih čimbenika za poticanje aktivnosti je broj koraka prijeđenih dnevno. Provedeno je mnogo različitih istraživanja na ovom području i činjenica je da hodanje nudi mnoge dobrobiti, pogotovo kada je broj koraka dnevno 10.000 ili više. Valja dodati da na dobrobiti utječe i sam raspon intenziteta hodanja koji mora biti prilagođen individualnim sposobnostima pojedinca.

Osim raznih aplikacija, dobrodošlo je i mjerenje napretka testovima koji su standardizirani ili mnogim drugima kojih se sami možemo sjetiti, ali moraju biti sigurni i smisleni (npr. klasično mjerenje vremena koje provedemo na određenom putu, broj ponavljanja određene vježbe s određenom težinom,...). Na taj način možemo provjeriti kakve su nam motoričke sposobnosti, a ujedno i planirati tjelesni trening u budućnosti.

3.Zaključak

Održavanje zdravog načina života (odgovarajuća tjelesna aktivnost, uravnotežena i pravilno odmjerena prehrana, dobri međuljudski odnosi, kvalitetan san, ograničeno korištenje telekomunikacija, ograničavanje stresa i dr.) ključno je za očuvanje zdravlja. Pri odabiru vježbe pojedinac se treba voditi prvenstveno interesom, razinom motoričkih sposobnosti i zadovoljstvom vježbom. Za neke je vježbanje i vrijeme za druženje s prijateljima ili način života. Važno je da svatko u slobodno vrijeme nađe aktivnosti koje mu prijaju i ispunjavaju ga. Važno je pridržavati se preporuka stručnjaka o intenzitetu i učestalosti vježbanja. Pritom je posebno važno da sluša svoje tijelo i ne pretjeruje niti je nedovoljno aktivan.

4.Literatura

- [1] Ažman, D. (2005). Gibanje je življenje, vse življenje. Čemu in kakšna telesna vadba v starejših letih. V Šport starejših za danes in jutri (str. 52-60). Ljubljana: Olimpijski komite Slovenije, Združenje športnih zvez, Odbor športa za vse.
- [2] Barbič V., Iršič B., Miler A. (2020). Aktivni in zdravi starejši. https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/aktivni_in_zdravi_starejsi.pdf (5.3.2024)
- [3] Cemič, A. (1997). Motorika predšolskega otroka. Ljubljana. Dr. Mapet.
- [4] NIJZ. (2022). Smernice za telesno dejavnost in sedeče vedenje. https://nijz.si/wp-content/uploads/2022/07/who_smernice_td_slv.pdf (2.3.2024)
- [5] Mackenzie, B. (1999). Maximum Heart Rate. <https://www.brianmac.co.uk/maxhr.htm> (3.3.2024)
- [6] Petrovič K., Ambrožič, F., Sila, B. in Doupona Topič, M. (2001). Športnorekreativna dejavnost v Sloveniji 2000. Šport, 49(3), 1–48.
- [7] Škof, B. (2007). Vadba vzdržljivosti. V B. Škof (Ur.), Šport po meri otrok in mladostnikov: pedagoško-psihološki in biološki vidiki kondicijske vadbe mladih (str. 312–365). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- [8] Walker, B. (2003)What is the fitt principle? <https://stretchcoach.com/articles/fitt-principle/> (26.2.2024)

Stručni rad

OSOBE S DOWNOVIM SINDROMOM I UČENJE PLIVANJA PO HALLIWICKOVOJ METODI

Luka Svoljšak
Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Halliwickov program pristup je vodenoj terapiji osmišljen kako bi pomogao ljudima svih sposobnosti da iskuse radost i dobrobiti vodenih aktivnosti. Halliwickova metoda naglašava što osoba može učiniti u vodi, a ne njezina ograničenja. Ovaj je pristup idealan za osobe s Downovim sindromom, koje mogu imati različite fizičke snage i slabosti. Halliwick lekcije su obično jedan na jedan i prilagođene su specifičnim potrebama svakog sudionika. To omogućuje instruktorima da prilagode program za rješavanje jedinstvenih izazova i ciljeva osobe s Downovim sindromom.

Program može pomoći osobama s Downovim sindromom da razviju ravnotežu, koordinaciju, snagu i fleksibilnost. Ova poboljšanja mogu dovesti do bolje ukupne kondicije i svakodnevnih aktivnosti. Metoda potiče osjećaj postignuća i samopouzdanja u vodi. To može povećati samopouzdanje i neovisnost osoba s Downovim sindromom, kako u vodenom okolišu tako i izvan njega. Osobito u grupnim postavkama, program Halliwick može pružiti prilike za društvenu interakciju i komunikaciju. To može biti korisno za osobe s Downovim sindromom koje mogu uživati u druženju i povezanosti s drugima.

Ključne riječi: djeca, down sindrom, Halliwick metoda, plivanje, sport

1.Uvod

Halliwickov koncept učenja plivanja je sveobuhvatan program prilagodbe na vodu, učenja disanja, kretanja u vodi i plivanja, koji je uglavnom namijenjen osobama s poteškoćama u kretanju ili učenju različite dobi. Tehnike plivanja uče se tek kasnije, kada se plivač osjeća sigurno, dobro se prilagodio vodi i savladao kretanje tijela u vodi. Počeci razvoja Halliwickovog koncepta sežu u sredinu 20. stoljeća. Phyl i James McMillan izradili su poseban program učenja plivanja za djecu s poteškoćama u kretanju i/ili učenju. Pri izradi programa vodili su računa o osnovama hidromehanike, hidrostatike i biomehanike. S vremenom su svoje znanje i iskustvo objedinili u program od deset točaka koji je i danas temelj koncepta učenja i planiranja aktivnosti na vodi. Djeca koja su bila uključena u ovaj program plivanja pokazala su napredak i u drugim područjima. Njihove vještine u ravnoteži, držanju i kontroli disanja su se poboljšale. Razvili su više samopouzdanja i bili su vrlo zadovoljni programom. Nakon 1964. godine, kada je Halliwickov program predstavljen na konferenciji fizioterapeuta, počeo se širiti izvan granica Velike Britanije, a danas je raširen po cijelom svijetu. [4]

2.Središnji dio

Downov sindrom je genetski poremećaj koji uzrokuje blage do ozbiljne fizičke i razvojne probleme. Osobe s Downovim sindromom rođene su s kromosomom viška. Kromosomi su snopovi gena, a vaše se tijelo oslanja na to da ih ima točan broj. U Downovom sindromu ovaj dodatni kromosom uzrokuje niz problema koji utječu na vas i psihički i fizički. [1]

Plivanje je holistički sport uz pomoć kojeg se možemo skladno razvijati i oblikovati

tijela, a ujedno utječemo na bolje raspoloženje, smanjenje tjelesne težine koja je poprilična problemu osoba s Downovim sindromom i posljedično stvaranju bolje slike o sebi. Prilikom plivanja kao i kod drugih sportskih aktivnosti, možemo upoznati nove prijatelje. Za razliku od ostalih sportskih aktivnosti, u plivanju je osobna njega izrazito u prvom planu higijene, jer ljudska slika najbolje se vidi kada smo bosi i bez odjeće.

U usporedbi s drugim sportovima, plivanje je puno pogodnije jer ima najmanje

nuspojave. Stoga je plivanje pogodno za ljude svih dobi, veličina, a prije svega težinu. Dva su razloga zašto je vježbanje u vodi najprikladnije:

- budući da je tijelo u vodi lakše, mišići se mogu naprezati bez naprezanja, a pritisak na zglobove je toliko manji da ne dolazi do oštećenja kostura

pod utjecajem vlastite težine. Stoga ima smisla da osobe s prekomjernom težinom počnu plivati.

- zbog horizontalnog (letećeg) položaja tijela u vodi hidrostatski pritisak na kardiovaskularni sustav je manji i ravnomjerniji nego u uspravnom položaju. Naravno, preduvjet za leteći položaj tijela je prsno, prsno ili leđno.

„Plivanje predstavlja čovjekovo ovladavanje vodom vlastitim snagama koje mu omogućuju sigurno kretanje u željenom smjeru na ili ispod površine vode.“ [2]

Tijekom desetljeća razvoja programa sadržaj je prerastao dolje opisani program od deset točaka pa je preimenovan u koncept. To uključuje psihičku i tjelesnu prilagodbu na vodu, metode učenja samostalnog kretanja u vodi, sudjelovanje u raznim aktivnostima u vodi i učenje plivanja. Koncept uzima u obzir fizičke učinke vode, učinke redovitog tjelesnog vježbanja i učinke na osobnost pojedinca. Pritom ističe važnost pozitivnog iskustva na bazenu, suradnje plivača i njegovog pomoćnika ili učitelja, pozitivnog odnosa prema radu, pristupa prilagođenog pojedincu koji vodi računa o njegovim sposobnostima i mogućnostima te postupan rad i učenje. Kod uključivanja plivača, pogotovo ako se radi o djetetu, važno je uspostaviti dobar odnos i povjerenje između plivača i učitelja. Učitelj prilagođava tjelesnu i psihičku podršku koju nudi svojoj razini prilagodbe na vodu. Kako plivač postaje sigurniji u izvođenju plivačkih vještina, učitelj postupno smanjuje potporu do trenutka kada plivač postane samostalan i siguran u kretanju u vodi. Rad u grupi odvija se prema mogućnostima plivača koji najmanje može. Važno je da su svi plivači uključeni u aktivnost i da svi imaju priliku da se dokažu. Jedna od posebnosti učenja plivanja po Halliwickovom konceptu je učenje bez plivačkih pomagala na koja smo navikli (rukavice, obruč, maska za plivanje). Prema zagovornicima koncepta, one daju lažan osjećaj sigurnosti, ograničavaju slobodno kretanje, ne prilagođavaju se promjenjivim potrebama plivača, ograničavaju pravilan položaj plivača tijekom učenja i ograničavaju pristup učitelja plivaču. [3]

Tijekom izvođenja programa redovito se koriste nastavna pomagala, npr. šeširi koji potiču pravilan izdisaj, podvodne igračke koje omogućuju učenje prilagodbe na vodu i drugo.

Deset točaka su:

1. Psihička prilagodba

Plivač razvija sposobnost odgovarajućeg reagiranja na novi prostor - vodu, na učitelja koji ga vodi, na različitu razinu podrške koju nudi, na različite aktivnosti i zadatke u vodi. Učenje kontrole disanja važan je aspekt ove točke. Primjer igre: pranje lica.

2.Samostalnost

Plivač razvija vještine kako bi postao fizički i mentalno neovisan. Proces razvijanja samostalne samostalnosti uključuje smanjenje neophodne podrške koja je plivaču potrebna, osamostaljivanje, što omogućuje promjenu učitelja, a može i promjenu plivačke grupe. Primjer igre: mijenjanje učitelja tijekom putovanja "poštanskih paketa".

3.Transverzalna rotacija

Učenje rotacije oko osi koja prolazi frontalno kroz zdjelicu – iz ležećeg položaja na leđima u sjedeći položaj i naprijed u ležeći položaj na trbuhu (ili leđima). Rotacija od 360° znači prolaz naprijed ili nazad. Primjer igre: "Zvonce", koja je popraćena ljuljanjem naprijed-natrag.

4.Sagitalna rotacija

Učenje rotacije oko osi koja prolazi kroz pupak. To znači rotaciju koja nastaje pri promjeni smjera, npr. kada plivač biciklira kroz zavoj i zatim prijeđe u sljedeći zavoj. Primjer igre: vožnja biciklom, čamcem.

5.Longitudinalna rotacija

Učenje rotacije oko osi koja ide uz tijelo. Predenje se može odvijati u uspravnom ili ležećem položaju. Za potonje je važno da je plivač dobro prilagođen i sposoban upuhati zrak kad mu je lice pod vodom. Primjer igre: putovanje "poštanskih paketa".

6.Kombinirana rotacija

Učenje kontrole tijela tijekom kombinirane rotacije u bilo kojoj osi, koju plivač izvodi u nizu. Ovo znanje omogućuje plivaču kontrolu položaja tijela u vodi i mogućnost postizanja položaja koji mu omogućuje sigurno disanje. Primjer igre: "mačka lovi miša".

7.Uzgon

Dobivanje osjećaja kako voda radi za plivača. Ponekad govorimo i o mentalnom zaokretu – plivač mora doživjeti da ga voda drži i da neće potonuti. Primjer igre: "Tko može sjediti na dnu bazena?", "Ronjenje spužvom".

8.Balans u mirovanju

Mirovanje i opušteno plutanje u vodi, što ovisi o psihičkoj i tjelesnoj ravnoteži i kontroli.

9.Turbulencija

Instruktor pomiče plivača koji miruje u vodi po površini bez dodira, samo uz pomoć uzburkane vode. Pritom plivač mora dobro kontrolirati i održavati položaj tijela.

10.Elementarno kretanje naprijed

Način kretanja ovisi o plivačkim sposobnostima plivača. Ležeći na leđima i s rukama uz tijelo može započeti pokret koji zahtijeva minimalnu upotrebu snage: udarci dlanovima, polagani udarci.

Procjena sposobnosti plivača sastavni je dio Halliwickovog koncepta učenja plivanja. Na taj način moguće je pratiti njegov napredak, a ujedno je evaluacija temelj za planiranje daljnjeg programa. Već vrlo rano u razvoju koncepta formulirani su kriteriji za četiri Halliwickove značke: crvena, žuta, zelena i plava [3]. Puno noviji test za procjenu plivačkih sposobnosti je "Plivanje s neovisnim mjerenjem", skraćeno SWIM [4]. Oba sustava opisana su u nastavku.

Kriteriji za svaki Halliwick bedž su sljedeći. [3] Da bi osvojio crvenu značku, plivač mora izvršiti sljedeće zadatke:

1. ući u vodu iz sjedećeg položaja bez pomoći i dohvatiti instruktora koji pruža potporu plivaču;
2. puhati u "šešir" na udaljenosti od 10 metara (po potrebi uz podršku instruktora s leđa);
3. izvoditi skokove "klokan" na daljinu 10 metara uz pomoć;
4. mora se iz ležećeg položaja na leđima podići u sjedeći položaj uz minimalnu pomoć.

(Objašnjenje: šešir je loptica veličine loptice za stolni tenis s prstenom po obodu. Ako se puše na pravi način, okreće se.)

Sljedeća razina je žuta značka. Za ovu značku, plivač mora:

1. ući u vodu i zauzeti stabilan položaj bez pomoći instruktora;
2. potonuti na dno (ili dovoljno duboko) i izdahnuti zrak pod vodom;
3. samostalno, bez pomoći, izvoditi skokove "klokan" na daljinu 10 m;
4. izvesti kombiniranu rotaciju iz uspravnog u ležeći položaj;
5. izvoditi uzdužnu rotaciju (u vodoravnom položaju) uz minimalnu pomoć;
6. podići predmet s dubine od najmanje jednog metra i
7. zadržati položaj "gljiva" najmanje 3 sekunde.

Zelena značka znači da se plivač samostalno kreće u vodi. Prilikom testiranja za ovu značku mora:

1. prvi ući u vodu bez pomoći;
2. ustati iz ležećeg u sjedeći položaj bez pomoći;
3. izvesti kombiniranu rotaciju bez pomoći;
4. mirno ležati na vodi 10 s ili zadržati položaj "gljiva" 3 s;
5. hodati u dubokoj vodi 1 minutu (zadržavati uspravan položaj tijela pokretima ruku i nogu i ne smije dodirivati dno);
6. zaroniti na dubinu od najmanje 1,2 m, doći u položaj "gljiva", vratiti se na površinu bez pomoći i u položaj za sigurno disanje uz pomoć uzdužne rotacije;
7. samostalno preplivati 10 m;

8. u uzburkanoj vodi samostalno izaći iz vode preko ruba bazena; ako to nije moguće, zadržite siguran položaj u vodi dok mu se ne pomogne da izađe iz vode.

Testiranje za Plavu značku vrlo je zahtjevno, pogotovo ako se uzme u obzir da se radi o osobama s poteškoćama u kretanju ili učenju. Plivač mora:

1. preplivati 400 m bilo kojim stilom, bez odmora ili dodirivanja ruba bazena;
2. plivati osmerac leđno na površini 10×5 m;
3. s dna bazena jedan po jedan pokupiti dva predmeta koji su uronjeni na dubinu od najmanje 1 m i međusobno udaljeni 1 m;
4. zaroniti najmanje pola metra ispod površine s nogama prema dolje, isplivati natrag na površinu i ostati u uspravnom položaju bez dodirivanja tla još 2 minute;
5. ulaziti u vodu glavom naprijed, plivati samo rukama ili nogama, rotirati se oko različitih osi tijela, uključujući kolut naprijed ili natrag.

Sustav Halliwick badge je uspostavljeni sustav ocjenjivanja plivačkih vještina i klasificiranja plivača u jednu od četiri kategorije. Plivačima je ocjenjivanje izazov i potvrda stečenih vještina, dok je za instruktore važna informacija o samostalnosti plivača u bazenu i osnova za planiranje programa rada. U literaturi nema podataka o pouzdanosti i valjanosti sustava. Ne mogu se pronaći ni podaci o sadržajnoj valjanosti, iako se to čini nedvojbenim na temelju poznavanja sadržaja osnovnog programa od deset točaka Halliwickovog koncepta.

Nakon dugogodišnjeg rada mnogi instruktori su ustanovili da je sustav vrlo grub i da plivače razdvaja samo na temelju velikih razlika u plivačkim sposobnostima. Malo je vjerojatno da će biti osjetljiv na male promjene, ali svakako pokazuje napredak kod onih plivača koji imaju manje poteškoća i brzo i pouzdano napreduju u svladavanju novih vještina. Za one s većim poteškoćama ovaj sustav s četiri značke može značiti da ne napreduju i ostaju na istoj razini unutar iste značke (obično crveno za osobe s vrlo lošim funkcionalnim sposobnostima kretanja). To znači slab poticaj i za plivače i za njihove učitelje plivanja. Zato je Kim Peacock prije dvadeset godina počela razvijati test koji bi točnije procijenio plivačke vještine; nazvala ga je Swimming With Independent Measurement, skraćeno SWIM. [5]

U uvodu priručnika autor je test opisao na sljedeći način: „PLIVANJE se može koristiti za procjenu osnovnih vještina pojedinca u bilo kojem bazenu. Procjena je usmjerena na vještine pojedinca u bazenu potrebne za samostalno plivanje. Ne uzima u obzir šire funkcionalne aspekte plivanja, kao što je npr. mijenjanje okoline ili raspoloživih resursa. Skala

evaluacije može se koristiti za sve dobne i dijagnostičke skupine pri uvođenju programa učenja plivanja, kao i za praćenje napretka, što nam pomaže u planiranju sljedećeg programa. Može se koristiti za različite skupine ili pojedince, od onih s poteškoćama u učenju do onih s drugim vrstama oštećenja i invaliditeta". [5]

Test uključuje 11 vještina koje su sastavni dio programa od deset točaka Halliwickovog koncepta. Za ocjenu svakog od njih, kriteriji ocjenjivanja detaljno su navedeni u priručniku. Prema uvjeravanju autora priručnika, nije potrebno proći obuku za pouzdanu procjenu (osobna korespondencija). Dovoljno je znanje koje ocjenjivač ima iz poznavanja Halliwickovog koncepta i iskustva stečenog radom.

Sažemo li opći dio uputa iz priručnika, najvažniji cilj je sretan i siguran plivač koji samostalno i sigurno svladava plivačke vještine. Za sve vještine plivanja, instruktor i plivač moraju startati u istom startnom položaju (sjedeći u vodi). Procjena individualnih vještina mora se provoditi sigurno, unutar prihvatljivog vremenskog okvira i uvijek na isti način. Evaluator mora dobro sagledati i procijeniti plivačeve potrebe kako bi mu pružio onoliko pomoći koliko mu je stvarno potrebno [5].

Ocjena pojedine vještine od 0 do 7 označava raspon znanja od "ne može / ne kreće (0 bodova) do "radi to samostalno i bez problema" (7 bodova).

Test uključuje sljedeće vještine:

- A. Ulazak u vodu (sa ili bez pomoći);
- B. Prilagodba na vodu (kretanje uz punu potporu do samostalnog kretanja u vodi);
- C. Kontrola daha (sposobnost izdisaja zraka iznad vode do kontroliranog izdisaja pod vodom);
- D. Održavanje ravnoteže (od potpunog oslonca do održavanja ležećeg položaja u uzburkanoj vodi bez oslonca);
- E. Poprečna rotacija unatrag (od potpomognute rotacije do samostalne rotacije);
- F. Poprečna rotacija prema naprijed (od potpomognute rotacije do neovisne rotacije; punih 360° znači okretanje prema naprijed);
- G. Sagitalna rotacija (od potpomognute rotacije do samostalne rotacije);
- H. Uzdužna rotacija (od potpomognute rotacije do samostalne rotacije);
- I. Složena rotacija (od potpomognute rotacije do samostalne rotacije);
- J. Razvoj stila plivanja (od klizanja uz pomoć do slobodnog plivanja);
- K. Izlazak iz vode (sa ili bez pomoći).

Sustav Halliwick badge je uspostavljeni sustav ocjenjivanja plivačkih vještina i klasificiranja plivača u jednu od četiri kategorije. Plivačima je ocjenjivanje izazov i potvrda stečenih vještina, dok je za instruktore važna

informacija o samostalnosti plivača u bazenu i osnova za planiranje programa rada.

3.Zaključak

Halliwickova metoda je pristup vodenoj terapiji koji naglašava užitak i povjerenje u vodi za sve, s posebnim fokusom na osobe s tjelesnim ili intelektualnim poteškoćama. Zabava, užitak, opuštanje i pozitivan stav središnji su dio Halliwick metode. Naglašava razvijanje osjećaja postignuća i samopouzdanja u vodi. Halliwickova metoda fokusira se na ono što osoba može učiniti u vodi, a ne na svoja ograničenja. Lekcije su obično jedan na jedan, prilagođene specifičnim potrebama i sposobnostima svakog sudionika. Halliwickova metoda izbjegava korištenje plutajućih uređaja kao što su rezanci ili trake za ruke. Umjesto toga, instruktori koriste rukohvate i položaj tijela kako bi pružili podršku i potaknuli pravilno kretanje tijela. Halliwickova metoda slijedi strukturirani program koji se fokusira na deset temeljnih vještina, uključujući prilagodbu na vodu, neovisnost, tehnike rotacije, ravnotežu i klizanje. Sve u svemu, Halliwickova metoda ima za cilj učiniti vodene aktivnosti dostupnima i ugodnima za sve, bez obzira na njihovu pozadinu ili sposobnosti.

4.Literatura

- [1] <https://vizita.si/bolezni/downov-sindrom.html> (24.3.2024)
- [2] Kampus, V. (2002). Plavanje, učenje. Zbirka: Voda, naša prijateljica. Ljubljana.
- [3] MacMillan J, Mac Millan P. Halliwick Association of Swimming Therapy. Foundation Course Handbook (14. izd.). 2006.
- [4] McMillan P. The Halliwick Story. www.halliwick.org.uk/html/history.htm (21.3.2024)
- [5] Peacock K. (1993) Swimming With Independent Measurement. Manual for evaluation.

Stručni rad

BOWLING KUGLANJE ZA OSOBE U INVALIDSKIM KOLICIMA

Luka Svoljšak

Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Kuglanje je izvrstan sport za ljude koji voze jer nudi prednosti na fizičkom, socijalnom i psihičkom planu. Vožnjom ukrug i kretanjem po kuglani možete ojačati gornji dio tijela, uključujući ruke, ramena i prsa. Kuglanje može povećati izdržljivost jer zahtijeva više bacanja i kretanja po stazi. Kuglanje pomaže poboljšati koordinaciju oko-ruka i opću koordinaciju tijela prilikom zamaha i bacanja kruga. Kuglanje je zabavna grupna aktivnost koja vam omogućuje da provedete vrijeme s prijateljima i obitelji. Budući da ima vrlo različite mogućnosti, odličan je izbor za ljude koji voze kako bi zajedno s drugima uživali u sportu. Kuglanje omogućuje ljudima na brodu da napuste dom i sudjeluju u društvenom okruženju. Tako da možete smanjiti usamljenost i ojačati društvene veze. Kuglanje se igra u parovima ili timski te potiče timski rad i komunikaciju. Osobe u invalidskim kolicima mogu naučiti surađivati s drugima, graditi povjerenje i družiti se na opušten način. Omogućuje osobi na brodu vježbanje neovisnosti i povećanje samopouzdanja. Ovladavanje igrom i postizanje dobrih rezultata naknadno im može podići raspoloženje. Možete uživati u zabavnom sportu koji je izvrsna rekreacija za opuštanje i odmor od svakodnevnih briga. Omogućuje vam postavljanje ciljeva, kao što je povećanje broja malih čunjeva ili postizanje udarca. Ostvarenje ciljeva može donijeti osjećaj zadovoljstva i potaknuti daljnju suradnju. Mnogi centri imaju rampe ili dizala za pristup stazi, ili nude lakša staza za kuglanje ili posebne sprave za bacanje, tako da se prva osoba ukrca. To je lagani sport koji se može prilagoditi sposobnostima igrača svih uzrasta i s različitim stupnjevima invaliditeta. Općenito, boćanje je odličan izbor aktivnosti za ljude koji voze jer nudi zabavu i druženje u teretani.

Ključne riječi: kuglanje, osoba s posebnim potrebama, osoba u invalidskim kolicima, posebne potrebe, sport

1.Uvod

Sportska aktivnost iznimno je važna za osobe koje voze. Svi oni ostvaruju dobrobiti za tjelesno i mentalno zdravlje te socijalnu uključenost. Važno je da im se omogući pristup raznim sportskim granama i da im se pruži podrška u bavljenju sportom. Osim fizičkih i psihičkih prednosti, sport ima i iznimno važnu društvenu komponentu za ljude na brodu. Pogledajmo dublje kako sport potiče društvenu uključenost.

Sportski timovi i grupne vježbe nude ljudima na brodu priliku za druženje s drugima koji imaju slične interese. To može dovesti do novih prijatelja i osjećaja pripadnosti.

Ljudi u vozilu mogu se suočiti s izolacijom, ali sport im omogućuje da napuste dom i sudjeluju u zajednici. Tako da možete smanjiti osjećaj usamljenosti i depresije. Sportski timovi potiču timski rad i komunikaciju. Ljudi na brodu uče surađivati s drugima, razvijaju povjerenje i grade jače društvene veze. Sport je zajednička aktivnost koja nadilazi fizičke razlike. Osobe na brodu i bez invaliditeta mogu zajedno sudjelovati u određenim sportovima ili uzimati lijekove jedni protiv drugih. Za razumijevanje i prihvaćanje među različitim skupinama ljudi. Sportska postignuća mogu uvelike povećati samopouzdanje i osjećaj vlastite vrijednosti osoba u invalidskim kolicima. Rad s drugim sportašima koji imaju slična iskustva može potaknuti motivaciju.

2.Središnji dio

Kuglanje je stara narodna igra. Igra se razvijala godinama i postupno; rođen je u sjevernoeuropskim zemljama, ali je tijekom godina prerastao u sportski žanr.

Kuglanje se razvijalo u četiri smjera, prema različitim kuglanama. Većina kuglača igra na parketnim stazama (bowling) s deset čunjeva, a manje na asfaltnim (sada plastičnim), škarastim (schere) i žljebastim (bohle) stazama - sve s devet čunjeva. [5]

Sve do devetnaestog stoljeća bilo je poznato samo kuglanje s devet čunjeva. U Sjedinjenim Državama u devetnaestom stoljeću, kuglanje postaje devet kuglane vrlo popularne, ali su s vremenom doživjele pad. Kuglanje s devet čunjeva privuklo je mnoge kockare i vas dali su igri loš glas. Zbog kockanja i srodnih stvari špekulacija, država Connecticut

donijela je zakon 1841. godine kojim se ljudima zabranjuje posjedovanje staza za kuglanje na devet pribadača. Međutim, ljudi su se našli. U ovom slučaju su zaobišli zakon način na koji su dodali dodatnu iglu na prethodnih devet i to je bilo to početak kuglanja na deset čunjeva - "boćanja" kakvog poznajemo danas. Kuglanje na deset čunjeva, koje se u SAD-u obično naziva "kuglanje", natjecateljski je sport u koga igrač ("kuglač") kotrlja kuglu niz drvenu ili sintetičku stazu s ciljem osvajanje bodova obaranjem što više čunjeva. Kuglanje se smatra jednim od najpoznatijih popularan sport u Specijalnoj olimpijadi. Posebno je koristan sport za intelektualne ljude invaliditetu, bez obzira na dob ili sportske sposobnosti, jer osigurava tjelesno vježbanje, a ujedno sudjelovanje u vremenu i socijalna integracija. Specijalno olimpijsko kuglanje dopušta korištenje rampe za kuglanje za sportaše koji nemaju fizičku sposobnost kotrljati kuglu rukom ili rukama. Osim toga, Specijalna olimpijada dopušta kuglačima koji ispune najmanje tri okvira i ne mogu nastaviti primaju jednu desetinu svog prosjeka po preostalim okvirima prema rezultatu događaja.

[2] Kuglanje je jedan od najpopularnijih sportova na svijetu. Jedan od razloga njegove popularnosti je njezina prilagodljivost: djeca i odrasli gotovo svih razina sposobnosti mogu sudjelovati, a može se uživati u slobodnom vremenu, rekreaciji i društvenoj aktivnosti ili kao konkurentska prilika. Djeca premlada za izvođenje punog pristupa mogu stajati blizu crte prekršaja i koristiti objema rukama, radosno gurnuti loptu niz stazu. Tinejdžeri, sredovječni ljudi, čak i osmogodišnjaci, često ih posjećuju prošle godine. Brojne su kuglačke lige. Nijedan drugi sport na svijetu nema takvu raznolikost sudionika. Zašto? Kuglanje je zabavno, dobro, čisto, nasmijana zabava. Ostale glavne prednosti kuglanja uključuju njegovu laku dostupnost objektima, opremi i instrukcije, kao i vježbanje, ligaška i natjecateljska igra. Kuglanje je cjeloživotni kondicijski sport koji pridonosi ravnoteži, koordinaciji i motoričkim sposobnostima. Kuglanje je u stanju zadovoljiti potrebe tolikog broja ljudi jer je to prije svega jednostavna igra. Pravila nisu složena i osnove od brzo se nauči kako kotrljati loptu. Moderna igra kuglanja igra se na zatvorenoj drvenoj ili uretanskoj stazi. Deset čunjeva raspoređeno je u trokutastu formaciju na udaljenosti od 30 centimetara. Igra se kotrljanjem lopte niz stazu i nastojanje da sruši sve čunjeve postavljene na kraju staze. Svaki pojedinac ima dva pokušaja po okvir srušiti igle. Jedna igra se sastoji od 10 okvira. Pojedinac koji ima najviši rezultat (tj. Onaj tko je srušio najviše čunjeva) je pobjednik. Kuglanje je izvrsna rekreativna aktivnost za sve uzraste i razine

sposobnosti. Zbog relativno male utroška energije potrebne za sudjelovanje u igri, sportaš može sudjelovati u kuglanju još mnogo godina od drugih sportova. Kuglanje se smatra jednim od sportova s najvećim brojem sudionika i postalo je sport za sve obitelj za igru i uživanje. [1]

Kugla za kuglanje sastoji se od dva dijela: jezgre i vanjskog dijela dijelovi - epidermis, koji se naziva i "coverstock". U "kuglanju" (kuglanje s deset čunjeva) obično se buše tri rupe; za palac, srednji prst i domali prst. Pravila dopuštaju do pet rupe. Težina metaka ograničena je na maksimalno 7,2 kg (16 funti). Ali opseg svih sfera je isti. Su različitih boja. Mogu biti sjajni ili mat, a to čini razliku na njihovim svojstvima. Cipele za kuglanje predstavljaju kombinaciju svakodnevnog i sportske cipele. Potplat neklizajuće cipele izrađen je - slično kao i košarkaška - od gume, što osigurava stabilnost. Tobogan a cipela je izrađena od puno mekših materijala koji omogućuju igrač pada u ispuštanje lopte. [3] Podloga za igru je područje koje se naziva staza. Cijela staza dugačak je 24,2 metra, a širok 1,7 metara. Oni su s obje strane staze jarak (kanal). Ako lopta sklizne s površine za igru, ona pada u jarak, kojim se izvlači u zaleđe. Prilaz je dugačak 4,65 metara i završava linijom koja se naziva granična ili prijelazna linija. Igrač ne smije prijeći granične crte, inače je bacanje nevažeće. Na udaljenosti od 18.6 metar, nalazi se prednji stožac, oko kojeg su ostali čunjevi postavljeni u četiri reda: jedan čunj (1) u prvom redu, dva čunja u drugom redu (2, 3), u trećem redu tri kegle (4, 5, 6) i u četvrtom redu četiri kegle (7, 8, 9, 10). Igle nisu numerirane, mjesta gdje su igle su numerirane oni stoje. Igle su izrađene od tvrdog javora ili plastike. Dimenzije pinova su propisane pravilima. Moraju biti igle s oznakom "USBC Approved". Pravila nalažu da igle moraju biti visoke 38 centimetara (15 inča) i 12 centimetara (4,75 inča) širok na najširem dijelu i 7 centimetara (2,75 inča) na najtanjem dijelu. Čunj je najširi u dijelu gdje se treba pogoditi sfera. Težina čunja mora biti najmanje 1,53 kilograma, a najviše 1,64 kilograma (3 funte 6 unci – 3 funte 10 unci). [4] U natjecanju je važno da se pravila ne mijenjaju kako bi odgovarala posebnim potrebama sportaša. Postoje, međutim, odobreni pomagala za kuglanje koja se prilagođavaju posebnim potrebama sportaša i dopuštena su pravilima. Međutim, treneri mogu modificirati vježbe treninga, sportska oprema i načini komunikacije kako bi se zadovoljile posebne potrebe sportaša kako bi im se bolje pomoglo postići uspjeh. Uspješno sudjelovanje nekih sportaša zahtijeva preinake opreme kako bi odgovarale njihovim posebnim potrebama. Kuglači koji ne mogu baciti

kuglu mogu koristiti rampu za kuglanje. Ovo je dvodijelna jedinica koja pomaže invalidskim kolicima korisnika i/ili onih s ograničenom snagom ili pokretljivošću. Lagano guranje bacača gura loptu niz rampu i na nju trake. Postoje dvije vrste kuglanja na rampi: uz pomoć i bez pomoći. Još jedna alternativa za sportaše u invalidskim kolicima, koji nemaju snage ni želje za tradicionalnim kuglanjem je kuglanje rampa. To je metalni ili aluminijski okvir s nagibom od 30 stupnjeva. Rampa se postavlja na prilaz i smjer u koju cilja kontrolira sportaš malim pokretima rampe. Lopta (preporučena težina lopte je 16 funti) pratilac postavlja na vrh rampe nakon što je sportaš ispravno poravnao rampu i zatražio loptu. Kuglač osigurava da je lopta pravilno postavljena, a ako nije, rotira je po potrebi. Kada je sportaš spreman za okretanje lopte, jedna ruka je postavljena na rampu kako bi se držala mirnom dok lopta silazi s rampe na dnu.

Za izradu rezervnih dijelova potrebno je samo malo podešavanje položaja rampe. Stražnji dio rampe je malo pomaknut lijevo za rezervne dijelove s desne strane i malo desno za rezervne dijelove s lijeve strane. Za središnje rezervne dijelove koristite poravnanje udarca. Samo mali guranje je potrebno da bi se lopta zakotrljala. Pozicioniranje loptice u odnosu na rupe za palac i prste imat će učinak o smjeru u kojem će se lopta kotrljati. Eksperimentirajte s loptom kako biste odredili pravo mjesto lopte na rampi. Nakon što je utvrđen pravilan položaj lopte, sportaš je primijetio značajku na lopti koju je koristio kao oznaka poravnanja. To može biti rupa za palac ili prst, ili ime ili broj na lopti. Zapamtite kriterij za napredovanje u natjecanje je da se sportaš sam mora sam poravnati bez pomoći.

Kuglanje bez pomoći

1. Kuglač pomiče rampu u položaj koji on/ona želi.
2. Zatim se lopta uzima iz povratne lopte i stavlja na rampu.
3. Kuglač tada gura loptu niz rampu prema čunjevima. Ovo se ponavlja po potrebi za svakih od 10 okviri.
4. Na kraju okvira, rampa se zatim postavlja natrag preko povratne lopte do sljedećeg okvira.

Kuglački sport počeo je koristiti sprave (često se nazivaju odbojnici) postavljene u oluke većim dijelom prema dolje stazu kako bi se spriječilo da lopta ode u oluk. Ovi odbojnici gotovo u potpunosti eliminiraju žlijeb i

tako dopustiti bacaču kugle da padne igla. Odbojnici se obično koriste kada se podučavaju kuglači početnici (obično mladi kuglaši). Omogućuju treneru podučavanje vještina i istovremeno dopuštaju bacaču kugle da padne nekoliko čunjeva, tako postizanje mjere uspjeha. Oni se mogu koristiti samo u nastavne svrhe. Bodovi su bačeni uz pomoć branika ne može se koristiti za određivanje prosjeka kugljanja za napredovanje na bilo koje natjecanje. Sportaši koji samo kuglaju koristeći odbojnici se ne uzimaju u obzir za natjecanje.

Modificirana oprema za kugljanje

- Rampe za kugljanje za sportaše koji ne mogu podići kuglu ili za one u invalidskim kolicima.

Slika 1. Rampa za kugljanje

(izvor: <http://thetruthstrikesagain.weebly.com/its-possible-bowl.html>)

- Adapter-gurač za pomoć pri guranju lopte niz stazu.

Slika 2. Adapter - gurač

(izvor: <http://thetruthstrikesagain.weebly.com/its-possible-bowl.html>)

Slika 3. Adapter - gurač

(izvor: <http://thetruthstrikesagain.weebly.com/its-possible-bowl.html>)

- Dodatak za produženje upravljača koji koriste s adapterom-guračem ambulantni bacači kugle koji ne mogu podići lopte.
- Kugla za kuglanje s drškom gdje ručka škljocne natrag u kuglu odmah nakon otpuštanja.
- Stabilna vodilica za sportaše koji mogu podići i predati loptu, ali imaju problema s ravnotežom.

- Korištenje stolice ili invalidskih kolica za isporuku lopte za one koji imaju jak gornji dio tijela, ali ne mogu stajati ili hodati.

Kuglanje u invalidskim kolicima - bez rampe za kuglanje

Osnovni koncept kotrljanja lopte je isti, bez pristupa. Centri mogu pomoći kuglačima postavljanjem rampi dolje u prostore za kuglanje i gore do prilaza. Potrebna su invalidska kolica s uređajem za zaključavanje kotača. Stolica također treba biti opremljena dodatnim jastukom za sjedenje kako bi se kuglač podigao tako da podlaktica bude paralelna s podom kada se odmara na rukohvatu stolca. Također se treba koristiti klinasti jastuk između strane kuglača na kojoj se ne baca i kuglane stranu stolice tako da on/ona ne sklizne prilikom isporučivanja lopte. Većina bacača kugle, kad je u mogućnosti, radije sama podigne lopticu nakon povratne lopte. Zatim otkotrljaju stolicu do njega linija prekršaja, smjestiti se tako da kada im ruka visi preko stranice stolca bude poravnata s njihovim "točkom" na trakama; zatim namjestite kočnicu za invalidska kolica. Oslonite ruku za izbacivanje na naslon invalidskih kolica, dlan prema gore, lopta unutra ruka. Zatim gurnite loptu prema naprijed i u stranu od kotača stolice. Najbolji rezultati postižu se zakretanjem zgloba za jedan krug, tako da stražnja strana šake bude uz kotačić na stražnjoj strani zamahnite i nastavite s ovim položajem ruke prema naprijed sve dok lopta ne prijeđe "donju mrtvu točku". Za ostatak zamah, okrećite zglob sve dok palac ne bude otprilike na poziciji 9 ili 10 sati (desni bacač kugle). Ovo će proizvesti a hook, ali je najlakši način da se osigura da lopta ne udari u kotač stolice. Rezervno gađanje ovdje, kao u "na slijepo sustav", trebalo bi ograničiti na izravno snimanje gdje je to moguće, bez poprečne trake, osobito tamo gdje bi bilo potrebno da lopta prijeđe ispred stolice. U nekim slučajevima, kuglaši u invalidskim kolicima ne mogu dovoljno dobro rukovati loptom da bi kuglali koristeći gornju metodu. I U takvim slučajevima, dobra je metoda nabaviti drvenu stolicu s ravnim naslonom, pričvrstiti gumenu presvlaku na svaku nogu i improvizirati sigurnosni pojas na stolcu. Postavite stolicu na crtu prekršaja, podignite ili pomozite bacaču kugle da dohvati stolicu i privežite je

sigurnosni pojas preko bacačevog krila. Stolac treba biti dovoljno nizak da bacač kugle može uzeti loptu, naginjući se malo gore s poda. Kuglač se zatim uspravi tako da lopta odskoči od poda i zatim se može zamahnuti. to je potrebno da pomoćnik drži naslon stolca dolje. U većini slučajeva ligaškog ili turnirskog kuglanja, posebno

zahtijevaju se iznimke od pravila tako da bacač može otkotrljati tri okvira bez pomicanja jer je veliki napor privezati ih za stolicu.

Slika 4. Kuglanje u invalidskim kolicima - bez rampe za kuglanje
(izvor: <https://www.karmanhealthcare.com/bowling-wheelchair/>)

3.Zaključak

Koordinacija je više od puke sposobnosti pomicanja udova zajedno. To je složena Kuglanje ima najveću prednost za osobe na vožnji, osim toga, da je zabavna i društvena aktivnost. Kuglanje uključuje suvanje kugli i pomicanje po centru kuglanja, što može pomoći u poboljšanju mišićne snage, izdržljivosti i koordinacije. Kuglanje je odličan način za druženje s prijateljima i obitelji. Budući da je prilagođen različitim sposobnostima, omogućuje osobi na vozilu, da zajedno uživa u sportu s ostalima. Vadba, kao što je kuglanje, može pomoći smanjiti stres i poboljšati razvoj. Prav tako daje osobi na vozački osjećaj doze i samozavesti, koji poboljšavaju vaše sposobnosti kuglanja. Kuglanje je jedan redkih športova, koji je na raspolaganju ljudima svih sposobnosti. Številni bowling centri imaju rampe, dizala i posebnu opremu, koja olakšava igranje osoba na vozilima. Općenito je kuglanje izvrsna rekreacijska aktivnost za osobe na vozilu, koja nudi brojne prednosti za fizičko i duševno zdravlje te socijalnu uključenost.

4.Literatura

- [1] <http://digitalguides.specialolympics.org/bowling/>
- [2] <https://media.specialolympics.org/resources/sports-essentials/fact-sheets/FactSheet-Bowling.pdf>
- [3] <https://www.bowlingzveza.si/rekreativna-oprema-za-igranje.html>
- [4] https://www.fsp.uni-lj.si/mma/Revija__PORT_2016-__T__3-4.pdf/2020022613591987/?m=1582721959
- [5] Likovnik, A. (1991). Kegljanje. Ljubljana: Športna zveza Slovenije.

Stručni rad

RAZVIJANJE KOORDINACIJE S LJESTVAMA AGILNOSTI KOD DJECE S POSEBNIM POTREBAMA

Luka Svoljšak

Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Koordinacija je važna motorička vještina koja uvelike utječe na kvalitetu života. To je sposobnost koordinacije pokreta tijela u različitim situacijama. Važna je kako u svakodnevnim zadacima tako i u sportskim i drugim aktivnostima. Vježbe na koordinacijskim ljestvama mogu biti izvrstan način za poboljšanje koordinacije kod osoba s posebnim potrebama, no važno je voditi računa o sigurnosti i individualnim potrebama pojedinca. Također, vježbe ne zahtijevaju puno novca, jer koordinacijske ljestve možemo napraviti sami ili jednostavno nacrtati na asfaltu. Osim razvoja koordinacije, razvijamo i brzinu jer vježbe na koordinacijskim ljestvama mogu pomoći u povećanju brzine nogu i sposobnosti kretanja u različitim smjerovima. Istodobno jačamo mišić gležnjeva i nogu, što može pomoći u poboljšanju ravnoteže i smanjenju rizika od ozljeda. Također doprinosi razvoju agilnosti jer vježbe na koordinacijskim ljestvama potiču sposobnost brze promjene smjera i prilagodbe pokreta, što je važno za sport i svakodnevni život. Ljestve za koordinaciju mogu koristiti ljudi svih razina tjelesne spreme, od početnika do profesionalnih sportaša. Vježbe su fleksibilne i mogu se individualizirati prema potrebama i ciljevima pojedinca. Korištenje ljestava za koordinaciju može biti zabavan i učinkovit način za poboljšanje vaše kondicije i vještina.

sebi i ujedno poštivati okoliš.

Ključne riječi: djeca, ljestve za razvoj agilnosti, koordinacija, osobe s posebnim potrebama, sport

1.Uvod

Bebe i mala djeca razvijaju koordinaciju kroz igru i istraživanje okoline. Odrasli mogu poboljšati i održati koordinaciju ciljanim vježbama i aktivnostima. Osobe s posebnim potrebama mogu imati problema s koordinacijom zbog raznih čimbenika, poput slabosti mišića, problema s ravnotežom ili poremećaja senzomotorne integracije. Ljestva za agilnost je alat koji se može koristiti za razvoj koordinacije. Sastoji se od poprečnih šipki koje su raspoređene na različitim udaljenostima. Osim ravnoteže, za sigurnu starost osoba s posebnim potrebama važna je i dobra koordinacija. Važno je da vježbu vodi odgovarajući stručnjak koji procjenjuje koji zadatak odgovara pojedinoj osobi i kada je spremna za teži izazov. Svakako je važno u aktivnost uključiti vježbe koje imaju preventivnu svrhu te se izvode na pravilan i siguran način.

2.Središnji dio

Koordinacija ili koordinacija pokreta je kretna sposobnost odgovorna za učinkovito osmišljavanje i provedbu složenih kretnih zadataka s osnovnim kretnim karakteristikama kao što su pravilnost, pravovremenost, racionalnost, originalnost i stabilnost [4], [5]. Očituje se u učinkovitoj realizaciji vremenskih, prostornih i dinamičkih čimbenika kretanja. Koordinaciju definiramo kao sposobnost koja nam omogućuje učinkovito osmišljavanje i izvođenje složenih, složenih zadataka kretanja. To je najkarakterističnija sposobnost kretanja za ljudsku vrstu. To znači usklađivanje kretanja u prostoru i vremenu (orijentacija u prostoru). Bitno je osvijestiti tijelo, smjer i tijelo u prostoru. Koordinacija se snažno razvija oko šeste godine (tada stječemo najviše iskustva). Do jedanaeste godine njegov je razvoj još strm, a zatim malo opada do petnaeste godine. Nakon petnaeste godine ponovno se počinje povećavati do dvadesete godine, a nakon toga postupno opada [4]. Kao sposobnost kretanja, koordinacija je također povezana sa snagom, ravnotežom i brzinom [1].

Razvoj koordinacije počinje u fetalnom razdoblju, jer fetus već u majčinom tijelu stječe prva iskustva kretanja. U najvećoj mjeri djeca ta iskustva mogu steći otprilike do svoje šeste godine. To je razdoblje u kojem su najprihvatljiviji za primanje različitih informacija o kretanju i njihovo objedinjavanje u strukture kretanja više razine. Živčani sustav je još uvijek izrazito plastičan (mijelinizacija živčanih vlakana još nije završena) i na

njega se može značajno utjecati različitim kretnim aktivnostima. Do početka puberteta (oko jedanaeste godine) taj je razvoj još dosta strm, iako u nešto manjem usponu nego do šeste godine. Tijekom puberteta sposobnost koordinacije donekle opada, što je uglavnom posljedica brzog rasta kostura. Mišići ne prate brzi rast kostiju, pa se njihov tonus povećava. Duže poluge koje predstavljaju takve kosti također su ometajući faktor u izvođenju pokreta. Kada se tjelesni rast usporava, osoba postupno vraća koordinaciju, a vrhunac u ispoljavanju koordinacije doseže oko dvadesete godine. Tu razinu može održati do trideset i pete godine, dok daljnje ispoljavanje ovisi uglavnom o načinu života i fiziološkim procesima u živčanom sustavu.

U treningu se obično koristi metoda višestrukog ponavljanja kretnih struktura koje se moraju izvoditi na različite načine, ovisno o karakteristikama pojedinog oblika. Također treba napomenuti da nisu poznati točni kriteriji i metode za kretno/sportske aktivnosti koordinacije, u kojima bi se moglo točno odrediti opterećenje vježbača. Poznati su samo osnovni principi i sredstva za razvoj pojedinih oblika koordinacije. Zadaci kretanja trebaju postajati sve složeniji, što se postiže:

- izvođenje pokreta nedominantnom rukom ili nogom;
- povećanjem brzine kretanja;
- prostorna ograničenja za kretanje;
- mijenjanje uvjeta treninga i prije nego što se program kretanja stabilizira;
- kretanje u svim smjerovima (natrag, lijevo, desno, bočno...);
- uključivanjem skretanja (tijekom izvođenja kretnog zadatka djeca nabrajaju različita osobna imena, boje, životinje i sl.).

Vježbači se moraju što više puta naći u novoj, nepoznatoj situaciji i nastojati je što brže riješiti ispravno, na vrijeme, učinkovito i originalno [4].

Ljestve za agilnost pomoćno su sredstvo za vježbanje koje se sastoji od ravnih prečki međusobno povezanih užetom ili mrežom. Položena je vodoravno na površinu tla, a ljudi je koriste tako što tamo koračaju ili skaču s prečke na prečku. Ljestve za okretnost izvrsne su u omogućavanju brzine, koordinacije i rada nogu. Koriste ih sportaši, fitness entuzijasti i sportski timovi za poboljšanje izvrsnosti prikaza u sportu, fitness treningu i fizioterapijskim vježbama. Ljudima su potrebne ljestve za agilnost kako

bi maksimalno povećali svoju brzinu, koordinaciju i agilnost. Takve ljestve ne samo da pomažu u poboljšanju sportskih vještina, uključujući rad nogu i vrijeme reakcije. Oni stvaraju niz mogućnosti za fitness entuzijaste koji žele poboljšati svoj ukupni atletski duh i izdržljivost. Također, ljestve za agilnost mogu se ponuditi kao pomoć u fizikalnoj terapiji za ubrzavanje rehabilitacije i sprječavanje ozljeda [2].

Postoje različite vrste agility ljestava i uglavnom se mogu klasificirati u tri kategorije:

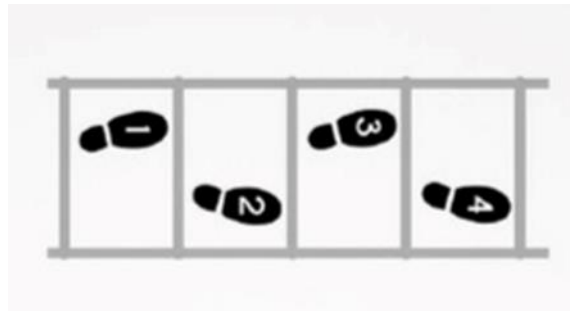
- Ravne ljestve: To su vodoravne ljestve koje su ravne i ravne na tlu;
- Ljestve u obliku slova L: To su ljestve s oba kraja na istoj visini;
- Dijagonalne ljestve: To su ljestve čiji je jedan kraj viši od drugog kraja [3].

Za trening s koordinacijskim ljestvama potrebno vam je samo nekoliko četvornih metara ravne površine. Zato ovu vježbu možete izvoditi na igralištu, u svom dvorištu ili u slučaju lošeg vremena u svojoj garaži, natkrivenoj terasi ili balkonu. Koordinacijske ljestve možete kupiti u trgovini, napraviti ih sami ili jednostavno nacrtati kredom na asfaltu.

Zadaci se nižu od lakših prema težim. Vježbači počinju s lakšim zadacima, zatim na određeni zadatak dodaju varijacije koje ponekad zahtijevaju predznanje (odbijanje lopte). Zadatke prilagođavamo trenutnim sposobnostima, a pritom pazimo da zadatak bude primjereno zahtjevan. Time održavamo pozitivnu motivaciju.

Hodanje: (1)

- Polako hodanje naprijed
- Normalan hod naprijed
- Brzo hodanje naprijed

Vježba koordinacije 1

Varijacije hodanja na ljestvici koordinacije:

- Visoka koljena, dijagonalni dodir dlana i koljena pri svakom koraku, dijagonalni dodir dlana i stopala pri svakom koraku, dodir pete i stražnjice pri svakom koraku, dijagonalni dodir dlana i pete sa stražnjicom pri svakom koraku, visoko ispružena noga pri svakom korak,...
- Kruženje lopte (prvo mala lopta) oko trupa u hodu, kruženje lopte s visoko podignutim koljenima oko noge pri svakom koraku, prenošenje lopte iz ruke u ruku u hodu (prvo mala lopta),...
- Odbijanje lopte od tla u lijevu ili desnu stranu dok hodate po ljestvama (lijevom, desnom rukom ili naizmjenično), odbijanje lopte od tla s jednim odskokom u svakom prostoru dok hodate po ljestvama (lijevom, desnom rukom ili naizmjenično),...

Hodanje unatrag sa svim napisanim varijacijama

Trčanje naprijed:

- Sporo trčanje naprijed
- Normalno trčanje naprijed
- Brzo trčanje unaprijed

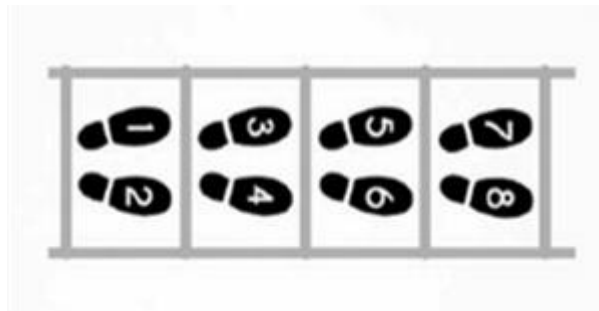
Varijacije trčanja na koordinacijskim ljestvama:

- Visoka koljena, dijagonalni dodir dlana i koljena pri svakom koraku, dijagonalni dodir dlana i stopala pri svakom koraku, dodir pete i stražnjice pri svakom koraku, dijagonalni dodir dlana i pete sa stražnjicom pri svakom koraku, visoko ispružena noga pri svakom korak,...

Trčanje unatrag sa svim napisanim varijacijama.

Napredovanje s priključivanjem: (2)

- Polagano hodanje
- Normalno hodanje
- Brzo hodanje

Vježba koordinacije 2

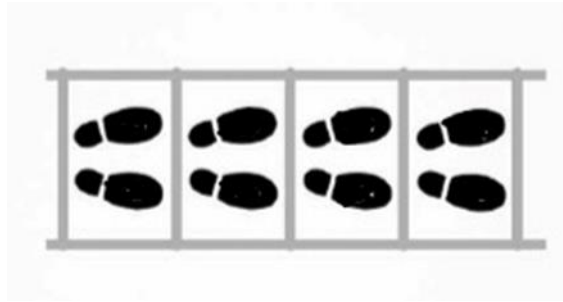
Trčanje naprijed s priključivanjem:

- Sporo trčanje
- Normalno trčanje
- Brzo trčanje

Mogu se koristiti varijante hodanja i trčanja kao u prvom zadatku. Hodanje i trčanje unatrag sa svim napisanim varijacijama.

Spavanje poskakuje naprijed: (3)

- Individualno za svaki prostor
- Pojedinačno na svaki drugi (treći, četvrti) prostor
- Povezan sa svakom prostorijom
- Spojen na svaki drugi (treći, četvrti) prostor

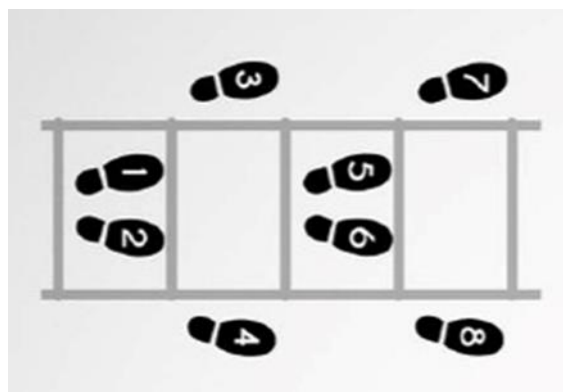
Vježba koordinacije 3

Pospani skokovi unatrag:

- Individualno za svaku sobu
- Pojedinačno na svaki drugi (treći) prostor
- Povezan sa svakom prostorijom
- Povezan sa svakim drugim prostorom

Hodanje naprijed unutra – van: (4)

- Polako hodanje naprijed
- Normalan hod naprijed
- Brzo hodanje naprijed

Vježba koordinacije 4

Mogu se koristiti varijante hodanja i trčanja kao u prvom zadatku. Hodanje i trčanje unatrag sa svim napisanim varijacijama.

Hodanje bočno (lijevo, desno): (5)

- Polako hodanje naprijed
- Normalan hod naprijed
- Brzo hodanje naprijed

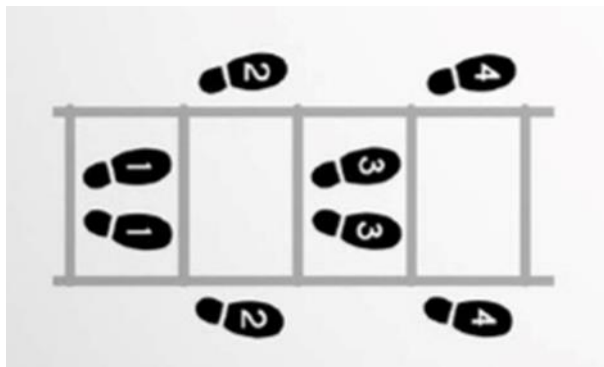
Vježba koordinacije 5

Varijacije hodanja na ljestvici koordinacije:

- Visoka koljena, dijagonalni dodir dlana i koljena pri svakom koraku, dijagonalni dodir dlana i stopala pri svakom koraku, dodir pete i stražnjice pri svakom koraku,...
- Kruženje lopte (prvo mala lopta) oko trupa u hodu, kruženje lopte s visoko podignutim koljenima oko noge pri svakom koraku, prenošenje lopte iz ruke u ruku u hodu (prvo mala lopta),...

Ove varijante mogu se koristiti i za trčanje.

Skokovi naprijed unutra – van i natrag unutra – van: (6)

Vježba koordinacije 6

Neke vježbe prikazane su s varijacijama prikladnim za osobe s posebnim potrebama. Korištenjem varijacija dobivamo širok spektar vježbi koje obogaćuju trening i treniraju koordinaciju u kombinaciji s drugim motoričkim sposobnostima.

3.Zaključak

Koordinacija je više od puke sposobnosti pomicanja udova zajedno. To je složena neuromuskularna sposobnost koja našem živčanom sustavu omogućuje planiranje, kontrolu i izvođenje pokreta. Kada je koordinacija dobra, različiti dijelovi tijela spajaju se u tečne i učinkovite pokrete. Vježbe za poboljšanje koordinacije moraju biti prilagođene individualnim potrebama pojedinca. Važno je uzeti u obzir vrstu i stupanj invaliditeta, dob i sposobnost te interesa i motivacije.

4.Literatura

[1] Cemič, A. (1997). Motorika predšolskega otroka. Ljubljana, Slovenija: Dr. Mapet igre, igrače in učila, d. o. o.

[2] <https://creativereporter.net/how-to-use-agility-ladder/> (12.3.2024)

[3]<https://fitbeastclub.com/blogs/home-gym-blog/the-complete-guide-to-agility-ladder-training-how-to-get-started-with-the-pros> (10.3.2024)

[4] Pistotnik, B. (2011). Osnove gibanja v športu. Ljubljana, Slovenija: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

[5] Videmšek, M., in Pišot, R. (2007). Šport za najmlajše. Ljubljana, Slovenija: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Stručni rad

KRETANJE I MATEMATIKA

Mojca Bohinec
Osnovna škola Ferda Vesela Šentvid pri Stični, Slovenija

Sažetak:

Kroz kretanje djeca stječu iskustva koja su temelj njihova znanja. Bez kretanja bismo izgubili jedan od najosnovnijih načina učenja. Internaliziraju se znanja koja dijete stječe pokretom ili vlastitom aktivnošću. Takvo znanje je čvrst temelj za nadogradnju novim, složenijim konceptima [2]. Kretanje je važno za cjeloviti razvoj djeteta. U školi djeca puno vremena provode sjedeći. Štetni učinci sjedenja smanjuju se ako se uvedu aktivnosti kretanja ili učenja s pokretom. To rezultira većom motivacijom za učenje, aktivnijom ulogom učenika u procesu učenja, boljom međusobnom suradnjom, iskustvenim učenjem, samopouzdanjem i hrabrošću. Istodobno, kretanjem se kod učenika razvijaju i kretne sposobnosti kao što su ravnoteža, snaga, pokretljivost, odziv, brzina. Zbog aktiviranja više osjetilnih područja učenici lakše usvajaju teorijske pojmove i znanja.

Ključne riječi: kretanje, matematika, igra

1.Uvod

Prgič [6] navodi deset razloga zašto bi učitelji trebali svrhovito koristiti kretanje. Kretanjem se odmaramo od učenja i tako preusmjeravamo pozornost, kretanje omogućuje implicitno učenje koje se temelji na emocijama i pokretu, poboljšava rad mozga, zadovoljava osnovne ljudske potrebe, poboljšava dobrobit učenika i smanjuje stres, nastava je prilagođena učenicima, uključuje osjetila, poboljšava cirkulaciju krvi, poboljšava se epizodno pamćenje i učenje. Kroz kretne aktivnosti dijete razvija motoričke sposobnosti: koordinaciju, snagu, ravnotežu, brzinu, pokretljivost, preciznost. poboljšava se slika o sebi i orijentacija u vlastitom tijelu. Događaji se odvijaju u prostoru i vremenu, pa se svijest o njima povećava.

Razvijaju se više kognitivne funkcije: pamćenje, mišljenje, reprezentacija, mašta i kreativnost. Učenici percipiraju oblike i pokrete te su stoga osjetljiviji na ono što se događa u okolini. Prate i promatraju verbalno izražavanje, bolje razumiju govor drugih, prilagođavaju se emocionalno i socijalno [5].

Cotičeva i Felda [4] dijele kretne aktivnosti u matematici u četiri skupine, od kojih će se članak fokusirati na **kretne aktivnosti u aritmetici**.

2. Pokret

Najprirodnija ljudska aktivnost je kretanje i igra unutar potonje. U obliku spirale ili slično, djeca se mogu pjevanjem dovesti iza klupe na željeno mjesto u obliku kruga.

Videmške i Pišot (2007) navode da se pokretnim igrama, u kojima je važna suradnja, djeca razvijaju pokretne i funkcionalne vještine na ugodan i dinamičan način. Djeca oponašaju jedni druge i stvaraju emocionalni odnos prema grupama i njihovim postupcima. Dijete percipira svoje tijelo, ali prije svega testira što može. Pritom doživljava radost i ponos zbog svojih sposobnosti i vještina u razvoju te gradi samopouzdanje. Vrlo zgodan način igre kretanja odvija se aktivno u krugu. Nekoj djeci tjelesni kontakt izaziva nelagodu, no u okviru takvih vježbi oni to uspijevaju prevladati, jer žele biti dio grupe. Tijelo vježbanjem jača, djeca postaju vještija, fizički i intelektualno. Nastava se izvodi tijekom nastave matematike, razredne nastave, sporta . Dodaci koji su nam potrebni su samo vlastito tijelo, lopta i podloga (sašivena od tkanine i s akvarijskim pijeskom).

Ciljevi: snalaženje u prostoru, ovladavanje brojanjem, određivanje prethodnika i sljedbenika brojeva, prepoznavanje, nastavak i formiranje niza brojeva, prepoznavanje parnih i neparnih brojeva, prepoznavanje i nastavak nizova.

Stojimo u krugu i na svakom koraku izgovaramo redom brojeve. Kad brojimo naprijed, koračamo naprijed, kad brojimo unatrag, koračamo unatrag. Kao dodatak mogu biti jastučići na glavi za uspravniji položaj ili u rukama za sigurnost.

a)

Istupimo naprijed do centra kruga i brojimo: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Odmaknemo se od središta kruga: 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1.

Sljedeći dodatak: Za svaki neparni broj napravimo korak i izgovorimo broj, za svaki parni broj čučnemo i ne izgovaramo broj. Ovako se čuju samo neparni brojevi.

Sljedeći dodatak: Iskoračimo prema središtu kruga: 1 (čučanj), 3 (čučanj), 5 (čučanj), 7 (čučanj), 9 (čučanj).

Odmaknemo se od središta kruga: (čučanj), 9, (čučanj), 7, (čučanj), 5, (čučanj), 3, (čučanj), 1.

b)

Koračamo i hodamo, a učiteljev pljesak najavljuje smjer brojanja

Iskoračimo naprijed do centra kruga: 1, 2, 3, 4, 5 RAVNO, korak unatrag od centra kruga 5, 4, 3, RAVNO, korak naprijed 3, 4, 5, 6, 7.. .

c)

Brojimo od 1 do 5 uz ponavljanja: kad brojimo naprijed, hodamo do središta kruga, kad brojimo unatrag, idemo od centra kruga.

h)

Sada brojimo korakom naprijed-nazad, zbrajajući korake desno i lijevo.

Brojanje istovremenim iskorakom naprijed: 1, 2, 3, 4, 3, 2,1, desno: 1, 2, 3, 4, 5, lijevo: 5, 4, 3, 2, 1, naprijed: 1, 2, 3, 4, 5, 6, straga: 6, 5, 4, 3, 2, 1, desno: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, lijevo: 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1.

d)

Učenike dijelimo u dvije skupine. Svi se učenici i dalje kreću naprijed-nazad u krugu, samo što sada kod određenih brojeva, kao što je dolje napisano, i dalje plješću, tj. prva grupa zakorači naprijed i u isto vrijeme izgovori broj 1 i plješće. Druga grupa prvo samo zakorači i izgovori broj, a tek kod broja 5 plješću. Sve se događa u isto vrijeme.

Prva grupa : 1 + stan, 2, 3, 4, 5, 5, 4, 3, 2, 1 + stan.

Druga grupa : 1, 2, 3, 4, 5 + stan, 5 + stan, 4, 3, 2, 1.

Prva grupa : 1 + stan, 2 + stan, 3, 4, 5, 5, 4, 3, 2 + stan, 1 + stan.

Druga grupa : 1, 2, 3, 4 + ravni, 5 + ravni, 5 + ravni, 4 + ravni, 3, 2, 1.

Prva grupa : 1 + ravni, 2 + ravni, 3 + ravni, 4, 5, 5, 4, 3 + ravni, 2 + ravni, 1+ ravni.

Druga grupa : 1, 2, 3 + ravni, 4 + ravni, 5 + ravni, 5+ ravni, 4+ ravni, 3+ ravni, 2,1.

Prva grupa : 1 + stan, 2 + stan, 3 + stan, 4 + stan, 5, 5, 4,+ stan, 3 + stan, 2 + stan, 1 + stan.

Druga grupa : 1, 2 + ravni, 3 + ravni, 4 + ravni, 5 + ravni, 5 + ravni, 4 + ravni, 3 + ravni. 2 + stan, 1.

Prva grupa : 1 + ravna, 2 + ravna, 3 + ravna, 4 + ravna, 5 + ravna, 5 + ravna, 4, + ravna, 3 + ravna, 2 + ravna, 1 + ravna.

Druga grupa : 1 + ravna, 2 + ravna, 3 + ravna, 4 + ravna, 5 + ravna, 5 + ravna, 4, + ravna, 3 + ravna, 2 + ravna, 1 + ravna.

Ciljevi: orijentacija u prostoru, učenje višekratnika brojeva, pronalaženje zajedničkih višekratnika i djelitelja, prepoznavanje i nastavak nizova.

Stojimo u krugu i svakim korakom povećavamo množitelj određenog broja. Koračamo višestruko 2: 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20 i natrag: 20, 18, 16, 14, 12, 10, 8, 6, 4, 2. Učenici se postrojavaju i dijele u parove. Svaki par predstavlja određenu temu. Biramo učenika koji u rukama drži štap, kojim udara ritam. Svaki potez predstavlja niz brojeva od 1 nadalje. Učenici skaču na broj koji je višekratnik zadanog broja. Pri skakanju višekratnik izgovaraju naglas da ga drugi učenici čuju. Svaki skok učenika broj 1 iznosi otprilike 10 centimetara.

Kretanje po prostoriji također je zabilježeno na papiru, gdje je vidljiva putanja svakog od njih.

Učenik za razmjenu broj 1	Učenik za razmjenu broja 2	Učenici za kviz broj 3	Učenici za čitanje broj 4
1			
2	2		
3		3	
4	4		4
5			
6	6	6	
7			
8	8		8
9		9	
10	10		

3. Teži zadatak

Ciljevi: orijentacija u prostoru, prijelazi preko desetica, stotina i tisuća, sticanje dijelova cjeline, prepoznavanje i nastavak nizova

Nastavnik u nizu daje brojeve koje učenici dopunjuju krećući se naprijed-natrag u krugu. U nastavku nastavnik može dati samo prva dva broja, a učenici saznaju vrijednost omjera između njih.

Koračamo naprijed: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100, 110 i natrag: 110, 100, 90, 80, 70, 60, 50, 40, 30, 20, 10.

Učitelj zadaje brojeve 60 i 100, a učenici određuju redoslijed brojeva.

Budući da ovakav način rada raste s učenicima, možemo nastaviti s težim zadacima. Prvo stvaramo ritam s loptom tako da učenici istovremeno odbijaju loptu u određenom nizu. Učenici stoje u krugu, a lopta putuje udesno. Svatko drži loptu u lijevoj ruci, prvo je odbija ispred lijeve noge i hvata lijevom rukom, zatim je lijevom rukom baca ispred desne noge i opet je hvata desnom rukom, i na kraju ga desnom rukom bacaju pred susjedovu lijevu nogu, a lijevom ga hvataju, pa se ciklus ponavlja.

4. Zaključak

Čovjek je društveno biće, gdje ga igre prate kroz povijest, što znači da su prijeko potrebne. Pokretne igre su vrsta dječje igre koja se svakako može staviti uz bok računalnim igrama. Unutar pokretnih igara pravila su jasna i moraju se poštovati. No kako se svako dijete voli igrati, svatko može biti uključen u radni proces jako dugo, bez obzira na različitost djece. Igra motivira dijete i time nesvjesno jača motivaciju, dugoročno pamćenje i matematički vokabular. Počeci su često izazovni. Upornost učitelja primjer je djeci, kojoj ovaj oblik nije stresan kada se treba dokazivati.

Psihološka doktrina utvrđuje da se dijete igra jer se razvija, odnosno razvija se upravo zato što se igra. Upravo tjelesnom igrom utječemo na cjelokupni razvoj djeteta (Videmšek, Pišot 2007). Kroflič [1] dodaje da znanje koje dijete stječe vlastitom aktivnošću ono spontanije i brže internalizira jer mu kretanje pruža zabavu i zadovoljstvo, a ujedno razvija sklad tijela i rada.

5. Literatura:

- [1.] Kroflič, B. (1999). Ustvarjalni gib-tretja razsežnost pouka. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- [2.] Žagar, S., Geršak, V. in Cotič, M. (2006). Ustvarjalni gib kot metoda poučevanja matematike. V: otrok in gibanje. Kooper:Univerza na Primorskem.
- [3.] Cotič, M. in Zurc, J. (2004). Vloga gibalnih aktivnosti pri razvijanju matematičnih pojmov v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju v osnovni šoli. V: Otrok v gibanju. Koper: Univerza na Primorskem.
- [4.] Cotič, M. in Felda, D. (2007). Gibanje in matematika. V: Šport za najmlajše. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- [5.] Koban Dobnik, M. (2005). Glasba in gib. Nova Gorica: Založba Educa.
- [6.] Prgič, J. (2017). Kinestetične stoječe mize. Pridobljeno s <https://www.youtube.com/watch?v=4Uyl-1q6EDo> (29. 11. 2019).

Stručni rad

O leksikografiji na mreži - Provedba projekta "Gimnazijski mrežni pojmovnik" u Gimnaziji Petra Preradovića Virovitica

Vera Žužić, prof. hrv. jezika i književnosti, prof. izvrsna savjetnica
dr. sc. Josip Strija, viši knjižničar, stručni suradnik školski knjižničar
savjetnik

Gimnazija Petra Preradovića Virovitica

Sažetak

Projekt "Gimnazijski mrežni pojmovnik" uspješno je unaprijedio obrazovno iskustvo učenika Gimnazije Petra Preradovića Virovitica. Prikupljanjem, obradom i uređivanjem pojmova te izgradnju mrežnoga pojmovnika, učenici su razvili leksikografske i leksikološke vještine, unaprijedili kritičko razmišljanje i digitalne kompetencije. Aktivno sudjelovanje u projektu omogućilo im je praktičnu primjenu teorijskih znanja i poboljšalo njihove timske i komunikacijske vještine, a natjecateljski aspekt projekta dodatno je motivirao učenike, povećavši njihov angažman i interes za izvannastavne aktivnosti. S ukupno prikupljena 974 pojma koji su obrađeni i uneseni u mrežni pojmovnik, stvorena je trajna baza znanja dostupna svim učenicima i široj javnosti. Korištenje digitalnih alata i tehnologije dodatno je osnažilo digitalne kompetencije učenika, pripremajući ih za suvremene obrazovne i profesionalne izazove, a projekt je značajno pridonio boljoj pripremljenosti učenika za državnu maturu i buduće obrazovne izazove.

Ovaj inovativni pristup obrazovanju pokazao je kako integracija suvremenih tehnologija i interdisciplinarni rad mogu dovesti do dugoročnih koristi i stvaranja vrijednih obrazovnih resursa. Projekt "Gimnazijski mrežni pojmovnik" može poslužiti kao model za slične inicijative u drugim školama i obrazovnim institucijama.

Ključne riječi: izvannastavne aktivnosti, leksikografija, mrežni rječnik, projekt, pojmovnik

1.Uvod

Mrežni rječnici imaju potencijal revolucionirati način na koji se leksikografija poučava u srednjim školama. [7] Pružajući učenicima jednostavan pristup širokom rasponu izvora, mrežni rječnici mogu im pomoći da učinkovitije razviju svoje vještine vokabulara. [2] Ovi alati ne nude samo definicije riječi, već i primjere kako se koriste u kontekstu, sinonime, antonime, pa čak i zvučni izgovor. Ovo bogatstvo informacija može produbiti učenikovo razumijevanje riječi i pomoći im da shvate nijanse koje možda nisu vidljive iz tradicionalnog rječničkog zapisa. Nadalje, online rječnici često uključuju interaktivne značajke kao što su kvizovi i igre riječi koje čine učenje vokabulara zanimljivijim i ugodnijim za učenike. Korištenje mrežnih rječnika donosi brojne prednosti, kao što su: slobodan pristup informacijama o jeziku, mogućnost korištenja multimedijских sadržaja poput slika i audiozapisa za bolje razumijevanje, te integracija igara za učenje koje mogu pomoći korisnicima da nauče rječničke sadržaje na zabavan način [6]. Uključivanjem elemenata gamifikacije u proces učenja, rječničke platforme [1] mogu motivirati učenike da provode više vremena istražujući jezik i proširujući svoj leksik te tako preuzeti kontrolu nad svojim obrazovanjem istražujući nove riječi vlastitim tempom izvan učionice. Ova autonomija promiče navike samousmjerenog učenja koje su ključne za akademski uspjeh nakon srednje škole. [8]

Spomenuti gotovi rječnički sadržaji dostupni na mreži ostvaruju isključivo navedene ciljeve dok se ciljevi višestruko šire u odnosu na projektne aktivnosti kojima je cilj izgradnja rječničke baze. Upravo s ciljem povećanja razine usvojenosti ishoda vezanih uz leksikografiju i leksikologiju te izgradnje mrežno dostupnog, školskog, gimnazijskog pojmovnika kojim će se služiti učenici Gimnazije Petra Preradovića Virovitica te svi ostali zainteresirani učenici Republike Hrvatske kao i ostala zainteresirana javnost, u školskoj godini 2023./2024. smo pokrenuli školski projekt „Gimnazijski mrežni pojmovnik“.

U svrhu ostvarenja ciljeva projekta "Gimnazijski mrežni pojmovnik" realizirano je nekoliko ključnih aktivnosti. Projekt je započeo prvim radnim sastankom uredništva u rujnu 2023. godine, gdje su definirane uloge i zadaci te je isplaniran daljnji tijek aktivnosti. Tijekom istog mjeseca izrađeni su podsjetnici s QR kodovima za svaku učionicu, čime su učenici motivirani na svakodnevno slanje novih pojmova putem tableta. Organizirane su četiri radne točke u školi kako bi se olakšalo slanje pojmova, a paralelno je započela organizacija Gimnazijskog mrežnog pojmovnika i izrada mrežnog sjedišta koje će služiti kao platforma za unos i pristupanje pojmovima. Od listopada 2023. do lipnja 2024. uredništvo se

redovito sastajalo jednom tjedno kako bi pregledalo, oblikovalo i unosilo nove pojmove u Pojmovnik, te ga tako redovito ažuriralo. Natjecateljski duh među učenicima potican je simboličnim nagradama koje je osigurala škola, a evaluacija projekta pokazala je visoki stupanj zadovoljstva učenika. Rezultati projekta objavljeni su na mrežnoj stranici škole i školskim društvenim mrežama te na posebnom mrežnom središtu izgrađenom za ovaj projekt, koje ujedno predstavlja i gotovu rječničku bazu koja je dostupna na poveznici: <https://sites.google.com/view/gmp-gppv>.

2.Projektne aktivnosti, rezultati i korisnici

2.1.Projektne aktivnosti

Projekt izrade Gimnazijskog mrežnog pojmovnika započeo je u rujnu 2023. godine prvim radnim sastankom uredništva, sastavljenog od učenika Gimnazije Petra Preradovića Virovitica. Zadatak uredništva je obuhvaćao nekoliko ključnih aktivnosti koje su osigurale uspješan razvoj i implementaciju projekta. Ključna odgovornost uredništva bila je organizacija i izrada mrežnog sjedišta Gimnazijskog mrežnog pojmovnika na temelju pojmova koje su slali učenici cijele škole tijekom nastavne godine. Kroz gotovo cijelu nastavnu godinu, od listopada 2023. do svibnja 2024., uredništvo je održavalo redovite sastanke jednom tjedno, tijekom kojih su radili na izradi i definiranju novih pojmova, vrednovanju pristiglih materijala, rješavanju nedoumica te ažuriranju pojmovnika. Učenici su također surađivali online u svoje slobodno vrijeme i nakon nastave, osiguravajući konstantnu suradnju i komunikaciju. Uredništvo je bilo zaduženo za vrednovanje i obradu pristiglih materijala te njihovu objavu na mrežnom sjedištu. Kroz svoj rad, uredništvo je uspostavilo temelj za stvaranje trajne rječničke baze koja će se koristiti i nadopunjavati u budućnosti. Evaluacija projekta, koja je također bila dio njihovih zadataka, omogućila je sagledavanje postignutih rezultata i planiranje daljnjih koraka. Korištenjem literature poput udžbenika, gramatika, Hrvatskog pravopisa, radnih materijala, rječnika i leksikona te besplatnih digitalnih alata (Google Forms, Google Sites, Google Drive), uredništvo je uspješno izradilo i održavalo digitalni pojmovnik koji će biti koristan alat za sadašnje i buduće generacije učenika.

Oblikujući zapise u Gimnazijskom mrežnom pojmovniku, učenici su se koristili unaprijed dogovorenim pravilima, definirajući pojmove korištenjem najprije fizičkih izvora informacija (najčešće enciklopedija i rječnika), a zatim i onih mrežnih uz pomoć kojih su povezali pojam, njegov sadržaj s definicijom i detaljnim obrazloženjem što je vidljivo na primjeru pojma abiogeneza.

abiogeneza

Teorija po kojoj živa materija može nastati iz nežive; suprotno biogenezi. Od antike pa sve do sredine XVII. st. vjerovalo se da najniži organizmi mogu izravno (arhigonijom) nastati od elemenata anorganske prirode. (Više)

Izvor: Hrvatska enciklopedija

Predmet: Biologija

Pojam poslali: Rajnović, N. (4. b) - 25-03-24.

Slika 1. Opis pojma abiogeneza u Gimnazijskom mrežnom pojmovniku

Zapis iz Gimnazijskog mrežnog pojmovnika sadrži nekoliko ključnih elemenata koji osiguravaju sveobuhvatno razumijevanje pojma". Prvo, pružena je definicija pojma koja opisuje abiogenezu kao teoriju prema kojoj živa materija može nastati iz nežive, za razliku od biogeneze. Definicija je dodatno razrađena povijesnim kontekstom, navodeći da se od antike do sredine XVII. stoljeća vjerovalo kako najniži organizmi mogu izravno nastati iz anorganskih elemenata, procesom poznatim kao arhigonija. Izvor informacija je jasno naveden, a to je Hrvatska enciklopedija, što potvrđuje vjerodostojnost podataka. Predmet kojem pojam pripada je biologija, čime se pojašnjava kontekst u kojem se pojam koristi. Dodatno, zapis uključuje informacije o pošiljatelju pojma (Rajnović N.) iz razreda 4.b, te datum slanja, 25. ožujka 2024. godine. Ovi elementi zajedno pružaju cjelovit i pouzdan opis pojma, obogaćen relevantnim povijesnim i kontekstualnim informacijama.

Nakon prve godine provedbe projekta, stvorila se baza pojmova koja će se koristiti i u nadolazećim godinama, uz mogućnost nadopune i izmjena prema potrebama. Taj je izgrađeni alat javno dostupan te će ga moći koristiti buduće generacije učenika gimnazije, kao i svi zainteresirani učenici u Hrvatskoj.

2.2.Rezultati

U okviru projekta Gimnazijskog mrežnog pojmovnika, ostvareni su značajni rezultati koji su doprinijeli unapređenju leksikoloških i leksikografskih vještina učenika. Prije svega, povećana je razina usvojenosti ishoda vezanih uz leksikologiju i leksikografiju kroz aktivno sudjelovanje učenika u izradi i definiranju pojmova. Ovaj proces potaknuo je njihov interes za izgradnju leksikografskih djela, što se očitovalo kroz entuzijastičan odaziv na poziv za slanje novih pojmova i redovito sudjelovanje u sastancima uredništva. Izgrađen je mrežno dostupni pojmovnik, koji je postao vrijedan resurs ne samo za sve učenike Gimnazije Petra Preradovića u Virovitici, već i za učenike diljem Republike

Hrvatske i širu javnost. Ovaj pojmovnik omogućuje bolju pripremljenost učenika za svladavanje školskih sadržaja, pružajući im lako dostupan izvor informacija. Također, projekt je doprinio višegodišnjoj pripremi učenika za polaganje ispita državne mature, jer su kroz rad na pojmovniku produbili svoje znanje i vještine potrebne za uspješno polaganje ispita. Korištenjem besplatnih digitalnih alata i mrežnih resursa, učenici su razvili interes za obrazovanje putem mreže, čime su stekli digitalne kompetencije koje su ključne u suvremenom obrazovnom okruženju. Projekt je tako ostvario sve predviđene ciljeve, unaprijedivši obrazovne ishode i motivaciju učenika za daljnje učenje i istraživanje.

Projekt "Gimnazijski mrežni pojmovnik" rezultirao je značajnim uspjesima i pozitivnim promjenama, kako u znanju i vještinama učenika, tako i u unapređenju izvannastavnih aktivnosti.

Ukupan broj prikupljenih pojmova iznosi 1301, dok je 974 pojmova obrađeno i uneseno u mrežni pojmovnik nakon provjera dupliciranih vrijednosti i ponavljanja te pogrešno upisanih pojmova. U projektu je sudjelovalo 100 učenika iz 12 razreda, pri čemu su najaktivniji bili 4. b razred s 517 pojmova, d razred s 449 pojmova i a razred sa 119 pojmova. Među učenicima, najviše pojmova je poslala Lana Kolaković iz 2. d razreda (405 pojmova), zatim Nina Rajnović iz 4. b razreda (271 pojam) i Tamara Deak, također iz 4. b razreda (118 pojmova). Pojmovi su pokrivali razne predmete, među kojima je Hrvatski jezik bio najzastupljeniji s 449 pojmova, slijedi Povijest sa 227 pojmova, Geografija sa 122 pojma i Biologija sa 112 pojmova.

Projekt je ostvario brojne pozitivne promjene i unapređenja. Prvo, povećanje razine znanja i vještina učenika očitovalo se kroz kvalitetno oblikovane definicije i strukturirane pojmove, čime su unaprijedili svoje leksikografske vještine. Drugo, natjecateljski karakter projekta dodatno je motivirao učenike na aktivno sudjelovanje, a najaktivniji razredi i učenici simbolično su nagrađeni, što je povećalo njihovu motivaciju. Također, projekt je značajno obogatio izvannastavne aktivnosti škole. Učenici su imali priliku sudjelovati u aktivnostima koje nisu dio redovnog nastavnog plana, što je pridonijelo raznovrsnosti i kvaliteti izvannastavnih programa. Stvoren je i trajni resurs u obliku rječničke baze koja će se moći koristiti i nadopunjavati u budućim godinama, osiguravajući održivost i dugoročnu korist projekta. Osim toga, projekt je pomogao u boljoj pripremi učenika za polaganje državne mature te im omogućio korištenje mrežnih resursa u svrhu obrazovanja. Kroz sudjelovanje u projektu, učenici su razvili veći interes za leksikografiju i korištenje mrežnih resursa u obrazovne svrhe, što će imati pozitivan utjecaj na njihovo daljnje obrazovanje.

Slika 2. Najzastupljeniji predmeti prema broju pojmova u Gimnazijskom mrežnom pojmovniku

2.3. Korisnici

Korisnici (sudionici) projekta "Gimnazijski mrežni pojmovnik" aktivno su sudjelovali u njegovoj provedbi kroz različite aktivnosti, stječući pritom vrijedna znanja i vještine. Učenici su svakodnevno prikupljali nove pojmove koje su čuli, zapamtili ili zapisali tijekom nastave ili izvan nje. Ti pojmovi su slani uredništvu putem dostupnog obrasca na četiri školske

točke opremljene tabletima, čime su učenici razvijali pažljivo slušanje, bilježenje i samostalno istraživanje pojmova.

Odabrani učenici, sudionici županijskih i državnih natjecanja iz Hrvatskoga jezika, postali su članovi uredništva mrežnog pojmovnika, sudjelujući u tjednim sastancima na kojima su pregledavali pristigle pojmove, raspravljali o problematičnim pojmovima, uklanjali duplicirane unose i uređivali definicije. Ova aktivnost omogućila im je razvoj timskog rada, kritičkog razmišljanja i sposobnosti donošenja zajedničkih odluka. Učenici urednici su također naučili kako koristiti rječnike, leksikone i enciklopedije za oblikovanje točnih i jasnih definicija, te kako dodati relevantne izvore i poveznice, čime su poboljšali svoje leksikografske i leksikološke vještine. Korištenje tableta i online obrazaca za prikupljanje i slanje pojmova unaprijedilo je njihove digitalne kompetencije. Uredništvo je koristilo mrežno sjedište za unos i ažuriranje pojmova, stječući pritom iskustvo u radu s digitalnim alatima za izradu i održavanje baza podataka.

Sudjelovanjem u projektu, učenici su usvojili brojne vještine i znanja. Razvili su leksikografske i leksikološke vještine, stekli sposobnost prikupljanja, analiziranja i definiranja pojmova, te naučili kako razlikovati relevantne i manje relevantne informacije i precizno ih formulirati. Sudjelovanje u radu uredništva zahtijevalo je kritičko razmišljanje i rješavanje problema, unapređujući njihove analitičke vještine. Korištenje digitalnih alata i tehnologije poboljšalo je njihove digitalne kompetencije, dok je rad u uredništvu i suradnja s ostalim učenicima razvila njihove vještine timskog rada, komunikacije i donošenja zajedničkih odluka. Natjecateljski karakter projekta povećao je njihovu motivaciju za sudjelovanje i angažman u izvannastavnim aktivnostima.

3. Zaključak

Projekt "Gimnazijski mrežni pojmovnik" pokazao se kao inovativan i učinkovit način obogaćivanja obrazovnog iskustva učenika, istodobno unapređujući njihove leksikografske, digitalne i timske vještine. Kroz aktivno sudjelovanje u svim fazama projekta, učenici su razvili kritičko razmišljanje i sposobnost preciznog izražavanja, što će im koristiti u daljnjem obrazovanju i profesionalnom razvoju. Projekt je također značajno pridonio boljoj pripremljenosti učenika za nastavne i izvanškolske izazove, omogućujući im da kroz praktičan rad primijene teorijska znanja iz različitih predmeta. Povećana motivacija i angažman učenika vidljivi su kroz njihovo aktivno sudjelovanje u projektu, što je rezultiralo stvaranjem trajnog edukativnog resursa dostupan široj zajednici.

Projekt izrade Pojmovnika dobio je financijsku podršku od 2.477,37€ putem Poziva za financiranje projekata u sklopu izvannastavnih aktivnosti osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova u školskoj godini 2023./2024. Ova financijska podrška omogućila je provedbu projekta i ostvarenje zacrtanih ciljeva. Inovativna uporaba tehnologije u prikupljanju, obradi i dijeljenju informacija dodatno je osnažila digitalne kompetencije učenika, pripremajući ih za buduće izazove u digitalnom svijetu. Projekt je istaknuo važnost suradnje i timskog rada, potičući učenike na zajedničko donošenje odluka i rješavanje problema, a vodili su ga profesorica hrvatskoga jezika, Vera Žužić i školski knjižničar Josip Strija.

Zaključno, "Gimnazijski mrežni pojmovnik" je ne samo obogatio obrazovni program Gimnazije Petra Preradovića, već je postavio i nove standarde za buduće obrazovne projekte. Kroz multidisciplinarni pristup i integraciju suvremenih tehnologija, projekt je osigurao održivost i dugoročnu korist za sve sudionike, ali i za širu obrazovnu zajednicu. Ovaj uspješan model može poslužiti kao inspiracija za slične inicijative u drugim školama i obrazovnim institucijama.

4. Popis literature

- [1.] Abel, A. (2012). Dictionary writing systems and beyond. Oxford: Oxford University Press.
- [2.] Fuertes-Olivera, Pedro. (2023). Structuring a Collection of Lexicographic Data for Different User and Usage Situations, https://www.researchgate.net/publication/376534204_Structuring_a_Collection_of_Lexicographic_Data_for_Different_User_and_Usage_Situations, posjećeno 22. 5. 2024.
- [3.] Gimnazijski mrežni pojmovnik. URL: <https://sites.google.com/view/gmp-gppv>, posjećeno 20. 5. 2024.
- [4.] Juranko, G. (2016.) Školski projekti: primjeri aktivnog učenja i poučavanja, Zadar: Odjel za pedagogiju Sveučilišta u Zadru.
- [5.] Novogradec, J. (2020.) Pripremanje i provođenje školskih projekata, <https://www.skole.hr/pripremanje-i-provođenje-skolskih-projekata/>, posjećeno 23. 5. 2024.
- [6.] Mihaljević, J. (2020). Igrifikacija Hrvatskoga mrežnog rječnika – Mrežnika. Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 46 (2), 871-898. <https://doi.org/10.31724/rihjj.46.2.23>, posjećeno 22. 5. 2024.
- [7.] Štrkalj Despot, K. i Möhrs, C. (2015). Pogled u e-leksikografiju. Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 41(2).
- [8.] Tarp, Sven i Fuertes-Olivera, Pedro. (2016). Advantages and Disadvantages in the Use of Internet as a Corpus: The Case of the Online Dictionaries of Spanish Valladolid-UVa, https://www.researchgate.net/publication/311501229_Advantages_and_Disadvantages_in_the_Use_of_Internet_as_a_Corpus_The_Case_of_the_Online_Dictionaries_of_Spanish_Valladolid-UVa, posjećeno 20. 5. 2024.

Stručni rad

Umjetnost kroz slamu iz dječjih ruku

Dijana Penava, prof. biologije i kemije
Ivana Kozić, prof. eng.j i knji. i povijesti

Osnovna škola „August Cesarec” Ivankovo

Sažetak

Potaknimo djecu da rukama izrađuju i oblikuju nove ukrasne i uporabne predmete. Cilj rada je pokušati smanjiti potrošnju i kupovinu novih materijala za izradu nečeg novog. Razmislimo na koje načine odbačenim stvarima možemo udahnuti novi život i smisao, a da ima estetsku svrhu. Kroz razgovor s djecom dopustimo da sami zaključe što bi mogli izraditi, ali uz to da predmet bude izrađen od recikliranih materijala, neka ima i priču naših baka i probudimo neke stare običaje. Osjetimo kako spoj starog i novog može povezati generacije, a kao rezultat toga je unikatno, posebno i lijepo. Vođeni svime navedenim dogovorili smo izradu slike od slame, jednostavnom tehnikom koju je moguće odraditi u učionici škole, ali ono najvažnije dječjim rukama.

U školi aktivno djeluje Učenička zadruga Zrno koja veliki naglasak u svim aktivnostima stavlja na ekologiju i održivi razvoj. Učenici se aktivno uključuju u rad zadruge i s velikim interesom pristupaju posebno ovakvim radionicama kroz koje uče nove vještine i stvaraju nova mala umjetnička djela. Potrošnja materijala za izradu ovakvih i sličnih proizvoda naše zadruge je minimalna.

Ključne riječi: djeca, ukrasni, uporabni predmeti, recikliranje, slama, običaji, zadruga, ekologija

1. Uvod

1.1. Podaci o proizvodu

Slika od slame eko je proizvod. Slama je prirodni materijal. Za potrebe izrade slike, slama nam je donirana. Okvir i platno na koje smo zalijepili motiv od slame također su reciklirani. Korištenjem otpadnog materijala za izradu slike smanjujemo količinu smeća koja se svakodnevno stvara.

Potaknimo kreativnost kod djece na razne načine, ručni rad potiče lepezu kreativnosti kod djece, a uključuje promišljanje o ekologiji i održivom razvoju[1] .

Stari okvir za sliku također smo reciklirali i ponovno upotrijebili, u suprotnom bi postao smeće. Slika od slame je eko održivi proizvod s naglaskom očuvanja baštine i autohtonog načina izrade slika u našem selu.

U posljednjih par godina svijet se sve više okreće prema ekološki prihvatljivijem načinu života. Ljudi su ekološki osvješteniji i počeli su uočavati prednosti zelenih, prihvatljivih proizvoda. Tekstilna je industrija jedna od najvećih zagađivača upravo zbog brze promjene modnih trendova. Razmislimo i iskoristimo ponovo, ali obogatimo platno, neka ono dobije novu priču. Naš proizvod osim estetske uloge dobiva i poruku kako se kreativnošću potiče održivost eko sustava.

Recikliranjem i korištenjem eko proizvoda poput našeg doprinosi se ekološkoj održivosti. Naš proizvod smatramo eko inovacijom. Osim ljepila ništa nije novo, sve se reciklira, a krajnji proizvod je estetski vrlo lijep i vrijedan.

Univerzalnog recepta za motivaciju djece za kreativan i ručni rad ne postoji, potrebno je prepoznati kod djece interese i poticati razvoj istih, pozitivnim ozračjem omogućiti djece da se razvijaju i osjećaju korisnim članom grupe [2].

2. Razrada

2.1. Potreban pribor i materijal

Slama, platno, reciklirani okvir, ljepilo, škare, papir s šablonom motiva, vruće ljepilo, oklagija, krep papir, poklopac stare kartonske kutije (slika br.1).

Slika br. 1 Potreban materijal i pribor

2.2. Etape rada

1. Potrebno je dogovoriti motiv koji želimo za izradu slike. Mi smo se odlučili na motiv anđela. Motiv je potrebno na papiru iscrtati s obje strane.

Slika br.2 Motiv za izradu slike

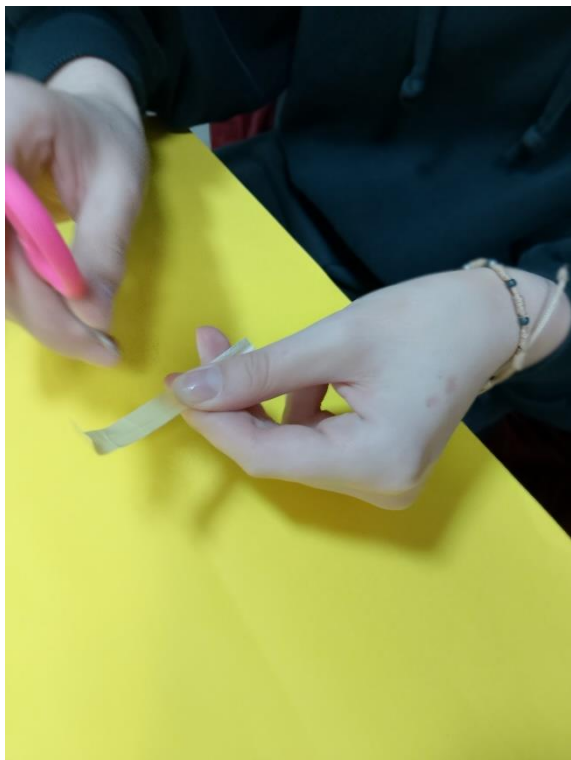

Slika br.3 Iscrtavanje modela slike

2. Za izradu slike potrebno je pripremiti dovoljnu količinu slame. Niti slame potrebno je škalicama oprezno i polako razdvojiti i zatim svaku nit polako „ispeglati“ sa škalicama kako bi slama dobila sjaj.

Slika br.4 a), b), c) d) Izravnavanje niti slame

3. Ljepljenje slame na papir s motivom. Obratite pažnju na količinu ljepila koja se stavlja na papir, ali i na slaganje niti slame na ljepilo. Ne smije između niti slame biti vidljiv papir.

Slika br.5 Ljepljenje niti slame na iscrtani model

Slika br.6 Slika sa zaljepljenom slamom

4. Ravnanje i učvršćivanje slame na papir manjom oklagijom

Slika br.6 Ravnanje slike s manjom oklagijom

5. Rezanje motiva sa slamom s papira. Režemo s druge strane papira, zato je bilo potrebno motiv iscrtati s obje strane.

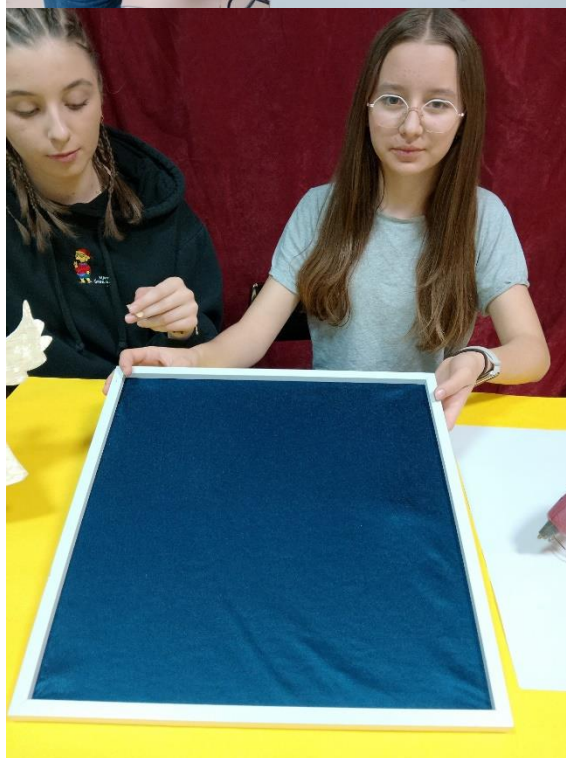
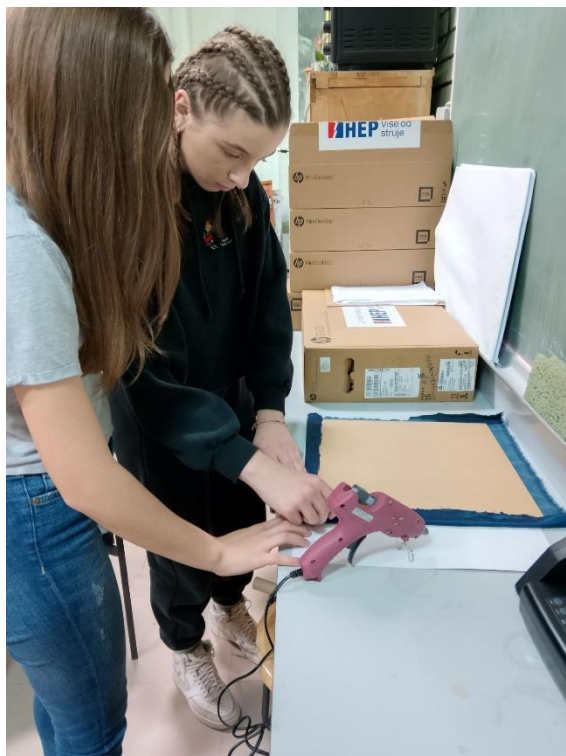

Slika br.7 Rezanje motiva za sliku s papira

6. Priprema podloge i okvira za pričvršćivanje anđela. Za izradu slike koristili smo stari okvir i dali mu novu svrhu. Tkaninu smo vrućim ljepilom zalijepili za kartonsku podlogu papira, a zatim okvir pričvrstili s podlogom

Slika br. 8 Prikaz izrade okvira i podloge za sliku (sav materijal je recikliran)

7. vrućim ljepilom sada je potrebno pričvrstiti anđela na tkaninu unutar okvira slike

Slika br.9 Nanošenje ljepila na izrezani motiv sa slamom

Slika br.10 Ljepljenje motiva na platno okvira

8. Izrada ambalaže – stari kartonski poklopac ukrašen krep papirom u kojega smo zatim stavili slame i u njega sliku

Slika br.11 Priprema ambalaže za sliku

Slika br.12 Gotova slika s motivom anđela

9. Gotov proizvod!

Slika br.12 a) i b)Gotov proizvod Učeničke zadruge Zrno

Slika br.12 b)

3. Zaključak

Reciklirajmo i ponovo koristimo. Dekoracije, ukrasne ili uporabne predmete možemo i sami osmisliti i izraditi. Prirodni materijali uz malo dobre volje i strpljenja mogu dobiti novu svrhu i vrijednost.

Ovakve slike mogu izrađivati svi učenici u osnovnoj školi od 1. do 8. razreda. Motiv se može prilagoditi interesu i uzrastu učenika. Naš je proizvod ekološki prihvatljiv i održiv. Priroda ne poznaje otpad. Reciklažom racionalno trošimo energiju i prirodne resurse i time čuvamo naš planet.

Učenici kroz kreativan rad kvalitetno vrijeme provode s vršnjacima, upoznaju se i izmjenjuju ideje i znanja. Kreativnost je vještina koju kod učenika treba poticati i njegovati, a poseban naglasak je na izradu novog vlastitim rukama. Sudjelovanjem učenika kroz aktivnosti Učeničke zadruge Zrno primjećujemo pozitivne promijene kod učenika. Ovisnost o mobitelima i društvenim mrežama smanjuje se, a interes za rad s vršnjacima i druženje povećava.

4.LITERATURA:

- [1.] Kako razviti kreativnost kod djece? [Internet]. bima. 2024 [citirano 2024 May 31]. Dostupno na: <https://bima-shop.hr/novosti/kako-potaknuti-kreativnost-kod-djece-704/>
- [2.] Čudina Obradović, M.; Bilopavlović, T.; Ladika, Z.; Šušković Sipanović, R. (2001). Dosadno mi je - što da radim : priručnik za razvijanje dječje kreativnosti. Zagreb : Školska knjiga

Stručni rad

Djevojčice u STEM-u

Željko Simić, učitelj mentor

Osnovna škola Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec

Sažetak

Učenice osnovne škole Ivan Kukuljević Sakcinski, Ivanec ove školske godine sudjelovale su u projektu Djevojčice u STEM-u. U sklopu projekta učenice su izvršavale različite aktivnosti poput: dizajniranja loga za projekt, predstavljanja žene znanstvenice putem videouratka ili stripa, natjecale se u online ekipnom natjecanju iz Informatike te su sudjelovale na završnom događaju u sklopu aktivnosti Festival STEMOGrađ gdje su uživo prikazale neke aktivnosti koje smo radili tijekom godine.

Ključne riječi: STEM, žene u znanosti, natjecanje, izrada loga, popularizacija znanosti kod učenica

1.Uvod

Tijekom školske godine 2023./2024. učenice iz Osnovne škole Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec te Područne škole Tin Ujević, Salinovec sudjelovale su u projektu Djevojčice u STEM-u. Svrha projekta je popularizacija STEM područja među populacijom učenica sedmih i osmih razreda osnovne škole. Za sudjelovanje u projektu potrebna je četveročlana ekipa sastavljena od po dvije učenice sedmih i dvije učenice osmih razreda. Pod vodstvom učitelja Željka Simića školu je predstavljala jedna ekipa iz matične te jedna ekipa iz područne škole. Organizator projekta je Prva osnovna škola Ogulin. Službena stranica projekta je <https://sites.google.com/view/djevojcicestem/po%C4%8Detna-stranica>

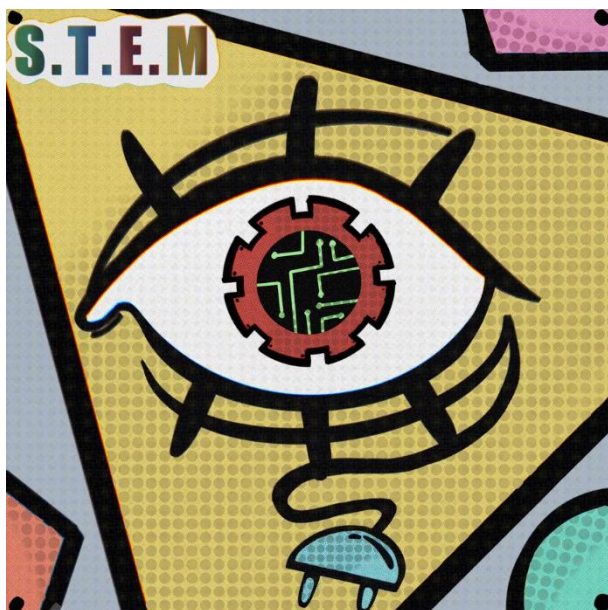
2.Projektne aktivnosti

U sklopu projekta učenice su izvršavale različite aktivnosti poput: dizajniranja loga za projekt, predstavljanja žene znanstvenice putem videouratka ili stripa, natjecale se u online ekipnom natjecanju iz Informatike te su sudjelovale na završnom događaju u sklopu aktivnosti Festival STEMOGrad gdje su uživo prikazale neke aktivnosti koje smo radili tijekom godine.

2.1.Izrada loga za projekt

Jedan od početnih zadataka koje su učenice trebale odraditi je dizajn loga za projekt. Prilikom izrade loga učenice su mogle koristiti alat po želji uz poštivanje autorskih prava prilikom dizajniranja.

Naše učenike kreirale su jedan logo po ekipi. Svi pristigli radovi vidljivi su na padletu <https://sites.google.com/view/djevojcicestem/projekt-djevoj%C4%8Dice-u-stem-u/logo-projekta>. Nakon izrade svi sudionici su birali najbolji logo.

Slika 1: Logo projekta – učenice matične škole

Slika 2: Logo projekta – učenice područne škole

2.2. Dan u životu znanstvenice

Slijedeći zadatak bio je predstaviti dan u životu znanstvenice. Učenice su dobile određenu znanstvenicu t su prvo trebale istražiti na internetu informacije o životu i radu te znanstvenice. Naše ekipe trebale su predstaviti Lilian Gilberth.

Ekipa iz matične škole odlučila se za videouradak, dok je ekipa iz područne škole odlučila napraviti kratak strip.

Svi pristigli radovi dostupni su na padletu <https://sites.google.com/view/djevojcicestem/projekt-djevoj%C4%8Dice-u-stem-u/projektni-zadatak>

Videouradak o Lilian Gilbreth možete pogledati na <https://shorturl.at/vf8ij>

Strip koje su uradile učenice i područne škole.

Slika 3: Dan u životu Lilian Gilbreth

2.3. Online ekipno natjecanje iz Informatike

U sklopu natjecateljskog djela učenice su ekipno rješavala 20 zadataka iz Informatike putem Google obrasca. Učenice iz područne škole zauzele su 5. a iz matične škole 41. mjesto.

2.4. Festival STEMOGrad

Ekipa iz područne škole je na festivalu predstavila neke aktivnosti koje su naučile na nastavi informatike.

Za one mlađe predstavili smo Ljudski robot – programiranje bez upotrebe računala. Aktivnost se može izvoditi na ispisanjoj ploči te uz pomoć kartica za pomak naprijed, okret lijevo te okret desno. Drugi način na koji se provodi aktivnost je koristeći osobu koja glumi „robo“ te se uz pomoć kartica programira kretanje odnosno programira. Za otežavane zadatka koriste se i različite prepreke koje se stavljaju na put od starta do cilja.

Za one malo starije kreirali smo uz pomoć seta za robotiku MODI dva rada:

a)Semafor – uz pomoć modula napravili smo semafor sa svjetlima koja se izmjenjuju kao na pravom semaforu dok se istovremeno na displeju prikazuju odgovarajuće poruke.

b)Glazbena kutijica – inspiracija za ovaj rad su glazbene kutijice koje kad se otvore sviraju melodiju te se obično vrte figurice koje plešu. U našem radu koristili smo senzore te servo motor iz MODI seta kako bi smo kreirali našu glazbenu kutijicu. Prilikom izrade koristili smo lego kockice uz pomoć kojih smo sastavili samu kutijicu a za melodiju smo odabrali pjesmu Bratec Martin.

http://os-iksakcinskog-ivanec.skole.hr/?news_hk=1&news_id=3176&mshow=1424#mod_news

Slika 4: Ljudski robot

Slika 5: Ekipa iz područne škole sa učiteljem

3.Zaključak

U sklopu projekta izradili smo nekoliko različitih aktivnosti, naučili smo nešto novo, upoznali nove ljude te se dobro zabavili.

Sve projektne aktivnosti osim na stranici projekta dostupne su i u sklopu eTwining platforme.

4.Literatura

- [1.] Službena stranica projekta. URL:
<https://sites.google.com/view/djevojcicestem/po%C4%8Detna-stranica>
(12.6.2024.)
- [2.] Padlet na pristigle radove – logo projekta. URL:
<https://sites.google.com/view/djevojcicestem/projekt-djevoj%C4%8Dice-u-stem-u/logo-projekta> (12.6.2024.)
- [3.] Padlet na pristigle radove – dan u životu znanstvenice. URL:
<https://sites.google.com/view/djevojcicestem/projekt-djevoj%C4%8Dice-u-stem-u/projekt-ni-zadatak> (12.6.2024.)
- [4.] Online ekipno natjecanje iz informatike. URL: http://os-iksakcinskog-ivanec.skole.hr/?news_hk=1&news_id=3155&mshow=1424#mod_news
(12.6.2024.)
- [5.] Festival STEM O Grad. URL: http://os-iksakcinskog-ivanec.skole.hr/?news_hk=1&news_id=3176&mshow=1424#mod_news
(12.6.2024.)

Stručni rad

RAZVOJ NASTAJUĆE PISMENOSTI

Maja Trunkelj Zupančič
OŠ dr. Pavla Lunačka Šentrupert

Sažetak

Čitalačka pismenost je od ključne važnosti za dobro funkcioniranje pojedinca u obrazovnom procesu i svakodnevnom životu. Razvijajuća se pismenost predstavlja početni razvoj čitanja i pisanja kod djeteta. Važno je da stručni radnici budu svjesni značaja dobro razvijenih predispozicija za razvoj vještina čitanja i pisanja. Slabo razvijena fonološka svijest je jedan od glavnih kriterija za pojavu poteškoća u čitanju i pisanju. Osim fonološke svijesti, u razdoblju razvijajuće se pismenosti važno je također razvijati fine motoričke sposobnosti, grafomotoriku, vizualno opažanje te izgraditi pozitivan odnos prema čitanju. Na svakom od spomenutih područja stručni radnici mogu postići napredak sistematičnim provođenjem aktivnosti i pratiti ciljeve prema potrebama i dobi učenika.

Ključne riječi: čitalačka pismenost, fonološka svijest, predškolsko razdoblje, čitanje, pisanje

1.Uvod

U članku se argumentira pojam pismenosti i sažeto prikazuje glavne ciljeve obrazovanja u predškolskom i osnovnoškolskom dobu. Definira se važnost razvojne osjetljivosti u predškolskom dobu, unutar koje se smješta nicanje pismenosti. Ova je potonja od ključnog značaja za razvoj vještina čitanja i pisanja. Čitatelju se predstavljaju konkretne aktivnosti koje mogu aktivno poticati nicanje pismenosti u predškolskom dobu.

2.ČITATELJSKA PISMENOST

"Čitateljska pismenost je, u Sloveniji, Europi i izvan nje, prepoznata kao temeljna sposobnost i ljudska vrijednost koja donosi napredak, razvoj, slobodu, osviještenost, jednakost i demokraciju" [3].

Stručni djelatnici u odgojno-obrazovnim ustanovama moraju osigurati postupan razvoj čitateljske pismenosti. Pri planiranju i radu trebaju polaziti od predznanja učenika, njihovih interesa i drugih osobnih karakteristika. Prijedlog nacionalne strategije Republike Slovenije za razvoj čitateljske pismenosti definira specifične ciljeve za razvoj čitateljske pismenosti po pojedinim razdobljima. U nastavku izdvajamo i kratko sažimamo neke od ciljeva za predškolsko i osnovnoškolsko razdoblje [6]:

Predškolsko razdoblje

- Aktivnosti za razvoj pojmovanja tiska, fonološke svjesnosti, grafomotorike, vizualne percepcije.
- Upoznavanje jezika, razvoj govora, širenje rječnika, razvoj razumijevanja pročitano te razvoj pozitivnog stava prema čitanju.

Prva triada (6 – 9 godina)

- Razvijanje čitateljske kulture i motivacije za čitanje.
- Tečno čitanje tekstova s razumijevanjem u opsegu od najmanje 500 riječi.
- Pisanje teksta o pročitano u opsegu od 200 – 300 riječi.

Druga triada (9 – 12 godina)

- Razvijanje automatizacije tehnike čitanja i čitanja s razumijevanjem.
- Glasno i tiho čitanje tekstova s razumijevanjem.
- Korištenje jednostavnih i složenih strategija učenja čitanjem.
- Samostalna pisana tvorba i argumentacija.

- Samostalna i kritična uporaba čitateljskih izvora (uključujući internetske).
- Osvješčivanje vlastitog procesa čitanja.

Treća triada (12 – 15 godina)

- Čitanje dužih i složenijih tekstova.
- Fleksibilno prilagođavanje brzine čitanja.
- Korištenje i odgovarajući odabir jednostavnih i složenih strategija učenja čitanjem.
- Kritičko prihvaćanje sadržaja pri čitanju (usporedba tekstova, oblikovanje pretpostavki, argumentacija, kritička evaluacija teksta).
- Samostalna pisana tvorba i argumentacija.
- Samostalna i kritična uporaba tiskanih i drugih izvora.

3.RAZVOJ NASTAJUĆE PISMENOSTI

3.1 Predškolsko razdoblje

Dijete u predškolskom razdoblju uči mnoge vještine i sposobnosti na svim područjima; radi se o najvažnijem razvojnom razdoblju u djetetovu životu. Brzo i intenzivno se odvija motorički, govorno-jezični, socio-emocionalni i kognitivni razvoj djeteta. Stručni djelatnici koji rade u programima predškolskog obrazovanja trebaju biti svjesni važnosti poticanja svih djetetovih sposobnosti. U velikoj mjeri u tom se razdoblju razvijaju i predispozicije za čitateljsku pismenost. Ključno je da djeca u predškolskom razdoblju budu izložena brojnim poticajima i aktivnostima koje moraju biti pažljivo i smisleno planirane za razvoj predčitateljskih i predpisačkih sposobnosti [2].

U predškolskom razdoblju radi se o uvođenju djeteta u svijet pismenosti. Izraz nastajuća pismenost predstavlja razvoj različitih sposobnosti i vještina koje omogućuju predpismenost - ovladavanje jezikom, rječnikom, razumijevanje pročitano teksta i fonološku svjesnost [7]. U razdoblju nastajuće pismenosti nastojimo djetetu pružiti odgovarajuće obrazovno okruženje, u kojem će kroz igre i različite aktivnosti razvijati vještine za kasnije čitanje i pisanje [8].

3.2 Nastajuća pismenost

Nastajuća pismenost je početni razvoj djetetovog čitanja i pisanja. Mnogi autori pokušali su definirati pojam nastajuće pismenosti. U starijoj literaturi koristio se izraz spremnost za čitanje i pisanje, tek u novijoj literaturi susrećemo izraz nastajuća pismenost, koji ukazuje na to da se pismenost ne počinje razvijati tek ulaskom djeteta u školu, već već u predškolskom razdoblju [4]. Možemo je definirati kao skup vještina, znanja i ponašanja koja se razvijaju prije formalnog čitanja i pisanja. Pojavljuje se u okruženju u kojem prevladava komunikacija putem tiskane i pisane riječi. Pojavljuje se kao samoinicijativno otkrivanje i istraživanje pismenosti u okruženju. Dijete se od najranijih godina susreće s pisanim jezikom koji ga okružuje. Veći dio djetetovog razvoja čitanja i pisanja u predškolskom razdoblju odvija se spontano i neplanirano [1].

Iz izraza možemo zaključiti da učenje čitanja i pisanja nije nešto što dijete počinje učiti tek ulaskom u školu, već dijete ulaskom u školu intenzivno i sustavno nastavlja razvoj pismenosti na točki koju je već postiglo [5]. Mnogi autori slažu se da je razdoblje ranog djetinjstva ključno u razvoju nastajuće pismenosti. Važnu ulogu u tome ima okruženje koje podržava razvoj pismenosti i rane socijalne interakcije djeteta..

Dobro razvijene vještine čitanja i pisanja ključne su za akademsku uspješnost i funkcioniranje u svakodnevnom životu. Uspješnost u čitanju i pisanju omogućuje dobre obrazovne rezultate i optimalne obrazovne i radne mogućnosti.

3.3 Aktivnosti za razvoj nastajuće pismenosti

Razvijanje fonološke svjesnosti

Loše razvijena fonološka svjesnost jedan je od glavnih kriterija za rizik uspjeha u razvoju vještina čitanja i pisanja. Važno je da djeci u predškolskom razdoblju i u prvoj triadi omogućimo mnogo iskustava, vježbi i igara kojima sustavno razvijamo fonološku svjesnost.

Aktivnosti za razvijanje fonološke svjesnosti:

- Određivanje duljine riječi,
- brojanje riječi u rečenici,
- razdvajanje riječi na slogove,
- brojanje slogova u riječi,
- određivanje početnog, završnog i srednjeg glasa u riječi,

- slušanje pjesama i rima,
- prepoznavanje i stvaranje rima,
- traženje riječi na određeni početni/završni glas,
- analiziranje riječi na slogove,
- sintetiziranje riječi na slogove.

Razvijanje fine motorike i grafomotorike

Za odgovarajući razvoj grafomotorike ključan je prethodni razvoj fine motorike, odgovarajuće držanje pisala i usvojen pincetni hvat. Ako primijetimo da je dijete manje spretno u finomotoričkim vještinama, prvo se bavimo razvijanjem fine motorike. To postizemo vježbama koje uključuju:

- Miješanje, razvrstavanje, trganje, gnječenje, oblikovanje;
- prelijevanje, prosipanje;
- nizanje, šivanje bez igle;
- vježbe pincetnog hvata;
- lijepljenje i rezanje.

Slijede vježbe za razvoj grafomotorike:

- Škrabanje raznim pisaćim sredstvima po različitim podlogama,
- crtanje po zraku, po sitnom pijesku,
- crtanje linija odozgo prema dolje, s lijeva na desno, dijagonalno,
- crtanje kružnih linija,
- bojanje površine unutar zadanih granica,
- praćenje isprekidane predloške,
- preslikavanje oblika.

Razvijanje vizualne percepcije

Djeca u predškolskom razdoblju, uz fonološku svjesnost, finu motoriku i grafomotoriku, trebaju razviti i odgovarajući stupanj vizualne percepcije. Ciljevi na ovom području razvijaju se sljedećim aktivnostima:

- Preslikavanje oblika,
- traženje sličnosti i razlika,

- igra memorije,
- vježbe vizualnog pamćenja konkretnih predmeta,
- vježbe vizualnog pamćenja prikazanih oblika.

Razvijanje govorno-jezičnog područja

Odgojitelj je djetetov govorni model. U predškolskom razdoblju roditelji i odgojitelji u vrtiću imaju ključnu ulogu u razvoju govora i jezika djece. Govor odraslih ključan je za razvoj govora djece. Mnogi istraživači naglašavaju važnost proširivanja govornih poruka djece, smislenog preoblikovanja dječjeg govora, razgovora o dječjim interesima, slušanja, odgovaranja na dječju komunikaciju te postavljanja pitanja djetetu. Povezanost između dječjeg govorno-jezičnog razvoja i uspješnosti u čitanju i općoj školskoj uspješnosti potvrđuju mnoge studije (Muter, Hulme, Snowling, Steveson, 2004 u Umek i dr., 2012). Stručni djelatnik načinom pedagoškog vođenja motivira dijete, nadopunjuje ga i proširuje njegove verbalne odgovore. Na taj način razvija djetetove komunikacijske sposobnosti. Uz jezičnu kompetenciju, ključan je i razvoj govora.

Odgojitelji i pomoćnici odgojitelja često primijete odstupanja u govoru i jeziku te roditelje usmjeravaju na daljnju specijalno-pedagošku ili logopedsku obradu. Razvoj govora i jezika potičemo sljedećim aktivnostima:

- Slušanje čitanja i razgovor o pročitanoj tekstu,
- zajedničko čitanje slikovnica,
- usmjeravanje na obnavljanje pročitanoj uz pomoć ilustracija,
- dopunjavanje dječjih nepotpunih odgovora,
- vježbe pamćenja i ponavljanje strukture rečenice (npr. Petra je otišla na igralište.),
- širenje rječnika prilikom čitanja, pregledavanja slikovnog materijala,
- stupnjevanje pridjeva uz slikovni materijal,
- traženje sinonima i antonima,
- traženje hiperonima i hiponima,
- sastavljanje rečenica uz pomoć slikovnog materijala – slijedi usmena tvorba rečenica,
- opisivanje fotografija,

- opisivanje slijeda fotografija koje prikazuju događaj,
- vježbe motorike govornih organa.

Razvijanje pozitivnog stava prema čitanju

Već najmlađa djeca trebaju razvijati pozitivan stav prema čitanju. U tome temeljnu ulogu imaju roditelji. Dijete koje vidi svog roditelja kako čita, uskoro će i samo pokazati interes za čitanje. Djecu potičemo na zajedničko čitanje, samostalno pregledavanje knjiga i slikovnica.

Kao predznak nastajuće pismenosti treba istaknuti djetetov interes za tisk i čitanje. Rezultati istraživanja (Crain-Thoreson i Dale, 1992 u Umek i dr., 2012) pokazuju da je dječji interes za tiskane materijale snažno povezan s nastajućom pismenošću te kasnijom uspješnošću u vještini čitanja. Djeca koja pokazuju veliki interes za čitanje često sama potiču roditelje na čitanje, rado sudjeluju u zajedničkom čitanju i pokazuju interes za tiskane materijale u okolini.

4.Zaključak

Možemo zaključiti da je razvoj rane pismenosti jedna od ključnih kompetencija kojima se moraju posvetiti stručnjaci u predškolskom periodu. Predškolska djeca trebaju brojne iskustvene aktivnosti putem kojih razvijaju sve osnovne predispozicije za uspješno učenje čitanja i pisanja prilikom ulaska u školu. Dobro razvijena rana pismenost smanjuje pojavu problema u čitanju i pisanju. Učenici koji brzo napreduju u čitanju i pisanju lakše prate nastavni proces, što značajno utječe na njihov akademski uspjeh i čitalačku pismenost u odrasloj dobi.

5.Popis literature

- [1.] Grginič, M. (2005). Porajajoča se pismenost. Domžale: Izolit.
- [2.] Logar, D. (2011). Razvijanje predbralnih in predpisalnih sposobnosti v vrtcu. V Nolimal, F. (ur.), Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi (str. 81). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- [3.] Nolimal, F. (2011). Uvod. V Nolimal, F. (ur.), Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi (str. 7 - 9). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- [4.] Pečjak, S. (2003). Porajajoča se pismenost. V Blatnik Mohar M. (ur.), Beremo skupaj: priručnik za spodbujanje branja (str. 119-123). Ljubljana: Mladinska knjiga.

[5.] Pečjak, S., Potočnik, N. (2011). Razvoj komunikacijskih zmožnosti v vrtcu in začetno opismenjevanje. V Nolimal, F. (ur.), Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi (str. 61-80). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

[6.] Pečjak, S., Bon, M., Bucik, N., Doupona, M., Gobec, M., Hočevnar Grom, A., ... Vičič, V. (2017). Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. URL: http://www.mizs.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/10025/ (1. 6. 2024).

[7.] Podobnik Kožič, J. (2011). Pravljичno besedotvorje. V Nolimal, F. (ur.), Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi (str. 84). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

[8.] Zupančič, H. (2007). Temelji za uspešno pisanje se gradijo v predšolskem obdobju. V Vrbovšek B. (ur.), Porajajoča se pismenost v predšolskem obdobju (str. 106-108). Ljubljana: Supra.

Stručni rad

O UMJETNOSTI PODUČAVANJA U DOBU DIGITALIZACIJE

Zora Raičević

Gimnazija in ekonomska srednja šola Trbovlje

Sažetak

Digitalizacija pedagoškog rada je u zadnje vrijeme u porastu. U ime modernizacije nastave učitelji svugdje osjećaju sve više stresa zbog povećanog opsega rada. Za bolje razumijevanje tog modernog fenomena usporediti ćemo rad učitelja prije sto godina sa radom učitelja danas. Stići ćemo do zaključka, da je današnji učitelj neprimjereno više opterećen sa svim dodatnim teretima koji su dio pedagoškog procesa danas i da je najbitnije vratiti se korijenima podučavanja, bez nepotrebne digitalizacije.

Ključne riječi Nastava, učitelj, modernizacija, izgorjelost.

1. UVOD

Da bismo što bolje razumjeli što znači podučavati u ovim vremenima, usporediti ćemo dvije učiteljice. Blizanke, postojeći samo kao sjena druga druge, svaka u svom periodu. Jednu ćemo smjestiti u 1924. godinu a drugu sto godina kasnije. Imenovati ćemo ih gospođica Stara Škola i gospođica Era Digitalna.

2. NEKADA I DANAS

Za vrijeme gospođice Stare Škole podučavanje je bilo jednostavno – ušla je u učionicu sa knjigom u ruci, malo krede u džepu suknje, a u zadnjem kutu sobe stajala je šiba, uvijek spremna da iskoristi mogućnost kazniti malog Ivicu, ako bi se pojavio na nastavi prijavih noktiju. Znanje je gospođica Stara Škola prenosila svojim učenicima putem recitacije i učenja napamet. Tišina i potpuna poslušnost bili su zakon i red. Iako možda nije bila za sve podjednako sposobna, bila je vrlo poštovana. Mlada žena, neudata, bez djece, možda i nesvjesna što znači biti dijete iako je, nedugo od toga, i sama bila jedno. Roditelji njenih učenika su je poštovali i potpuno vjerovali u njene sposobnosti. Na kraju krajeva, ipak je ona bila osoba koja će naučiti njihov podmladak životnim vještinama: matematici, čitanju, pisanju, a uz sve to i primjerenom ponašanju u školi samoj. Kad se jednom udala, gospođica Stara Škola napustila je podučavanje i okrenula se skrbi za muža i djecu, ostavljajući profesiju u sposobnim rukama novih, mladih gospođica, spremnih da ukrote nove generacije znatiželjne mladeži. Sada će se, kao gospođa Nova Žena, sa nostalgijom prisjećati dana kad je bila učiteljica i sa sjetom pomišljati na mlada i neiskvarena lica svojih učenika.

Brzo prevrtimo sto godina u budućnost kad gospođica Era Digitalna počinje svoj profesionalni put. Njeni učenici se pristojno ponašaju i većinu vremena mirno sjede za svojim stolovima, zaposleni gledanjem u digitalni zrcalni odsjev njihovih duša. Nosi laptop u rukama a iz džepa joj viri nepouzdana pametna olovka kojoj se njen pravi vlasnik, pametna ploča, uopće ne sviđa.

U zadnjem dijelu učionice debeli sloj prašine pokriva sve rječnike i veliku hrpu starih novina, koje u ovom pedagoškom distopičnom svemiru mogu služiti jedino za zapaliti vatru. Iznad njene glave je projektor priključen na računalo koje je nekad bilo vrh vrhova a danas mu se smiju svi učenici a i gospođica Era Digitalna sama. Sva tehnologija u učionici treba pomoći gospođici Digitalnoj da zavara samu sebe u vjerovanju da je još uvijek ona glavni faktor u procesu podučavanja i da neće zastariti zbog svih zaslona, koje pljunu sve tajne svemira u isječcima od 30 sekundi. Za nekoliko godina, biti će udata žena, sa vlastitom djecom a još uvijek će se boriti sa istim algoritmom i gubiti tu bitku svaku novu godinu.

Ono što čini dobro podučavanje izgubljeno je tijekom godina. Gospođica Digitalna također žonglira sa mnogo lopti i nemoguće joj je držati ih u zraku. Njezina profesija sada uključuje ne samo učenje, nego i stalnu potrebu da se ponovno osmisli – kao mentorica svojih učenika, majka, socijalna radnica, terapeutkinja, zabavljačica, a 2024. i učiteljica s neobičnom sposobnošću da se natječe s adrenalinom učenika čim naiđu na platformu gdje je jedino bitno trenutno zadovoljstvo.

Što onda treba učiniti gospođica Era Digitalna? Prema pravilima uvođenja digitalizacije u nastavni proces, koje su u posljednje vrijeme iznijeli stručnjaci, ona mora krenuti putem da postane digitalni guru, ni manje ni više. Ako je pandemija Covida-19 išta dokazala, jest da je bolno jasno dala do znanja koliko nekvalificirani su roditelji kada podučavaju svoju djecu i kakva su sol na ranu svi ti Zoom pozivi bili čak i ako su išli ruku pod ruku sa svim interaktivnim zadacima i zabavnom tehnologijom, koje su dnevno osmišljavali gospođica Era Digitalna i cijela njena kohorta, da bi djeci, koja su morala ostati kod kuće, olakšala cjelokupan proces učenja.

Unatoč mjesecima i godinama karantene, jedna činjenica ostaje nepromijenjena. To vrijeme je izgubljeno. Učenici nisu ništa naučili. Učitelji, međutim, jesu. Gospođica Era Digitalna

naučila je koristiti Zoom, Microsoft Teams, Canvu, Padlet, SeeSaw, Kahoot, Animoto, virtualne učionice i sprijateljila se s gotovo svakim provjeravateljem plagijata. Po povratku u učionicu, očekivalo se da će iskoristiti sve novootkrivene vještine i istovremeno se vratiti na poremećaj višestruke osobnosti koji je bit podučavanja u 21. stoljeću.

Sindrom izgorjelosti? Glupost. Gospođica Era Digitalna je sposobna.

Angažiranje učenika, probijanje prepreka učenju putem digitalnih alata, stvaranje digitalnih materijala, rad s tehnologijom umjesto bez nje, prisutnost u digitalnom svijetu, stalno učenje o novim alatima i njihovoj implementaciji u učionicama; podučavanje svojih učenika kako ih učinkovito koristiti za vlastitu prednost, prilagođavanje planova učenja kako bi odgovarali svakom pojedincu i njihovim potrebama u digitalnom svijetu, biti najbolja prijateljica s umjetnom inteligencijom; a cijelo vrijeme sudjelovati na sastancima, ažurirati se u stručnom obrazovanju, držati za ruku učenike koji ne napreduju i njihove zabrinute roditelje. Utapanje u birokratskoj poplavi, briga za vlastitu obitelj, jesti, spavati, i biti dobro? I ne smije se zaboraviti stvarno učenje. Podučavanje? Sjećate li se toga? Nastava je prenošenje informacija od osobe do osobe jer istraživanja su uvijek iznova pokazala da je interakcija licem u lice najbolje učenje.

Ne postoji digitalni alat koji to može zamijeniti. Ipak, to je upravo ono što se događa.

Pedagoško osoblje gubi sate zbog vježbanja digitalnih tehnika koje učenici više ni ne žele. Žude za kontaktom, ne za ekranima.

Svi mi. I gospođica Era Digitalna također.

3. ZAKLJUČAK

Gospođica Digitalna sada ima dvije alternative. U potpunosti se digitalizirati ili digitalizaciju maknuti sa prvog mjesta prioriteta. Zato je odlučila da će, u stvari, uraditi baš to. Vratiti će se u učionicu, gdje njeni rječnici nisu samo sakupljači prašine, gdje se nastava izvodi bez digitalnih alata, gdje se učenike sluša i tjera ih da čitaju knjige i razumiju ih.

Je li to izvediva budućnost? Tko zna.

Sve čega bi učitelj u eri digitalizacije trebao biti svjestan je koliko je uistinu važna umjetnost sjediti mirno, biti u miru sa sobom, bez stalnih prekida, i koliko je teško znati slušati druge ljude, kritički pristupiti onome što vam kažu, i na kraju, ali ne najmanje važno, koliko dugotrajno, intelektualno izazovno, a ponekad i bolno, je razviti vlastitu jedinstvenu perspektivu i ponuditi je svijetu.

To su nedvosmisleno najvažniji elementi podučavanja.

Jedino što nam sada preostaje je držati digitalni svijet na oku, kao u paralelnom svemiru; biti ga svjestan, ali ne dopustiti da nas proguta, cijelo vrijeme prisjećajući se da je prava umjetnost podučavanja u ovom vremenu učenje djece da ostavljanje tragova u stvarnom svijetu vrijedi mnogo više od njihovih digitalnih otisaka.

Stručni rad

BUDUĆNOST OBRAZOVANJA - ŠKOLE KAO CENTRI POUČAVANJA

Lorana Antunac

Gimnazija Antuna Vrančića Šibenik

Sažetak

U radu se analizira razvoj obrazovanja, prednosti i rizici razvoja jednog od četiri moguća scenarija u kojem škole postaju hubovi koji nude raznovrsne usluge uz podršku i sudjelovanje lokalne zajednice. Tradicionalne metode poučavanja se zamjenjuju suvremenim metodama u kojima se individualizacija temeljeni na analitikama poučavanja dostupnim na digitalnim platformama i uz primjenu umjetne inteligencije. U školama se razvija veća uključenost i povezanost s lokalnom zajednicom i gospodarstvom.

Ključne riječi: obrazovni sustav, hub, reforma

1.Uvod

Pandemija Covida - 19 uvelike je utjecala na promjene u svakodnevnom životu ljudi kako u privatnom pogledu tako i poslovnom. Ubrzani prijelaz na digitalizaciju i promjene u načinu poslovanja, komuniciranja se u većoj mjeri zadržao i danas, pogotovo u poslovnom okruženju.

Obrazovni sustav je doživio promjene ali ne u tolikoj mjeri koliko se određene promjene tek moraju realizirati kako bi učenike pripremili za poslove koji ih očekuju u životu.

Četiri su moguća scenarija za razvoj obrazovanja u skoroj budućnosti (1)

.

1.scenarij

Prošireno školovanje: Ovaj scenarij predviđa nastavak postojećeg školskog sustava. Škole će zadržati svoju važnu ulogu u društvu, prilagođavajući se novim tehnologijama i personaliziranim oblicima učenja unutar postojećih okvira. Fokus ostaje na poboljšanju trenutnih sustava bez velikih promjena.

2.scenarij

Outsourcing obrazovanja: U ovom scenariju, odgovornost za obrazovanje značajno se prebacuje na privatne subjekte i neformalne obrazovne okoline. Očekuje se rast platformi za učenje i obrazovnih usluga koje nude privatne tvrtke, uz veći oslonac na tehnologiju i personalizirana rješenja za učenje. Tradicionalni školski model dopunjuje se ili čak zamjenjuje raznolikim i fleksibilnim obrazovnim iskustvima.

3.scenarij

Škole kao centri učenja: U ovom scenariju, škole se transformiraju u zajedničke centre za učenje koji integriraju formalno, neformalno i informalno obrazovanje. Škole postaju višenamjenski prostori koji nude razne usluge i podršku, naglašavajući sudjelovanje zajednice i cjeloživotno učenje. Ovaj model potiče suradnju među učenicima, roditeljima i članovima zajednice.

4.scenarij

Učenje u hodu: Ovaj scenarij predviđa visoko decentralizirani obrazovni sustav u kojem je učenje potpuno fleksibilno i prilagođeno individualnim potrebama. Obrazovanje je vođeno izborima učenika, podržano naprednom tehnologijom i integrirano u svakodnevni život. Formalno školovanje je minimalizirano, a učenici stječu znanje i vještine kroz raznolike resurse i iskustva na zahtjev, često uz pomoć umjetne inteligencije i digitalnih mreža.

Ukoliko ne provedemo nužne promjene u obrazovnom sustavu i ostanemo pri tradicionalnim načinima poučavanja bez otvaranja škola prema lokalnoj zajednici, promjena u trajanju obveznog školovanja, provodeći kontinuirane izmjene kurikuluma izgledno je da će se u Hrvatskoj realizirati Scenarij 1.

2.Prednosti i rizici razvoja Scenarija 3

Škole postaju središta (hubovi) za učenje, uz eksperimentalni pristup učenju i poučavanju, škole su otvorene prema zajednici i surađuju sa njom kroz rad i djelovanje (1).

Primjena eksperimentalnog pristupa učenju i poučavanju kroz individualizaciju prvenstveno zahtjeva promjene u pedagoškim pristupima.

Za razliku od tradicionalnog pristupa obrazovanja koje se temelji na jednosmjernoj komunikaciji gdje učenik pasivan i usvaja činjenična znanja, suvremeni pristupi se temelje na aktivnoj komunikaciji, istraživanjima, učenik se nalazi u središtu poučavanja te se kroz timski rad razvija kritičko mišljenje učenika.

Jedna od suvremenih metode poučavanja je mješovita ili kombinirana nastava (blended learning). U metodi mješovite nastave poučavanje se provodi kombiniranjem e-učenja online i klasičnog učenja u školama. Kombiniranjem dvaju načina poučavanja izbjegava se uobičajeno odustajanje od e-učenja zbog smanjenja motivacije, dok se istovremeno pridonosi razvoju pozitivne kompetitivnosti i ostvarenju socijalnog razvoja kontaktom s vršnjacima tijekom nastave uživo.

Primjenom metode obrnute učionice učenici prvo samostalno istražuju nastavne sadržaje da bi zatim u školi sa nastavnicima i učenicima uživo, sudjelovanjem u projektnim aktivnostima, diskusijama, vršnjačkim vrednovanjem usvojili složenije nastavne sadržaje.

Još jedna od suvremenih metode poučavanja je suradničko učenje. „Suradničko ili kooperativno učenje je zajedničko učenje učenika u tandemu (paru) ili malim skupinama s ciljem rješavanja zajedničkih zadataka, proučavanja i istraživanja zajedničke teme ili nadogradnje uzajamne spoznaje radi stvaranja i razvijanja novih ideja, novih kombinacija ili jedinstvene inovacije.” (2)

Povećanje kompetencija suradničkog učenja pri rješavanju problema posljedično dovodi do porasta BDP-a čime se ostvaruje napredak cjelokupnog društva na globalnoj razini. (3)

Jedan od eksperimentalnih pristupa učenju koji pokazao uspješnim je primjena High Tech – High Touch' (HTHT) tehnologije koja podrazumijeva da edukatori za učenje i poučavanje koriste personalizirani pristup učenicima uz primjenu AI tehnologije za usvajanje ishoda koji su po Bloomovoj taksonomiji na osnovnoj razini (pamćenje, razumijevanje). Nakon te faze ulogu edukatora preuzima nastavnik koji sa učenicima radi na usvajanju složenijih razina po Bloomovoj taksonomiji kao što su primjena, analiza, prosuđivanje i stvaranje. (3)

Preduvjeti za efektivnu primjenu suvremenih pristupa poučavanja su nužnost edukacija nastavnika, spremnost države za ulaganje u educiranje i spremnost nastavnika za profesionalno usavršavanje te primjenu novih pristupa poučavanja.

Promjene u načinima vrednovanja učenika koji se do sad u praksi fokusirao isključivo na sumativno vrednovanja su već započele te nastavnici sve više koriste formativno vrednovanje, vršnjačko vrednovanje i samovrednovanje učenika.

Da bi se ostvario razvoj ovog scenarija neophodne su financijske investicije sektoru obrazovanja.

Veća uključivost i otvorenost škola sa lokalnom zajednicom imala bi brojne prednosti ali i potencijalne rizike. Otvorenost škole prema zajednici omogućava praktično učenje kroz stvarne projekte i aktivnosti.

Neophodno je fokusiranje na praktičnu primjenu i razvoj vještina te sudjelovanje u projektima na razini lokalne zajednice uz primjenu scenarija poučavanja koji će biti bazirani na razvoju vještina a ne samo memoriranje činjenica.

U ovom slučaju bi škole u razvijenijim, urbanim područjima imale prednost u odnosu na škole u manje razvijenijim područjima.

Usklađenost kurikuluma sa potrebama tržišta rada te razvoj specifičnih vještina omogućit će učenicima konkurentnost i kvalitetno ih pripremiti ih za posao.

Potreban je razvoj suradnje škola sa vanjskim institucijama kao što su muzeji, biblioteke, inkubacijski centri i slično.

Financijska ovisnost o lokalnoj zajednici predstavlja rizik zbog većeg utjecaja na kvalitetu a potencijalno i sadržaj školskih kurikuluma. Manjak financijskih ulaganja posljedično bi doveo do smanjene kvalitete obrazovanja čime ne bi svi učenici imali iste prilike.

Neke škole u Hrvatskoj već uspostavljaju suradnju s lokalnim poduzećima i organizacijama kako bi pružili učenicima priliku za stjecanje praktičnih vještina i iskustva kroz prakse, mentorstva i projekte. Ali potrebna je sustavna provedba na razini cijele Hrvatske kako bi se postigli ciljevi.

Planirano je provođenje mjera usmjerenih na infrastrukturnu i organizacijsku prilagodbu sustava i pripremu školskih ustanova za uvođenje cjelodnevne škole, obogaćivanje i produljenje ukupnog trajanja školskog dana, unaprjeđenje kurikuluma i nastavnih praksi, poboljšanje uvjeta rada učitelja, nastavnika i stručnih suradnika, kojima se potiču bolji ishodi učenja i veća učinkovitost te unaprjeđenje profesionalnog razvoja.(4)

Povećanje broja godina kojeg učenici provode u školama pridonose sklonost tolerantnijim političkim opcijama, većim angažmanom u volonterskim programima. osim toga više razine obrazovanja pridonose boljem zdravstvenom stanju građana i nižoj stopi kriminala. Samo jedna dodatna godina više koje učenici provedu u obrazovanju u prosjeku povećava prihode tijekom života od 9% do 15%.(3)

Povećanjem vremena koje učenici provode u sustavu obrazovanja doprinijelo bi i razvoju građanski osviještenog demokratskog društva u kojem su građani aktivno sudjeluju u lokalnoj zajednici.

3.Zaključak

U Hrvatskoj su neophodna financijska ulaganja i provedba reformi kako bi se realizirao scenarij pogodan za održavanje konkurentnosti države na području obrazovanja, gospodarstva i šire.

Bez potpore vlasti, korištenja sredstava iz europskih fondova za financiranje projekata koji promiču inovacije u obrazovanju teško da će se razviti digitalni alati za učenje i podršku nastavnicima kojima bi se implementirale suvremene metode poučavanja te jačale veze između škola i lokalne zajednice.

Ključna je i promjena stava u društvu prema obrazovanju i nastavničkoj profesiji. Deficit kadra u STEM predmetima već danas predstavlja problem. Bez sustavnog plana rješavanja problema deficita nastavnog kadra moguće je da u sustavu obrazovanja neće ostati dovoljan broj kvalificiranih nastavnika koji će provesti planirane neophodne promjene.

4. Popis literature

- [1.] OECD. Back to the Future(s) of Education: The OECD Schooling Scenarios Revisited [Internet]. OECD; 2020 (Educational Research and Innovation). URL https://www.oecd-ilibrary.org/education/back-to-the-future-s-of-education_178ef527-en (25.5.2024)
- [2.] Kadum-Bošnjak S. Suradničko učenje. Metod Ogl Časopis Za Filoz Odgoja. 2012 Dec 27;19(1):181–99.
- [3.] World Economic Forum (2023). Catalysing Education 4.0: Investing in the Future of Learning for a Human-Centric Recovery.
- [4.] URL : <https://www.weforum.org/publications/catalysing-education-4-0-investing-in-the-future-of-learning-for-a-human-centric-recovery/> (25.5.2024)
- [5.] Odluka o donošenju Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine i Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine, za razdoblje do 2024. godine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_03_33_585.html (25.5.2024)

Stručni rad

Vodič do uništenja vještina pisanja

Zora Raičević

Gimnazija in ekonomska srednja šola Trbovlje

Sažetak

Ovaj stručni rad istražuje gubitak pismenosti na području pisanja kod učenika i učenica stranih jezika u srednjim školama zbog utjecaja informacijskog doba koje smanjuje njihove vještine pisanja. Postavlja zaključak, da je baš moderna tehnologija ta, koja negativno utječe na sposobnost više vještina, pogotovo vještina pisanja jer mladež danas više nije naviknuta da bi tražila i našla informacije nego su im nadohvat ruke. Ovaj stručni rad navodi kako je glavni razlog padanja vještina pisanja to, da djeca više ne čitaju.

Ključne riječi

Gubitak pismenosti, čitalačka pismenost, jezik.

1 UVOD

Hrvatska enciklopedija pismenost definira kao 'sposobnost čitanja i pisanja. Pojam pismenosti višeznačan je i mijenja se u skladu s informacijskim formama koje nameće razina tehnološkog i civilizacijskog razvoja društva. Kako su se kanali obavijesti širili izvan tiskane riječi tako se i pojam pismenosti nije više ograničavao na sposobnost čitanja i pisanja. Suvremeno informacijsko doba, nadilazeći zemljopisne različitosti, nametnulo je novu društvenu praksu, medije i načine kreiranja značenja, a time i novu interpretaciju pismenosti. Danas su potrebne različite vrste funkcionalne pismenosti: informacijska, računalna, grafička, pismenost u sferi pisanja znanstvenih izvještaja ili ona potrebna za poslovne prezentacije. Sadržaje pismenosti sve više proširuju i raznovrsna područja struke i znanosti pa se govori o akademskoj pismenosti, zdravstvenoj pismenosti, pismenosti bez granica (poznavanje jezika), pravnoj pismenosti i sl. ' ([pismenost - Hrvatska enciklopedija](#), 25. 6. 2024)

Ovaj stručni rad istražuje kako suvremeno informacijsko doba utječe na užu definiciju pismenosti koju navodi hrvatska enciklopedija, to je sposobnost čitanja i pogotovo pisanja kod učenika i učenica u srednjim školama.

2 SREDIŠINJI DIO

2.1 UTJECAJ INFORMACIJSKOG DOBA NA MLADEŽ

Korak 1 – poklonite čovječanstvu dar knjiga,

Korak 2 – zamijenite knjige doslovno bilo kojim izumom tehnologije, koji nudi trenutno zadovoljstvo,

Korak 3 – zgrabite kokice i gledajte što će se dogoditi.

Zamišljeno kao duhovito pojednostavljenje, ipak donosi bolnu istinu koju smo tako očajnički pokušavali sakriti - naša djeca postaju manje pismena jer uklanjamo većinu prepreka čineći im svaki aspekt života lakšim, pristupačnijim i znatno zabavnijim.

Davno su prošli dani provedeni u knjižnici istražujući razne teme. Sve što nam sada treba je wi-fi i svako istraživanje, iako dobijeno iz potencijalno nepouzdatih izvora, gotovo je u roku nekoliko sekundi. Svatko sada može biti stručnjak. Naravno da smo neki od nas, sa stvarnim dubokim znanjem na vrlo specifičnom području, svjesni da Google i chat botovi ne mogu biti jedini alati koji pomažu studentima. Ako ništa drugo, imati te drevne vještine; poput učenja iz kojeg izvora zapravo prikupiti informacije, više je nego presudno u pomaganju polaznicima da razviju čak i mrvicu kritičkog mišljenja. Vještine, poput uklanjanja nepotrebnih informacija i biranja važnih u svrhu zadatka, su obavezne. Da ne spominjemo sposobnost čitanja samog teksta, njegovog razumijevanja i procjene te dobrog korištenja njegovog sadržaja pri razvoju vještina i povećanju vlastitog znanja.

Dan današnji informacija je sve. Dobivanje trenutnih povratnih informacija bez puno truda tjera studente u njihovu potragu za profesionalnim razvojem ili nedostatkom istog. Kako onda, za ime informacijskih bogova, učenici prolaze kada se većina njihovog obrazovanja dogodi samo s malim fragmentom naklonosti prema tiskanom djelu?

2.2 VJEŠTINE PISANJA U RAZREDIMA STRANIH JEZIKA

Promjena u prikupljanju informacija utjecala je na većinu akademskih područja, a posljednjih godina postala je očitija u razredima u kojima se ocjenjuje pismenost pisanja. Jedan od takvih tipičnih zadataka temeljenih na tekstu je pisanje eseja u srednjim školama, pogotovo gimnazijama.

Bilo da se radi o argumentiranom, diskurzivnom ili jednostavnom eseju mišljenja, sva tri posjeduju ključnu komponentu - mišljenje i mišljenja proizvod su akumulacije informacija opsežnim čitanjem tijekom dugog niza godina.

Mišljenja se stvaraju kada se knjige čitaju. Ako je sve što čitatelj dobije SparkNotes sažetak detaljnog, bolnog i nevjerojatnog romana, onda to zapravo uopće nije iskustvo, to je samo njegova sjena. Kad su sve što čitatelj otkrije grafičke oznake značajnog znanstvenog rada na nesigurnoj Googleovoj vezi, zašto bi mozak to zapamtio?

Kada budući intelektualci svoje znanje o političkoj situaciji u svijetu temelje na Quori umjesto u novinama, hoće li pojedinac razviti kritičke vještine, unaprijediti svoj vokabular i proširiti raspon svojih struktura rečenica? Naravno da neće.

Pismenost pisanja zahtijeva čitanje; bez njega ne postoji. To dovodi do zaključka da učenici koji ne čitaju, prolaze lošije kada se ocjenjuje pismenost pri pisanju, a iskustva učitelja jezika to potvrđuju. Učenici koji su strastveni čitatelji prije će uspješno napisati esej koji uključuje mišljenje o bilo kojoj temi.

Čini se da ovih dana nisu samo mišljenja o potrebnim temama oskudna. Imati potpuno razvijen skup jezičnih vještina za sastavljanje rečenica koje slijede složenu strukturu, pridržavati se gramatičkih pravila i predstaviti niz naprednog vokabulara kako bi čitatelju pružilo osjećaj zadovoljstva pri čitanju; sve to također nestaje tijekom vremena. Zašto?

Moglo bi se reći da je to zbog toga što učitelji jezika gube žar pokazati svojim učenicima dar čitanja jer živimo u vremenu u kojem je nastava kao profesija postala bezvrijedna i nepoštivana. Osim toga, uvijek postoji strah da učitelji jezika, kako starimo, gubimo kontakt s novijim generacijama i jezikom koji mladi koriste, stvarajući jaz u kojem je usvajanje jezika sve teže i teže sa svakom godinom. Unatoč tim razlozima, činjenica je da većina djece više ne čita tiskane riječi. Tu činjenicu niti jedan učitelj jezika ne može i ne smije zanemariti, bilo da se radi o učitelju materinjih ili stranih jezika. Djeca više nisu motivirana za čitanje jer imaju sve što im je potrebno nadohvat prstiju.

3 ZAKLJUČAK

Bez čitanja, nema pisanja, barem ne funkcionalnog pisanja. Enciklopedije i rječnici, čak i knjige za kuhanje i priručnici za postavljanje - većina nefikcijskog pisanog djela dostupna je na internetu i zahtijeva minimalan napor za pristup. Fikcija je zamijenjena TikTokovim isječcima koji nude trenutno zadovoljstvo. Osim onih nekoliko učenika koji čitaju jer to vole, većina djece neće pokupiti knjigu ako ih mi, učitelji jezika, ne prisilimo.

To znači da učenici jezika svugdje ovise o nama, učiteljima jezika, da promijenimo igru. Nekako, unutar onoga što je već dio našeg područja stručnosti, moramo uvjeriti učenike da ostave svoje telefone i otvore knjigu. A kako ćemo se natjecati sa smanjenom razinom koncentracije, značajnim gubitkom interesa i nepovezanosti sa stvarnošću zbog svih tehnoloških dostignuća, pa, to ćemo tek vidjeti.

Stručni rad

PODCAST S GLUMCEM MATIJOM JAKŠEKOVIĆEM KAO REZULTAT SUSRETA OBRAZOVANJA I GLUME

Aleksandra Hohnjec

Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar

Sažetak

Kao rezultat pojave i razvoja interneta, došlo je do stvaranja novih načina komuniciranja među ljudima. Jedan od tih novih načina je i podcast. Za razliku od komunikacije u stvarnom vremenu ili preko društvenih mreža, gdje se izmjenjuju tekstualne poruke, podcast je osmišljen kao oblik komuniciranja sa publikom koji im omogućava da prate ideje i razgovore voditeljica te promišljaju o izrečenom. Tako je 23. svibnja 2024., u prostorima Školske knjižnice Srednjoškolskog centra Bjelovar, održano snimanje podcasta s poznatim glumcem Matijom Jakšekovićem. Događaj je organizirala nastavnica Aleksandra Hohnjec, a zabilježen je i fotografijama koje je snimila učenica. Ovaj događaj povezao je obrazovanje i umjetnost, pružajući učenicima priliku za izravan kontakt s profesionalcem.

Ključne riječi: podcast, obrazovanje, gluma, Matija Jakšeković, javni događaj

1. Uvod

Snimanje podcasta s poznatim glumcem Matijom Jakšekovićem je događaj koji je organiziran kao dio školskog kurikuluma kojem je cilj promovirati medijsku pismenost i povezivanje obrazovanja s umjetnošću. Tim koji je snimio podcast je entuzijastično krenuo u svijet podcasta okupivši učenike škole u ulogama scenarista, voditelja i producenata. Snimljeni podcast je već privukao solidan broj pregleda. Usprkos tehničkim izazovima, ovaj tim planira uključiti više učenika kako bi poboljšali kvalitetu i zadržali fokus na aktualnim temama.

2. Organizacija javnog događaja unutar škole

Događaj je svečano otvorio ravnatelj škole, naglašavajući važnost ovakvih inicijativa koje omogućuju učenicima izravan kontakt s profesionalcima iz različitih područja. Među prisutnima bila je i ravnateljica Komercijalne i trgovačke škole Bjelovar, koju je posebno obradovalo prisustvo Matije Jakšekovića, bivšeg učenika te škole. Događaju su prisustvovali i drugi nastavnici te drugi zainteresirani građani, a pozvani su i predstavnici medija.

Podcast je popularan oblik medija među mladima, pružajući audio ili video emisije koje se distribuiraju putem interneta, omogućujući slušateljima da prate epizode kada god im to odgovara. Popularnost podcasta među mladima leži u njegovoj pristupačnosti, raznovrsnim temama i mogućnosti slušanja u pokretu.

Slika 1: Glumac Matija Jakšeković i publika u knjižnici Srednjoškolskog centra

2.1. Tema podcasta

Tema ovog podcasta bila je "Obrazovanje i gluma", što je privuklo veliku pažnju učenika i nastavnika. Matija Jakšeković, poznat po svojim ulogama na kazališnim daskama i televizijskim ekranima, podijelio je svoje bogato iskustvo i impresivne priče o tome kako je obrazovanje oblikovalo njegov glumački put. Govorio je o važnosti cjeloživotnog učenja, upornosti i predanosti te kako su mu školski dani i nastavnici pomogli razviti strast prema glumi. Ova vrsta podcasta je više razgovor, tj. intervju između tri osobe što je svojevrsna verzija talk showa. Pripovijedanje u podcastu je ključna vještina u kojoj su se učenice odlično snašle koja je omogućila da se privuče pažnja i zainteresira slušatelje.

3. Prednosti i nedostaci podcasta

Kao i sve drugo u životu tako i podcasti imaju svoje prednosti i mane. Podcast je popularan zbog svoje dostupnosti i fleksibilnosti jer ih korisnici mogu slušati kada i gdje požele. Tako učenici a i svi ostali mogu slušati podcast prilikom putovanja, dok vježbaju, rade kućne poslove ili obavljaju druge aktivnosti. Podcast je alternativa vremenu provedenom ispred ekrana. Prednosti podcasta su: niska cijena, jednostavnost i činjenica da su po svojoj prirodi bliski mlađoj populaciji. Podcast je uvijek dostupan a i potiče razvijanje kritičkog mišljenja. To je zapravo alat, a ne zamjena za druge metode učenja. Nasuprot tim prednostima, podcasti mogu imati i neke probleme kao što je dijeljenje sadržaja.

Učenice Lana Tomašinec i Tina Đurđević pokazale su izuzetnu profesionalnost u ulozi voditeljica, postavljajući intrigantna pitanja koja su otvorila mnoge zanimljive teme. Razgovor je tekao prirodno i dinamično, pružajući slušateljima uvid u svijet glume i izazove s kojima se glumci suočavaju. Njihov entuzijazam i pripremljenost dali su poseban šarm podcastu, čineći ga informativnim i zabavnim.

Slika 2: Glumac Matija Jakšeković i voditeljice podcasta

4. Tehnička podrška

Učenik Marko Vinković, zadužen za snimanje, pobrinuo se da tehnička strana podcasta bude besprijekorna. Kvaliteta zvuka bila je izvanredna, što je omogućilo da se svaka riječ i emocija prenesu jasno i precizno. Njegova stručnost u snimanju dodatno je doprinijela autentičnosti cijelog događaja. Učenica Marcela Ivančić zabilježila je sve ključne trenutke događaja svojim fotografijama, koje prikazuju inspirativne trenutke razgovora. Dobar podcast odmah pogađa publiku svojom autentičnošću

i iskrenošću što je i ovdje bio slučaj. Podcast je timska disciplina jer da bi sve funkcioniralo svi dionici moraju dati sve od sebe. Kod ovog podcasta pokazalo se kako je prvenstveno bitan sadržaj, poruka i autentičnost ali i oprema s kojom se snima.

5. Zaključak

Snimanje podcasta s glumcem Matijom Jakšekovićem bila je sjajna prilika za učenike da se približe svijetu glume i učenja izvan klasičnih okvira učionice. Organizatorica ovog događaja, Aleksandra Hohnjec, odigrala je ključnu ulogu u realizaciji projekta, osiguravajući glatko i uspješno odvijanje događaja. Podcast se pokazao kao koristan digitalni medij za učenike i nastavnike. Korištenje podcasta u edukativne svrhe u školi je izazovan te je vidljivo da njegova popularnost raste iz dana u dan. Otvoren je prema svima, no valja naglasiti da je ipak za kvalitetan podcast potrebno posjedovati određena znanja. Podcast je ključan dio digitalne kulture, a njegova se popularnost razvija paralelno s razvojem tehnologije koja omogućava jednostavno stvaranje i distribuciju sadržaja. Ovaj događaj pokazao je kako kombinacija znanja i tehnologije može stvoriti izvanredno iskustvo koje će nadahnuti mnoge generacije mladih učenika.

6. Literatura

- [1.] <https://www.dw.com/bs/%C5%A1ta-je-to-podcast/a-3468912> (29.6.2024.)
- [2.] <https://www.linkedin.com/pulse/marketing-za-po%C4%8Detnike-%C4%8Demu-slu%C5%BEl-podcast-marija-reni%C4%87/> (29.6.2024.)
- [3.] <https://preportdotinfo.wordpress.com/2021/08/19/sto-je-to-podcast/> (29.6.2024.)
- [4.] https://www.youtube.com/watch?v=GcuJ_A68Cf4 (29.6.2024.)

Stručni rad

LUTKE U SJENI U 1. RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE

Klavdija Burazer

Osnovna šola bratov Polančičev Maribor, Slovenija

Sažetak:

U sklopu tehničkog dana prvi razredi otišli su u Vetrinjski dvor u Mariboru, gdje su nam pripremili radionicu o lutkama u sjeni.

Pod stručnim vodstvom djeca su dizajnirala i proizvela jednostavne lutke u sjeni, naučila o karakteristikama predstavljene lutkarske tehnologije i osnovama lutkarske animacije. Koristili su različite materijale za izradu, razvili ručne vještine i naučili osnovne zakone izvođenja uz pomoć improviziranog dijaloga s lutkama.

Ključne riječi:

Animacija, priča, lutke u sjeni, razni materijali, ručne vještine.

1.Uvod:

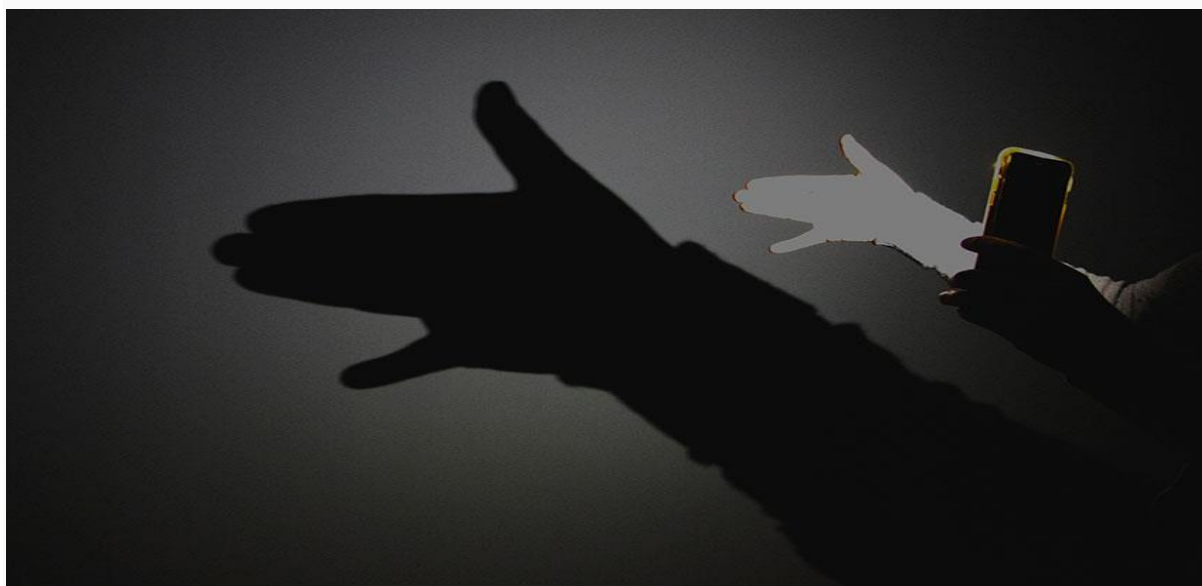
Kazalište Sjena je zasigurno jedno od najstarijih. Čak iu davna vremena, pećinski ljudi igrali su se sjenama stvorenim svjetlom ognjišta.

Prije nego što uđemo u kazalište u sjeni, možemo se zabaviti sa svojim sjenama. Na taj ćemo način saznati više o odnosu svjetla, objekata i sjene.

Na **sunčan dan** možete se igrati sa sjenama **na otvorenom**.

- Prošećite gradom i potražite široku paletu sjena. Koji su to oblici?
- Pronađite hladovinu na podu. Što je to, što se događa kada se pomaknete?
- Identificirajte značajke sjena: koje su boje i oblici, mijenjaju li se?
- Otkrijte kako se sjene u gradu razlikuju od sjena u prirodi, poput šume.
- Promatrajte sjene u različito doba dana. Ako imate priliku, nacrtajte sjenu objekta kredom ili olovkom na listu papira i gledajte kako se mijenja tijekom dana.

Također možete stvoriti **sjene kod kuće** rukom ili drugim svjetiljkama.

SLIKA 1- SENCE GODINA

Na tamnom mjestu na zidu stvorite sjene. Pokušajte raditi sjene s objektima koji se razlikuju po dizajnu.

- Pazite na svoju sjenu. Je li ona veća od tebe?
- Obratite pažnju na to kako se vaša sjena mijenja ako svjetiljku približite određenom dijelu tijela ili je odmaknete od nje.
- Koristite dlanove za stvaranje sjena različitih životinja.

2. Središnji dio:

U sklopu tehničkog dana prvi razredi otišli su u Vetrinjski dvor u Mariboru, gdje su nam pripremili radionicu o lutkama u sjeni.

Pod stručnim vodstvom djeca su dizajnirala i proizvela jednostavne lutke u sjeni, naučila o karakteristikama predstavljene lutkarske tehnologije i osnovama lutkarske animacije. Koristili su različite materijale za izradu, razvili ručne vještine i naučili osnovne zakone izvođenja uz pomoć improviziranog dijaloga s lutkama.

a.) CRTANJE PROSTORA ZA DOGAĐAJE

Prvo su u grupama razgovarali o temi svoje priče. Tada su morali nacrtati akcijski prostor.

SLIKA 2,3, 4,5 - CRTANJE PROSTORA DOGAĐAJA

b.) IZRADA LUTKE U SJENI

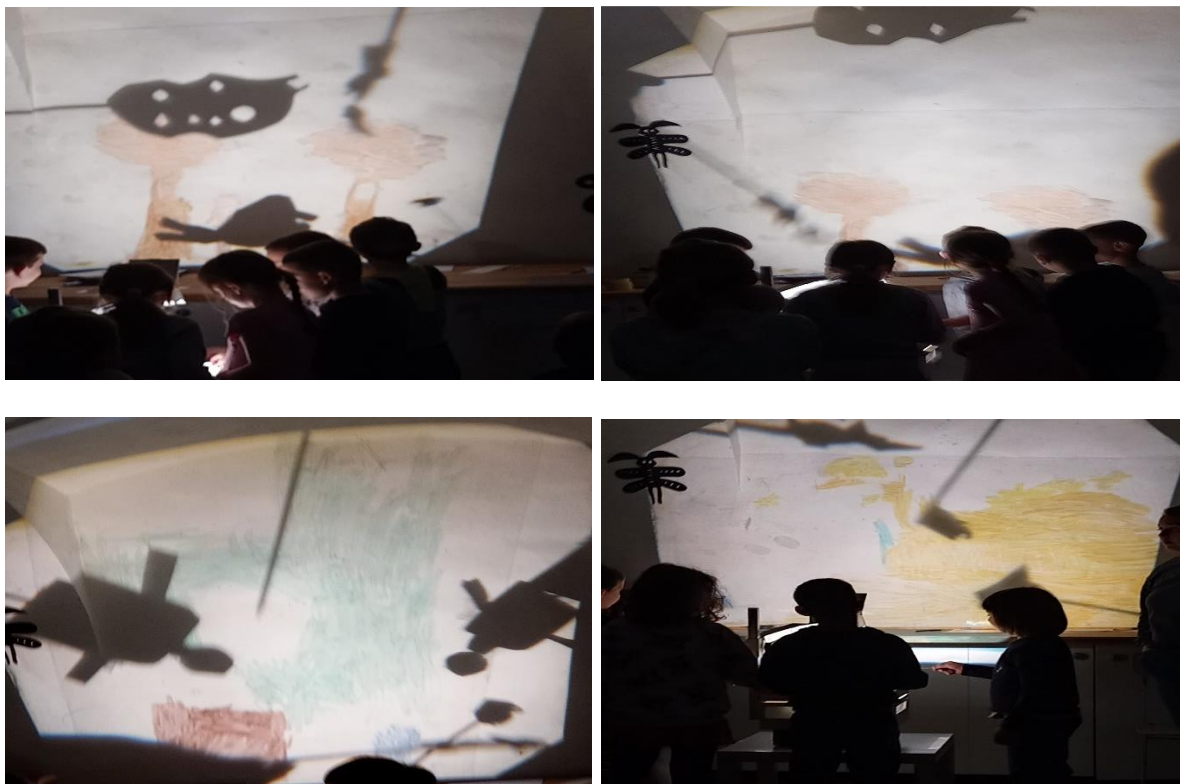
Dobili su materijal za izradu lutke, nacrtali su lutku na tvrdom kartonu i izrezali je. Bila je zalijepljena za drveni štap ljepljivom trakom.

SLIKA 6,7- NAPRAVITE LUTKE U SJENI

c.) PREZENTACIJA PRIČE S LUTKAMA U SJENI

Svaka grupa odigrala je svoju priču s lutkama u sjeni.

SLIKA 8,9,10,11- ANIMACIJA

3. Zaključak:

Lutke u sjeni mogu se izraditi jednostavno, samo izrezivanjem siluete ili s nekoliko dodatnih koraka, oživjele bi lutke. Možemo formirati cijelu obitelj lutaka ili možemo postupno nadopunjavati lutkarsku zbirku.

"Što je dječja mašta slobodnija, lutka će biti zanimljivija i veće zadovoljstvo djeteta."
Ajda Rooss, umjetnička ravnateljica Ljubljanskog kazališta lutaka.

Svijet kazališta u sjeni je izuzetno čaroban. Fascinira nas ne samo lutka, već i kretanje njezine sjene. Ovaj je ponekad mali, drugi put se proteže preko cijelog platna. Zato tajanstvene priče, kao i različite teme, mogu biti bliske kazalištu u sjeni.

4. Literatura

- [1.]Ban, T., 2009: Dijete stvara lutke. Domžale: Thomas.
- [2.]Varl, B., 1997: Ručne lutke - zbirka mojih lutka 3. Šentilj: Izdavačka kuća Aristej.
- [3.]Zorec, D., 2007: Lutke iz moje radionice. Grosuplje: Knjiga, izdavaštvo i obrazovanje
Darja Zorec, dipl.
- [4.]Zorec, M., 2010: Jednostavne lutke. Grosuplje: Knjiga, izdavaštvo i obrazovanje Darja
Zorec, dipl.

Stručni rad

PRIČA JEDNE DJEVOJKE

Natalija Ekart Misleta
Center Gustava Šiliha Maribor, enota Dom Antona Skale Maribor,
Slovenija

Sažetak

Kada razmišljamo o pojmu obrazovanje, uvijek mislimo na povećanje znanja, usavršavanje, osposobljavanje ili učenje osoba koje žele steći, ažurirati, proširiti ili produbiti svoje znanje. Škola je najvažnija odgojno-obrazovna ustanova u svjetskim razmjerima, jer sa svojim profesorima i nastavom temeljnih predmeta osposobljava nove i nove generacije mladih za svakodnevne životne i kulturne zadaće. Osnovna škola stoljećima je obuhvaćala mlade ljude i davala im najosnovnija znanja, prije svega vježbe čitanja, pisanja i računanja, na kojima se temelji sve njihovo daljnje školovanje i sav mogući kulturni napredak naroda [1]. Zakonska regulativa u području odgoja i obrazovanja također omogućava djeci s posebnim potrebama u osnovnoj školi jednake mogućnosti razvoja vještina i sposobnosti.

Ključne riječi: odgoj, obrazovanje, škola, djeca i adolescenti s posebnim potrebama.

1. Uvod

Prije nekoliko godina bila se je u Domu Antona Skala Maribor smjestila jedna jako lijepa i uvjerena djevojčica. Pohađala je redovnu osnovnu školu do sedmog razreda, ali je potom prebačena u osnovnu školu s prilagođenim obrazovnim programom nižeg obrazovnog standarda zbog nepostizanja minimalnih standarda znanja na određenoj razvojnoj razini. Školskom neuspjehu pridonijele su i brojne nesuglasice u obitelji. Uspješno je završila osnovnoškolsko obrazovanje po prilagođenom obrazovnom programu nižeg obrazovnog standarda. Njena velika želja bila je postati modna dizajnerica. Školski sustav u Republici Sloveniji ne dopušta mladima s LMDR-om nastavak školovanja u skladu sa svojim željama, već im je to moguće samo u točno propisanim ustanovama, među koje ne spada Srednja škola za dizajn. Zbog toga je bila prisiljena nastaviti svoje školovanje na Srednjoj školi za prehranu i živilstvo u Mariboru, gdje nude obrazovni program asistent u biotehnici i skrbi, gdje se po prilagođenom programu školuju mladi koji su uspješno završili školu.

2. Djevojčin obrazovni put

Dom Antona Skala Maribor također je dom za mlade s posebnim potrebama koji se školuju u nižim strukovnim programima srednjih škola, jer im se ovdje nudi svakodnevna stručna pomoć u prevladavanju specifičnih poteškoća u učenju. Upravo iz tog razloga kod nas je smještena Valentina, koja važi za uzornu i šarmantnu studenticu. Nažalost, školski sustav koji određuje Ministarstvo obrazovanja, znanosti i športa ne omogućava mladima s LMDR-om da nastave školovanje u željenoj školi i na taj način ostvare svoje profesionalne aspiracije. Zbog toga je bila prisiljena nastaviti svoje školovanje u obrazovnom programu nižeg strukovnog obrazovanja u Izobraževalnom centru Piramida Maribor, Srednja škola za prehranu i prehranu, smjer Biotehnoški i njegovateljski asistent. Uspješno ju je završila, no želja da postane modna dizajnerica i dalje nije nestala. Želja – postati modna dizajnerica – bila je toliko jaka da je odlučila nastaviti školovanje na Srednjoj školi za dizajn u Ljubljani, gdje živi i studira njezina dugogodišnja prijateljica. Uspješno se upisala u đački dom gdje će boraviti tijekom školovanja, ali nije uspjela upisati školu. Sama, bez pomoći odrasle osobe, u glavnom gradu nije ispunila tražene uvjete za upis u toliko željenu školu. Pogreška i jaka volja da ostane u Ljubljani spriječili su ga da upiše jednu od ljubljanskih srednjih škola. U studentskom domu većinskog stanovništva nitko nije primjećivao njezine posebne potrebe, pa tako nije bilo nikoga da joj pruži podršku, što joj je naravno bilo prijeko potrebno. Svakodnevne nedaće i razni problemi ubrzo su je doveli do spoznaje da neće moći. Zato se nakon samo dva tjedna vratila u sigurno okruženje i ponovno krenula u školovanje na Srednje strukovno obrazovanje, program slastičar na ICP Maribor i posljedično boravak u Domu Antona Skala Maribor.

3. Pogled na proces uključivanja

Temeljno pravo u području obrazovanja je pravo na obrazovanje [3]. Međunarodni dokumenti definiraju ga kao temeljno ljudsko pravo. Autor [3] nastavlja i kaže da kada želimo provoditi inkluziju i želimo uključiti učenike s posebnim potrebama u normalna školska okruženja, moramo pripremiti i osigurati sve što ta inkluzija također zahtijeva. Prijelaz iz osnovne u srednju školu izazovan je proces za svaku mladu osobu, a još više za svakoga s posebnim potrebama. Dolaze iz poznate sredine u novu sredinu, gdje će opet morati pričati o svojoj različitosti i prilagođavati se novoj sredini, ali se ne žele isticati. Stoga je vrlo važno kako se provodi prijelaz između osnovne i srednje škole i kako se priprema srednja škola ili bilo koja druga obrazovna ustanova koja prihvaća učenike s posebnim potrebama. [2] smatra da se integracija i inkluzija temelje na polazištu, da su djeca i mladi prije svega učenici koji teže postizanju znanja, stoga učenika ili studenta s posebnim potrebama postavljaju u potpuno novi polazište. U prvom planu više nije njegov poremećaj odn. deficit, ali prije svega njegovo učenje. I sama sam mišljenja da svi mi koji se obrazujemo trebamo biti svjesni da naša misija nije samo učiti za svjedodžbe, već i pripremiti mlade za što samostalniji životni put. Jer na putu do punoljetnosti mladi nailaze na bezbroj prepreka. Potonji će od njih zahtijevati odgovornost, donošenje odluka, odricanje, također znanje i domišljatost. To je proces koji traje godinama i gradi odnose koji su ključni da se osjećaju sigurno i poštovano. To im pomaže da se razviju u pozitivne, uspješne i zdrave osobe.

4. Djevojčica kao mladi istraživač

Glavni cilj istraživačkog programa je rano upoznavanje mladih sa znanošću, a u prvi plan stavlja njihovu kreativnost i kreativnost. Program nudi nadogradnju, stjecanje te u konačnici i provjeru znanja u školi. Ovdje je posebno važan socijalni aspekt kroz koji razvijaju odgovornost za društveno djelovanje. Za mnoge polaznike to znači sudjelovanje u projektu, čak i prvi susret sa samostalnim istraživanjem. S posebnim zadovoljstvom pratimo razvoj mladog istraživača koji je tu već duže vrijeme. I sama je se sjećam od prvih obrana prije više godina, kada je strah od obrane bio izuzetan, pa sve do ove godine, kada je samouvjereno zakoračila na pozornicu kao višegodišnja sudionica programa i dobitnica zlatnog priznanja. Osobno smatram da sudjelovanje mladih Doma Antona Skale Maribor obogaćuje program, a isto misle i članovi organizacijskog odbora koji su Domu Antona Skale Maribor dodijelili posebno priznanje i nagradu za izniman doprinos sudjelovanja studenata. s posebnim potrebama u kretanju mladih istraživača, kako je napisala koordinatorica projekta. Valentina je jedina mlada osoba koja se natjecala četiri godine zaredom te je dobitnica dva srebrna (2015) i tri zlatna priznanja (2016, 2017, 2018) u pokretu Mladi za napredovanje Maribora. Svjesna je svog uspjeha i neizmjereno je ponosna na njega, jer zna da na svom životnom putu ispisiuje "uspješnu priču" koja inspirira mnoge pojedince. Da mlada žena s posebnim potrebama, unatoč svojoj različitosti, umije uhvatiti trenutak takvog uspjeha, poput zlatnog priznanja kod većinskog stanovništva, nešto je veličanstveno za naš dom.

5. Zaključak

Z djevojčičinog primjera možemo zaključiti da cijeli školski sustav još nije inkluzivan, jer se i pojedinci i institucije još uvijek svakodnevno suočavaju s brojnim problemima. Nedvojbeno će biti potrebno i dalje u punoj mjeri poticati društvo, institucije i sve one koji u svom radu skrbe o osobama s posebnim potrebama da još bolje provode inkluziju. Jer, unatoč neugodnom iskustvu, djevojčica uvijek želi postati modna dizajnerica, zaposliti se i zasnovati obitelj.

6. Literatura

- [1] Bojc, E. (1974). *Začetni razvoj osnovnega šolstva na slovenskem*. Pridobljeno 20. 6. 2018, s /www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-BLX956Y7/3b209049-8032-474b-b7e7-b7e797e1db9f/PDF.
- [2] Peček, M. (1999). Od odvisnosti do odgovornosti – vključevanje učencev s posebnimi potrebami v procese odločanja. *Socialna pedagogika*, 4 (4), 357–376.
- [3] Rutar, D. (2010). *Inkluzija in inkluzivnost*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje. Pridobljeno 1. 6. 2018, s http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Datoteke/Publikacije/Inkluzija_in_inkluzivnost.pdf.

Stručni rad

PRILOG ŠKOLE U OBLIKOVANJU ODRŽIVIH VRIJEDNOSTI MEĐU UČENICIMA

Bojana Posavec Vaupotič, univ. dipl. ped.
III. gimnazija Maribor, Slovenija

Sažetak

Škola igra ključnu ulogu u obrazovanju i osvješćivanju učenika o održivom gospodarstvu, jer doprinosi povezivanju održivog gospodarstva i obrazovanja s naglaskom na osvješćivanju o održivim načelima, uspostavljanju održivih vrijednosti, pripremi za zelena radna mjesta, suradnji s industrijom te obrazovanju potrošača.

U svom sam radu željela istražiti, u kojoj su mjeri naši učenici upoznati s problematikom, koja je povezana s očuvanjem našeg planeta za buduće generacije. Istraživanje je pokazalo, da su naši učenici dobro upoznati s problematikom i prepoznaju brojne mogućnosti za poboljšanje načina života za nas i buduće generacije. Također, iz istraživanja je vidljivo, da škola aktivno priprema učenike na izazove, kao što su kružno gospodarstvo i zelena infrastruktura, s kojima će se susretati na svom profesionalnom putu.

Veseli me, što se naši učenici trude živjeti održiviji život, što odražava uspješnost naših nastojanja u školskom okruženju.

Ključne riječi: obrazovanje i osvješćivanje, obnovljivi izvori energije, kružna ekonomija, zelena infrastruktura, održiva mobilnost

1.Uvod

Naš planet suočava se s neusporedivim okolišnim i klimatskim izazovima, koji ugrožavaju našu dobrobit. Međutim, još nije prekasno za odlučno djelovanje. Možda se ova zadaća čini zastrašujućom, ali još uvijek imamo mogućnost promijeniti neke negativne trendove, prilagoditi se i tako smanjiti štetu, obnoviti ključne ekosustave i jače zaštititi ono što još imamo. Da bismo uspostavili održivost, moramo okoliš, klimu, gospodarstvo i društvo tretirati kao neodvojive dijelove istog sustava. [2]

Među ključnim održivim izazovima suvremenog svijeta su:

- ✓ klimatske promjene,
- ✓ gubitak bioraznolikosti,
- ✓ ograničenost prirodnih resursa,
- ✓ socijalna nejednakost,
- ✓ globalno siromaštvo,
- ✓ održiva ekonomija,
- ✓ zdravstvene krize,
- ✓ digitalno dijeljenje,
- ✓ migracije i preseljenje stanovništva i
- ✓ izazovi u obrazovanju.

Rješavanje ovih održivih izazova zahtijeva suradnju svih sektora društva, uključujući vlade, poduzeća, nevladine organizacije i pojedince. Globalna usklađenost ključna je za postizanje održivog razvoja i očuvanje zdravog planeta za buduće generacije.

Zanimao me posebno doprinos škole u oblikovanju održivih vrijednosti među učenicima. Odlučila sam se za istraživanje, u kojem sam provjerila, u kojoj mjeri su naši učenici upoznati s tim izazovima i kako se s njima nose.

2.Održivo gospodarstvo

Održivi razvoj predstavlja način života, koji zadovoljava potrebe sadašnje generacije, ne ugrožavajući pritom zadovoljenje potreba budućih generacija. [3]

Jedna od prilika je, da ovu svijest promičemo kroz obrazovne procese. Tada možemo govoriti o podizanju svijesti, da takav način života sukreira svaki pojedinac svojim ponašanjem:

- ✓ da štedi energiju,
- ✓ da ne zagađuje okoliš,
- ✓ da kupuje samo ono što zaista treba,
- ✓ da se ponaša krajnje pažljivo i s poštovanjem prema okolišu i prirodnim resursima i
- ✓ da se svatko od nas svjesno suočava s ozbiljnošću situacije i svojom odgovornošću prema životu na ovom planetu. [3]

Škola je svakako institucija, koja može mnogo doprinijeti na ovom području.

Vrlo je važno, da se i organizacije ponašaju održivo, jer je svako poduzeće dio društva u cjelini. Zbog toga održivi aspekt mora biti neizostavni dio strategije razvoja organizacije. [3]

Održiva ekonomija predstavlja pristup gospodarstvu, koji nastoji postići ekonomsku rast, društvenu pravdu i očuvanje okoliša. Ključno načelo održive ekonomije je, da gospodarske aktivnosti moraju djelovati unutar granica prirodnih resursa i ekosistemskih usluga.

2.1. Obrazovanje i podizanje svijesti

Škole igraju ključnu ulogu u oblikovanju održivog gospodarstva, jer su odgovorne za obrazovanje i oblikovanje mladih generacija, koje će u budućnosti sukreirati društvo:

- ✓ obrazovanje o održivom razvoju,
- ✓ razvoj kompetencija za održivo razmišljanje,
- ✓ uključivanje održivosti u kurikulum,
- ✓ stvaranje okruženja za održivu praksu,
- ✓ poticanje inovacija,
- ✓ jačanje društvene odgovornosti,
- ✓ suradnja sa zajednicom,
- ✓ priprema za zelena radna mjesta.

S cjelovitim pristupom održivom obrazovanju, škole doprinose oblikovanju društva, koje je svjesnije, odgovornije i spremnije suočiti se s izazovima održivog razvoja.

Održivo gospodarstvo, osim područja koja sam gore opisala i o kojima sam pitala naše učenike, obuhvaća još mnogo više:

- ✓ socijalnu pravdu,
- ✓ inovacije i tehnologiju,
- ✓ lokalnu i regionalnu samodostatnost,
- ✓ financijske reforme,
- ✓ zakonodavstvo,
- ✓ ...

Održivo gospodarstvo predstavlja ključno oruđe za rješavanje održivih izazova suvremenog svijeta, uključujući očuvanje okoliša, smanjenje siromaštva i postizanje uravnoteženijeg razvoja.

2.2. Kružno gospodarstvo

Umjesto linearnog modela »uzmi, napravi, odbaci«, održivo gospodarstvo potiče kružni model, gdje se otpad smanjuje, ponovno koristi, prerađuje i reciklira. Osnova je koncept pozitivnog materijalnog kruga - ponovna upotreba, popravak i recikliranje postojećih materijala i proizvoda. Recikliranje je preduvjet za funkcioniranje kružnog gospodarstva – resursi i materijali se recikliraju, vraćaju u proizvodni ciklus i ponovno koriste. Ako želimo u potpunosti iskoristiti potencijal sekundarnih sirovina, nužno je uspostaviti učinkovit sustav upravljanja otpadom, ukloniti prepreke u njihovoj trgovini te osigurati visoke standarde kvalitete. [3]

S funkcionirajućim konceptom 'zatvaranja kruga' možemo otpad jedne industrije koristiti kao resurs za drugu i tako smanjiti količinu odloženog ili spaljenog otpada.

2.3. Obnovljivi izvori energije

Održivo gospodarstvo potiče prijelaz s fosilnih goriva na obnovljive izvore energije. Obnovljivi izvori energije su energetske izvor, koji se prirodno obnavljaju i nisu iscrpljujući. Ti izvori potječu iz prirodnih procesa, koji se neprestano obnavljaju, kao što su sunčeva svjetlost, vjetar, vodena energija, geotermalna energija i biomasa. Obnovljivi izvori energije ključni su za smanjenje ovisnosti o fosilnim gorivima i smanjenje emisija stakleničkih plinova.

Korištenje obnovljivih izvora energije donosi brojne koristi, a tehnologije za iskorištavanje obnovljivih izvora energije neprestano napreduju, omogućujući još bolju učinkovitost i konkurentnost u usporedbi s tradicionalnim energetskim izvorima. Udio

obnovljivih izvora energije u potrošnji energije u Europskoj uniji se od 2005. godine udvostručio, no taj rast posljednjih godina usporava, osobito zbog rastuće potrošnje energije i nedostatka napretka u prometnom sektoru.

I na ovom području pojedinci, naravno i naši učenici, mogu puno pridonijeti očuvanju prirode i doprinositi većoj kvaliteti života. Najvažniji obnovljivi izvor energije u Sloveniji je drvena biomasa, slijedi vodena energija, a posljednjih godina razvoj je najdinamičniji u iskorištavanju solarne energije i bioplina. Povećanoj potrošnji obnovljivih izvora energije, uz navedene izvore energije, dodatno će pridonijeti potencijali energije vjetra i geotermalne energije. [5]

2.4.Zelena infrastruktura

Održivo gospodarstvo potiče razvoj zelene infrastrukture, koja uključuje održivu gradnju, energetske učinkovite zgrade te održive prometne i energetske sustave. Zelena infrastruktura odnosi se na mrežu prirodnih i umjetnih elemenata, koji zajedno stvaraju ekosistemske usluge, doprinose očuvanju biološke raznolikosti i osiguravaju održivi razvoj. Riječ je o planski oblikovanim zelenim površinama, koje su uključene u urbano i ruralno okruženje, te uključuju parkove, vrtove, livade, šume, rijeke, jezera, močvare i druga prirodna okruženja.

Uključivanje zelene infrastrukture u urbanističko planiranje i razvoj ključno je za stvaranje održivih i otpornijih zajednica, koje su prilagođene promjenjivom okolišu. To doprinosi dugoročnoj održivosti i očuvanju prirode te osigurava bolje životne uvjete za sadašnje i buduće generacije.

2.5.Održiva mobilnost

Održiva mobilnost odnosi se na način prijevoza i kretanja, koji minimalizira negativne utjecaje na okoliš, potiče učinkovito korištenje resursa, poboljšava kvalitetu života i osigurava jednake prilike za sve ljude. Riječ je o pristupu prometu, koji uzima u obzir ekonomske, društvene i okolišne aspekte te se fokusira na postizanje ravnoteže između različitih načina prijevoza, uključujući hodanje, javni prijevoz, bicikliranje i korištenje vozila.

Održiva mobilnost ključna je za postizanje ciljeva održivog razvoja, smanjenje emisija stakleničkih plinova, smanjenje prometnih nesreća, poboljšanje kvalitete života i poticanje zdravijeg i aktivnijeg društva.

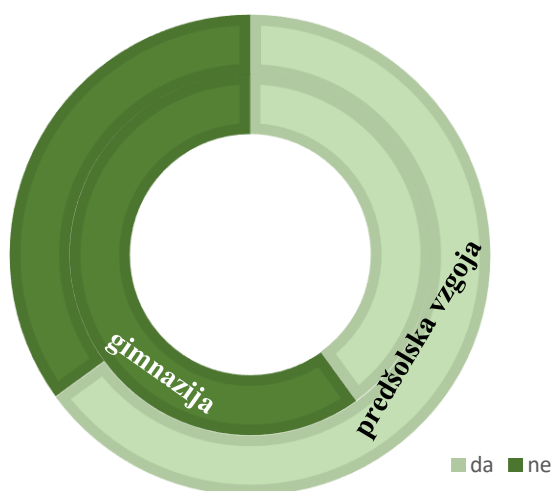
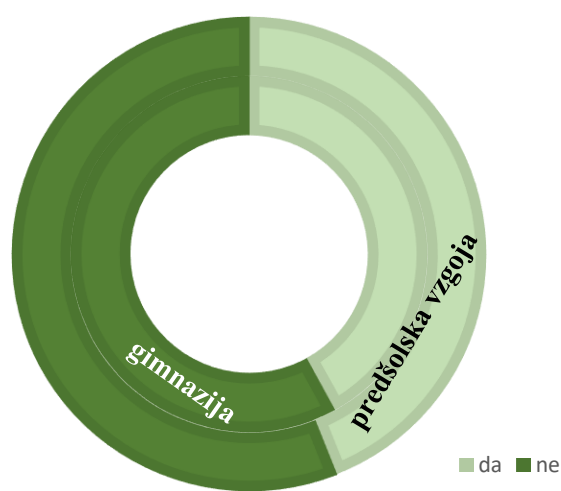
3.Anketa

Zanimalo me je, kako su naši učenici upoznati s ovom tematikom, stoga sam provela anketu. U njoj je sudjelovalo 50 gimnazijalaca i 43 učenika predškolskog odgoja. Usporedila sam odgovore učenika oba programa, a s obzirom na to da je u našoj školi većina djevojaka (u anketi ih je sudjelovalo 71), nisam analizirala odgovore prema spolu. Rezultati su me kod nekih pitanja pomalo iznenadili.

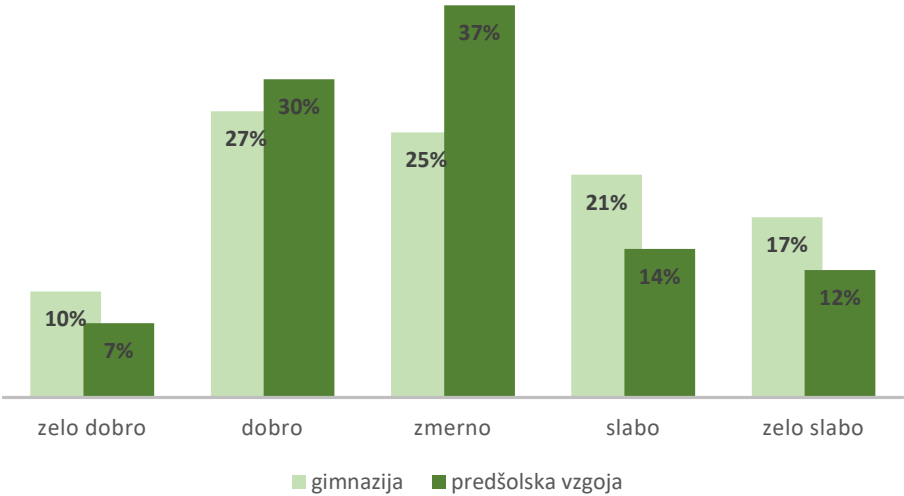
Dvije trećine učenika predškolskog odgoja ocijenile su da im škola daje znanje i na ovom području, dok je kod gimnazijalaca samo trećina takvih. To su pokazali odgovori na pitanje „Misliš li da naša škola odgaja i obrazuje i u smislu održive potrošnje?“ To vide ovako:

Tablica 1: odgoj i obrazovanje u smislu održive potrošnje

gimnazija	predškolska vzgoja
✓ recikliramo ✓ na satovima razreda razgovaramo o tome ✓ nema toliko plastičnih proizvoda ✓ uče nas da ne zagađujemo okoliš ✓ dobili smo staklene boce umjesto plastičnih	✓ nema puno plastičnih proizvoda ✓ za užinu nema plastičnih čaša za jednokratnu upotrebu, već za višekratnu ✓ učitelji nas upozoravaju da podignemo rolete umjesto da upalimo svjetla ✓ odvajamo otpad ✓ recikliramo ✓ dobili smo staklene boce koje možemo koristiti više puta ✓ imamo kante za reciklažu u svim učionicama i u blagovaonici ✓ na mnogim područjima nas upozoravaju na taj problem i potiču nas

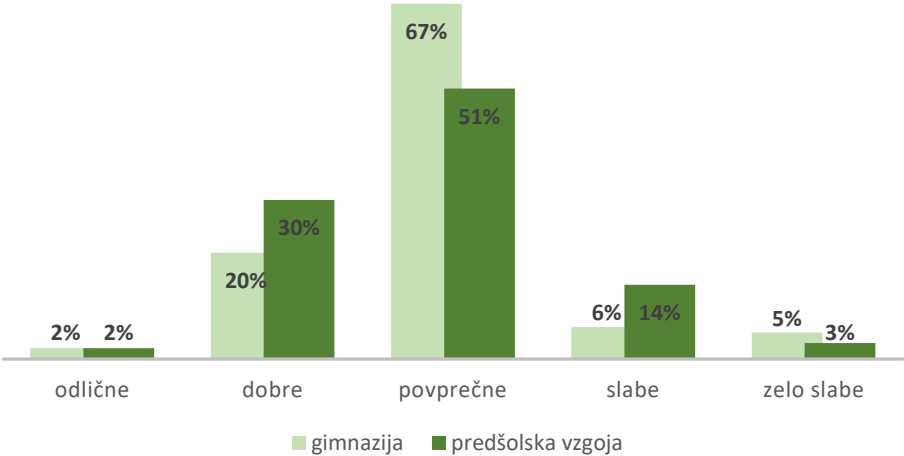

Slika 1: škola i održivo gospodarstvo

Slika 2: korištenje obnovljivih izvora u SLO

Odgovori na pitanje „Misliš li da u Sloveniji dovoljno iskorištavamo obnovljive izvore energije (sunce, vjetar, voda)?“ ne pokazuju razliku između razmišljanja anketiranih gimnazijalaca i učenika predškolskog odgoja, što je vidljivo iz gornjeg grafikona. Također, odgovori na pitanje „Koliko dobro si upoznat s konceptom održivog gospodarstva?“ su me pomalo iznenadili – pokazuje se da su učenici predškolskog odgoja bolje upoznati s tom tematikom od gimnazijalaca.

Slika 3: koncept održivog gospodarstva

Na pitanje „Kako bi ocijenio trenutne održive prakse u Sloveniji?“ većina učenika oba programa odgovorila je da su prosječne.

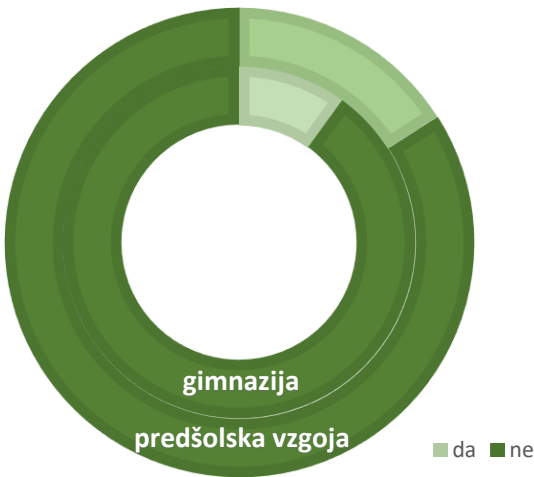

Slika 4: održive prakse u Sloveniji

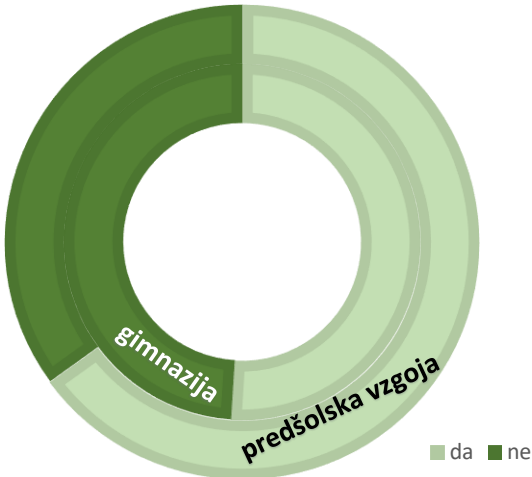
Također, odgovori na pitanje „Jesi li već čuo za koncept kružnog gospodarstva?“ dali su iznenađujuće odgovore – velika većina učenika ne zna što to znači. Oni koji su za taj koncept već čuli, ga razumiju ovako:

Tabela 2: koncept kružnog gospodarstva

gimnazija	predšolska vzgoja
✓ gospodarstvo, koje je kružno ✓ smanjenje otpada, ponovna upotreba, reciklaža, obnavljanje resursa, ekonomija deljenja ✓ kruženje novca	✓ što manje plastične ambalaže ✓ da su grane gospodarstva međusobno povezane i da ovise jedna o drugoj ✓ recikliranje

Slika 5: koncept kružnog gospodarstva

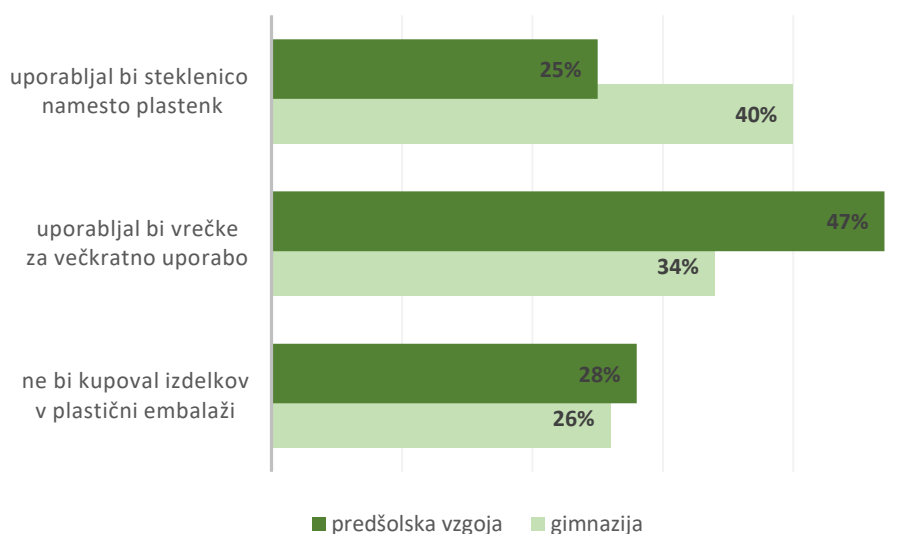
Slika 6: održiviji život

Polovica anketiranih gimnazijalaca (kod učenika predškolskog odgoja taj je postotak još veći) trudi se živjeti održiviji život. Takve rezultate su dali odgovori na pitanje „Trudiš li se osobno živjeti održivije?“ To čine na različite načine:

Tablica 3: održiviji život

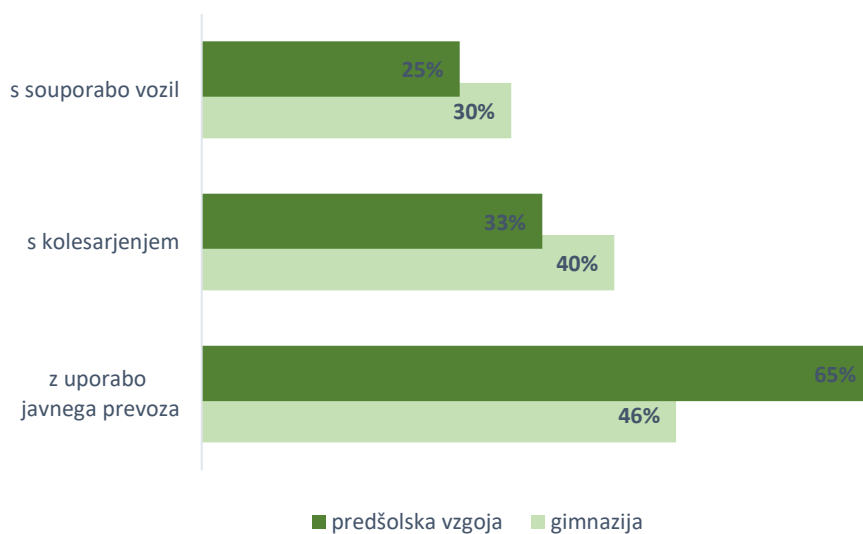
gimnazija	predškolska vzgoja
✓ vozim bicikl ✓ recikliram ✓ zdravo se hranim ✓ perem zube ✓ razdvajam otpad ✓ jedem i jednostavno živim zdravo ✓ idem kod liječnika ✓ recikliram, više puta koristim istu stvar, ne kupujem nepotrebne stvari i time smanjujem količinu otpada ✓ koristim vrećice za višekratnu upotrebu ✓ vježbam, puno spavam, zdravo jedem ✓ koristim platnene vrećice ✓ ne zagađujem	✓ recikliram ✓ ne koristim ili ne kupujem plastičnih proizvoda ✓ zdravo se hranim ✓ u trgovinu idem s platnenom vrećicom ✓ koristim papirnate vrećke umjesto plastičnih ✓ ne kupujemo puno plastičnih boca ✓ u trgovini uvijek koristim vrećicu za višekratnu upotrebu, staklenke umjesto boca, izbjegavam kupovinu plastike ✓ ne kupujem nove odjeće ✓ ne kupujem nepotrebne stvari, razmislim prije nego što kupim ✓ ne bacam otpad u prirodu ✓ živim zdravo ✓ u školu nosim vodu u staklenici

Slično razmišljaju i o tome kako bi sami mogli doprinijeti održivoj potrošnji. Rezultati odgovora na pitanje „Čime bi kao potrošač najlakše doprinio u smislu održive potrošnje?“ vidljivi su na donjem grafikonu.

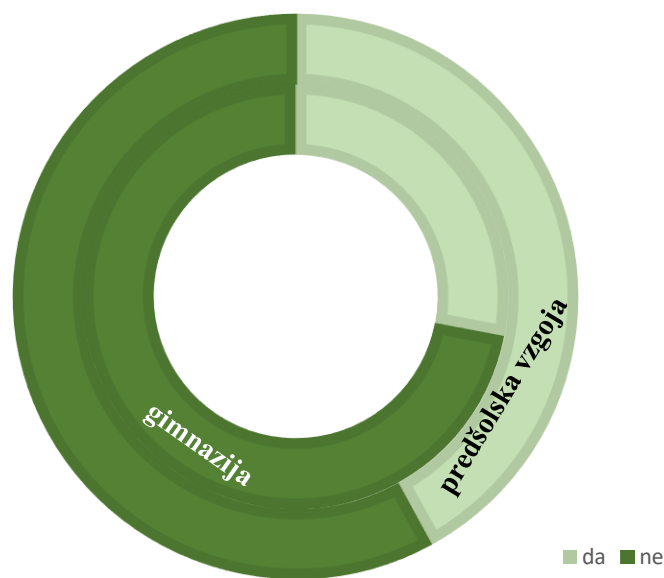
Slika 7: doprinos održivoj potrošnji

Također, odgovori na pitanje „Kako vaša obitelj doprinosi održivoj mobilnosti?“ su me iznenadili. Pozitivno je da se gotovo trećina anketiranih učenika svjesna važnosti dijeljenja vozila. U svakom slučaju, ohrabrujuće je da toliko njih koristi javni prijevoz i vozi bicikl.

Slika 8: doprinos obitelji

Odgovori na pitanje „Jesi li već čuo za zelenu infrastrukturu?“ pokazali su da je za to čulo više anketiranih učenika predškolskog odgoja, što me također malo iznenadilo. Također, imaju mnogo više ideja o tome, što to uopće predstavlja, što je vidljivo iz njihovih odgovora u tablici.

Slika 9: zelena infrastruktura

Tabela 4: zelena infrastruktura

gimnazija	predškolska vzgoja
✓ kolesarske steze ✓ okolju prijazna dejavnost gospodarska	✓ infrastruktura, ki je v skladu z okoljem ✓ uporaba obnovljivih virov energije namesto neobnovljivih ✓ uporaba naravi neškodljivih snovi ✓ sončne celice oz. kolektorji ✓ da gradimo naravi čimbolj prijazno ✓ manj okolju neprijaznih snovi ✓ uporabljamo obnovljive vire kot so sonce, veter, voda

4.Zaključak

Kao što sam već spomenula, neki odgovori učenika na pitanja u anketi su me pomalo iznenadili. Ipak, razmišljanje o održivom gospodarstvu prisutno je i među našim učenicima i važno je da ih u školi educiramo i osvještavamo i na tom području. S kružnim gospodarstvom, korištenjem obnovljivih izvora energije, zelenom infrastrukturuom itd., možemo i sami doprinijeti zdravijem životu u budućnosti. Istraživanje je pokazalo, da učenici dosta znanja na ovom području dobivaju u školi. Učitelji imaju ključnu ulogu u doprinosu održivom gospodarstvu na više razina. Njihov doprinos seže od obrazovanja o održivim načelima do poticanja održivih praksi u obrazovnim ustanovama. Učitelji su stoga ključni akteri u oblikovanju održive budućnosti, jer imaju izravan utjecaj na oblikovanje mladih generacija i njihov odnos prema održivosti.

Slika 10: obrazovanje i osvješćivanje

5. Izvori i literatura

- [1] Zeleni prehod in trajnostni razvoj, dostopno na <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/e-vodnik-za-ozelenitev-visokega-solstva/e-pojmovnik/zeleni-prehod-in-trajnostni-razvoj/>, 13. 5. 2024
- [2] Zdravo okolje je pogoj ..., dostopno na <https://www.eea.europa.eu/sl/articles/zdravo-okolje-je-pogoj-za>, 13. 5. 2024
- [3] Trajnostni razvoj, ..., dostopno na <https://www.bureauveritas.si/magazine/trajnostni-razvoj-krozno-gospodarstvo-kje-so-tu-standardi>, 13. 5. 2024
- [4] Krožno gospodarstvo, dostopno na <https://www.europarl.europa.eu/news/sl/headlines/economy/20151201STO05603/krozno-gospodarstvo-definicija-pomen-in-prednosti>, 17. 5. 2024
- [5] Obnovljivi viri energije, dostopno na <https://www.gov.si teme/obnovljivi-viri-energije/>, 13. 5. 2024
- [6] Promet in mobilnost, dostopno na <https://www.energap.si/storitve/promet-mobilnost>, 17. 5. 2024

Stručni rad

IGRAČKE U PROŠLOSTI I DANAS

Barbara Blažič

Osnovna šola bratov Polančičev Maribor, Slovenija

Sažetak:

Igra je najvažnija stvar. Uz pomoć igre, dijete istražuje i otkriva svijet koji odrasla osoba ne poznaje i ne razumije. Igra utječe na djetetov osobni, socijalni, moralni, emocionalni i kognitivni razvoj, kao i na razvoj sposobnosti i vještina kretanja. Za uspješan razvoj djece nudimo igračke i igre ili samo materijal i dovoljno mogućnosti i slobode za njihovu maštu. Također nudimo djetetu priliku da uči o prošlosti i vremenu kada je život bio skroman. Dijete može sam izmišljati igre i izrađivati igračke, baš kao što su to nekada činili.

Ključne riječi:

Igra, igračke, povijest igračaka.

1.UVOD

Izvor igrač

Jedna enciklopedija kaže: "Igračka je često gadget koji se koristi za igru. Zadržane su igračke i igre iz najudaljenije prošlosti i iz najrazličitijih kultura. Igračke su raznolike, od najjednostavnijih do najsloženijih, od običnog štapa koji dijete bira i zamišlja kao hobi, do tehnički sofisticiranih i složenih mehaničkih uređaja." Dakle, igračka može postati bilo koji objekt s kojim je moguće zabaviti se i igrati. A budući da je potraga za zabavom nešto prirodno za ljude, igračke će najvjerojatnije biti stare gotovo jednako kao i čovječanstvo.

Tako su, na primjer, u zemljama kao što su drevna Babilonija i Egipat, pronađene lutke, ili barem njihovi dijelovi. A ovo može biti najstarija igračka. Još jedna drevna igračka je lopta. Nitko ne zna kada je lopta prvi put korištena, ali kamene igle pronađene su u drevnoj grobnici egipatskog djeteta, protiv koje se, poput kuglanja, kotrljala kamena kugla.

Prije više od tri tisućljeća kamene kugle bile su poznate u Grčkoj i, prema dokazima, možda su korištene i u drevnoj Kini. Djeca u Rimu igrala su se lutkama i geometrijskim figurama slonovače složenim zajedno. Grčki i rimski dječaci također su se igrali minijaturnim kolicima, sugerirajući kako su vozila već dugi niz godina omiljena igračka. Jedan muzej prikazuje glinenu životinjsku figuru na kotačima koja bi mogla biti igračka iz drevne meksičke kulture. Zanimljivo je, međutim, da inače nisu pronađeni drugi bicikli povezani s ovom kulturom. U srednjem vijeku životinjski mjehuri bili su ispunjeni zrakom, tvoreći ovalne ili okrugle kuglice. Oni su, poput modernih verzija nogometa, udarali ili nosili protiv gola.

Kasnije, u 18. stoljeću, u Engleskoj su se pojavile zagonetke u obrazovne svrhe, koje su postale vrlo popularne početkom 20. stoljeća. U to su vrijeme bojice također dobivale na popularnosti. Samo u Sjedinjenim Državama tvrtka je proizvela više od stotinu milijardi bojica od svog osnutka. Kao što ste mogli vidjeti, neke moderne igračke potječu iz daleke prošlosti i imale su značajan utjecaj na živote ljudi.

2.GLAVNI DIO

Zašto se igrati i igračke?

"Igra je prirodna aktivnost svakog malog djeteta. Nudi mnoge mogućnosti za učenje, kao i fizički, mentalni i društveni rast. Ako je igra dječji posao, onda su igračke njegov alat i prikladne igračke mogu mu pomoći da dobro radi svoj posao." Tako je vladina agencija opisala važnost igračaka u svom vodiču za odabir prikladnih igračaka.

Naravno, glavni razlog za igračke toliko popularnosti je da je zabavno igrati se s njima. Bez obzira na to, oni daju važan doprinos razvoju djece. Samo razmotrite nekoliko primjera: kada dijete gura kolica na štap, to jača njegove vještine kretanja. Kada preskače kolijevku, poboljšava koordinaciju. Kada stoji na jednoj nozi i udara loptu drugom, ili kada vozi bicikl, uči održavati ravnotežu. A kada gradi s kockicama ili slikom, uči napraviti precizne pokrete.

Što je s djetetovim umom? Jezične vještine poboljšavaju se kada dijete pjeva i recitira pjesme tijekom igre, možda dok preskače kolijevku ili juri. Mentalne i kreativne sposobnosti potiče činjenica da dijete sastavlja predmet iz kockica, slijedi upute za igru na ploči, stavlja dijelove slagalice na pravo mjesto, igra priču ili igra odjeću za presvlačenje. Isto se događa kada svira glazbene instrumente ili se zabavlja umjetničkim igrama.

Nije ništa manje važno da igra pomaže djeci da razviju socijalne vještine – kako razgovarati s drugima. Na primjer, to uče surađujući sa svojom grupom na igrama s loptom. Dr. Bruce Duncan Perry, dr. Med., Kaže: "Dijete postaje svjesno onih oko sebe i može postati empatičnije

i manje sebično. Kada se djeca igraju s vršnjacima, uče sustav društvenih pravila, uključujući kako se kontrolirati i prenijeti svoje frustracije u društvenom okruženju."

Osim toga, kada se igraju, djeca oponašaju ono što vide da odrasli rade. Grčki filozof Aristotel je rekao: "Imitacija je urođena ljudima od djetinjstva." Da, dijete oponaša puno svakodnevnih aktivnosti u igri i tako ih uči. Lako je zamisliti djevojku kako njiše svoju lutku baš kao što će mnogo kasnije raditi s pravom bebom. Ili možda priprema zamišljeni ručak za svoje male prijatelje. Slično tome, dječaci, kada voze svoje automobile, čak i oponašajući zvuk motora, vježbaju za pravu vožnju. No, pri odabiru igračaka za svoju djecu, dobro je uzeti u obzir nekoliko čimbenika. Zašto?

SLIKA 1 – Antičke igračke

SLIKA 2- Igračke u prošlosti i danas

Igračke treba pažljivo odabrati

"Današnje igrčke promiču položaj nasilnog društva bezakonja", objavio je londonski *The Daily Telegraph*. Iako se ova tvrdnja ne odnosi na sve igrčke, sve je češće uočiti manje klasičnih igrčaka i više "iskrivljenih, mišićavih likova . . . U članku se citira Patricia Ehrlich, profesorica i istraživačica na Autonomnom sveučilištu Xochimilc, koja kaže da je većina igrčaka na tržištu proširila ideologiju dominacije, dajući prednost nasilju, neprijateljstvu, moći, podčinjavanju i strahu.

Nacionalno udruženje školskih psihologa potvrđuje da izlaganje igraćaka koje potiču nasilje "može imati negativan utjecaj na učenje i razvoj djece i može imati štetne posljedice". Studije pokazuju da nasilne videoigre i računalne igre mogu izazvati agresivno ponašanje i dovesti do maloljetničke delinkvencije. Stoga, pri odabiru igraćaka, svaka odrasla osoba odgovorna za dijete treba pažljivo razmotriti koje su prikladne.

Zahvaljujući suvremenom tehničkom napretku, sada je na raspolaganju širok izbor igračaka, uključujući i one sa složenim funkcijama. Ali to može biti preskupo za obiteljski proračun, djeca se mogu brzo umoriti od njih ili jednostavno ne mogu biti prikladna. Mislim da su jednostavne igračke najtrajnije i omogućuju djeci da maksimalno iskoriste svoju maštu."

3.ZAKLJUČAK

Prije nekoliko dana čuo sam na radiju da je ovih dana prošlo četrdeset godina od "rođenja" Rubikove kocke i da je to najprodavanija igračka na svijetu (prema podacima već je prodano više od tristo milijuna). Mislim da to svi znaju – onaj malo stariji, a ujedno i onaj malo mlađi; Čak organiziraju i svjetska prvenstva u sastavu Rubikove kocke – a ovdje se Slovenci mogu pohvaliti četvrtim mjestom studenta iz Maribora.

Pa, mi koji smo bili djeca prije više od 40 godina znali smo potpuno različite igračke. Igrali smo se ispred stana i izmislili svoje igračke tijekom same igre, jer još nije bilo trgovina igračkama. Proveli smo cijeli dan (kad prije nismo išli u školu) vani, sve dok nije previše padala kiša ili padao snijeg. U proljeće, ljeto i jesen voljeli smo igrati RISTANC, a igra ZEMLJA KRATA I POKVARENO JAJE, JEDNA IGRA SE ZVALA A BOJITE LI SE BILO ČEGA OD CRNCA? DRUGA JE BILA QUEEN, KOLIKO KOAKA MOGU DOBITI DO TEBE? Osim toga, voljeli smo loptati; U tom trenutku sjetio sam se igre s loptom - ZBEYAT i IZMEĐU DVA POŽARA. Sve ove igre mogla su igrati sva djeca odjednom, a pribor za igru bili su mali komadi otpadne opeke, mali drveni štapići i lopta. Naravno, lutke su također bile majke koje su same šivale svoje lutke od otpadne tkanine, za njih smo izrađivale krevetiće od kartonskih kutija; Igrali smo se u trgovini... izrađivali smo vrećice za novinske papire i prodavali i kupovali šljunak različitih veličina (brašno, šećer, sol...), rotirali smo HULAHOP, a ljuljačke su nam također bile izrađene od Clematisa; Dečki su, međutim, uglavnom igrali nogomet. Zimi je, naravno, naša radost bila sanjkanje i klizanje, kao i pravljenje snježnog čovjeka i iglua. Ali kad smo već naučili pisati u školi, često smo igrali igru tijekom praznika, pogađajući imena, prezimena, rijeke, životinje.....na određenu riječ, kod kuće smo također napravili ČOVJEK SE NE LJUTI. Ali vjerojatno sam zaboravio neke igre.

Danas su, međutim, police trgovina pune širokog spektra igračaka; Međutim, "moda" igračaka mijenja se vrlo brzo. Postoji mnogo didaktičkih igračaka, dječjih knjiga, DVD-ova i CD-ova, grupnih igara ... Nabranje svih njih trajalo bi jako dugo. No, nešto starija djeca "igraju se" pametnim telefonima, s računalnim tabletima, igraju računalne igre ili gledaju TV. Naravno, danas je "must" dječje opreme i bicikl, skije, koturaljke, klizaljke, daske za razne sportove i mnoge druge stvari. Da škole nemaju značke za čitanje i obavezno čitanje kod kuće, vjerojatno biste rijetko uzeli knjigu u ruke.

Danas je veliki problem što neki roditelji kupuju igračke za svoju djecu kako bi djeca bila "rastresena" igračkama i ne moraju se nositi s njima - toj djeci svakako nedostaje roditeljska ljubav i bliskost. Drugi veliki problem je što, zbog visokih cijena, igračke nisu dostupne svoj djeci.

PICTURE3- Igra je priprema za život

SLIKA 4- Ristanc

4. LITERATURA

- [1.] Babuder, V. (2004). Dobra igrača. Didakta: Radovljica.
- [2.] Lužan, P. (2000). Igre iz naših dana. Ljubljana: Nakladnička kuća Mladinska knjiga.
- [3.] Majer, Š. (2003). Domaće igračke. Ljubljana: Nakladnička kuća Mladinska knjiga.
- [4.] Shugman, O. (1998). Hura, igravimo u slobodno vrijeme. Maribor: Nakladnička kuća Obzorja.
- [5.] Videmšek, M. (1999). Slijepi miš, ti loviš. Maribor: Nakladnička kuća Obzorja.

Stručni rad

NEMIRNA DJECA U 1. RAZREDU - IGRE OPUŠTANJA

Barbara Blažič

Osnovna šola bratov Polančičev Maribor, Slovenija

Sažetak:

Ne pokušavam zato što mi se sviđa, već zato što sam u nevolji. Posljednjih godina u školama se susrećemo sa sve nemirnijom i nepažljivijom djecom koja se teško usredotočuju na jednu aktivnost u određeno vrijeme, sporije se prilagođavaju promjenama u okolišu i tako teže prate obrazovni proces učenja. Često nemir i distrakcija postaju uznemirujući tek pri upisu u školu, iako je prepoznatljiv već u predškolskom razdoblju (Pajič 2004). Zbog svojih osobitosti, djeci je teško prilagoditi se nastavi: teško im je stajati mirno sve školske sate, poništiti upute, nedovoljno slijediti objašnjenje, ne zapisivati sve, gubiti zalihe, ustati sa stola, žuriti u riječ, smetati kolegama iz razreda, ... Ovaj razvojni poremećaj mnogo je češći kod dječaka nego kod djevojčica. U pozadini problema s nemirom i pažnjom, naravno, mogu biti vrlo različiti uzroci. Imam dosta djece u razredu koja su nemirna u razredu. Usmjeravam nastavu tako što u nju uvodim igre opuštanja. U članku ću opisati neke igre opuštanja koje koristim u svom radu.

Ključne riječi:

Nemir, nepažnja, djeca- šestogodišnjaci, lekcije, igre opuštanja.

1.Uvod:

U jednom trenutku, nastava u školama odvijala se potpuno drugačije nego danas. Nastava se sastojala od velikog broja učenika, neki razredi sastojali su se od djece različite dobi, bilo je manje nastavnih pomagala, pedagogija kao disciplina nije bila toliko proučavana kao danas, a željezna disciplina i uzorno ponašanje očekivali su se od djece.

Očekivali bismo da zbog tehničkih i pedagoških poboljšanja djeca danas postižu bolje ishode učenja, ali najčešće to nije slučaj. Učitelji primjećuju da djeca imaju problema s ponašanjem, razdražljiva su, agresivna prema vršnjacima, ne mogu se smiriti ili koncentrirati. Dječaci imaju tendenciju da imaju više problema u ponašanju od djevojčica.

Stariji učitelji, navikli na stari nastavni sustav, teško se nose s nemirnom djecom koja zahtijevaju individualno liječenje. Budući da ne samo djeca s poremećajima koncentracije pate od nemira, već i njihovi kolege iz razreda koji nemaju tih problema, potrebno je što prije pronaći odgovarajuće rješenje. Odgoj nemirnog djeteta provode prvenstveno roditelji, a tek onda učitelji.

Većina roditelja vjeruje da je nemir djece prijelazno razdoblje koje će prije ili kasnije dijete prerasti. Stoga vjeruju da je potrebno samo malo pričekati i stvari će se na kraju riješiti same od sebe. Nažalost, strpljenje se isplati samo u nekim slučajevima. Nemirna djeca smiruju se dok odrastaju, ali još uvijek ne mogu živjeti potpuno normalnim životom. Poremećaj im uzrokuje mnoge probleme s kojima se vršnjaci rjeđe susreću.

Razlozi nemira djece

Nemirna djeca teško kontroliraju svoje emocije, imaju povremene izljeve bijesa i često su razdražljiva. Učitelji se žale da dijete ometa nastavu, ne može se koncentrirati i živi u vlastitom svijetu upravo u svom svijetu. Zbog roditelja, učitelja, kolega iz razreda i, prije svega, samog djeteta, uzroci pojave nemira moraju doći do dna. U nastavku ću navesti neke od razloga koji su potencijalni uzroci nemira kod djece.

1) Carski rez

Istraživanja na tromjesečnim bebama pokazala su da bebe rođene carskim rezom imaju sporije pokrete očiju od vaginalno rođene djece i brže su prebacile oči na druge stvari u svemiru. Kaže se da je to jedan od najranijih znakova naknadnih problema s koncentracijom i fokusiranjem pažnje.

2) Strah

Neka su djeca nemirna zbog straha od škole, ocjena ili kolega iz razreda. Razgovarajmo s djetetom boji li se nasilnih kolega iz razreda, strogih učitelja ili loših ocjena u školi. Možda dijete ima problema s učenjem koji uzrokuju zaostajanje u nastavi i povećavaju djetetov nemir.

3) Kofein

Djeca počinju piti kavu tek u kasnijim godinama osnovne škole, ali vole piti energetska pića i bezalkoholna gazirana pića s kofeinom, koji uzrokuju nemir i probleme sa spavanjem čak i kod odraslih. Djeca su još osjetljivija na kofein, pa provjeravamo koja pića dijete konzumira, dok aktivno potičemo pitku vodu ili čajeve u slučaju žeđi.

4) Brige, tuga, ljubomora

Odvajanje roditelja, nedostatak materijalnih resursa, smrt u obitelji, smrt životinje, ljubomora između braće i sestara i slični čimbenici mogu dovesti do nemira i poteškoća s koncentracijom. Da biste riješili ove probleme, potrebno je uložiti puno vremena i razumijevanja prema djetetu. Problemi u ponašanju mogu proizaći iz rane dobi ako dijete nije bilo dio dodira i ljubavnog kontakta s majkom.

5) Nedostatak kretanja

Mnogi odrasli uživaju u trčanju, odlasku u teretanu i poslovima oko kuće. Kod djece je potreba za igrom i kretanjem još jača. Sasvim je normalno da satima trče po igralištu, bicikliraju, skaču i kotrljaju se bez umora.

Djeca koja imaju puno dodatnih obveza, podučavanja i krugova u kojima moraju sjediti osjećaju nedostatak pokreta i stoga su nemirnija tijekom nastave. Dopuštamo djeci da odaberu aktivne hobije, da odu na bicikl ili igralište s prijateljima i povedu ih sa sobom na izlete. Ograničavamo njihovu upotrebu računala.

6) Prekomjerna očekivanja ili dosada

Svako dijete je čovjek za sebe sa svojim potrebama i brzinom razvoja. Školski sustav stavlja djecu u jedan kalup i jasno definira očekivanja. Pronađite školu koja uzima u obzir djetetove posebnosti i predstavlja mu odgovarajuće izazove. Međutim, ako se neka djeca osjećaju pod pritiskom visokih očekivanja, druga se mogu suočiti s poteškoćama zbog pogrešnog stila učenja. Govorimo o različitim stilovima učenja koji se temelje na razlikama u percepciji novih informacija. Grubo govoreći, stilovi učenja podijeljeni su na vizualne (vizualne), slušne (slušne) i senzualno-emocionalne (kinestetike). Potonje je posebno teško tolerirati mirno sjedenje i slušanje. Pamte nove stvari rukovanjem predmetima, praktičnim vježbama, igrama uloga, gestama, kretanjem (vole hodati dok uče). Dobar učitelj obraća se sva tri stila učenja zadacima.

7) Nedostatak magnezija i vitamina D

Istraživanja su pokazala da su djeca s manjkom magnezija i vitamina D izložena riziku od nemira i poremećaja ADHD-a u usporedbi s vršnjacima. U djece s poremećajem ADHD-a, prosječno 16,6 mg/ml vitamina D bilo je namijenjeno u krvi, u usporedbi s vrijednostima u druge djece oko 23,5 mg/ml. Optimalne vrijednosti su oko 30 mg/ml.

Gotovo je nemoguće pokriti potrebe vitamina D samo prehranom, jer je potrebna i dovoljna tjelovježba na suncu (vitamin D se proizvodi u prisutnosti UV zraka). Stoga je važno djetetu osigurati hranu koja sadrži magnezij i vitamin D, a pritom paziti da barem dio dana provede na otvorenom.

2.Glavni dio:

Djeca s problemima pažnje često su impulzivna, reagiraju bez razmišljanja na različite situacije. Čak se i zadacima učenja obično pristupa nesustavno, bez odgovarajućih strategija. Djeca koja imaju problema s pažnjom teško se organiziraju, planiraju, predviđaju. Stoga im je potrebno dobro organizirano vanjsko okruženje koje će im pomoći da se sami nose s tim.

Dobra je ideja voditi brigu o postojanosti i rutini u učionici. Djeca s problemima pažnje izuzetno se teško prilagođavaju promjenama. Za njih je važno da se ono što se događa u učionici odvija prema unaprijed planiranom planu. Ne mijenjamo nepotrebno dnevnu rutinu. Pravila u učionici trebaju biti jasna, kratka i ne previše. Važno je razgovarati o njegovim problemima s učenikom i dogovoriti ciljeve koji bi u početku trebali biti svakodnevni. Obvezno je postaviti ciljeve na takav način da ih dijete stvarno može učiniti. Početne ciljeve treba brzo ostvariti, što je iznimno važno za motivaciju djeteta. Važne su i dnevne informacije u stvarnom vremenu o napretku i bilježenju napretka. Potrebno je pronaći djetetova jaka područja (sport, domišljatost, kreativnost, komunikacija...) i graditi na pozitivnom samopoštovanju. Bliska suradnja s roditeljima također je često važna za uspjeh.

U učionici u svom radu koristim razne igre opuštanja:

1.DUBOKO DISANJE: Duboko disanje osnovna je i najvažnija tehnika disanja za smirivanje koju učimo na zabavan način.

FOTOGRAFIJA1- DUBOKO DISANJE

2. IGRE: ŽMIRKANJE PAPIRA, STISKANJE LOPTE, CRTANJE

Crtanje, gnječenje papira, stiskanje kuglica od meke gume (postoje posebne antistresne kuglice) i pucanje mjehurićastog filma sve su aktivnosti koje vašem djetetu mogu pomoći u usmjeravanju negativnih emocija. Istodobno, sve ove aktivnosti pomažu djetetu da poboljša fine motoričke sposobnosti, jer jačaju mišiće ruku.

SLIKA 1- LOPTA ZA STISKANJE

IGRA 3 : STABLO RASTE

Cilj ove igre je koristiti opuštajuću glazbu u pozadini kako bi pokazali kako drvo raste (to također može biti cvijet ili neka druga biljka). Započnite čučnjem, savijte glavu i ispružite ruke prema naprijed. Vaše tijelo je sjeme koje raste u ritmu glazbe i postaje veliki cvijet ili drvo s bujnim granama (visoke podignute ruke kad ustanete).

4. VANJSKO PUŠTANJE - TRULO JAJE, TRČANJE

FOTOGRAFIJA 2- IGRA- POKVARENA JAJA

5. PONOR I OPUŠTANJE S VRTAČOM

U likovnoj umjetnosti učenici su si napravili ponor. Nakon posla opustili su se s njima.

FOTOGRAFIJA 3- VORTHOLE IGRA

3.Zaključak

U SVOM RADU NAPOMINJEM:

Kada djeca dobiju nepažljivo, nemirno i impulzivno razumijevanje, strpljenje i profesionalnost od učitelja i roditelja, mogu optimalno razviti svoje potencijale i održati pozitivno samopoštovanje.

4.Literatura

- [1.]-Rotvejn Pajič L. (2004). Prevladavanje problema s pažnjom, Djeca s hiperkinetičkim poremećajem.
- [2.]CIP- Kataloški zapis publikacije NUK Ljubljana.
- [3.]Soršak S. (2002). Nemirna i neposlušna djeca. Maribor, CIP- Kataloški zapis publikacije. Sveučilišna knjižnica Maribor.

Stručni rad

Dijete u svijetu glazbenih sati u 1. razredu osnovne škole
Barbara Blažič
Osnovna škola bratov Polančičev Maribor, Slovenija

Sažetak:

Dijete živi svoju priču koju odrasli žele razumjeti. Sastoji se od mozaika – sastavljenog od šljunka koji se nakuplja tijekom cijelog života. Koliko će velik i kakav će biti ovaj životni mozaik ne ovisi samo o njemu, već io mnogim drugim predvidljivim i nepredvidivim čimbenicima s kojima se susreće ili se nude na putu do cilja.

U ovom članku opisat ću šestogodišnju djecu koja otkrivaju i istražuju svijet glazbe kroz razne glazbene didaktičke igre u školskom procesu. O glazbenoj didaktičkoj predstavi mogu reći da je to forma koja u opuštenom, atraktivnom i zanimljivom obliku aktivira i tako razvija za djecu vještine, mentalne sposobnosti i sposobnosti koje moraju funkcionirati u bilo kojoj glazbenoj aktivnosti.

Ključne riječi:

Glazba, šestogodišnja djeca, glazbene didaktičke igre, pjevanje, pokret, sviranje malih ritmičkih instrumenata.

1.Uvod

Glazba sa svojim nepredvidivim zvučnim događajima potiče djetetovu maštu i omogućuje mu da putuje u nepoznato i drugačije. S ovog fantastijskog puta uvijek se vraća u poznato i sigurno okruženje. Ovo iskustvo je ugodno i smisleno za dijete, tako da nije slučajno da dijete želi slušati jednu te istu pjesmu ili jednu te istu pjesmu. U ovom procesu ponavljanja, zvučni događaji postaju mu predvidljivi. Ova predvidljivost je udobnost i sigurnost koji omogućuju produbljivanje iskustva, širenje konteksta iskustava i izgradnju zamislivosti. Treba naglasiti da slušanje istih glazbenih primjera više puta nije dosadno ponavljanje ako pri tome, samostalno ili uz ohrabrenje drugog, dijete otkriva nepoznate zvučne događaje, nove dimenzije prezentnosti i nijanse raspoloženja.

Zvučno okruženje je poput džungle za djecu, puno avantura koje ponekad postanu neočekivano komplicirane i, na veliko iznenađenje, rasplet. Putuju kroz njega brzo, polako, sami ili s prijateljima. Istodobno se sjećaju mnogih različitih zvukova i zvučnih uzoraka koje ne znaju odmah ponoviti. Ali oni mogu pouzdano pokazati koliko im je lijepo sa svakim zvukom, ako nije preglasan ili previše nametljiv. Opisat ću neke takve glazbene aktivnosti- didaktičke igre koje izvodim u glazbenoj umjetnosti u školi u razredu.

SLIKA 1- Pjevam i prelazim preko glazbe

2.Glavni dio:

BITI LJUBITELJ GLAZBE JE SREĆA

Ako dovoljno volite glazbu, odjednom ćete osjetiti da i ona voli vas. Kad ste loši, glazba će vas prijateljski utješiti, kad ste sretni, radujte se i šaljite se s vama, kad vas junački, bit ćete puno herojskiji s njom, kad ste usamljeni, nježno će vas milovati poput mumije i odvratiti vas svojim bajkama iz glazbenih svjetova. Vjeruj mi, biti ljubitelj glazbe, ovo je sreća. Potpuno se prepušta glazbi, ne znaju svi kako to učiniti. Prije svega, morate istjerati sve brige, sve želje, sve misli i sve što vam preplavljuje glavu iz glave. Tek tada će vas glazba uzeti u naručje. Samo je pustiš, zažmiriš na svijet oko sebe na putu u glazbeni svijet.

Predstaviti ću neke glazbeno didaktičke igre koje koristim u svom radu u razredu:

1.MARK OTVORENA VRATA (Čujete li čiste tihe zvukove?)

Sjedim, oko tri metra od djece. Djeca su u iskušenju i pokušavaju uhvatiti tihi izgovorenu riječ. Zovem ih imenom i moraju raditi ono što tiho šapućem. Na primjer, Marko otvara vrata!, Mojca dolazi k meni!, Luka gleda kroz prozor...

Imenovana osoba mora razumjeti šaputanu uputu i zadatak, što se može obaviti samo tiho.

2. TKO IMA ZVONO (Čujete li iz kojeg smjera zvuk dolazi?)

Svatko tko sudjeluje u igri bira mali instrument koji može držati u ruci, npr. zvečke, zujalice iz kutija za paljenje, bubanj za lončić jogurta, ravne gumbice ili ljuške oraha, plosnato kamenje ... Netko dobije lijepo zvučno zvono. Oni s instrumentima okrenuti su leđima prema nalazniku i potajno međusobno zamjenjuju instrumente. Nalaznik pažljivo sluša i, smjerom zvuka, pokušava odrediti tko ima zvono. Na prestanku igranja lika sljedećeg vođe, nalaznik govori tko ima zvono. Ako on pogodi, oni mijenjaju uloge.

3. MUCEK MIJAVKAJ (Prepoznajete li po zvučnoj boji svojih prijatelja?)

Djeca čvrsto sjede jedno za drugo u krugu. Onaj koji se smatra slijepim mišem odvodi se u sredinu kruga, gdje mu pokrивamo oči maskom za oči. Slijepi miš puze dok puze prema nekome, puze mu u naručje i kaže- Mačić mijauče! Mačić počinje vezati mačju ariju na mijaukanje.

4. UZBUDLJIVO PRETRAŽIVANJE (Čujete li promjenu glasnoće zvukova?)

Struktura se koristi za određivanje tko će tražiti objekt. Prebrojite da ide izvan vrata. Sakrijemo predmet, svi uključeni u igru trebali bi vidjeti gdje. Zovemo tragača i pomažemo mu u potrazi glasnim drugačijim pljeskanjem ili igranjem na kamenju, štapovima, udaraljicama ... Nalaznik bi trebao znati da se uvijek tiše igranje - distancirate od objekta i mislite glasnije svirati - približava objektu.

5. PATULJASTI SKAKAČ (Čujete li promjenu visine zvukova?)

Svi mi koji ćemo igrati ovu igru pravimo skakače od pluta, kartona, kestena... Voditelj igre testira igrača uz pomoć svog glasa. U igri morate dobro slušati, dobro odmah čuti promjenu visine zvukova i pokazati tu promjenu palcem. Ako čujete da je zvuk viši od prethodnog, pomaknite Kalčak štap prema gore imaginarne ljestve prema gore. Ako čujete da je zvuk niži od prethodnog zvuka, pomaknite Sprout štap niz ljestve. Ako čujete zvukove iste visine, pustite svog patuljastog skakača da skoči na mjesto. Ali ako čujete da vođa tapka i škripi noktima, kao da pada kiša, onda napravite krov nad glavom palca tako da siromašni nisu mokri. Kada prestane padati kiša, ponovno slušajte zvukove, tako da odmah možete čuti razliku u visini i voditi patuljka u pravom smjeru.

6. TKO JE DOŠAO U POSJET (Prepoznajete li poznatu pjesmu samo po melodiji?)

Djecu dijelim u dvije grupe, prva su domaćini, druga su gosti koji će doći posjetiti turneju. Gosti izlaze pred vrata, gdje svatko za sebe misli s kojom pjesmom predstaviti svojim domaćinima. U međuvremenu, domaćini se pripremaju primiti gosta, razmišljaju što će im dati, što im poslužiti... Kad gost pokuca i uđe, domaćini ga pozdravljaju i pitaju- Tko si ti? Gost se predstavlja odabranom pjesmom, koja pjeva bez stihova - samo na ly. Nakon završetka pjesme, gost se klanja jednom od domaćina, koji mora dočekati gosta i imenovati gosta, ako ga je upoznao nakon pjesme, Welcome Spider, domaćin će odrezati ako je prepoznao pjesmu o pajacu - Scream of Leg u melodiji pjesme koja je prepoznata na la-la gostu. Kada upoznaju sve goste, domaćini ih poslužuju.

7. KOJOJ PJESMI PLJEŠĆEM (Prepoznajete li poznatu pjesmu po ritmu?)

S obrisom odabiremo onu koja će samo pokušati prepoznati pjesmu po ritmu. Prebrojite da ide izvan vrata. U međuvremenu, igrači razmišljaju o tome koju će pjesmu pljeskati, udarati u koljena ili nastupati štapovima. Vođa naziva prebrojane i olakšava mu zadatak navodeći mu

dvije ili tri poznate pjesme, među kojima je i odabrana pjesma. Na primjer, napraviti ćete test ako pogodite kojoj pjesmi plješćemo, pluta li Barčica morem ili Na planinama ili Našem koraku. Svi igrači odjednom počinju pljeskati spomenutoj pjesmi. Kad završe, broj govori koju pjesmu čuje.

8. ECHO (Možete li točno ponoviti ono što netko jede na vas?)

Svi igrači sjede u krugu oko vođe igre, koji pomoću gumba određuje Echo (pritišće gumb prema jednom igraču). Vođa pjeva smiješnu riječ ili rečenicu. Odjek opjevane izmišljotine točno se ponavlja. Što su voditeljeve izmišljotine raznovrsnije i smiješnije, to je igra ugodnija. I što će Echoes točnije raditi, to će igra biti uspješnija.

9. ODJECI I INSTRUMENTI (Možete li točno ponoviti ono što vam netko svira?)

Osmislite pravila za igru u kojoj instrumenti odjekuju razigranim ritmom. Smisli melodiju. Sigurno znate neke zagonetke o satu. (O. Zupančič- U zlatnoj škrinji mlina sićušna, trčanje, trčanje, noć i dan.) Smisli melodiju i pjevaj slagalicu. Ako vam se pjesma čini prekratka, možete ponoviti neki dio teksta.

10. PROLAZAK IZMIŠLJOTINE (Možete li stvoriti izmišljotinu?)

Izraz fikcija koristi se za opisivanje pjesme koju izmišljamo – stvaramo. Kao i svaka pjesma, fikcija ima stihove i melodiju. Osim radosti izmišljanja, potreban nam je još manji objekt koji ćemo se dati za Giving Invention. Po obrisu ili na neki drugi način, određujemo onoga tko će započeti igru, tko će početi pjevati izmišljotinu. Oduzmi dobiva objekt koji predstavlja fikciju. Prilikom prosljeđivanja objekta susjedu, on mora nastaviti ovu prethodno započetu izmišljotinu. Fikcija prelazi s pjevača na pjevača, stvarajući kao zmiju dugu i užasno smiješnu fikcionalnost. Fikcija se može snimiti tako da se možemo nasmiješiti pored nje nekoliko puta, u tom slučaju dajete mikrofonski umjesto objekta.

U glazbenoj umjetnosti izrađujemo i vlastite lako izrađene instrumente koji nam pomažu pjevati pjesme. To su:

1.CINCIDONG (Kovinski instrumenti)

Kod kuće nalazimo i donosimo školske čavle koji zvuče, kape za zvono za bicikle, velike poklopce limenki, metalne ploče koje zvuče dugo i lijepo. Za svaki od ovih instrumenata izrađujemo držače lakova, kratke cijevi i prikladne udaraljke, jer znate da metalni instrumenti zvuče dugo samo ako zvuče slobodno.

SLIKA 2- Zvona za bicikle SLIKA 3- Čavli SLIKA 4- Poklopci limenki

2. PINKAPONK (Paličice)

Šipke, različite duljine, različite debljine, drvene, bambus, kukuruz, plastika. Ljuske oraha, plosnato kamenje, školjke, klipovi, šalica izrađena od dvije trake od kartona, kastrati iz

kuhaonica, kopče i sjaji od gumba orahovih školjki ili školjki koje stavljamo na prst ili dlan, raznih strugača od brusnog papira, valovitog kartona, drva, patentnih zatvarača itd., ... Sve se to može naći u prirodi u domaćem okruženju.

SLIKA 5- Paličice

SLIKA- 6- Orehove lupinice

SLIKA 7- Školjke

3. ZINGZONG (Ropotulje, BiH)

To uključuje zvečke - one koje su narasle na drvetu (mahune gležnja), one koje su rasle u polju (ukrasne tikvice), one koje su rasle u vrtu (makove glave, ...), zatim postoje zvečke, koje sami izrađujemo od raznih ambalažnih otpada (manje kutije, lonci, limenke ..., u koje stavljamo rižu, proso ... Zatim tu su zvučne žice - nanizane ljuske oraha, gumbi, metalne kape iz boca, ključevi ...

SLIKA 8- Mahune lopatica

SLIKA 9- Tutnjava iz plastičnih boca

SLIKA 10- Tipke

4. BRENKICE (Brenkala, BiH)

To uključuje instrumente kojima zujimo. Budući da zujanje također može zujati na klipu i češlju, oni pripadaju ovoj skupini. Zatim postoji cijeli niz zujalica s zategnutim gumenim nitima, zujalica iz kutije šibica, ...

SLIKA 11- Brenkalo

5. BAMBERBAM (bubnjevi)

To uključuje razne bubnjeve - izrađene od cilindričnih kutija praška za pranje, male bubnjeve s balonskom membranom ...

SLIKA 12- Bubanj

6. PLUG- PAH-PUHALICE (Razne flaute)

To uključuje instrumente koje upuhujemo ili pjevamo na tu. To su različite flaute, izrađene od različitih materijala.

SLIKA 13- Pihalo

U učionici smo posvetili mjesto gdje smo udomili instrumente koje smo sami napravili.

SLIKA 14- Samostalni instrumenti

U glazbenoj umjetnosti okušavamo se i u glazbenom znanju. Ovako pripremamo različite kvizove s pitanjima:

- 1.KAKO ZOVEMO ONOGA KOJI STVARA GLAZBENA DJELA?
(a. Slagač glazbe b. skladatelj)
2. KAKO ZOVEMO ONOGA KOJI UPRAVLJA ORKESTROM?
(a. Dirigent b. Vodič)
3. KAKO NAZIVAMO ZNAKOVE PO KOJIMA ZAPISUJEMO GLAZBENO DJELO?
(a. Glazbena slova b. Napomena)
4. KAKO SE ZOVE KAZALIŠNI GLAZBENI DOGAĐAJ U KOJEM GLUMCI PJEVAJU?
(a. Kazalište b. Opera)
5. KAKO SE ZOVE PJESMA KOJU PJEVA OPERNA PJEVAČICA?
(a. Arija b. Melodija)
6. KOJI JE INSTRUMENT NAJVEĆI?
(a. Trobenta b. kontrabas c. Flavta)
7. KOJI INSTRUMENT IMA NAJVIŠE ŽICA?
(a. Harfa b. Kitara c, violina)
8. NAKON KOJEG INSTRUMENTA CRTAMO LUKOM?
(a. Boben b. Violina c. Clarinet)

SLIKA 15- Kviz

U glazbenoj umjetnosti okušavamo se i u rješavanju glazbenih zagonetki.

O, KOJE INSTRUMENTE GOVORE ZAGONETKE?

- 1.Na tri počinje
njegovo ime,
Trokut- ne, nije!
Trokut šuti,
Ova trojica, međutim, zvuče. (Triangel)
2. Ako je s udaraljka
igrati na njemu,
čuje se:
Bamberbam. (Boben)
3. Bela ravan

- i Black Hills,
 Prema njima
 Kako dobiti pticu
 prsti skaču.
 Pogledajte čuđenje!
 Sada bijeli stan
 I sva bijela brda- igra. (klavir)
4. Sssk,
 cink, potonuo,
 Nema zmije.
 Nema gongova.
 Jedina beba
 bla-bla-plava
 Sviraju se instrumenti (zveckanje)

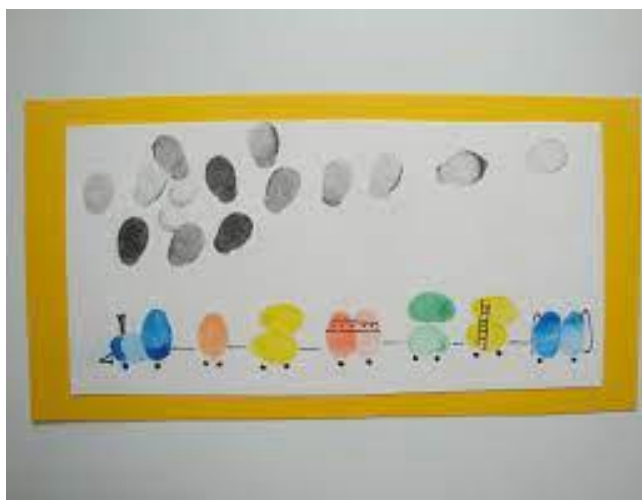
U glazbenoj umjetnosti okušamo se i u slušanju raznih melodija i plesu.

SLIKA 16- Suosjećamo s glazbom

U glazbenoj umjetnosti okušamo se i u crtanju ritma različitih melodija.

1.BEE LET- obojite otiske točkicama. Djeca dobivaju boje prstiju. Slušajući melodiju, prstima ispisuju pčelinji let.

SLIKA 17- BEE LET- otisci boja s točkicama.

3.Zaključak:

Kroz glazbene didaktičke igre nastojim realizirati sljedeće aktivnosti glazbenog obrazovanja u prvom razredu.:Trudim se trenirati djecu na jednostavan i prikladan način za sve glazbene aktivnosti, tako da razvijam da, slušam, izoštravam slušnu osjetljivost, navikavam se na određivanje smjera zvukova, razvijam sposobnost pamćenja glazbe, razvijam osjećaj ritma i melodičnog uha. Navikavam djecu da razlikuju zvukove po boji, intenzitetu, visini i trajanju te da razlikuju brzinu.Za glazbene didaktičke igre može se reći da su forma koja u opuštenom, atraktivnom i zanimljivom obliku aktivira i razvija za djecu vještine, mentalne sposobnosti i sposobnosti koje moraju funkcionirati u bilo kojoj glazbenoj aktivnosti. Uvodim ih kako bih postigao bolju kvalitetu osnovnih glazbenih aktivnosti: pjevanje, pažljivije i sabranije slušanje glazbe te precizniji i kreativniji mjuzikl na malim ritmičkim instrumentima.

4.Izvori i literatura:

1. Adresa, B. (1998): Glazba za malu djecu. Fort Worth (itd.), Harcourt Brace.
2. Borota, B. (2002): Interakcija između pedagoških i umjetničkih aktivnosti odgojitelja. Magistarski rad. Ljubljana: Muzička akademija.
3. Bredekamp, S. (1987): Razvojno prikladna praksa u programima ranog djetinjstva koji služe djeci od rođenja do 8. godine. Washington: Nacionalna udruga za obrazovanje male djece.
4. Denac O. (2002): Glazba u cjelovitom razvoju dječje osobnosti. Ljubljana: Nacionalni obrazovni institut Republike Slovenije.
5. Elliott, D. J. (2003): Glazba je važna. Oxford: Oxford University press.
6. Elliott, D. J. (2005): Praxial Music Education. Razmišljanja i dijalozi. Oxford: Oxford University press.

7. Hansen, K.A. (2000): Formiranje odjela usmjerenih na djecu u dobi od tri do šest godina. Ljubljana: Pedagoški institut.
8. Kroflič, B. (1999): Kreativni pokret – treća dimenzija lekcije. Ljubljana: Znanstveno-izdavački centar.
9. Kroflič, R. (2005): odgojitelj – polazište skrivenog kurikulumu u vrtiću. V: Skriveni kurikulum u kurikulumu – rutina ili izazov u vrtiću. Ljubljana: Supra.
10. Manasteriotti, V. (1983): Prvi susreti s glazbom. Ljubljana: Državna izdavačka kuća Slovenije.
11. Motte-Haber, H. (1990): Psihologija glazbe. Ljubljana: Državna izdavačka kuća Slovenije.
12. Oblak, B. (2001): Glazbena slikovnica 3. Vodič za učitelje. Ljubljana: DZS.
13. Oblak, B. (1987): Kreativno učenje u glazbenom obrazovanju na razini nastave u osnovnoj školi, doktorska disertacija. Ljubljana: Muzička akademija.
14. Oblak, B. (1999): Glazbena slikovnica. Zvučni primjeri glazbenog obrazovanja u 1. razredu devetogodišnje osnovne škole. Ljubljana: DZS.
15. Peruš, M. (2000): Biomreže, razmišljanje i svijest. Elektronički resurs. Ljubljana: DZS.
16. T. Vonta (2005): Mjesto i uloga pristupa usmjerenih na djecu u svjetlu suvremene pedagoške teorije i prakse. U: Vonta, T. (ur.). Pristupi usmjereni na djecu u svjetlu suvremene pedagoške prakse: zbornik radova, Rogaška Slatina, 2. i 3. studenoga 2004., Ljubljana: Pedagoški zavod, Centar za istraživanje i razvoj pedagoških inicijativa Korak po korak, str. 8–13.
17. Voglar, M. (1989): Dijete i glazba. Ljubljana: Državna izdavačka kuća Slovenije. 51 o t r o k , glazbeno i obrazovno okruženje

Stručni rad

POČETNO PODUČAVANJE PROGRAMIRANJA S PROGRAMSKIM JEZIKOM SCRATCH

Teja Demič

Osnovna škola Kolezija

Sažetak

Programi poput Scratcha potiču kreativno razmišljanje i način rješavanja problema, što je izuzetno važno za djecu i mlade koji ulaze u svijet računarstva. Osim mogućnosti sistematičnog stvaranja, dovode do spoznaje da se jednostavne komponente programa mogu kombinirati u složenije i obrnuto. Omogućavaju programiranje bez sintaktičkih grešaka što povećava motivaciju korisnika, dok istovremeno pružaju čvrstu osnovu za kvalitetno, logično i strukturirano programiranje te potiču razvoj algoritamskog mišljenja. Scratch, kao vizualni programski jezik, kao uspješan didaktički alat i kao zanimljivo sredstvo učenja, zbog svojih kvaliteta i prednosti, izuzetno je prikladan za početno podučavanje i učenje programiranja.

Ključne riječi: programiranje, program Scratch, početno programiranje

1.Uvod

Programiranje je jedna od grana računarstva koja postaje sve važnija u današnje vrijeme. Svatko od nas se svakodnevno susreće s nekim oblikom programiranja i mnogi se pitaju kako neka stvar uopće nastaje ili funkcionira. Zbog sve veće potrebe za automatizacijom procesa s jedne strane i želje za izradom računalnih igara i aplikacija s druge strane, raste i želja za poznavanjem programskih jezika. Poučavanje programskih jezika dobiva veliki značaj, posebno njegova kvaliteta, jer je učenje programiranja jedan od najboljih načina za razvijanje sposobnosti logičkog i algoritamskog razmišljanja.

U svijetu programiranja postoji niz programa za učenje programiranja - svaki s svojim karakteristikama, prednostima i nedostacima. Jedan od novijih programa za učenje je i programski jezik Scratch, koji ćemo predstaviti u ovom članku. Namijenjen je mlađim generacijama i spada u tzv. vizualne programske jezike, što znači da omogućava korisniku zapis programa pomoću grafičkih elemenata umjesto teksta [3]. Takav grafički sučelje može znatno olakšati učenje programiranja jer uz jednostavno upravljanje naredbama koje već postoje u sustavu, bez poznavanja bilo kojeg programskog jezika, možemo stvoriti gotovo profesionalne animacije, igre, simulacije itd.[4]

Programi poput Scratcha potiču način rješavanja problema, što je za djecu ili mladež koja se upućuju u svijet računarstva, izuzetno važno. Osim sistematičnog stvaranja, dovode do spoznaje da se jednostavne komponente programa mogu kombinirati u složenije i obrnuto. Onima koji ozbiljno pristupaju programiranju, Scratch pruža odličnu osnovu za kvalitetno, ispravno i strukturirano programiranje.

Kroz programiranje i igranje s Scratchem, učenici također nauče osnovne matematičke pojmove i operacije te razvijaju kreativnost i maštu. Scratch ima korisničko sučelje koje je prijateljsko, jednostavno za korištenje i učenje, ali je dovoljno moćno da početnika uputi u tajne programiranja.

2.Programski jezik Scratch

Scratch je programsko okruženje koje, zahvaljujući inovativnom korisničkom sučelju, nadmašuje svoje prethodnike poput Loga. Bitna prednost Scratcha je što, koristeći vizualne, naredbene komponente, nudi svojevrsni pristup programiranju koji olakšava rad korisniku i povećava učinkovitost učenja programske logike [1].

U okruženju Scratch, programske naredbe već su dio sustava, tako da nije potrebno unaprijed učiti programski jezik i pravila. Dok se igramo s programom, zapravo programiramo. To je nov i drugačiji način stvaranja programskih naredbi - više nije potrebno pisati dugačke, složene programske linije, već jednostavno vučemo naredbene pločice - naredbe koje već postoje u sustavu iz zbirke naredbi na programsku ploču. Naredbene pločice su slične dijelovima slagalice (angl. puzzle) jer se slažu jedna s drugom. Program stvaramo tako što sastavljamo pojedinačne naredbene pločice u programske blokove, koje nazivamo skriptama (angl. scripts). Klikom na skriptu, Scratch počinje izvršavati naredbe od vrha skripte prema dolje. Naredbene pločice i blokovi se sastavljaju zajedno na smislen način, što osigurava korisnicima da ih ne mogu koristiti u nevažnim kombinacijama. Na taj način Scratch provodi odgovarajuću programsku sintaksu i osigurava da programeri dobiju ispravan način stjecanja i oblikovanja programske logike.

Scratch sadrži programski jezik koji je podijeljen u različite naredbene sklopove i za učenje ima jednostavno, grafičko razvojno okruženje koje uključuje grafički i zvučni uređivač. Scratch također nudi

ogromnu zbirku primjera aplikacija te grafičkih i zvučnih datoteka koje možemo koristiti pri izradi vlastitih projekata. Korisniku omogućava beskonačne mogućnosti za stvaranje likova ili figura te naredbi za kontrolu njihovog ponašanja. U Scratch projektima nastupaju figure nazvane "Sprite-i". Figura može prikazivati osobu, vlak, leptira ili bilo što drugo. S pomoću naredbenih pločica sastavljamu upute za figuru kako se kretati, kakve zvukove proizvoditi, kako izgledati i kako reagirati na druge figure. Scratch naš računalnik pretvara u vrstu digitalne pješčanice - omogućava nam, naime, da izgradimo sve što nam mašta dozvoljava.

Slogan Scratcha glasi: Zamisli - Programiraj – Podijeli [5]. Naglasak na dijeljenju i na socijalnim aspektima kreativnosti važan je dio pedagogije Scratcha. Scratch programi nisu crne kutije jer ih možemo koristiti za stvaranje novih projekata. Projekte možemo učitati na Scratchovu web stranicu izravno iz razvojnog okruženja. Odavde ih mogu povući i spremiti drugi članovi Scratchove web zajednice (zajedno s kodom). Kreiranjem i razmjenom projekata u Scratchu, mladi razvijaju važne dizajnerske vještine i vještine rješavanja problema, uče kreativno razmišljanje, sistematičnost i timski rad [9].

Scratchev slogan se glasi: Predstavljaj si - Programiraj – Deli [5]. Poudarek na deljenju in na socialnih vidikih ustvarjalnosti je pomemben del pedagogike Scratcha. Scratch programi niso črne škatle, saj jih lahko uporabimo pri ustvarjanju novih projektov. Programe lahko naložimo na Scratchevo spletno stran direktno iz razvijalnega okolja. Od tu jih lahko drugi člani Scratcheve spletne skupnosti povlečejo in shranijo (skupaj s kodo). S tem, ko mladi ustvarjajo in izmenjujejo projekte v Scratchu, razvijajo pomembne oblikovne spretnosti ter sposobnosti za reševanje problemov, hkrati pa se učijo ustvarjalnega razmišljanja, sistematičnosti in skupinskega dela [9].

2.1.Kako je nastao Scratch

Razvojni tim Scratcha dobio je inspiraciju za program iz metode koju hip-hop DJ-evi koriste za "miksanje" i "scratchanje" snimki kako bi stvarali novu i jedinstvenu glazbu [2]. U Scratchu programeri imaju mogućnost stvaranja novih projekata uključujući već postojeće [7], unaprijed izgrađene naredbene blokove, grafike i zvučne datoteke u svim mogućim novim kombinacijama [6]. Scratch omogućuje korisnicima dinamično mijenjanje aplikacija koje mogu uređivati dok se izvršavaju. Rezultat je interaktivno, stvarno vremensko programsko okruženje koje potiče eksperimentiranje i učenje. Scratch je besplatno dostupan na službenoj web stranici programa [11].

2.2.Kome je program namijenjen

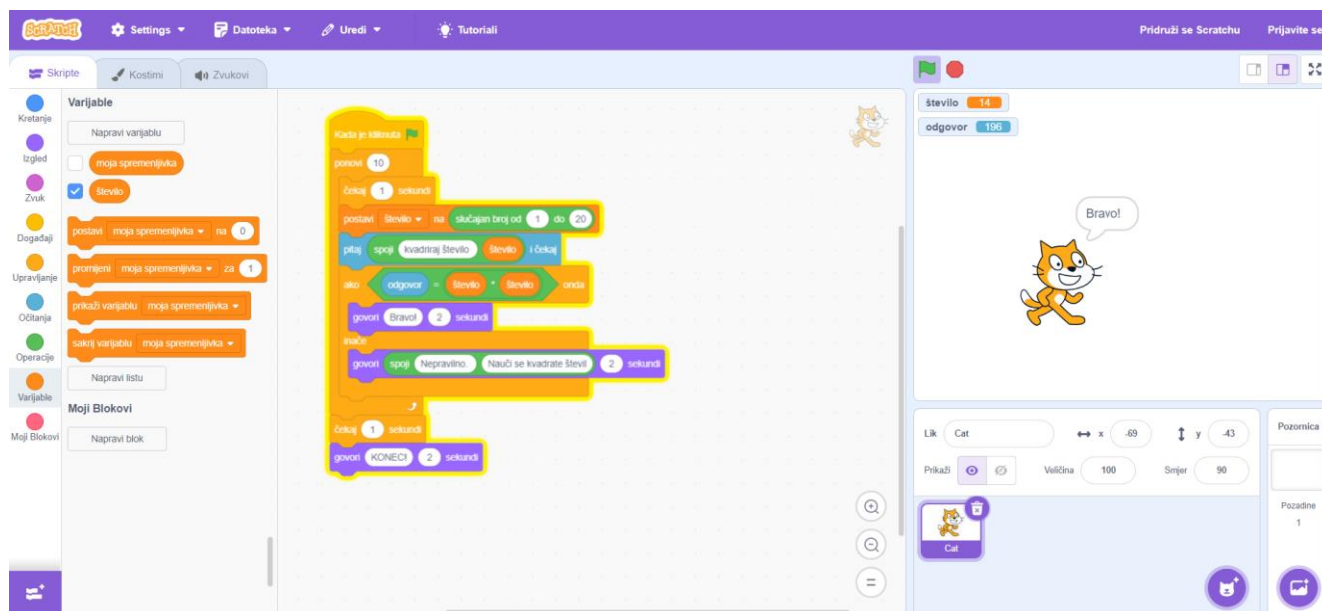
Scratch je stvoren za mlađu populaciju koja nema prethodna znanja i iskustva s programiranjem i programskim jezikom [9]. Zbog toga nudi jednostavno i pregledno korisničko sučelje. Scratch omogućuje jednostavno stvaranje računalnih igara, interaktivnih priča, grafičkih umjetnina, računalnih animacija te raznih drugih multimedijских projekata [8], koje možemo objaviti i podijeliti na službenoj web stranici. Scratch se može koristiti u različitim okruženjima - kod kuće, u školama, muzejima i mladenačkim centrima. Namijenjen je prvenstveno djeci između 8 i 16 godina, ali ga mogu koristiti i mlađa djeca uz pomoć svojih roditelja, starije braće i sestara ili instruktora, te ga koriste i studenti na uvodnim satima računarstva [10].

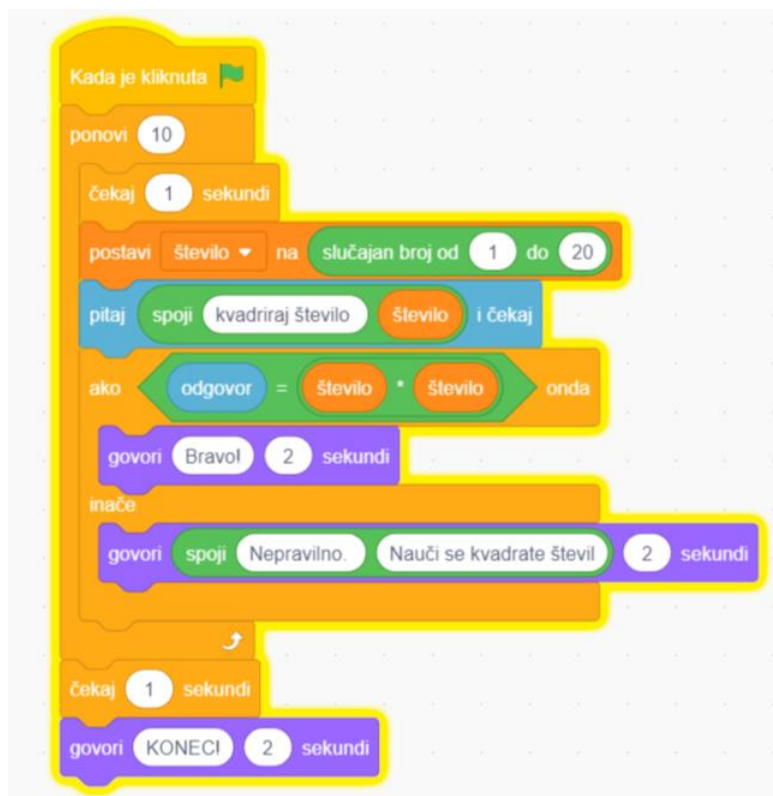
2.3.Prednosti programa Scratch

Poznato je, da vizualni programski jezici svojim pristupom programiranju pružaju idealna rješenja problemima početnika, pa bi bilo logično koristiti takav pristup i u školama gdje učenici ulaze u svijet

programiranja. Vizualni pristup programiranju pruža učeniku rad s konkretnim programskim elementima, upoznaje ga s osnovnim principima programiranja i potiče postupni razvoj algoritamskog i logičkog razmišljanja [1].

Posebno početnici trebaju puno motivacije pri učenju programiranja, što im Scratch s preglednim korisničkim sučeljem, jednostavnim upravljanjem naredbama i logičnim sastavljanjem istih, svakako pruža. Zbog svoje šarenila i ogromne zbirke figura, zvukova i odjeće, Scratch privlači djecu na igru, što može biti vrlo dobar motivacijski element. Dok se učenici igraju, zapravo već sastavljaju naredbe, dakle programiraju. Na taj način možemo uputiti najmlađe u svijet programiranja, koji se kroz igru lakše i brže uče novim stvarima, istovremeno razvijajući sistematično i strukturirano razmišljanje, uče matematičke koncepte te kreativno izražavanje. Iz navedenih činjenica možemo zaključiti da je upoznavanje programiranja korisno za svakoga, čak i ako se u budućnosti ne planira ozbiljno baviti njime.

3. Zaključak

Možemo zaključiti da je Scratch, kao vizualni programski jezik, kao uspješan didaktički alat i kao zanimljivo učno sredstvo, zbog svojih kvaliteta i prednosti izuzetno prikladan za početno podučavanje i učenje programiranja. Smislenost uvođenja u osnovne škole po našem mišljenju nije upitna. Iako je Scratch jednostavan za korištenje, pruža sve potrebno za zadovoljenje programerskih potreba čak i naprednijih računalnih entuzijasta.

4. Popis literature

- [1.] Asič, T. (2010). Uporaba Scratcha v poučevanju programiranja
- [2.] Ford, J.L. (2009). Scratch programming for teens, Boston: Course Technology
- [3.] Myers, B. (1989). Taxonomies of Visual Programming and program Visualization.
<http://www.cs.cmu.edu/~bam/papers/vltax2.pdf> (2.4.2024)
- [4.] Webster, J. (1999). Visual programming. <ftp://ftp.cs.orst.edu/pub/burnett/whatIsVP.pdf> (2.4.2024)

Mrežni izvori:

- [5.] O Scratchu. URL: <https://scratch.mit.edu/about> (3.4.2024)
- [6.] Vodič po aktivnostih. URL: <https://scratch.mit.edu/ideas> (3.4.2024)
- [7.] Vadnica. URL: <https://scratch.mit.edu/projects/editor/?tutorial=getStarted> (3.5.2024)
- [8.] Redware. URL: <http://scratch.redware.com> (4.4.2024)
- [9.] Scratch (programming language). URL:
[http://en.wikipedia.org/wiki/Scratch_\(programming_language\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Scratch_(programming_language)) (4.4.2024)
- [10.] Scratch za učitelje. URL: <https://scratch.mit.edu/educators/> (4.4.2024)
- [11.] Scratch. URL: <http://scratch.mit.edu/> (2.4.2024)

Stručni rad

PRIMJENA UMJETNE INTELIGENCIJE U NASTAVI DAROVITIH UČENIKA U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU

mr. sc. Jadranka Dorešić, dipl. oec., savjetnik

Srednja škola Ivan Švear Ivanić-Grad

Sažetak

Umjetna inteligencija (AI) predstavlja inovativan alat u obrazovanju, omogućavajući personalizirano učenje, napredne analize i poticanje kreativnosti u strukovnom obrazovanju, AI može posebno doprinijeti darovitim učenicima kroz prilagođene obrazovne programe, analizu podataka o učenju i razvoj inovativnih vještina. Ovaj rad istražuje načine na koje AI može podržati darovite učenike u strukovnom obrazovanju, uključujući personalizaciju učenja, napredne analitičke alate, poticanje kreativnosti i globalnu povezanost. Također su razmotreni etički i praktični izazovi primjene AI u ovom kontekstu.

Ključne riječi: umjetna inteligencija, daroviti učenici, strukovno obrazovanje, personalizirano učenje, kreativnost, obrazovna tehnologija, globalna suradnja

1. Uvod

Strukovno obrazovanje pruža učenicima specijalizirane vještine potrebne za određene profesije, a daroviti učenici često zahtijevaju dodatne izazove kako bi maksimalno iskoristili svoj potencijal. AI može igrati ključnu ulogu u prilagođavanju obrazovnih programa za darovite učenike. Ovaj rad istražuje načine na koje AI može podržati darovite učenike u strukovnom obrazovanju kroz prilagođeno učenje, analize podataka, poticanje kreativnih procesa te globalnu povezanost.

2. Personalizirano učenje pomoću AI

2.1. Adaptivni sustavi za prilagodbu nastave

AI sustavi mogu analizirati podatke o učenju svakog učenika kako bi prilagodili sadržaj, tempo i način prezentacije nastavnog sadržaja prema njihovim individualnim potrebama. Ovi sustavi mogu prepoznati područja u kojima učenici napreduju brže ili sporije i prilagoditi nastavu kako bi maksimalizirali njihovu učinkovitost.

2.2. Prednosti personalizacije

Personalizirano učenje povećava angažiranost i motivaciju učenika, omogućujući im da napreduju vlastitim tempom i fokusiraju se na područja koja ih najviše zanimaju. Ova vrsta učenja također može pomoći u razvoju složenih vještina potrebnih u strukovnim zanimanjima, kao što su kritičko razmišljanje, rješavanje problema i tehnička stručnost.

3. Napredne analize i dijagnostika

3.1. Analiza obrazovnih obrazaca

AI alati mogu pratiti napredak učenika i identificirati obrasce u učenju koji ukazuju na njihove snage i slabosti. Na primjer, sustavi za praćenje učenja mogu koristiti strojno učenje za analizu podataka i predložiti optimalne strategije za poboljšanje obrazovnih rezultata. Ova tehnologija može identificirati učenike s visokim potencijalom u određenim strukovnim područjima i usmjeriti ih prema dodatnim resursima i zadacima.

3.2. Primjeri alata za dijagnostiku

Primjena analitike učenja integrirane s AI omogućuje nastavnicima da prilagode nastavni plan prema specifičnim potrebama učenika, što optimizira njihov obrazovni napredak. Ovi alati igraju ključnu ulogu u identifikaciji darovitih učenika te pružaju personaliziranu podršku u njihovom akademskom razvoju.

4. Poticanje kreativnosti i inovativnosti

4.1. AI alati za kreativne procese

Generativni AI alati potiču učenike na istraživanje i razvoj novih ideja kroz kreiranje umjetničkih djela, rješavanje inženjerskih izazova ili dizajniranje novih proizvoda. Ova tehnologija podržava kreativni razvoj učenika te potiče inovativno razmišljanje u strukovnom kontekstu.

4.2. Studije slučaja

Kroz analizu specifičnih projekata, ovaj rad istražuje kako su daroviti učenici koristili AI alate za razvoj inovativnih rješenja u različitim strukovnim područjima. Na primjer, učenici su koristili generativne AI alate za stvaranje jedinstvenih umjetničkih djela, razvijanje novih tehničkih rješenja i dizajniranje inovativnih inženjerskih projekata. Rezultati pokazuju da AI može značajno unaprijediti kreativnost učenika, pružajući im alate za istraživanje i eksperimentiranje na nove i uzbudljive načine.

5. Globalna povezanost i suradnja

5.1. Uloga AI u povezivanju učenika

AI može igrati ključnu ulogu u povezivanju darovitih učenika s vršnjacima i stručnjacima diljem svijeta. Virtualne platforme poput eTwinning-a i Edmodo-a koriste AI za olakšavanje globalne suradnje, omogućujući učenicima da razmjenjuju znanja, iskustva i ideje s učenicima iz drugih zemalja. Ova globalna povezanost pomaže učenicima da razviju međukulturne vještine i prošire svoje obrazovne horizonte. E Twinning nudi platformu za suradnju škola diljem Europe, omogućujući učenicima i nastavnicima da rade na zajedničkim projektima i dijele resurse. Edmodo je obrazovna mreža koja povezuje učenike s vršnjacima i učiteljima olakšavajući dijeljenje resursa i suradnju na projektima.

6. Etički i praktični izazovi

6.1. Privatnost i sigurnost podataka

Jedan od glavnih izazova primjene AI u obrazovanju je zaštita privatnosti i sigurnosti podataka učenika. Potrebno je osigurati da se podaci prikupljeni o učenicima koriste odgovorno i u skladu s zakonskim propisima.

6.2. Ekonomske i društvene barijere

Primjena AI tehnologija može biti skupa, što može stvoriti ekonomske barijere za škole i učenike. Također, postoji rizik da tehnologija može dodatno produbiti digitalni jaz između učenika iz različitih socioekonomskih sredina.

7. Zaključak

Umjetna inteligencija ima potencijal da značajno unaprijedi obrazovanje darovitih učenika u strukovnim školama kroz personalizirano učenje, napredne analize, poticanje kreativnosti i globalnu povezanost, AI može pomoći učenicima da ostvare svoj puni potencijal. Međutim, potrebno je pažljivo razmotriti etičke i praktične izazove kako bi se osigurala pravedna i sigurna primjena ove tehnologije u obrazovanju.

8. Popis literature:

- [1.]Brown, J., & Williams, R. (2019), Enhancing creativity through artificial intelligence. Journal of Educational Technology
- [2.]Garcia, P., Smith, A., & Johnson, T. (2022), Predictive analytics in education, Applications and challenges, International Journal of Educational Data Science
- [3.]Rijavec, M.,(2023), Daroviti u društvu, Profil klet, Zagreb
- [4.]Smith, A., & Johnson, T. (2020), Personalized learning with artificial intelligence, Opportunities and challenges, Journal of Adaptive Learning Systems
- [5.]Smjernice za rad za s darovitom djecom i učenicima, (2022) MZO, Zagreb
- [6.]Wang, Y., & Liu, H. (2021), Educational patterns analysis using machine learning techniques, Journal of Learning Analytics

Stručni rad

POEZIJA NA ZABAVAN NAČIN ZA OSMOGODIŠNJAKE

Ksenija Bernetič, prof.
Osnovna šola Šentvid, Ljubljana

Sažetak

Poezija je istina u obliku zapažanja. Djeca promatraju svijet oko sebe. Tako rade i u školi. Ponuditi djetetu poeziju čitanjem zbirke pjesama koja se tematski odnosi na tematiku, dragocjeno je iskustvo za dijete. Pjesme se mogu uključiti u lekcije čitanjem pjesama ili pisanjem vlastitih pjesama. Istraživanja pokazuju da je važno uzeti u obzir i poštivati ono što učenik donosi u učionicu. Školski rad mora uvažavati učenikovo iskustvo i predznanje – to bi trebalo biti polazište za daljnji razvoj i rast učenika. Na ovaj način učenici mogu unaprijed donijeti u školu pjesme, pjesmice, brojalice koje znaju i podijeliti ih čitajući ih svojim kolegama iz razreda. Nakon toga se novo tretirana tvar može npr. o godišnjim dobima koje obogaćuju pisanjem vlastitih haiku-a za svako godišnje doba. Poezija će unijeti malo živosti u činjenice o godišnjim dobima. Pišući vlastite pjesme, djeca će lekcije smatrati smislenim i relevantnim za svoje živote. Pri pisanju pjesme učenici će biti aktivni i steći će osjećaj vlastite vrijednosti jer će s konačnom verzijom pjesme imati osjećaj da su dorasli izazovu. Djeca su uvijek uspješna u pisanju pjesama. Napisani stih ostvarenje je dječjeg poetskog svijeta koji je uvijek kreativan i ne poznaje pogrešan odgovor.

Ključne riječi: pjesma, poezija, stih, rima, djeca

1.UVOD

Zašto studirati poeziju? T. S. Eliot je jednom rekao: 'Pjesma se ne mora razumjeti da bi se u njoj uživalo'. Osmogodišnjak možda nije svjestan svih detalja u pjesmi ali ako se ga nauči čitati pjesme u ranoj dobi, neke pjesme će mu ostati u sjećanju za cijeli život. One će osvjetliti dobre trenutke u njegovom. Možda će i pjesmu zapamtiti, naučiti je napamet i tako na neki način postati njezin vlasnik. Možda će potaknuti i prijatelja iz razreda da pročita pjesmu, možda roditelja ili starijeg brata. Brojni su razlozi i načini uključivanja poezije u školsku nastavu i time jačanja čitalačkih, pisanih i jezičnih sposobnosti djece. U našem 2.d razredu ove smo godine uveli neke ideje koje su pomogle učenicima da uspiju u pisanju poezije.

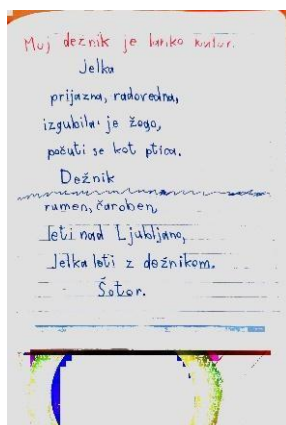
2.RAZLIČITI NAČINI POTICANJA PISANJA POEZIJE U 2. RAZREDU

2.1.U razredu smo imali kutak za poeziju. Tu su bile izložene razne knjige s poezijom za mlađu djecu. Te smo knjige posudili u školskoj knjižnici, a dio su djeca

donijela i od kuće u školu. Ponekad smo, da začinimo sat ili napravimo pauzu tijekom dulje aktivnosti, uzeli neku od pjesama iz pjesmice i čitali je glasno. Inicijativa za čitanje nekada dolazi od djeteta, nekada od učitelja. Djeca su voljela čitati pjesme, tim više što su ih sama birala. Čuli su ritam i rimu u pjesmi. Njihova tečnost čitanja također se povećala kao rezultat.

2.2.Svako jutro imali smo pjesnika dana koji je na početku sata cijelom razredu pročitao jednu pjesmu. Mogao ga je pročitati iz knjige, pročitati sam napamet ili sam napisati. Djeca su svako jutro s nestrpljenjem iščekivala ovu aktivnost jer je u njima ulijevala entuzijazam, znatiželju i iščekivanje. U roku od mjesec dana gotovo sva djeca u razredu ujutro su stala u red da pročitaju pjesmu.

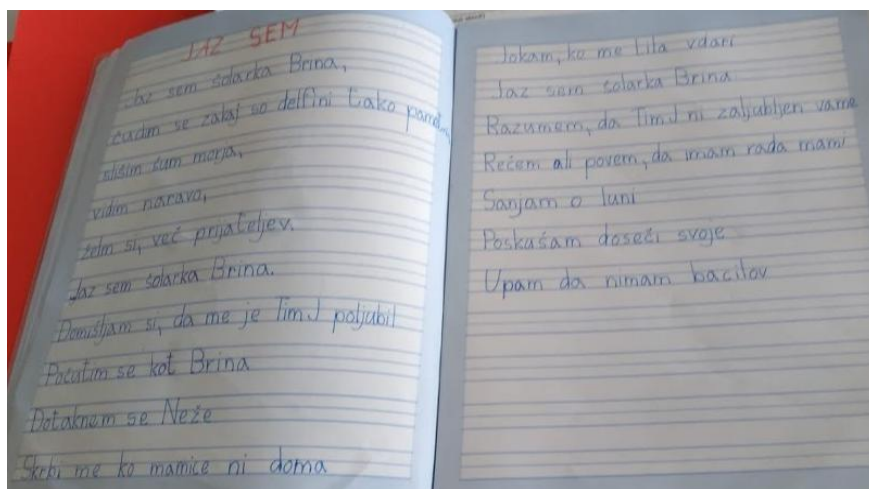
2.3.Zajedničko pisanje pjesme nakon pročitane umjetničkog teksta. Nakon pročitane lektire „Moj kišobran može biti balon“ učenici su u bilježnicu zapisivali sve riječi koje su zapamtili iz knjige. Nakon takvog mozganja sadržaj cijelog teksta knjige napisali su u pjesmu od pet stihova. Ovako su nastale takve pjesme:

2.4. Tematsko pisanje pjesama. Djeca su sama napravila popis tema koje su ih u tom trenutku zanimale. Zatim su napisali pjesmu na temelju svog interesa. Potaknula sam ih da pišu o svojoj temi s jakim osjećajima. Tako su nastale razne pjesme. Zanimljive su mi bile pjesme o blagdanima.

2.5. Učenici su također mogli izraziti svoje snažne osjećaje koristeći ponavljanje jednog retka u pjesmi. Tako su čitajući svoje pjesme, kao i pjesme drugih, osjetili dubinu pjesničkih emocija. Naravno, to se posebno odnosi na njihove vlastite pjesme, u kojima su govorili o sebi. Zatim smo ih sabrali u zbirku poezije za 2.d razred sa naslovom „Ja sam pjesma“. Jedna takva pjesma je ova ispod.

2.6. Pisanje pjesme prema temi obrađenoj u nastavnom planu i programu. Na primjer, kada smo u 2. razredu razgovarali o kalendaru i godišnjim dobima, istovremeno smo pisali haiku pjesme. Ovo je jedna od najkraćih pjesničkih formi koja je nastala u Japanu. Sastoji se od tri stiha, pri čemu se prvi i treći red sastoje od pet slogova, a srednji od sedam slogova.

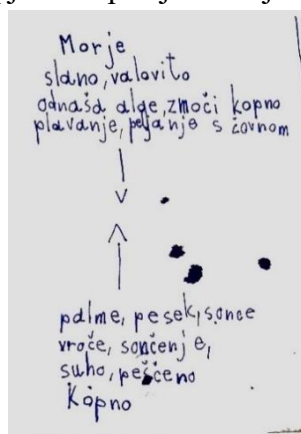
Proljeće	Ljeto	Jesen	Zima
Listje zeleni, pomlad je prišla na plan, ptički pojejo.	Morje valovi, počitnice so že tu, zvečer je svetlo.	Listje odpada, ozračje se ohladi, kostanj dozori.	Ježek je zaspal, jezero zaledeni, zapadel je sneg.

2.7.Povezanost s drugim predmetima. Dok su na likovnom crtali lubenice, učenici su na slovenskom jeziku pisali i pjesme o lubenicama. Zatim su na likovnom sastavljeni u mozaik nastale slike. Na glazbenom su pak naučili pjesmu o lubenici i otpjevali je. Napisali smo istu pjesmu kada smo na prirodi i društvu u raspravljali o ljudskom tijelu.

2.8.Pisanje pjesama na zabavan način. Kada su učenici naučili brojati i pisati slogove u haiku pjesmi, tada su se igrali s brojem slogova. Tako su bacili kocku i onoliko točaka koliko je bilo na kocki, toliko slogova sadrži stih pjesme, koju su sami zatim napisali. Temu pjesme odabrali su učenici sami.

2.9.Kad smo učili o suprotnostima, i to smo zapisali u pjesmici u obliku dijamanta. Prvi i zadnji stih su suprotnosti, a unutrašnjost pjesme opisuje te dvije suprotnosti.

2.10. Čitanje pjesama učenicima ostalih odjela na Svjetski dan poezije 21. ožujka. Učenici su svoje pjesme podijelili s ostalim učenicima u školi. Tako smo na Dan poezije 21. ožujka u razred pozvali učenike 5. razreda kojima smo čitali svoje pjesme. Svaki je učenik pročitao svoju najdražu pjesmu koju je napisao ove školske godine.

3. ZAKLJUČAK

Poezija je važna jer gradi djetetov vokabular. Kada djeca prve trijade, tj. prva tri razreda, uče čitati, kroz poeziju se susreću s različitim vrstama umjetničkih tekstova. Kao učitelji, želimo da djeca vole ono što čitaju. Čitanje i pisanje pjesama omogućuje djeci da slobodno izraze svoje osjećaje i misli o nekoj temi usmeno ili pismeno.

Poezija djeci nudi drugačiji, novi način razmišljanja. Ona potiče djecu da izraze sebe i svoje osjećaje. Stvaranje pjesama budi kreativnu žicu kod djece. Pjesme ostavljaju dojam nedovršenosti ili daju djeci priliku da sama izmišljaju i oblikuju tekstove.

Poezija ima važnu ulogu kod djece. Prati ih posvuda i pomaže im učiti o životu kroz vesele i razigrane pjesmice te im pomaže izraziti najrazličitije emocije. Možemo reći, da poezija na djecu djeluje cjelovito. Pomaže im u govorno-jezičnom, psiho- socijalnom i kognitivnom razvoju. Cilj učenja poezije kod osmogodišnjeg djeteta je razvijanje figurativnog jezika i metaforičkog mišljenja, učenje aktivnog slušanja i stjecanje sluha za ritam i melodiju. Pjesma, iako kratka, često sadrži snažne osjećaje koji privlače dijete. Zbog svega toga vrijedi uvesti što više poezije u nastavu i time djeci pružiti iskustva u kojima pronalaze smisao i inspiraciju.

4. LITERATURA

[1.] Pisanje poezije - [https://minds-in-bloom.com/25-great-ideas- Teaching - poetry/](https://minds-in-bloom.com/25-great-ideas-Teaching-poetry/)

[2.] Pisanje poezije - [https://proudtobepimary.com/reasons-teach-poetry- classroom/](https://proudtobepimary.com/reasons-teach-poetry-classroom/)

[3.] Zakaj je pomembno pisanje poezije – <https://www.readingrockets.org/news/why-teaching-poetry-so-important>

[4.] Škrjanc Monika (2014): Obravnava ljudske in avtorske pesmi v predšolskem obdobju, diplomsko delo, Ljubljana, Pedagoška fakulteta

Stručni rad

Kako tehnika mindfulnessa djeluje na učenike

Karmen Porenta

O.Š. Karla Destovnika- Kajuha, Jakčeva ulica 42, Ljubljana

Sažetak

Mindfulness (eng. Mindfulness-Based Cognitive Therapy – MBCT) je aspekt svijesti koji nastaje kroz usmjeravanje naše pažnje i pozornosti na određene misli, emocije ili stvari prisutne u sadašnjem trenutku, naša svijest na jedan trenutak doživi mindfulness, odnosno potpunu usredotočenost na određenu misao, emociju ili stvar. Prakticiranjem mindfulnessa postiže se stanje opuštenosti, stres se postupno eliminira, a koncentracija i fokus znatno su veći. Stvara se veći stupanj razumijevanja i suosjećanja sa sobom i vlastitim emocijama kao i s ljudima koji nas okružuju. Tehnika je učinkovita kod odraslih i djece. U članku ću opisati kako tehnike i vježbe utječe na učenike u školi.

Ključne riječi: vježbe, tehnike, mindfulness, emocije, fokus, svjesnost

1.Uvod

Mindfulness nam pomaže da se bolje usmjerimo na sebe i svoju okolinu zadatke i aktivnosti, da jasnije mislimo i razumijemo sebe, okolino i nalazimo mir u sebi, da se opustimo, da smanjimo stres i poboljšamo spavanje. Mindfulness omogućuje nam da budemo kreativniji, pametniji i učinkovitiji. Pomaže nam da budemo potpuno svjesni sadašnjeg trenutka i iskustva.

Vježbe mindfulnessa su jednostavne. Rade se sjedeći na stolici ili na podu, ležeći, stojeći ili u pokretu. Neke od njih su vrlo aktivne, a neke mirnije. Potrebno je samo usmjeriti pažnju na jednu stvar.

Mindfulness uči djecu usmjeravati pažnju na ono što se događa u njihovom umu, tijelu ili okolini u sadašnjem trenutku. Važan aspekt mindfulnessa je prihvaćanje tih iskustava kakva god ona u tom trenutku bila.

2.Izvor tehnike mindfulnessa

zvorno, usmjerena svjesnost je budistički koncept razvijen prije 2500 godina. Istraživači sa Zapada prepoznali su učinkovitost budističkih metoda u doživljavanju „sebe“. Svjesnost se u budističkom učenju promatra kao temeljni put kojim se postaje svjestan uzroka i izvora patnje te postiže prosvjetljenje ili buđenje, čime se pojedincu omogućuje da bude manje egoističan i dođe do stanja „svjesnog ja“ [2]. Pozitivne promjene u stavovima prema sebi i drugima kao rezultat prakse svjesnošću mogu igrati važnu ulogu u modulaciji mnogih mentalnih i fizičkih zdravstvenih problema [1]. Vježbanje svjesnosti uključuje metode disanja, vođene slike i druge prakse za opuštanje tijela i uma i smanjenje stresa.

Mindfulness ubrajamo u vrstu meditacije kojom se razvija um, fokus se stavlja na iskustva sadašnjega trenutka s ciljem smirenoga prihvaćanja sebe, svojih misli i osjećaja. Tehnika je ovo kojom vježbamo naš um da bude što jači te otkrivamo i upoznajemo sebe. Put je ovo kojim se otkrivaju i dobre i loše navike koje smo usvojili kroz život od kojih neke imaju moć snažnoga utjecaja na naše živote. Jednako tako, stječu se sposobnosti mijenjanja navika koje se tiču konstantnoga nezadovoljstva u pogledu sebe te vlastitih uspjeha ili neuspjeha. Osuđivanje sebe i vlastitih djela postaje prošlost dok mjesta nema ni za nezadovoljstvo te osudu sebe i vlastitih postupaka. Osim što se ljudi sa zdravim stavovima i pogledima na život odnose bolje prema sebi, opuštenije, razumnije i smirenije pristupaju i drugim ljudima. Glavne osobine mindfulnessa jesu otvorenost, opuštenost, tolerancija te pozorna uključenost [3]

3.Kratke vježbe mindfulnessa za učenike:

1. Vatica u rukama. Učenici nekoliko puta brzo protrljaju svoje dlanove jedan o drugi. Primijete osjete u svojim dlanovima, šakama i rukama. Usmjere ih u svoju pažnju na toplinu koja je nastala. Zatim zatvore oči i u tišini nježno stave svoje ruke na vrh glave. Usmjere svoju pažnju na toplinu koja s ruku prelazi na glavu.
2. Vruća čokolada. Učenici zamisle da u rukama drže šalicu vruće čokolade ili kakao i primakne je ispod nosa. Duboko udahne kroz nos kao da miriše vruću čokoladu. Polako izdahne kroz usta da ohlade vruću čokoladu. To ponove nekoliko puta.
3. Mirisanje cvijeća. Zatvore oči i zamisle da u ruci drže cvijet. Duboko udahnie i zamisle da osjete osvježavajući miris cvijeta. Lagano izdahne i primijete kako se osjećaju. Ponove nekoliko puta.
4. Progresivna mišićna relaksacija. Učenice podsjećam da su um i tijelo međusobno povezani i da naša pozornost nije samo na mislima ili osjećajima, nego je možemo preusmjeriti i na ono što se događa u našem tijelu. Jedna od tehnika je Skeniranje tijela, tako zamolim učenice da legne na pod. Kad se udobno smjeste, zatvore oči. Polaganim tempom nabrajam dijelove tijela, na koje učenici preusmjeravaju svoju pozornost. Zamolim ih da preusmjere pozornost na svoje prste na nogama, zatim na gležnjeve, listove, cijele nogice ... Tehnika Skeniranje tijela pomaže djetetu osvijestiti dijelove tijela.

4.Zaključak

Primjena mindfulnessa od najranije dobi pomaže da dijete što ranije usvoji dobru naviku. Na roditeljima i učiteljima je poticati dijete da zadrži rutinu. Ove jednostavne igre, vježbe i nježne tehnike mogu biti svakodnevice. Vježbe uvijek prilagodimo dobi i interesima djeteta i učenika. Primjena je ključna za dobrobit mališana, pogoduje njihovom razvoju i učenju. Roditelji i učitelji najveći smo uzor smirenosti i ravnoteže našoj djeci. Vlastitom praksom prenijetimo zdrav, svjež i optimističan način doživljavanja svijeta i vlastitog postojanja i sretnog života.

Tehnika Mindfulness za učenice čini niz znanstveno utemeljenih metoda i tehnika kojima je cilj potaknuti razvoj vještina kojima će unaprijediti svjesnost o onom što se događa u njima i okolini, naučiti će kako učinkovito odgovoriti na svoje misli i razumjeti kako se emocije manifestiraju u tijelu.

5.Literatura

- [1.] Granić M. (4. 3. 2019). Mindfulness meditacija – što je i kada se koristi? dnevnik.hr. <https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/psihologija/mindfulness-meditacija-sto-je-i-kada-se-koristi>
- [2.] Petković K. (2022). Vježbe svjesnosti u primarnom obrazovanju. Zagreb: sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- [3.] Carević A. (31. 5. 2021). Mindfulness: tehnika kojom ćete postati više uključeni, opušteni, otvoreni i tolerantni. slowliving.hr. <https://www.slowliving.hr/mindfulness-tehnika-kojom-cete-postati-vise-ukljuceni-opusteni-otvoreni-i-tolerantni/>

Stručni rad

Tri osnovna tipa odgoja djeteta

Karmen Porenta

O.Š. Karla Destovnika- Kajuha, Jakčeva ulica 42, Ljubljana.

Sažetak

Obrazovanje uključuje integrirani, cjelovit razvoj osobnosti. U procesu odgoja važni su individualni i društveni aspekti koji se očituju kroz vrijednosti i ponašanje pojedinca i društva. Kako će se osobnost pojedinca razvijati ovisi, između ostalog, o obrazovnim pristupima koje pojedinac dobiva od rođenja. Obrazovanje je najvažniji vodič za formiranje osobnosti. U članku ću opisati tri obrazovna pristupa ili stila i koje su njihove funkcije. Govorit ću o tipu permisivnog odgoja, represivnom ili autoritarnom odgojnom konceptu i autoritativnom odgojnom stilu te o tome kako ti odgojni stilovi utječu na dijete ili učenika.

Ključne riječi: permisivni odgoj, represivni odgoj, autoritet, stav, vrste odgoja

1.Uvod

Obrazovanje znači namjerno djelovanje odrasle osobe usmjereno prema drugome, obično djetetu ili adolescentu. Riječ je o međuljudskom odnosu gdje je prvi svjestan dosega svojih postupaka u većoj mjeri ili na drugačiji način od ostalih u odnosu. Pojam obrazovanje obično koristimo za označavanje odnosa između roditelja i djece te učitelja i učenika. Poznajemo tri osnovne vrste obrazovanja ili odgoja: permisivno obrazovanje, autoritarni odgoj i autoritativan odgoj. Također postoje različite vrste autoriteta: položajni autoritet: proizlazi iz položaja, npr. položaja učitelja, karizmatični autoritet: proizlazi iz kvaliteta ličnosti, unutarnji autoritet: koji je vezan za dio osobnosti u kojem su zapisane moralne norme, mogli bismo reći i savjest, vanjski autoritet: potječe iz društvenog okruženja osobe, anonimni autoritet: može se nazvati i manipulacijom, jer se radi o prikrivenom utjecaju na dijete, iracionalno: dolazi iz moći nad ljudima i manifestira se kao internalizirani autoritet.

2.Tri osnovne vrste obrazovanja:

1. Permisivno obrazovanje - roditelji ne postavljaju nikakve zahtjeve niti obveze.
2. Represivni ili autoritarni odgoj – temelji se na zastrašivanju i sputavanju.
3. Autoritativan odgoj – od djeteta se postavljaju velika očekivanja, ali mu se istovremeno pruža odgovarajuća emocionalna podrška.

3. Permisivno obrazovanje

U permisivnom obrazovanju dijete je središte obitelji, a ne roditelji. Roditelji daju svojoj djeci ono što žele. Dijete je kao mali faraon, a roditelji su robovi koji ga služe sprijeđa i straga i dužni su o svemu brinuti. I upravo takva djeca na kraju optužuju svoje roditelje da su loši jer, primjerice, osmogodišnjak nema pametni telefon. Glavno pravilo je da je dijete sretno danas i sada. Ako nije, roditelji misle da su nešto pogriješili. I iako imaju dobre namjere i žele samo najbolje za svoje dijete, popustljivim roditeljstvom se može postići upravo suprotno.

Dijete tako postaje vođa u obitelji, sve mu je dopušteno, uvijek iznova čuje samo: "Da" Uvjerava se da se sve vrti oko njega, dobiva osjećaj viševrijednosti, uči kako postići svoje ciljeve manipulacijom. Roditelji koriste manevre poput podmićivanja, kompromisa, samožrtvovanja, zanemarivanja, propovijedanja i prigovarivanja, kao rezultat toga dijete odrasta u vrlo nestabilnim okolnostima.

3.1.Prednosti permisivnog obrazovanja:

- Djeca smiju reći što misle, ne vrijede samo riječi i volja roditelja.
- Budući da znaju da će ih mama i tata voljeti što god radili, samopouzdaniji su od ostalih vršnjaka.

- Potiče ih se na kreativnost, što dovodi do toga da imaju mnogo hobija i vrlo bujnu maštu.
- Konfliktne situacije je jako malo jer roditelji nastoje ispuniti njihove želje i potrebe.

3.2. Nedostaci permisivnog obrazovanja:

- Ističu da je ovakav odgoj povezan s problematičnim ponašanjem u odrasloj dobi.
- Primjećeno je da djeca internaliziraju svoje probleme i ne pokušavaju ih riješiti.
- Djeca ne razvijaju pravi osjećaj gdje su granice jer roditelji samo reagiraju na njihove postupke, ali im ne postavljaju unaprijed pravila i sankcije ako ih prekrše.
- Ne razumiju u potpunosti što znači poštivati nekoga, što može postati izazov u školi.
- Nisu navikli čuti: 'Ne', pa se jako iznenade kad to čuju od nekog drugog izvan kuće, pogotovo u školi. Dijete tako postaje problem kod kuće i u školi.
- Roditelji dopuštaju djeci da iskuse svašta prije nego što odrastu i tako proizvode nezadovoljne, razmažene male odrasle osobe.

4. Represivni ili autoritarni odgoj

Zagovornici autoritarnog odgojnog stila polaze od uvjerenja da nepopustljivošću prema unaprijed određenim pravilima, kaznama i nagradama mogu postići željeno ponašanje. Naglašava negativna odgojna sredstva poput zabrana, ograničenja, kontrole, stezanja i uvjeravanja kako bi se otklonile djetetove pogreške. Komunikacija je jednosmjerna, dijete je gurnuto u ulogu primatelja, a odgajatelj vlada.

Represivni odgojni stil karakterističan je za patrijarhalni tip obiteljskog odgoja i za sve one odgojne koncepte koji se temelje na pretpostavci da je temeljna zadaća odgoja prenijeti na dijete moralna pravila, norme, vrijednosti i načine ponašanja uspostavljene u društvu. Rezultat je poslušna, odana osoba. Tako dijete uči potiskivati nedolično ponašanje jer se boji kazne, poslušno je zbog straha od kazne.

4.1. Nedostaci represivnog ili autoritarnog obrazovanja:

Na taj način nikako ne možemo razviti djetetov moralni sustav vrijednosti. Često mrzi onoga tko ga kažnjava. Dijete tako uči ono što ne želi, ali ne i ono što je poželjno i primjereno. Na kraju, djecu učimo da probleme rješava snaga, odnosno da onaj jači pobjeđuje slabijeg.

5. Autoritativno obrazovanje

Ovaj stil roditeljstva pojavio se posljednjih godina kako bi prevladao slabosti represivnih i permisivnih stilova roditeljstva. U prvom planu je uvažavanje mišljenja djeteta, njegove individualne prirode i razvojnih potreba. Cilj autoritativnog obrazovanja

je podržati djetetova jaka područja, koja uključuju razvoj moralnog prosuđivanja. Važno je ne kritizirati djetetovu osobnost, već njegovo ponašanje. Disciplina i kažnjavanje su bitni.

Disciplina mora biti prisutna od djetetova rođenja nadalje, kako bi se dijete podredilo moralnim pravilima, ali je potrebno dopustiti određenu dozu slobode. Kazna bi trebala biti orijentirana na ponašanje i trebala bi ojačati djetetov osjećaj odgovornosti, pravde i reda.

Obitelj je u ovom odgojnom stilu fleksibilna, a pojedinac samostalna i odgovorna osoba. Roditelji razumiju dijete, poštuju ga i daju mu primjer. Autoritativan odgojni stil potiče odgovorno i samostalno donošenje odluka, postupno smanjuje ovisnost o roditeljima, uči prihvatanju kompromisa, poštivanju drugih i samokontroli.

5.1. Prednosti i važnost autoriteta za dijete:

Tendencija eliminacije autoriteta postoji već jako dugo, jer se kaže da autoritet ograničava djetetov razvoj. Na određenom stupnju ljudskog razvoja kritika autoriteta obrazovanja bila je opravdana, ali se zaboravilo da je autoritet i nešto pozitivno.

Autoritet u obrazovanju ne smije se ukinuti ako želimo postići autonomiju i slobodu u pojedinu. Majka djetetu predstavlja autoritet, htjela ona to ili ne. Autoritet je stoga u određenim trenucima neophodan, dijete želi autoritet, želi povratnu informaciju za osjećaj sigurnosti i povjerenja. Dakle, autoritet nije negativan, djetetu je apsolutno potreban za pravilan razvoj.

Autoritet je takozvana moć koja je odgajatelju potrebna da usmjeri djetetov razvoj u željenom smjeru. To je poseban oblik pedagoškog odnosa. Autoritet je neophodan u odgoju, ali moramo biti svjesni njegovog dometa, jer se može pretvoriti i u manipulaciju ili indoktrinaciju – nametanje moralnih vrijednosti djetetu.

6. Zaključak

Kada je riječ o načinu odgoja djece, prije svega moramo biti svjesni posljedica stroge i popustljive metode za pojedino dijete. Veliki utjecaj na dijete imaju roditelji i učitelji, jer ono nas prati od malih nogu. Djeca su poput spužvi, upijaju naše vrijednosti, uvjerenja i obrasce. Dakle, roditelji se moraju pobrinuti da budu dobar primjer djeci, da ćemo ih graditi i učiti što je zdrav i dobar odnos te dati djetetu dovoljno vremena da se bavi njima. Najčešće se lomi upravo u zadacima roditelja, jer ih oni sami ne shvaćaju ozbiljno, odmahuju rukom na sve to, a onda se čude zašto je dijete zbunjeno i neuko.

Dakle, vrlo je važno kakav smo primjer djeci. Djeca nas oponašaju u svemu, bilo dobro ili loše. Naravno, kasnije ih inspiriraju i prijatelji i drugi ljudi koji su im zanimljivi. Bitno je kakva smo mi slika za njih, jer možemo pričati o onome što nam se ne sviđa, kad ta slika drugdje nije najbolja.

Važni elementi također uključuju odnos između nas i djeteta, odn pažnju koju joj pridajemo. Vrlo je važno jesmo li prema djetetu ljubazni, puni ljubavi ili ga zadirkujemo.

Važno je ono što opetovano primjećujemo. Primjećujemo li i ističemo sve ono što nam se sviđa, što ga čini dobrim, njegove dobre osobine. Ili primjećujemo i ističemo sve ono što nam se ne sviđa, njegove pogreške, loše osobine. Svi imamo dobrih i loših osobina, ali ono što ističemo kod djece raste.

Iznimno je važno i vrijeme koje provodimo zajedno s djetetom. Danas je većina poslova takva da su roditelji dugo odsutni, pa se malo vremena mogu posvetiti djeci. Djeca su u velikoj mjeri prepuštena sama sebi, brzo otkrivaju svijet interneta i računalnih igrica, a time se razvija novi soj hiperaktivne i ovisničke djece.

7.Literatura

- [1.] <https://www.minicity.si/si/novice/prednosti-in-slabosti-permisivne-vzgoje#>
- [2.] Juhant M. (11. 8. 2022). Permisivna vzgoja – je res v otrokovem najboljšem interesu? Vzgoja.si. https://vzgoja.si/permisivna-vzgoja/?qclid=CjwKCAjwzNOaBhAcEiwAD7Tb6M6ZsRzDss-khsagE1RKgbgndgd9sWcMANxon96_WrcjWq4RPxSqRoCkKUQAvD_BwE
- [3.] Arnuš, S. (2010). Avtoriteta v vzgoji in postavljanje mej. Pridobljeno s <https://dk.um.si/Dokument.php?id=12708>
- [4.] Peček, M. (2009). Moč vzgoje: sodobna vprašanja teorije vzgoje. Ljubljana: Tehnična založba Slovenije.
- [5.] Ručigaj Z. (14. 11. 2022). Kaj je vzgoja otrok? Zastarse.si. <https://zastarse.si/vzgoja/kaj-je-vzgoja-otrok/>
- [6.] Verbič, L. (2013). Vzgojni stili in odnosi v družini. Pridobljeno s http://pefprints.pef.uni-lj.si/1877/1/DIPLOMSKO_DELO.pdf

Stručni rad

Utjecaj emocija kod učenika prvog razreda

Karmen Porenta

O.Š. Karla Destovnika- Kajuha, Jakčeva ulica 42, Ljubljana.

Sažetak

Emocijama se danas bave mnoge znanstvene discipline, kao što su psihologija, sociologija, neurologija i mnoge druge. Emocije utječu na učenikov osobni rast i razvoj, zdravlje, ali i na njihov uspjeh u školi, učenje, koncentraciju, motivaciju, komunikaciju s drugima. Usko su povezane s našim umom. Njihov utjecaj je obostran, pa se ne mogu odvojiti. Kada nešto zamislimo, u nama se pokreće emocionalni odgovor i naše tijelo reagira. Tjelesne promjene koje prate različita emocionalna stanja su suze, drhtavica, znojenje dlanova, ubrzani rad srca i slično. Emocije se dijele na primarne, odnosno, osnovne te na sekundarne emocije.

Ključne riječi: um, emocionalni odgovor, emocije, učenici, primarne i sekundarne emocije

1.Uvod

Svaki čovjek poseduje emocije, pošto su nam one urođene. Sama reč emovere, latinskog je porekla, u korenu ove reči, znači kretanje, zatim emocija nije imenica, nego glagol. Emocije utječu na čovjeka iznutra, pokreću ga, te se izvana očituju njegovim ponašanjem, reakcijama i raznim tjelesnim promjenama. One ne dolaze najednom, već su uzrokovane pojedinim svjesnim i nesvjesnim događajima iz čega proizlazi čovjekovo djelovanje. U odgojno-obrazovnim ustanovama, sve veća važnost pridaje emocijama koje učenici doživljavaju za vrijeme odgojno-obrazovnog procesa. Emocije utječu na učenikov osobni rast i razvoj, zdravlje, ali i na njihov uspjeh u školi, učenje, koncentraciju, motivaciju, komunikaciju s drugima. Pozitivne emocije potpomažu

učenicima u njihovoj prilagodbi u školskom okruženju. Učenici se tijekom odrastanja, ali i tijekom nastavnog procesa uče samoregulaciji vlastitih emocija kako bi povećali pozitivne i, sukladno tome, smanjili negativne emocije. Mnogi autori navode kako je emocije teško definirati te smatraju kako je svaka dana definicija emocija točna jer se radi o osobnom doživljavanju, shvaćanju i opažanju vlastitih emocionalnih stanja.

Emocije utječu na našu percepciju stvarnosti. Razmišljanje o ljudima koji osjećaju bol, svijest da smo povrijeđeni istim stvarima, može probuditi suosjećanje i ljubav prema drugima, a odagnati negativne emocije poput zavisti, ljubomore ili mržnje. Ispravno razmišljanje je sposobnost samopromatranja.

Svaka emocija ima svoju svrhu, ima i specifičnu kemijsku pozadinu, pri svakoj emociji izlučuju se određeni kemijski spojevi, koji djeluju na našu raspoloženje. Ako emocije postanu previše intenzivne, one mogu nas kočiti i onemogućavati u obavljanju aktivnosti.

Negativne stvari u okolini lako privlače našu pozornost i negativne emocije koje iz toga proizlaze često su vrlo intenzivne i dugo traju. Posljedice toga na našu psihološku i tjelesnu dobrobit sigurno nisu pozitivne i dobre za naš život.

2.Osnovne emocije

Primarne, odnosno, osnovne emocije su nesvjesne, jednostavne i urođene, a ne stečene i naučene nekakvim iskustvom. Psiholog, Paul Ekman, proučavajući različite kulture, religije i običaje, sedamdesetih je godina iznio podjelu šest primarnih emocija: sreća, tuga, ljutnja, strah, iznenađenje i gađenje. Ekman navodi kako se za svaku primarnu emociju vežu i facijalne ekspresije koje se očituju kao različiti položaji i pokreti mišića lica sukladno sa čovjekovim emocionalnim stanjem. Također navodi kako te facijalne ekspresije ne proizlaze iz pojedine kulture nego su one univerzalne i biološke za sve kulture [5] „Zajednička su obilježja primarnih emocija, osim facijalne ekspresije, ova: rano se javljaju tijekom individualnog razvoja, zajedničke su ljudima i višim primatima, brzo nastaju i kratko traju, imaju univerzalni prethodni položaj te univerzalnu i jasnu reakciju na događaje koji su izvan vlastite kontrole (kulturološki su univerzalne te imaju specifičnu fiziološku osnovu)“ [5]. Svaka se primarna emocija javlja nakon njenog okidača što na kraju rezultira određenim ponašanjem. Prilikom prijetnje, kao okidača, javlja se emocija strah koji završava ponašanjem bijega. Ljutnja je izazvana preprekom, koja rezultira napadom radi uklanjanja nezadovoljstva koje se javlja u nemogućnosti postizanja željenih ciljeva. Emocija tuge javlja se nakon gubitka i završava povlačenjem. Odbojne situacije ili stvari dovode do emocije gađenja što na kraju uzrokuje odbacivanje. Kod djece je vrlo važna kvaliteta povratnih informacije koje se odnose na vrijednost djeteta („Ja sam mislio da si ti dobar dječak“ itd.) i njegovu izvedbu („To si dobro/nisi dobro napravio“ itd.). One su povezane i utječu na rane reakcije vrednovanja sebe pa na taj način djeca doživljavaju intenzivne emocije samosvjesnosti (sram nakon neuspjeha, ponos nakon uspjeha) [2].

3. Sekundarne i socijalne emocije

Sekundarne i socijalne emocije proizlaze iz primarnih emocija. Te emocije učimo kroz različite životne okolnosti i događaje te ih stoga nazivamo naučenim emocijama. Tako iz primarne, odnosno, osnovne emocije straha potječu tjeskoba, plašljivost, krivnja, neodlučnost, zbunjenost, ljubomora, nesigurnost, koje se ubrajaju u sekundarne i socijalne emocije. Iz primarne emocije ljutnje potječe ogorčenost, bijes, neprijateljstvo, frustriranost, i razdražljivost. Tuga uzrokuje žalost, ranjivost, pokajanje, posramljenost, dezorijentiranost, povrijeđenost, sjetnost, odbačenost i dr. Iz gađenja proizlazi uzrujanost, preplašenost, odbojnost, poniženost, razdražljivost. Iznenađenje uzrokuje začuđenost, nestrpljivost, uznemirenost, impresioniranost, nesigurnost dok iz veselja potječe zadovoljstvo, oduševljenje, euforičnost, sreća, veselje, zaljubljenost, optimističnost, sigurnost, srdačnost. U tablici 1. navedeni su okidači, emocije i ponašanja vezani uz primarne emocije te su uz njih dodani okidači, emocije i ponašanja vezani uz sekundarne i socijalne emocije koje su naučene. Kroz tablicu se može primijetiti kako je samo jedna od svih primarnih emocija povezana s radošću i pozitivnošću, a to je emocija veselja. [9]

4. Kako učenici doživljavaju različita emocionalna stanja u prvom razredu

Učenici su stalno uključeni u različita emocionalna stanja. Svaki dan u školu donose šarenu paletu emocionalnog nemira koju pokupe kod kuće i donesu sa sobom u školu. Iz njihovih izraza lica i tona može se prepoznati jesu li u dobrim, ugodnim ili lošim, manje ugodnim emocijama i situacijama. Učenici koji se osjećaju dobro motivirani su i za rad, uspješniji, puni entuzijazma za rad i sudjelovanje u svakodnevnim školskim obvezama. Vole pomagati prijateljima iz razreda, aktivni su i uspješni. Ovi učenici su ljubazni, točni i velikodušni te se učitelj na njih može osloniti. Imaju dobro samopouzdanje i veliki su doprinos razredu.

Problematičniji su učenici koji doživljavaju neugodne, negativne emocije. Ovi su učenici destruktivni prema sebi i drugim prijateljima iz razreda. Nemotivirani su i stalno

ometaju nastavni proces, teško uče i nemaju interesa za učenje. Ovi učenici su nemirni, nervozni i agresivni. Karakterizira ih neznanje, stalno prigovaranje i negodovanje, emocionalni ispadi, izbjegavanje radnih obaveza i izbjegavanje ocjenjivanja.

Postavljanje granica učenicima koji doživljavaju neugodne emocije iznimno je naporno i problematično za učitelja, pogotovo ako nema nikakvu podršku roditelja. Učenik od kuće donosi emocionalnu buru koju učitelj prvo mora smiriti, a učenik se u tom procesu najčešće opire. Postavljanje dobrih granica zahtijeva vrijeme, volju i pažnju. Ovo je izvrsna investicija za budućnost.

5. Aktivnosti koje smo isprobali i učili na školskim satovima i koje su se pokazale posebno učinkovitima za emocionalno postizanje psihičke i fizičke dobrobiti učenika:

- *Igra po ulogama*, bibliodrama (improvizacijske igre, pantomima, živa slika, kazalište).
- *Slušanje glazbe* - meditativne, pjevati i svirati; ples i pokret uz glazbu.
- *Kreativan rad* - kolaž, glina, šibice za izradu imena.
- *Uživanje u svakodnevnim stvarima*. Tijekom dana događaju nam se mnoge ugodne stvari, ali zbog ritma života često ih uopće ne uočimo, prebrzo prođu i ne stignemo u njima uživati. Potrebno je naučiti prepoznavati takve stvari, usmjeriti pozornost na njih, sami ih stvarati i uživati u njima. Dakako, možemo se češće prisjetiti i dobrih stvari iz prošlosti, prizvati ih u sjećanje i ponovo proživjeti pozitivne emocije vezane uz njih. Ta je aktivnost iznimno korisna za učenike kako bi usporili i smanjili stres. Učenici tako pričaju o tome u čemu su jučer uživali.
- *Zagrljaj* - kad se učenik naljuti ili rasplače, nježno ga zagrlim i neko vrijeme mu držim ruku na srcu, kad se smiri pustim ga iz zagrljaja. U prvom razredu učenici su još mali i tek se privikavaju na školska pravila pa se često nalaze u stresnim situacijama.

6.Zaključak

Današnji tempo života iziskuje brze reakcije te brzo usvajanje nastavnog sadržaja. Samim time dovodimo u pitanje emocije i emocionalno stanje učenika u obrazovnom procesu. Upotreba tehnologije umanjila je sposobnost usmenog i pisanog izražavanja. Učenici se danas nedvojbeno teže izražavaju. Od rane dobi okružena su računalima i ostalim tehnološkim uređajima te imaju pristup društvenim mrežama i raznim virtualnim sadržajem kroz koje izražavaju emocije na alternativan način. U nastavi se premalo vremena posvećuje osobnom, posebice emocionalnom razvoju pojedinca. To ovisi o učitelju, ali i o sustavu obrazovanja. Verbalno izražavanje emocija predstavlja veliki problem jer se boje osude okoline stoga je ovo istraživanje osmišljeno tako da se učenicima omogući osobno izražavanje bez otkrivanja detaljnog sadržaja njihovoj okolini, osim ako učenici sami ne pokažu inicijativu.

7.Literatura

- [1.]Popović M. (2022). Vrste emocija. Primarne i sekundarne emocije. epsihijatar.net. <https://www.epsihijatar.net/vrste-emocija-primarne-i-sekundarne-emocije>.
- [2.]Berk, L. E. (2015), Dječja razvojna psihologija. Jastrebarsko: Naklada slap.
- [3.]Rijavec M. (1991). Pozitivne emocije – možemo li biti sretniji? Hrvatska: Medix: specijalizirani medicinski dvomjesečnik.
- [4.]Chabot, D., & Chabot, M. (2009). Emocionalna pedagogija (EDUCA). Zagreb.
- [5.]Kovačević, B., & Ramadanović, E. (2016). Primarne Emocije U Hrvatskoj
a. Frazeologiji. Rasprave Instituta Za Hrvatski Jezik i Jezikoslovlje, 42(2), 505–527.
- [6.]Granić M. (19. 12. 2022). Vrste emocija: Mogu pomoći, a mogu biti i destruktivne! I mnogi bježe od njih! Psihologinja otkriva sve o njima i kamo vodi njihovo izbjegavanje. krenizdravo.dnevnik.hr. <https://krenizdravo.dnevnik.hr/>

Stručni rad

UČENIČKA EKSPEDICIJA KROZ FINACIJSKI LABIRINT GRADA

mr. sc. Jadranka Dorešić, dipl. oec., savjetnik
Srednja škola Ivan Švear Ivanić-Grad

Sažetak

Ovaj rad istražuje suradnju srednje škole i lokalne zajednice kroz posjete učenika završnih razreda zanimanja komercijalist financijskim institucijama u gradu tijekom Tjedna financijske pismenosti. Cilj ove aktivnosti je povećanje financijske pismenosti učenika kroz direktnu interakciju s profesionalcima iz područja financija te stjecanje praktičnog iskustva. Rad se fokusira na posjete institucijama poput Zagrebačke banke (ZABA), Privredne banke Zagreb (PBZ), Raiffeisenbank Austrija (RBA) i Financijske agencije (FINA). Kroz analizu se prikazuju koristi i izazovi ovakvog oblika suradnje te preporuke za buduće aktivnosti.

Ključne riječi: financijska pismenost, srednja škola, lokalna zajednica, financijske institucije, komercijalist, edukacija, praktično iskustvo

1.Uvod

Financijska pismenost postala je ključna vještina u suvremenom društvu koje karakterizira sve veća složenost financijskih proizvoda i usluga. Unatoč važnosti ove vještine, razina financijske pismenosti među mladima često je nezadovoljavajuća. S obzirom na to, škole igraju ključnu ulogu u obrazovanju mladih o financijama. Cilj ovog rada je istražiti kako posjeti financijskim institucijama tijekom Tjedna financijske pismenosti mogu doprinijeti obrazovanju učenika srednjih škola.

Tjedan financijske pismenosti je inicijativa koja nastoji povećati svijest o važnosti financijskog obrazovanja i pružiti mladima alate za bolje razumijevanje financijskih pojmova i upravljanje osobnim financijama. Ovaj rad prikazuje konkretan primjer kako srednja škola može surađivati s lokalnom zajednicom i financijskim institucijama kako bi unaprijedila obrazovne procese i pripremila učenike za izazove u svijetu financija. Realizacija posjeta financijskim institucijama napravljena je temeljem školskog kurikuluma, čime se osigurava njihova usklađenost s obrazovnim ciljevima i standardima.

2. Organizacija posjeta

Planiranje i realizacija posjeta zahtijeva koordinaciju između škola, financijskih institucija i lokalne zajednice. Ovi posjeti uključuju prezentacije, radionice i interaktivno sudjelovanje učenika i predavača koje vode stručnjaci iz financijskog sektora. Priprema uključuje dogovore o terminima posjeta, definiranju sadržaja koji će biti obrađen te logističke aspekte kao što su transport i sigurnost učenika.

Škola u suradnji s financijskim institucijama kreira plan posjeta koji obuhvaća sljedeće korake:

- Definiranje ciljeva posjeta: Svaka posjeta ima specifične ciljeve vezane uz financijsku pismenost i školski kurikulum.

□ Dogovor o terminima i trajanju posjeta: Precizno definiranje trajanja posjeta kako bi se maksimalno iskoristilo vrijeme.

□ Priprema učenika: Pripremne aktivnosti u školi koje uključuju uvod u teme koje će se obrađivati tijekom posjeta.

3. Ciljevi posjeta

□ Povećanje financijske pismenosti učenika: Učenici će steći osnovna znanja o financijskim proizvodima i uslugama te razumjeti važnost financijske odgovornosti.

□ Upoznavanje s radom financijskih institucija: Posjeti omogućuju učenicima da iz prve ruke vide kako funkcioniraju banke, agencije i druge financijske institucije.

□ Stjecanje praktičnih znanja: Učenici će sudjelovati u radionicama i simulacijama koje će im pomoći da primijene teorijska znanja u praktičnim situacijama.

4. Institucije uključene u projekt

□ Zagrebačka banka (ZABA): Prezentacije o osnovnim bankarskim proizvodima, upravljanju osobnim financijama i važnosti štednje.

□ Privredna banka Zagreb (PBZ): Radionice o kreditima, investicijama i financijskom planiranju.

□ Raiffeisenbank Austrija (RBA): Interaktivno predavanje o digitalnim bankarskim uslugama i sigurnosti na Internetu.

□ Financijska agencija (FINA): Prezentacije o ulozi FINA-e u financijskom sustavu i praktične vježbe o vođenju poslovnih knjiga.

5. Aktivnosti tijekom posjeta

Tijekom posjeta, učenici sudjeluju u raznim aktivnostima:

- ☐Prezentacije o osnovnim financijskim pojmovima: Učenici uče o osnovnim financijskim proizvodima, kao što su računi, krediti, štednja i investicije.
- ☐Radionice o upravljanju osobnim financijama: Učenici razvijaju vještine upravljanja osobnim budžetom, planiranja troškova i štednje.
- ☐Diskusije o aktualnim financijskim temama: Stručnjaci iz financijskog sektora razgovaraju s učenicima o aktualnim temama kao što su kriptovalute, inflacija i tržišta kapitala.
- ☐Praktične vježbe simulacije financijskih transakcija: Učenici sudjeluju u simulacijama koje im pomažu da razumiju proces financijskih transakcija i donošenja financijskih odluka.

5.1. Primjeri aktivnosti

- ☐ZABA: Prezentacija o važnosti štednje, kako otvoriti štedni račun, te simulacija rada bankomata.
- ☐PBZ: Radionica o kreditima i hipotekama, s praktičnim primjerima izračuna kamata.
- ☐RBA: Sesija o digitalnom bankarstvu, uključujući upotrebu mobilnih aplikacija za bankarstvo i sigurnost online transakcija.
- ☐FINA: Prezentacija o njihovoj ulozi u financijskom sustavu i simulacija procesa vođenja poslovnih knjiga.

6. Evaluacija posjeta

Evaluacija uključuje anketiranje učenika i nastavnika kako bi se procijenio utjecaj posjeta na razinu financijske pismenosti i zadovoljstvo sudionika. Pitanja u anketi obuhvaćaju ocjenu korisnosti posjeta, razumijevanje predstavljenih tema, interes za daljnje učenje o financijama te prijedloge

za poboljšanje budućih aktivnosti. Rezultati ankete koriste se za analizu uspješnosti projekta i planiranje budućih aktivnosti.

6.1. Primjeri pitanja iz ankete

- ☐ Koliko su vam bile korisne informacije koje ste dobili tijekom posjeta?
- ☐ Koliko ste razumjeli prezentirane teme?
- ☐ Koliko vas je posjet potaknuo na daljnje istraživanje financijskih tema?
- ☐ Koji aspekti posjeta su vam se najviše svidjeli?
- ☐ Imate li prijedloge za poboljšanje ovakvih aktivnosti?

7. Zaključak

Suradnja srednje škole i lokalne zajednice kroz posjete financijskim institucijama pokazala se kao učinkovit način povećanja financijske pismenosti među učenicima. Ova inicijativa omogućuje učenicima da steknu praktična znanja i vještine koje će im biti korisne u budućnosti. Evaluacija je pokazala da učenici visoko cijene ovakve posjete i da im pomažu bolje razumjeti financijske pojmove i procese. Preporučuje se nastavak i proširenje ovakvih aktivnosti kako bi se osigurao kontinuirani razvoj financijske pismenosti kod mladih.

8. Popis literature

- [1.] Babić, A. (2020.), Uloga financijskih institucija u gospodarskom razvoju Hrvatske
- [2.] Franić, A. (2022.), Osiguranje u Hrvatskoj - Trendovi i izazovi
- [3.] Horvat, A. (2022.), Regulacija financijskih institucija u Hrvatskoj, Pravni i ekonomski aspekti
- [4.] Hrvatska udruga banaka. (2020.), Financijska pismenost u Hrvatskoj, Zagreb, HUB., D. (2021.), Izazovi i perspektive hrvatskog financijskog sektora
- [5.] Hrvatski zavod za zapošljavanje (2020)., Profesionalna orijentacija i karijerno savjetovanje, Zagreb, HZZZ
- [6.] Jukić, I. (2023.), Tržište kapitala u Hrvatskoj, Razvoj i regulacija
- [7.] Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014.), The Economic Importance of Financial Literacy, Theory and Evidence, Journal of Economic Literature
- [8.] Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2021.), Kurikulum za srednje škole, Zagreb, MZO.
- [9.] OECD (2018.), Financial Literacy and Financial Inclusion. Paris, OECD Publishing.
- [10.] Raiffeisenbank (2021.), Izvještaj o društvenoj odgovornosti, Zagreb, RBA
- [11.] Turner, M. J., & Endres, M. (2017.), Preparing Students for the Financial Realities of the 21st Century, Journal of Financial Education
- [12.] Vujčić, B. (2021.), Hrvatski financijski sustav u tranziciji
- [13.] Zagrebačka banka (2020.), Godišnje izvješće, Zagreb, ZABA.

Stručni rad

MOTIVI I VRSTE NEZAKONITIH SPOLNIH ODNOSA S KATOLIČKOG GLEDIŠTA

**Kristina Kobal
OŠ Domašinec**

Sažetak

Predbračni spolni odnosi predstavljaju svojevrsni fenomen koji je veoma proširen. Raširena je i sklonost upuštanja u predbračne spolne odnose koja pokazuje prešutno prihvaćanje spolnosti izvan granica braka. Stupanje u spolne odnose prije braka mnogi mladi, osobito ako su zaručeni, smatraju normalnim ponašanjem, i ako netko ne prakticira takve odnose drži ga se zaostalom i nenormalnim. Sve se više gubi smisao i spoznaja da se seksualnost autentično živi isključivo u braku. U krizi je brak, ali i moral. Sve se više važnosti pridaje užitku i osobnom ostvarenju, a sve manje se cijeni brak i obitelj. Može se reći da se vodi borba između požude i ljubavi. Motivi za stupanje u predbračne spolne odnose koji su raznoliki. Pritom se naglašava osobna sloboda pojedinca, pravo na seksualni užitak kao sastavni dio dobrog razvoja, autonomija čovjeka i mnogi drugi razlozi koji idu u prilog slobodnom stupanju u predbračne spolne odnose. Krepost čistoće je junački pothvat u našem vremenu. Ona je moralna krepost koja razvija istinsku zrelost osobe. Također se opisuje i bračno zajedništvo koje je utemeljeno na potpunom i neopozivom seksualnom darivanju. Brak se shvaća kao potpuna, definitivna, neopoziva i stvaralačka zajednica između muškarca i žene. Samo se u takvoj zajednici može u potpunosti ostvariti autentična ljubav i nutarnja zakonitost ljudske seksualnosti.

Ključne riječi: seksualnost, predbračni spolni odnosi, trudnoća, čistoća, brak

1. Fenomenologija ljudske seksualnosti

Današnje je društvo otvoreno govoru o ljudskoj seksualnosti i svemu onome što ona sa sobom nosi. Seksualnosti se pristupa na nov i znanstven način, otkriva se njezino bogatstvo, raznoliko značenje i važnost u čovjekovom životu. Međutim, istovremeno se ona degradira, svodi na čistu tjelesnost i na potrošnu robu. Ljudska seksualnost prožima cijelu ljudsku osobu. Stoga joj treba pristupiti s različitih gledišta osvjetljavajući njezine različite aspekte i dimenzije.

Svijet je preplavljen seksualnom literaturom. Petar Šolić navodi: „Imamo publikacije razne naravi i s različitim ciljevima, luksuzno opremljene knjige i divulgativna djela, članke u revijama i novinama, pornografske tekstove i one s odgojnim ciljem, znanstvene i pseudoznanstvene studije, detaljna izlaganja i ona koja aludiraju na misteriozno.“¹ Ukoliko ovome dodamo još seksualnu tematiku u filmovima i drugim sredstvima javnog priopćavanja, vidimo veliki seksualni boom koji je zahvatio današnje društvo. U tom smislu i *Persona humana* govori: „Danas se o svemu što se odnosi na seksualnost često otvoreno govori u knjigama, revijama, novinama i drugim sredstvima društvenog priopćavanja.“² U svemu tome nema dovoljno jasnoće već dosta konfuzije, krivih pristupa i usmjerenja. Nedostaje etička dimenzija bez koje taj seksualni boom može čovjeku samo štetiti, jer je čovjek bitno etičko biće i treba mu progovoriti o seksualnosti i s teološko – etičkoga gledišta.

Seksualni boom prati i nov način življenja seksualnosti. Seksualnost je tako postala potrošni materijal, sredstvo iživljavanja. Seksualni život kao da nema nikakve norme po kojima bi se usmjeravao i ravnao. Življenje takve seksualnosti dovodi do toga da je masturbacija gotovo redovita pojava i praksa, predbračni spolni odnosi i brak na pokus sve su učestaliji, promjena partnera sve je raširenija, homoseksualnost se pojavljuje kao alternativno seksualno ponašanje, kontracepcija i pobačaj se šire, grupni seks među vršnjacima i slobodnim osobama uzima maha u nekim sredinama.³ Tradicionalna obitelj tako nestaje, a brak postaje sve manje stabilan. Seks postaje tako „užitak bez rizika“, odnosno „užitak bez kajanja“. Na seksualnost se gleda sve više svijetovnije i slobodnije, sve je veća sekulariziranost, individualizam, privatizam.

Sve su veća i češća seksualna iživljavanja, napadi, komercijalizacija, prostitucija, slobodnjačko seksualno ponašanje, i njima slične pojave kao odraz suvremene kulture i društva. Seksualna se aktivnost sve više svodi na isključivo genitalni odnos, osiromašen bez drugih vrijednosti, odatle hipergenitalizacija seksualnosti. Mnoga propaganda na televiziji, filmu, radiju, tisku i drugdje usmjerena je prema nagonским seksualnim dimenzijama ljudske osobe. Stoga se govori o mitu erotizma, o valu seksualnosti u današnjem društvu. Svođenje seksualnosti isključivo na genitalnu razinu strašno je se osiromašuje i reducira. Sve to dovodi do osiromašenja čovjeka, smanjivanju i gubljenju ljudskih vrijednosti. Tako seksualnost nije u službi promicanja čovjeka i njegova dostojanstva, već u službi čovjekova umanjivanja, osiromašenja i otuđenja. Naša kultura banalizira ljudsku seksualnost, jer je živi na reduciran i osiromašen način, povezujući je samo s tijelom i egoističkim užitkom. U tome duhu

¹ Petar ŠOLIĆ, Kršćanski pogled na seksualnost, u: ISTI, *Radost ljubavi. Studije i članci*, Crkva u svijetu, Split 1994., str. 168.

² *Persona humana*, br. 1.

³ Petar ŠOLIĆ, Kršćanski pogled na seksualnost, u: ISTI, *Radost ljubavi. Studije i članci*, 168.

govori i *Persona humana*: „Postupno je došlo do kvarenja ćudoređa čemu je jedan od najjasnijih znakova pretjerano isticanje seksa, a preko sredstva društvenog priopćavanja i predstava, pokvarenost je prodrila u područje odgoja i kvari javno mnijenje.“⁴

Jedna od značajki današnjeg pristupa seksualnosti jest njezino oslobođenje od raznih normiranja, potiskivanja i neispravnih vrednovanja, nastojanje da se seksualnost živi potpuno i nesputano, bez ikakvih ograda, normi, zakona, kontrola. Teži se za principom užitka koji se temelji na nagonu erosa. Plod toga je seksualna raspuštenost, širenje seksualnog promiskuiteta, „slobodna ljubav“ i slična ponašanja.

5

U naše se vrijeme *seksualnost sve više privatizira*. Sve se više tvrdi da su seksualnost i institucionalnost nespojive. Dok se afirmira jedno, niječe se drugo. Ako je seks slobodan i slobodno se živi, ona je sve ono što ograničava tu slobodu štetno i ne prihvaća se. To je ideja seksualne revolucije koja želi seksualnost osloboditi od svih normi i institucija. Ona je privatna stvar koja se živi kako pojedina osoba želi i hoće. Posljedica privatiziranja seksualnosti jest odvajanje seksualnosti od prokreacije. Brak postaje mjesto „represije“. Sve to nosi sa sobom nijekanje institucionalnih formi seksualnog života i ponašanja u prilog individualnom i proizvoljnom ponašanju, sve se više traži osobni seksualni užitak i sve se više udaljuje od seksualne plodnosti, stabilnosti i autentičnosti.⁶

Pred fenomenom seksualnosti ljudi su zauzimali i zauzimaju različite stavove. Neki od tih stavova su *zatvoreni spram seksualnosti*. Oni je izbjegavaju i negativno gledaju na nju. Grešni stav vidi u seksualnosti izvor zla i grijeha. Tabuistički stav tretira seksualnost kao tabu stvarnost. Treba od nje bježati, ili ako se s njome moramo već suočiti, onda se treba braniti mnogim sredstvima. Također, farizejski stav se zaokuplja samo izvanjskom čistoćom. Uvijek u ponašanju drugih nalazi motiv za sablazan, a ne uspijeva prepoznati vlastite slabosti i pogreške. Gleda više izvanjsko ponašanje, a ne nakanu i srce. Policijski stav rješava seksualne probleme prisilom, potiskivanjem, moraliziranjem, bilo na osobnom bilo na društvenom planu. Ovakav je stav plod lošeg i strogog seksualnog odgoja koji je bio određen represijama na seksualnom području i na drugima, općenito.⁷

Ljudska seksualnost je kompleksna stvarnost. Ona nas privlači, ali istodobno i odbija. Pogrešno je pred njom zauzeti bilo stav bijega, bilo naturalističko gledište. Potrebno je stajalište koje će voditi računa o njezinoj kompleksnosti i harmoničnosti, opasnosti i vrijednosti. Ispravan stav pred seksualnošću trebao bi biti realistički što znači da treba pristupati spolnosti vedro, smireno, ne bježati od nje, ne minimalizirati je, ne skrivati je, ne uzvisivati je. Spolnost je u svojoj biti povezana s ljubavlju i najdublje je povezana s Bogom, izvorom života. Stoga je ne smijemo tretirati kao biološko – materijalnu stvarnost već kao jednu od ljudskih tajni i temeljnih dimenzija ljudskog bića.

⁴ *Persona humana*, br. 1.

⁵ Usp. Petar ŠOLIĆ, Kršćanski pogled na seksualnost, u: ISTI, *Radost ljubavi. Studije i članci*, 170.

⁶ Usp. Isto.

⁷ Isto. 171.

2. Motivi predbračnih spolnih odnosa

Motivi koji dovode do prakticiranja predbračnih spolnih odnosa među mladima raznolike su naravi. Petar Šolić u svojem članku navodi neke od njih. Kao prvo spomenuti ćemo nedovoljnu i neuvjerljivu informaciju u pogledu nemoralnosti predbračnih spolnih odnosa. Za mlade nisu uvjerljivi samo izvanjski motivi, kao npr. ne dopušta Crkva, grijeh je. Oni hoće puno dublju i uvjerljiviju motivaciju za nemoralnost i nedopuštenost spolnih odnosa prije sklapanja braka.⁸

Mladi također posežu za afektivnom kompenzacijom, odnosno afirmacijom, s obzirom na obiteljsku, školsku i društvenu prazninu u tom pogledu. Nerijetko dolazi do sukoba između djece i roditelja, između mladih i društvenih struktura. Otvaraju se životu, a obitelj i društvo ih na svoj način blokiraju, i oni traže kompenzaciju na drugom području, osobito na afektivno seksualnom. mladi nastoje sebe afirmirati kao osobe na način da seksualno posjeduju druge osobe. Mladić na taj način afirmira svoje „ja“, pokazuje pred drugima i pred sobom da je čovjek „uspjeha“ i da je „normalan“ kao muškarac.

Čest je motiv društveno oponašanje „svi to čine“. To je motiv za osobe koje su psihološki nestabilne i lako se dadu pod utjecaj drugih i okoline. Njima opće društveno ponašanje postaje mjera za osobno ponašanje. Ako se drugi tako ponašaju, zašto ne bih i ja?

Jak je utjecaj permisivnog i erotičkog društva na ponašanje mladih. Današnje je društvo srušilo sve tabue u pogledu seksualnosti, oslobodilo se zabrana i ograničenja. O seksualnosti se govori slobodno, privatno i javno, glorificira se seksualna sloboda i ponašanje. To stvara pogodan teren za bujanje erotizma putem tiska, kina, radija, plakata, itd. mladi sve više gube smisao i osjećaj za prave vrednote. Tehnološki napredak, blagostanje i potrošački duh nose sa sobom sve veću potrebu i težnju za komoditetom, uživanjem, bez žrtve i odricanja, svega onoga što se želi, željom za užitkom i zadovoljenjem bez razmišljanja i pitanja da li što šteti osobnom razvoju, budućem životu i drugima. Moralna dimenzija života postaje nešto sekundarno, dok je primarno materijalno blagostanje.⁹

Došlo je do pomicanja dobi sklapanja braka i produženo je vrijeme zaruka. Nekada su zaruke trajale kratko prije vjenčanja, a danas su postale životno stanje. Nekada je prijelaz iz djetinjstva u zrelu dob bio nagao i brz, a danas je to drukčije, osobito kod nekih kategorija ljudi, zbog studija, zaposlenja, itd. povećala se razlika između seksualne zrelosti i društvene zrelosti. Često se pomiče vrijeme ženidbe i duže se živi vrijeme zaručništva radi ekonomske i društvene stabilizacije.

Nadvladali su se tradicionalni stavovi u području seksualnih odnosa. U prošlosti se čovjek uzdržavao zbog bojazni od zaraznih bolesti i štetnosti za zdravlje. Osim toga, bio je prisutan i strah od neželjene trudnoće. Danas se taj strah uklanja konzumiranjem kontraceptivnih sredstava, osobito pilule. K tome, današnji je mentalitet mnogo tolerantniji prema pobačaju u slučaju neželjene trudnoće.

⁸ Usp. Petar ŠOLIĆ, Kršćansko gledanje ne predbračne odnose, u: ISTI, *Radost ljubavi. Studije i članci*, 195.

⁹ Isto.

U današnjem je svijetu seksualnost sekularizirana. Zamagljuje se ili se potpuno niječe religiozna dimenzija seksualnosti, njezina povezanost s Bogom. Tvrdi se da je ona čista antropološka stvarnost, da čovjek njome u potpunosti slobodno raspolaže i gospodari, bez ikakve ovisnosti o Bogu; više je u službi osobe pojedinca nego ljudske vrste.¹⁰

Umanjena je svijest o važnosti sakramenta ženidbe. Često ljudima nije jasno zašto međusobnu ljubav podvrgavati crkvenom obredu, pa je zato sam obred puka formalnost i samo izvanjski, običajni čin. Nedostaje prava spoznaja o povezanosti božanske i ljudske stvarnosti, povezanost milosti i seksualnosti. Ukoliko je ženidba samo puka formalnost, onda je jasno da se predbračni spolni odnosi sasvim normalni.

Odvaja se plodnost od ljubavi. Predbračni spolni odnosi se shvaćaju kao izražavanje i potenciranje zaručničke ljubavi, a eventualna mogućnost prokreacije se sprečava kontraceptivnim sredstvima. Ovaj razlog je plod personalističkog pristupanja seksualnosti, koji vodi računa samo o međusobnoj nakani i ljubavi dvoje mladih ljudi, a ne i o objektivnim zakonitostima i zahtjevima ljubavi i seksualnosti. Seksualnosti se odbija njezina „institucionaliziranost“ u braku. Ona se živi kao privatna stvar u dvoje, kao osjećajna, antiinstitucionalna stvarnost. Naglašava se pravo na seksualni užitak, i to kao jedno od temeljnih prava ljudske osobe, oženjene ili neoženjene. To je uživanje, najvažniji sport prakticiran od ljudske vrste.¹¹

Čovjekova seksualnost je, uostalom, narušena istočnim grijehom, koji je, kao i na svakom drugom području čovjekova života, ostavio i na području njegove seksualnosti svoje negativne posljedice. Seksualnost je „poremećena“, buni se protiv čovjekove volje, protiv normi i zakona. Spolni nagon je jedan od najjačih nagona u čovjeku, a osobito je jak u mladenačkoj dobi i kao takav potencira potrebu za predbračnim spolnim odnosom. Sv. Augustin navodi kako je između svih borbi koje kršćani vode najteža borba za čistoću; ta borba je svakidašnja, a pobjeda rijetka.¹²

2.1. Motivi za nedopuštenost predbračnih spolnih odnosa

Višestruki su i različiti motivi zbog kojih su predbračni spolni odnosi nemoralni i nedopušteni. Zaručnici se nalaze u stanju u kojemu se još nisu jedan drugome potpuno predali. Nisu ostvarili uvjete života koji bi označavali njihovo potpuno zajedništvo na svim razinama: tjelesnoj, afektivnoj, duhovnoj, društvenoj. Spolni odnos je vrhunski izraz međusobne ljubavi. On zahtjeva da i ljubav bude potpuna i vrhunska u svojoj strukturi. Zaručnici još uvijek nisu jedno, nisu zajednica života i ljubavi, već je njihova ljubav još na putu, nije došla još svome cilju. Ta se nepotpuna ljubav ni ne može izražavati onim činima koji su svojstveni potpuno dozreloj ljubavi.¹³

Zaručništvo nosi sa sobom i mogućnost prekida, i to u savršenoj slobodi koju treba poštivati. Kad to ne bi bilo moguće, onda to ne bi bile više zaruke već brak. Budući da nema neraskidivog životnog zajedništva među zaručnicima predbračni su spolni odnosi nedopušteni, jer seksualni čin podrazumijeva definitivno i isključivo zajedništvo.

¹⁰ Isto, 196.

¹¹ Isto.

¹² Isto.

¹³ Usp. Isto., 205.

Budući da nema tog zajedništva ovakvi su čini lažni tj. njima se želi potvrditi ono zajedništvo kojega još nema.

Predbračnim spolnim odnosima, želi se, tobože, *provjeriti prava ljubav*. „Ako me voliš dokaži mi !“ Ivan Fuček objašnjava ovu provjeru kao inicijativu ispod koje stoji podsvjesna skrivena težnja za uživanjem ploda prije negoli su se njih dvoje prihvatili zajedničkih definitivnih svjesnih zadataka. „Dar vlastitoga tijela koji još ne izražava autentičnu i utvrđenu ljubav ne može činiti „probu ljubavi“. Ako se njih dvoje doista vole, ne može se shvatiti da je takav dokaz onda potreban.“¹⁴ Traženje provjere ljubavi na taj način, znak je da osoba još nije spremna na potpuno i definitivno životno zajedništvo. To je već znak zastoja, ako ne i nazadovanja u međusobnoj ljubavi.

Tvrđi se da je potrebno provjeriti *seksualnu usklađenost*, jer ona pridonosi uspješnosti bračnog života. Nedvojbeno je da je seksualna usklađenost vrlo važna u bračnom životu. Ali je isto tako istina da se ona u većini slučajeva postiže tek nakon određenog perioda bračnog života. Zapravo se radi o volji za eksperimentiranjem braka, za iskustvom stanovitog sporazuma na način bračnog sporazuma koji bi preventivno jamčio mogućnost zajedničkog bračnog života. Ovdje riječ bračno ne označuje ništa drugo negoli fizički odnos, manifestaciju.¹⁵ Nema pravoga braka i prave ljubavi ako su na pokus, ako se hoće probati. To je suprotno autentičnoj ljubavi. Potrebno se je osobno uskladiti, poglavito na najvažnijim životnim sektorima. To je jamstvo za uspješan brak. Spolna usklađenost će se brže postići ukoliko su opća usklađenost i međusobna ljubav ostvarene.

Prihvatanjem predbračnih odnosa dvoje mladih se izlaže opasnosti da život žive kroz *prizmu užitka* i na taj način razbuktavaju sebične energije. To je štetno za razvoj osobe, za bračni, obiteljski i društveni život. stupa se u spolne odnose radi ugone, postiže se naslada, makar se ta naslada često, svjesno ili manje svjesno, motivira ljubavlju. Iako se ljubav može izraziti na bezbroj drugih načina ovo je način koji godi, ne zahtjeva žrtve, odricanja i napore i zato, mu se najčešće pribjegava, iako se ne izražava autentična ljubav, barem ne u njezinoj punoj strukturi. Naravno da to ne pogoduje uspjehu braka, jer će se na taj način i u braku osjećati prevlast naslade nad ljubavlju, a samim time i psihološka frustriranost osobito kod žena.¹⁶

Upuštajući se u spolne odnose mladi *banaliziraju seksualnost* i samim time i ljudsku spolnost. Seksualnost se shvaća kao sredstvo za uporabu s kojim se po svojoj volji raspolaže. Banalizirajući je tako, šteti se razvoju osobe, njezinoj integraciji i usmjerenosti prema drugome. „Stvarnosti koja je po svojoj naravi pozvana da bude najdublji faktor sjedinjenja i zajedništva dviju osoba pristupa se površinski, koristi se u sebične svrhe. To je opasna podloga za nevjernost i prema tome za nestabilnost braka i obitelji.“¹⁷

Prakticiranjem predbračnih spolnih odnosa dolazi se do situacije da se sklapaju *nepoželjni i kontradiktorni brakovi*. Nerijetko se dvoje mladih, živeći takvim životom već pomalo osjećaju supruzima pa ne produbljuju međusobno poznavanje i ne otkrivaju eventualnu neprikladnost za zajednički život. Ako možda i dođe do spoznaje da nisu

¹⁴ Ivan, Fuček, *Predbračna ljubav*, 152.

¹⁵ Ivan, Fuček, nav.dj., 153.

¹⁶ Usp. Petar ŠOLIĆ, Kršćansko gledanje na predbračne odnose, u: ISTI, *Radost ljubavi. Studije i članci*, 206.

¹⁷ Isto.

jedno za drugo, nemaju dovoljno hrabrosti prekinuti svoju vezu, jer se više ne osjećaju sposobnima za drugu vezu. Ukoliko još i dođe do neželjene trudnoće, i onda na brzinu, nepromišljeno, pod životnom prisilom stupaju u brak, ne radi autentične i zrele ljubavi, već zbog djeteta koje je na putu. Često takvi brakovi nisu sretni, ni uspješni baš zato jer su sklopljeni neodgovorno i bez prave ljubavi koja usređuje supruge.

Predbračni spolni odnosi posebno se *negativno odražavaju na djevojci*. Ona nije toliko ponesena spolnim užitkom koji hoće postići koliko potrebom i osjećajem da ostvari međusobno ljubavno darivanje i predanje. Ona lako doživljava da je njezino tijelo u određenom trenutku samo predmet koji služi muškarcu da postigne seksualnu nasladu, ona doživljava frustracije, osjeća da je velika tajna njezinog poziva na ljubav i na majčinstvo banalno i grubo povrijeđena makar s njezinim pristankom. Djevojka će dugo u svojoj nutrini osjećati te udarce, možda i kroz čitav bračni život.¹⁸

Stupajući u predbračne spolne odnose mladi nedopušteno i nepravedno *prisvajaju bračna prava*. Ženidba je u osnovi ugovor, koji kada se sklopi, nosi sa sobom određena prava i dužnosti. Sklapanjem braka daje pravo na tijelo druge osobe. Budući da zaručnici još nisu sklopili bračni ugovor, oni nemaju međusobno pravo na tijelo, odnosno na spolne odnose. Konzumiranjem predbračnih spolnih odnosa obezvređuje se i degradira sklapanje braka, odnosno vjenčanje se svodi samo na formalni čin. A on je važan element u ljudskom životu jer se preuzimaju važna životna i društvena prava, utječe se na život drugih osoba i zajednice. Čin sklapanja braka treba biti vrhunac i kruna zajedničkog hoda u ljubavi, ali i čin koji će biti otvaranje novog razdoblja u životu dviju osoba. A on to ustvari nije, ako dvoje mladih već zapravo žive kao muž i žena.

Poistovjećuju ljubav i seksualnost s intimnim osjećajem, ne poštiva se društvena dimenzija. Društvo ima pravo znati kada se nešto novo događa. Nastajanje bračne zajednice je nešto novo za društvo. Ono ima pravo postaviti određene uvjete da osigura svoju stabilnost i funkcionalnost. Društvo određuje kada se netko počinje smatrati zrelim. Kada dobiva prava i dužnosti, itd. brak je stoga i društvena stvarnost. I seksualnost i ljubav nose u svojoj naravi društvenu dimenziju. Dozrela ljubav treba stoga biti zajednici objavljena. Tek kad dvoje mladih pred zajednicom otvoreno i mirno mogu reći da se jedno drugo potpuno i doživotno predaju, i kada stvarno sklope brak, imaju pravo na spolne odnose.¹⁹

Spolni čin je ontološki i neraskidivo vezan uz *prokreativno značenje*. Otvorenost prema rađanju traži autentične prokreativne uvjete tj. službeno stanje jedinstva i trajnosti u kojem će biti zagaraniran dobar odgoj djeteta. Dvoje zaručnika nisu stabilan par koji bi djetetu osigurao normalno fizički i psihičko sazrijevanje, a što je apsolutno pravo da mu se osigura. To je jedan od temeljnih razloga za nedopuštenost predbračnih spolnih odnosa. U slučaju da bi zaručnici i prihvatili začecje djeteta, tj. poštivali prokreativno značenje spolnog čina, onda treba reći da je to ponašanje koje nije odgovorno, jer oni nemaju još sve potrebna uvjete da rode i dobro odgoje dijete. U slučaju da isključuju prokreativnost, onda se nužno utječu kontraceptivnim sredstvima da to postignu, a to je opet nemoralno i nedopušteno jer se time ide protiv Božjeg nauma o seksualnosti. Uz sve to ipak može doći do začeca. Mnogi su tada u

¹⁸ Isto.

¹⁹ Isto., 207.

napasti da posegnu za prekidom trudnoće i tako čine još veće zlo. K tome, u tome slučaju opasnost je velika da zaručnici izgube moralni osjećaj u pogledu života, prokreacije, ljubavi i seksualnosti. Isključivanjem prokreativnog značenja u spolnom činu zaručnici su u velikoj opasnosti da privatiziraju svoju ljubav, da je žive sebično u dvoje, da je rane i ograniče ne dopuštajući joj da se razvija preko vlastitog potomstva. Sve to negativno utječe na buduću bračnu život, na osobnost čovjeka, na odgovornost u pogledu bračnog i roditeljskog poziva.

Krist je htio da potpuna i definitivna ljudska predanost i zajedništvo između bračnih drugova bude znak i simbol ljubavi i zajedništva između Crkve i Njega, između Boga i čovjeka. Zato je bračno zajedništvo posvetio i učinio *sakramentom*. Samo takvo bračno zajedništvo izražava u potpunosti međusobnu ljubav između Krista i Crkve. Spolni čin kao najveći izraz bračne ljubavi i zajedništva, najpotpuniji je znak te sakramentalne ljubavi. Brak sklopljen po određenoj kanonskoj formi, to je brak sklopljen u Gospodinu, pravi sakrament. Kršćanstvo je neprekidno tvrdilo da samo brak osigurava da se seksualnost živi u svom punom značenju zato što je to izraz vjerne i stvaralačke ljubavi koja isključuje svako sebično značenje. Samo se u braku može ostvariti autentična ljubav i unutarnja zakonitost ljudske seksualnosti, tj. njezina osobna, stvaralačke, društvena i religiozna dimenzija. Dosljedno tome, kršćanstvo je uvijek predbračne spolne odnose smatralo nemoralnima i nedopuštenima.²⁰

3. Predbračni i drugi nezakoniti spolni odnosi

Spolni su odnosi izvan braka nedopušteni i u sebi su, objektivno, teški grijeh. U tom smislu, seksualni neredi su uvijek teški grijeh. Spolni grijeh je sebično življenje seksualnosti, on je odbijanje prokreativnog značenja, zatvaranje u granice privatnog individualizma. Sve se to protivi ljubavi kao temeljnom zakonu i dinamici kršćanskog življenja. Stoga je spolni grijeh uvijek teški grijeh. „Uostalom, sukladno kršćanskoj predaji, a i spoznaji zdrava razuma, čudoredni seksualni poredak odnosi se na tako uzvišene vrednote ljudskog života da je svako izravno kršenje tog poretka objektivno teške naravi.“²¹

S obzirom na subjektivnu odgovornost mladih koji prakticiraju predbračne spolne odnose, pa i zaručnika, treba uvijek imati na pameti ne samo spolne čine kao takve, već i nakanu subjekta i njegovu uvjetovanost. Ukoliko su nečiji spolni čini izraz međusobnog traženja seksualne naslade, onda su oni teški osobni grijeh, hedonistički spolni odnosi koji su nemoralni i grešni. Osim hedonističkih spolnih odnosa Ivan Fuček naveo je u svom djelu kvalifikaciju predbračnih i drugih nezakonitih spolnih odnosa koje ću navesti.

3.1 Prerani spolni odnosi

Ovi su odnosi nov fenomen, ali svakim danom su sve prošireniji i nije ih lako nadzirati, a još manje zaustaviti jer ih javnost i zakonodavstvo ne ograničuju, dapače ih na ovaj ili onaj način podržavaju.²²

²⁰ Usp. Isto., 208.

²¹ *Persona humana*, br. 10.

²² Usp. Ivan Fuček: *Moralno- duhovni život. Predbračna ljubav- bračna ljubav*, FTI, Zagreb, 1974., 185.

Autor ovaj problem sagledava kroz više vidika. Gledano *sociološki*, društvo to tolerira i odobrava iz raznih motiva: našli su si zabavu, imaju partnera i nisu više sami, sada su smireniji nego prije, bolje je tako jer zadaju manje brige roditeljima...Ali unatoč tome mladi se udaljuju od starijih, nema iskrenog razgovora, nema razumijevanja, nema slaganja. Gledano *psihološki*, motivi su: znatiželja istražiti drugi spol, jaka afektivna navezanost, želja za odraslosti, potvrda među vršnjacima, oslobođenje od roditelja. Gledano *statistički*, u SAD- u i Italiji 70% adolescenata imalo je spolne odnose prije 17. godine; gotovo najviše između 15. i 16. godine.

Postavlja se pitanje, ima li lijeka ? Zanimljiv odgovor daje psihologija koja se pita, hoće li mladi s tim načinom ikada biti sposobni doći do prave ljubavi i u njoj sazrijeti, jer otpočetak sve se baziralo na genitalnoj razini. V. Frankl govori iz iskustva s mladim pacijentima: „ Spolni libido može bludničiti samo u egzistencijalnoj praznini. Takvo povećanje spolne aktivnosti u praznini pojačava sklonost prema seksualno neurotskim reakcijama...Koliko više se ide za nasladom, toliko se ona manje postizava. Naime, spolnost je uznemirena u onoj mjeri u kojoj se pojačava njezina nakana i na nju se usredotočuje pozornost. Spolnost se duboko ukorjenjuje u egzistencijalnoj praznini.“²³ V. Frankl je želio reći kako „prazni mladi“, kojima život nije pun, koji ne vide smisao života, redovito će biti robovi bluda.

3.2. Prigodni spolni odnosi

Ovi se odnosi događaju među partnerima koji nisu zaljubljeni i koji se ne misle uzeti. Isključivo su na hedonističkoj i genitalnoj razini. Drugi, koji se koristi, je samo *tijelo* koje zanima, ali i to anonimno da se iskoristi, samo *objekt*, prikladno *sredstvo* koje služi da se postigne spolna uгода u dvoje. „ Takav egoizam i individualizam ne obazire se niti vodi brigu o posljedicama koje mogu eventualno nastati, a bar na psihološkom polju i nastaju, kod iskorištene osobe. uzevši u obzir povezanost seksualnosti s čitavim osobnim svijetom čovjeka, tu se radi o nasilnoj separaciji tijela od duha pa se tako stvara nasilno stanje, grubo usredotočeno jedino na afekt dotičnog trenutka. Jasno je da takvi odnosi priječe autentičnu ljubav.“²⁴ Postoji opasnost da se time stvara mentalitet kod takvih partnera da ljudska spolnost i nije ništa plemenitije pa će se s takvim shvaćanjem ući u zaručništvo i nastaviti s istom praksom, ući će se i u brak, a da se ništa plemenitije ne dogodi.

Prigodni seksualni odnosi su, dakle, izvan svakog konteksta ljubavi, ne samo da sa sobom ne donose veću ljudsku ostvarenost i veću seksualnu zrelost, nego im je posljedica ta da u određenim centrima osobnog razvoja izazivaju zastoj i blokiranje normalna izražavanja afektivnog svijeta. ²⁵ Postoji uska povezanost između intelektualnog, afektivnog i seksualnog svijeta u čovjeku. Uporaba erosa izdvojenog od intelektualne i afektivne zone, isto je kao rezultat čistog *traženja tijela kao laboratorija osjetne naslade*. Takav zahvat separacije tijela od duha u procesu seksualnog sazrijevanja, koji inače ide za dubokim sjedinjenjem i sazrijevanjem osoba, nije drugo nego nasilno zaustavljanje procesa sazrijevanja ličnosti. Takvim se zahvatom blokiraju ona područja koja uvjetuju prirodni razvitak ličnosti. ²⁶

²³ Ivan Fuček, *Moralno- duhovni život. Predbračna ljubav- bračna ljubav*, 186.

²⁴ Ivan Fuček, *Predbračna ljubav*, 156.

²⁵ Ivan Fuček, *Moralno- duhovni život. Predbračna ljubav- bračna ljubav*, 188.

²⁶ Ivan Fuček, *Predbračna ljubav*, 157.

Kad bismo takve odnose usporedili s odnosima s prostitutkom, onda su u biti oni jednaki. Sve je usredotočeno jedino i isključivo na korištenje tijela. Osim što teško griješi, kobno je to što će osoba naučena na takve odnose jedva ikada uspjeti u bračnom drugu vidjeti duhovne vrijednosti. Takva će osoba biti izložena banalnoj i brutalnoj koncepciji svoga bračnog života. Važno je znati da neka osoba raspolaže zalihama u tolikoj mjeri u kolikoj je te zalihe sebi prikladno pribavila stilom života, idealima i uvježbavanjem sposobnosti da se daje drugome, makar se osobno morala odricati. Sve je to praktički nezamislivo kod čovjeka koji je svoje susrete pretvorio u čistu izmjenu fizički – emotivnih senzacija.²⁷

S aspekta čisto *humane etičnosti* takvi su odnosi neprihvatljivi jer su protiv dostojanstva osobe kao takve, protiv spolne ljubavi kao takve, a najviše protiv Božjeg poziva na ljepotu i bogatstvo prave sjedinjujuće i plodne ljubavi, kako ju je Bog zamislio. S aspekta *kršćanske etičnosti* tu se radi o bludu. Blud je tjelesno sjedinjenje slobodna muškarca i slobodne žene, izvan braka. On se teško protivi dostojanstvu osoba i ljudske spolnosti koja je prirodno usmjerena bilo dobru supružnika bilo rađanju i odgoju djece. Osim toga to je teška sablazan kad se time kvare mladi.

Ovdje vrijedi ono što je papa Ivan Pavao II. rekao o spolnim odnosima „za probu“ : „Takvu situaciju normalno je nemoguće prevladati ako već od djetinjstva ljudska osoba nije odgojena da, s pomoću Kristove milosti i bez straha, gospodari požudom koja se rađa i s drugima uspostavlja odnose istinske ljubavi. To se ne postiže bez pravoga odgoja u istinskoj ljubavi i ispravnoj uporabi spolnosti, kadro da ljudsku osobu sa svim njezinim osobinama, pa dakle i njezino tijelo, uvede u puninu Kristova otajstva.“²⁸

3.3. Predbračni spolni odnosi

Predbračni spolni odnosi su odnosi koje prakticiraju zaručnici s perspektivom ulaska u brak što još uvijek može biti posve nerealno ako nema pravih uvjeta za bračni život. Ovaj je fenomen vrlo proširen. Statistike svih kontinenata upozoravaju da su takvi odnosi u stalnom porastu pa sve više prelaze u dulji ili kraći „seksualni suživot partnera“ prije braka. Rijetki su oni koji ulaze u brak sačuvavši krepost čistoće.²⁹

Zaručnici brane pravo na predbračne odnose, o čemu službena Crkva kaže: „Danas mnogi brane pravo na spolne odnose prije braka, barem ondje gdje čvrsta spremnost na vjenčanje i, u nekom smislu, već postojeća bračna privrženost tih osoba zahtjeva to popunjenje, koje oni smatraju naravnim, pogotovo ako je vjenčanje nemoguće zbog vanjskih prilika ili ako se takva bliskost čini neminovnom radi očuvanja ljubavi“³⁰ Takvo je poimanje u suprotnosti s kršćanskim naučavanjem prema kojemu se bilo koji čin ljudske spolnosti može obavljati samo unutar braka. Bez obzira na čvrstoću odluke onih koji se upućuju u takve odnose, ipak je istina da oni nipošto nisu kadri u punoj iskrenosti i vjernosti osigurati međusobni odnos muškarca i žene, a još manje mogu ga zaštititi od površnosti i hirova.

Prema Allportu, adolescent i mlad čovjek mogu se mirno odreći spolnih zadovoljstava samo ako ideali koje posjeduju imaju tako snažan utjecaj na osobu da

²⁷ Isto., 158.

²⁸ *Familiaris consortio*, br.80.

²⁹ Usp. Ivan Fuček, *Moralno- duhovni život. Predbračna ljubav- bračna ljubav*, 190.

³⁰ *Persona humana*, br. 7.

nadoknade otklon spolnih težnja. Nezadovoljavanje tih težnja neće izroditi patološku bolest, nego će svjesno i smireno biti prihvaćeno s ciljem da se što bolje ostvari plan normalna budućeg bračnog života. Središnja točka je učvrstiti one nakane i vrijednosti bez kojih se ne može zamisliti normalna zrelost za bračni život koja zahtjeva odgovorno osobno darivanje supružnika.

Od zaručnika se očekuje čist život i čista priprava za ženidbu. Katekizam Katoličke Crkve ističe da su zaručnici pozvani da žive čistoću u uzdržljivosti. U toj će kušnji otkriti uzajamno poštovanje, vježbat će se u vjernosti i u nadi da će primiti jedno drugo kao dar Božji. Također uzajamno će si pomagati da rastu u čistoći.

Persona humana jasno upozorava zaručnike o potrebi bračnog ugovora, o obvezi rađanja djece u braku, o društvenoj dimenziji braka: „ Da bi spolno sjedinjenje bilo istinski u skladu sa zahtjevima svoje usmjerenosti, koji su mu vlastiti, i s ljudskim dostojanstvom na temelju iskustva znademo koliko je potrebno da ljubav nađe zaštitu u postojanosti braka. Ti zahtjevi traže ženidbeni ugovor što ga društvo određuje i osigurava tako da se njime uspostavlja životno stanje koje je od prevelike važnosti kako za tu isključivu zajednicu muškarca i žene, tako i za dobro njihove obitelji i ljudskog društva.“³¹

3.4. Ostali tipovi spolnih odnosa

U ovu skupinu odnosa I. Fuček ubraja *pred-ceremonijalne* odnose, *pokusni brak* i *izvanbračne veze*, kamo spada i *spolni suživot mladih*.

Pred-ceremonijalni spolni odnosi odnose se na one zaručnike koji bi se vjenčali, ali je nerijetko društvo ono koje nepravedno priječi da se proslavi ceremonija. To se može dogoditi zbog raznih razloga jer im, recimo, bez financijske potpore nije moguće stvoriti osnovne uvjete za obiteljski život. Zato oni u doba čekanja imaju spolne odnose u *duhu ženidbene veze* i traže da ih se smatra kao da su već supruzi bez opoziva, iako još nisu.

Brak na probu ili *brak na pokus* je suživot u kojem postoji nakana za vjenčanje. Ljudska ljubav ne podnosi pokus. Ona zahtjeva potpun i definitivan međusobni dar osoba. Spolni odnos s nakanom da se isproba druga osoba, nešto je drukčije od bračnog spolnog čina kao izražaja potpune međusobne pripadnosti.

O stvarno *slobodnim vezama* govori se u pismu pape Ivana Pavla II. *Familiaris consortio*. Stvarno slobodne veze nemaju nikakvo javno priznato institucionalno jedinstvo, ni građansko ni vjersko. U tu vrstu spadaju svi koji žive zajedno. Mogu biti mladi – pa se takva veza naziva spolni suživot mladih (traje više mjeseca ili više godina) prije zakonite ženidbe, mogu biti i stariji, što nazivamo konkubinatu.

Papa također poučava , *Familiaris consortio* 81., pastoralne radnike kako se trebaju ponašati prema tim parovima: nenametljivo i s poštovanjem se približiti, pokušati ih strpljivo prosvijetliti, s ljubavlju ih prihvatiti, dati im kršćansko obiteljsko svjedočanstvo, učiniti sve što te ljude može dovesti do sređivanja njihova položaja. ³²

³¹ Isto.

³² Usp. Ivan Fuček, *Moralno- duhovni život. Predbračna ljubav- bračna ljubav*, 196.

3.5. „Flirt“ i „petting“

Dvije su engleske riječi, poznate u svim krajevima svijeta, odnose se na posebna očitovanja heteroseksualnog približavanja općenito, a označuju poljupce, osobito one koji duboko uzbuđuju, milovanja svake vrste, emotivne erotične aktivnosti..., redovito izvan okvira prave ljubavi.³³ Može se reći da se radi o programu dviju osoba na erotsko – seksualnoj bazi izvan nakane budućeg zajedničkog života u braku. Radi se o sastancima zabave, bez ikakvih odgovornih zadataka, jedino s ciljem seksualnog zadovoljavanja.³⁴

Ovakvi odnosi isključivo u službi erotskih događanja – u tijelu započinju i u tijelu završavaju – izvan su okvira ljubavi. Prava autentična ljubav se na taj način ne rađa niti sazrijeva. Velika je obmana da flirt i petting mogu služiti međusobnom upoznavanju, među darivanju vlastitih vrijednosti, traženju zajedničkih ideala, stvarnom razumijevanju. Radi se o čistoj manipulaciji, na osnovu genitalnosti i tehničkih umijeća, koja ne dopire do izgradnje osobnosti za bračnu i obiteljsku odgovornost. Tu se radi o dualizmu: rastavi duha od tijela, strasti od srca. Dva tijela su, odvojena od duha, podvrgnuta neprirodnim stimulacijama poput dva stroja u laboratoriju, da se postignu isforsirane sjetilne uživalačke senzacije.³⁵

„Psihologija kaže da takva erotička iskustva, koja se stječu manipulacijom seksualnih mehanizama, kobno završavaju vrlo kompliciranim hormonalnim i živčanim ustrojstvima, centralnim i perifernim. Impulsi koji su po svojoj naravi živi dio ljubavi, nasilno isforsirani, u duljim rokovima stvaraju traume i kobna stanja napetosti u psiho - afektivnim ruševinama. Osobe koje su prakticirale flirt i petting nisu više sposobne za normalnu bračnu ljubav.“³⁶

„Medicina kaže da je 90% slučajeva ženske frigidnosti u prvim godinama braka posljedica dugog vremena prakticiranja pettinga. Takva forma dugo ponavljano uzbuđenja u djevojci izaziva određen slijed držanja i reakcija koje su se u njoj zadugo nastanile. Zato što se takva uzbuđenja sve više produbljuju kasnije će, u braku, bračni čin biti vrlo osiromašen doživljaj u usporedbi s tim dugim opsesivnim uzbuđenjima, nekad produljivanim tijekom godina, i ne samo s jednim partnerom.“³⁷

Seksolozi kažu da dugo odnosi s partnerom na posve seksualnoj osnovi stvaraju nemogućnost da muškarac u braku odgovori erotskim potrebama svoje žene. Igre izvanredno uzbuđuju, prakticirane dugo vrijeme i na intenzivan način, mogu dovesti do krivih refleksa. Pa ako je tijelo godinama naučeno tražiti nasladu drugim putovima, kasnije će se jedva zadovoljiti normalnim bračnim odnosom. Tu su i razlozi „seksualnog neslaganja“ u braku i brzih rastava.³⁸

Naime ako se među zaručnicima uvriježi navika izmjene poljubaca, nježnosti i zagrljaja i nježnosti na očito erotsko – seksualni način, kao opsesivna i produljena igra, pri čemu je jasno da se ide za što jačim uzbuđenjima i zadovoljavanjem sjetila, u tom

³³ Usp. Ivan Fuček, *Moralno- duhovni život. Predbračna ljubav- bračna ljubav*, 180.

³⁴ Usp. Ivan Fuček, *Predbračna ljubav*, 158.

³⁵ Usp. Ivan Fuček, *Moralno- duhovni život. Predbračna ljubav- bračna ljubav*, 182.

³⁶ Isto.

³⁷ Isto.

³⁸ Isto, 183.

slučaju takav petting među zaručnicima treba osuditi iz istih, samo još naglašenijih, razloga. Nije moguće opravdati iskorištavanje tijela osobe za osobnu spolnu nasladu, odvojenu od spolne ljubavi koja ima svoje jedino opravdano mjesto u zakonitom braku.

39

3.6. Hedonistički seksualni odnosi

Ovim je odnosima glavni motiv seksualna naslada. U ovakve se odnose upuštaju mladi koji još ne žive u perspektivi bračnog života, makar se ovakvi spolni odnosi ostvaruju i među zaručnicima kao i među odraslim osobama.

Spolni užitak nosi sa sobom opasnost da postane cilj čovjekovog života te blokira osobu u njezinom životnom razvoju i sposobnosti ljudskoga darivanja. Nosi i opasnost da se drugoga tretira kao predmet za postignuće vlastite naslade a ne kao osobu, i na taj način postaje faktorom depersonalizacije. Papa Ivan Pavao II govori o opasnosti ovakvih odnosa: „Osjetilna požuda traži zadovoljenje u „tijelu i spolu“ u uživanju. S trenutkom kada ga postigne završava se cjelokupni odnos prema predmetu, nestaje interes za njega, sve do trenutka kada se požuda probudi ponovo. Osjetilnost se „iživljava“ u požudi. Požuda tijela ide u smjeru „iživljavanja“⁴⁰ nakon kojega se prekida cjelokupan odnos prema predmetu požude.“ Papa tako naglašava da se reakcija osjetilnosti ne odnosi na osobu kao osobu, nego samo na mogući uporabni predmet. Prakticiranje ovakvih spolnih odnosa, isključivo zbog seksualnog užitka, nemoralno je i nedopušteno.

Takvi spolni odnosi stvaraju u osobi duboku podvojenost između duha i tijela. „Dvije osobe darivaju jedna drugoj vlastito tijelo, ali ne i duh, ne komuniciraju jedno drugome sebe, već ostvaruju samo tjelesno jedinstvo.“⁴¹

„Spolni odnosi kojima je cilj samo užitak jesu lažna ponašanja i geste. Čovjek obično komunicira s drugim posredstvom riječi. Ali se često puta za to služi i gestama i ponašanjem. Geste i ponašanja izražavaju čovjekovu volju, htijenje, osjećaje, nutrinu. Geste govore i stvaraju komuniciranje s drugima. Isto se događa i sa seksualnim činom: on je gesta potpunoga i definitivnoga ljubavnog predanja između dvije osobe. U hedonističkom spolnom odnosu to se ne ostvaruje, jer se dotične osobe ne predaju jedna drugoj u potpunosti i definitivnoj ljubavi, već traže i hoće samo seksualni nasladu. Zato je takav odnos u sebi lažan.“⁴²

Hedonistički spolni odnosi teže prema postizanju spolnog užitka s različitim osobama. Drugome se ne pristupa kao osobi već kao predmetu i sredstvu za postizanje spolnog užitka. Budući da se tako tretira partnera onda je on promjenjiv, i to beskonačno, jer je novo uvijek zanimljivije, privlačnije i draže. Ne ostvaruje se intiman odnos s jednom voljenom osobom već se mijenjaju različite osobe s svrhom da se u spolnom činu postigne seksualna naslada.

³⁹ Isto.

⁴⁰ Karol WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, 148.

⁴¹ Usp. Petar ŠOLIĆ, *Kršćanski pogled na seksualnost*, 209.

⁴² Isto.

4. Kršćanski pogled na seksualnost

Naspram nemoralnosti i nedopuštenosti predbračnih spolnih odnosa ukratko ću iznijeti kršćanske stavove glede seksualnosti.

Seksualnost ne zahvaća samo fizičko – tjelesnu dimenziju osobe, samo genitalnost; ona zahvaća i psihološko – afektivnu i duhovnu dimenziju osobe. Seksualnost prožima tijelo, osjeća je i dušu. To je stvarnost koja zahvaća cijelu osobu. „Ljudsku spolnost ne možemo i ne smijemo promatrati zasebno i kao izolirano iz cjeline osobe, kao neki njezin dio ili zasebno područje čovjeka. Spolnost razumijemo jedino unutar cjelovitosti ljudske osobe i njezina dostojanstva“⁴³ Ljudska osoba i sve njezino djelovanje toliko je temeljito prožeta spolnošću da se ta značajka mora ubrojiti među čimbenike koji poglavito određuju život čovjeka .

Spolnost je čovjekova bitna dimenzija u odgojnom procesu, u razvoju i sazrijevanju ličnosti. „Osoba po spolnosti dobiva one značajke koje je na biološkoj, psihološkoj i duhovnoj razini čine muškarcem ili ženom te stoga imaju veliku snagu i značenje za postizanje zrelosti svakog pojedinog čovjeka i za njegovo uključanje u društvo.“⁴⁴

Seksualnost je u službi odnosa i zajedništva među osobama. Čovjek je bitno osobno – individualno biće, ali je jednako tako i biće odnosa, zajedništva, društveno biće. Pozvan je po svojoj naravi živjeti odnos, dijalog, zajedništvo s drugima. Seksualnost čini da osoba iziđe iz sebe, da se ostvaruje u ljubavi, da nadvladava egocentrizam. Stoga ona ne smije blokirati i remetiti odnose s drugima, već ih na sebi svojstven način promicati.⁴⁵

U nastavku ću spomenuti krepost čistoće koja brani i razvija spolnu ljubav i njome upravlja, a na koncu najvišu vrijednost, bračno sjedinjenje.

5.1. Krepost čistoće

Na planu seksualnosti osoba se ostvaruje ako živi krepost čistoće dosljedno svom životnom stanju. Ova krepost upravlja seksualnim impulsom u smislu da ga kontrolira, s njime vlada i usmjeruje ga osobnome rastu, ljubavi i zajedništvu. „Čistoća je ona krepost koja osposobljuje ljudska bića da svoju spolnost uzmognu ugraditi u nutrinu cjelokupne svoje osobnosti onako kako traži njihovo zvanje.“⁴⁶

„To je krijepost koja spolnu želju oslobađa od iskorištavajućega stava, od sklonosti korištenja drugih u svrhu postizanja vlastitog užitka. Ona zahtjeva *postizavanje gospodstva nad sobom*, što je odgoj za ljudsku slobodu. Alternativa je jasna: ili čovjek zapovijeda svojim strastima i postiže mir, ili pušta da ga zarobe i postaje nesretan.“⁴⁷

Nauk Crkve tvrdi da je čistoća *moralna krepost*. To znači da se radi o sposobnosti navike ili o habitualnoj sposobnosti. To je stalan *stil života* u uzdržljivosti, trajno *gospodstvo nad sobom*. Nitko nije krepostan zato ili čist zato jer se dvaput ili triput vrlo odlučno i temeljito svladao. Osoba će biti čista ili kreposna u smislu kreposti čistoće

⁴³ Ivan Fuček, *Moralno- duhovni život. Predbračna ljubav- bračna ljubav*, 15.

⁴⁴ *Persona humana*, br.1.

⁴⁵ Usp. Petar ŠOLIĆ, *Kršćanski pogled na seksualnost*, 201.

⁴⁶ Ivan Fuček, *Moralno- duhovni život. Predbračna ljubav- bračna ljubav*, 112.

⁴⁷ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2339.

onda kad stekne stalnu naviku ili trajno habitualno raspoloženje da na tom području – uvijek mjeri ispravnom mjerom.

Iako je čistoća pomalo zaboravljena krijepost, ona je sinonim hrabrosti. Ona mudro vodi mlada čovjeka da smireno i vedro prihvati vlastitu uvjetovanost da je spolno biće koje se mora izgraditi prema zahtjevima prave ljubavi. Navodi ga da shvati bogatstvo koje spolnost sa sobom donosi. Ona pomaže, vođena Božjom milošću, čovjeku da uspije svoje seksualne izražaje zadržati u granicama.

Krepost čistoće nije u prvom redu samo uzdržljivost od seksualne aktivnosti, već uredno življenje seksualnosti poštivajući njezine temeljne karakteristike. Čistoća je savršeno izražavanje ljubavi i nije nimalo u suprotnosti sa ljubavlju, dapače ona je u službi ljubavi, jer joj pomaže da se razvija i raste u svojoj autentičnosti.⁴⁸ „Čistoća je krepost koja omogućuje autentično sebedarje u svim dimenzijama osobnoga bića u pročišćenoj i uvijek čistoj ljubavi.“⁴⁹

5.2. Brak i obitelj

Bračno se zajedništvo ostvaruje između jednog muškarca i jedne žene, koji se jedno drugome međusobno daju u potpunosti. Ljudska je seksualnost usmjerena k bračnom zajedništvu koje je zahtjev same seksualnosti koja zahvaća cijelu osobu, u tijelu, osjećajima i duši. Potpuno darivanje jedne osobi drugoj nosi sa sobom neraskidivo zajedništvo koje osigurava brak.

Bračno je zajedništvo utemeljeno na potpunom i neopozivom seksualnom darivanju i usmjereno je prema obitelji. Supruzi su usmjereni da postanu roditelji, da rađaju djecu i tako stvaraju obiteljsko zajedništvo. Prokreacija je tako bitni zahtjev ispravno življene ljudske seksualnosti, prokreacija koja će biti ljudska, razumska, odgovorna, kršćanska. Kada supružnički život ne bi bio usmjeren prokreaciji, i prema tome obitelji, onda bi seksualnost bila sredstvo egoističkog življenja u dvoje.⁵⁰ „Seksualnost se ispravno živi samo u kontekstu prave ljudske ljubavi koja ima značajke potpunoga međusobnoga darivanja, ljubav koja je vjerna i isključiva sve do smrti, ljubav koja je plodna.“⁵¹ Ovakva je ljubav samo bračna i stoga samo u kontekstu ovakve ljubavi ispravno se može i treba živjeti seksualnost.

Samo ako se ljubav tako shvaća i ako se pazi na njezin sadržaj, onda ona može biti ispravni kriterij za dobro i moralno življenje seksualnosti. Takva ljubav poštuje bitnu usmjerenost prema drugome i bitne značajke ljudske seksualnosti: potpunost, isključivost, otvorenost životu, društvenost, religioznost.⁵²

⁴⁸ Usp. Petar ŠOLIĆ, *Kršćanski pogled na seksualnost*, 203.

⁴⁹ Ivan Fuček, *Moralno- duhovni život. Predbračna ljubav- bračna ljubav*, 120.

⁵⁰ Isto, 202.

⁵¹ *Humane vitae*, br. 9.

⁵² Usp. Petar ŠOLIĆ, *Kršćanski pogled na seksualnost*, 203.

„Bračna ljubav je jedinstvo između dva voljena bića, jedinstvo srdaca i duhovnoga, odnosno duševnoga svijeta, jedinstvo volja da se jedno drugome potpuno daruju, to je traženje i potreba drugoga, trpljenje kad drugoga nema, kad je daleko ili odsutan, to je razumijevanje i potpuno prihvaćanje osobe u sebi kakva jest i osobnosti s njezinim naravnim i vrhunarnim prednostima i manjkavostima, vrlinama i pogreškama.“⁵³ Samo ovakva bračna ljubav navodi supruge da se slobodno daruju jedno drugome. Zato ovakvu ljubav Gospodin usavršava i izdiže posebnim darom svoje milosti i ljubavi.

6. Zaključak:

Predbračni se spolni odnosi danas gotovo smatraju normalnim ponašanjem. Današnje permissivno – potrošačko društveno ozračje pogoduje prakticiranju predbračnih spolnih odnosa i donekle ih ozakonjuje. U takvoj klimi lako je naići na osobe koje su uvjerenе da predbračni spolni odnosi nisu grijeh ili, barem, da nisu teški grijeh. Stupanje u spolne odnose prije braka nije pokazatelj izraza ljubavi, već se spolni odnos svodi na puko “provođenje u ljubavi”. U današnjem liberalnom ambijentu hedonističkog mentaliteta, tijelo i tjelesnost svedeni su na čistu materijalnost, usmjereni na užitak i lišeni dimenzije osobne stvarnosti.

Govoreći o fenomenologiji ljudske seksualnosti vidimo da se danas seksualnost živi potpuno i nesputano, bez ikakvih ograda, normi, zakona, kontrola. Seksualnost teži za principom užitka koji se temelji na nagonu. Plod takvog poimanja seksualnosti je seksualna raspuštenost, širenje seksualnog promiskuiteta, „slobodna ljubav“ i slična navedena ponašanja.

Današnji motivi za ulazak u predbračne spolne odnose dokaz su da seksualni moral umnogome odstupa od službenog učenja Crkve. Neki od tih motiva su: loša seksualna informiranost, neuvjerljiva motivacija u pogledu nemoralnosti predbračnih spolnih odnosa, društveno oponašanje, utjecaj erotičkog društva, nadvladavanje tradicionalnih stavova u području seksualnosti, sekulariziranost seksualnosti, privatizacija. Također višestruki su i različiti motivi zbog kojih su predbračni spolni odnosi nemoralni i nedopušteni: provjeravanje seksualne usklađenosti, spolni užitak, banalizacija seksualnosti, sklapanje nepoželjnih brakova, prisvajanje bračnih prava...

Kvalifikacija predbračnih spolnih odnosa i ostali oblici slobodnog seksualnog ponašanja pokazuju kako se današnji čovjek olako ponaša prema svojoj i tuđoj spolnosti. Živimo u kulturi koja je izgubila osjećaj intime, obezvrjeđuje se čovjek i njegovo ljudsko dostojanstvo. Seksualnost nije nešto intimno, nije vezana za stid, nije vezana za pojam ljudskog dostojanstva. “Upuštajući se u predbračne spolne odnose mladi banaliziraju seksualnost i samim time i ljudsku osobnost. Seksualnost se ne shvaća kao integralni dio osobe, već kao nešto što se posjeduje, kao sredstvo za upotrebu s kojim se po svojoj volji raspolaže. Banalizirajući tako vlastitu seksualnost, šteti se razvoju osobe, njezinoj integraciji i usmjerenosti prema drugome. To je opasna podloga za nestabilnost braka i obitelji.”⁵⁴

⁵³ Ivan Fuček, *Moralno- duhovni život. Predbračna ljubav- bračna ljubav*, 331.

⁵⁴ Petar ŠOLIĆ, *Kršćanski pogled na seksualnost*, 206.

Na kraju ne zaboravimo na važnost kreposti čistoće koja je vezana uz seksualnost. Ona je svojevrsni lijek, ali i krepost hrabrih. Krepost čistoće podrazumijeva samokontrolu i ovladavanje sobom. Tek tu seksualnost postaje ljudska jer je sačuvana samokontrolom. Čistoća nije svrha samoj sebi već ima svoj smisao. Smisao je vjernost i ljubav jer je samo to dostojno čovjeka. Tako gdje nema vjernosti i ljubavi, tamo gdje se razara intima, ponižava čistoća, vrijeđa se i samo ljudsko dostojanstvo čovjeka. Prikaz i ljepotu te ljubavi i vjernosti vidimo u kršćanskom braku koji je jedina prava intimna zajednica života i ljubavi.

7.LITERATURA :

- [1.]KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Persona humana. Izjava o nekim pitanjima seksualne etike*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 47, Zagreb 1976.
- [2.]KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obrisu spolnog odgoja*, Dokumenti 69, Zagreb 1996.
- [3.]PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Ljudska spolnost: istina i značenje. Odgojne smjernice u obitelji*, Dokumenti 106, Zagreb 1997.
- [4.]VAN PAVAO II., *Obiteljska zajednica – Familiaris consortio*, Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981.
- [5.]HORMANN Karl, Ciljevi izjave „Persona Humana“, u: *Bogoslovska smotra* 47. (1978.), br. 3., 377 – 391.
- [6.]ŠOLIĆ, Petar, Kršćanski pogled na seksualnost, u: ISTI, *Radost ljubavi. Studije i članci*, Crkva u svijetu, Split 1994., str. 167 – 192.
- [7.]ŠOLIĆ, Petar, Kršćansko gledanje na predbračne spolne odnose, u: ISTI, *Radost ljubavi. Studije i članci*, Crkva u svijetu, Split 1994., str. 193 – 212.
- [8.]FUČEK, Ivan, *Predbračna ljubav*, FTI, Zagreb 1974.
- [9.]FUČEK, Ivan, *Moralno duhovni život. Predbračna ljubav - Bračna ljubav*, Verbum , Split, 2005.
- [10.] Karol WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Zagreb, 2009.
- [11.] Velimir VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo , 2002.

Stručni rad

KREATIVNOST I INOVATIVNOST U BOJI

Aleksandra Hohnjec
Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar

Sažetak

Svijet oko nas ispunjen je različitim bojama, a upravo ta raznolikost predstavlja bogatstvo kojem treba stremiti. Ključne vrijednosti poštovanja, ljubaznosti, tolerancije i poštovanja prema drugima, kao i aktivno zagovaranje ljudskih prava, osnovne su misli koje prenose radovi talentiranih i mladih umjetnika. Natječaj „Oboji svijet“ pruža priliku da saznamo što za mlade znači uključivost, pravičnost, raznolikost i ravnopravnost. Također predstavlja smjernicu gdje će prepoznati te vrijednosti kao i gdje nedostaju, te kako doživljavaju aktualne globalne probleme i svakodnevne izazove u svojim životima. Sve to dolazi kroz poticanje kreativnosti, stvaralaštva i suradnje među učenicima i nastavnicima.

Ključne riječi: kreativnost, inovativnost, umjetnost, tolerancija, raznolikost

1.Uvod

Na sam Međunarodni dan tolerancije, 16. studenoga, stigle su prekrasne vijesti. Na natječaju "Oboji svijet 2023." koji organizira Forum za slobodu odgoja, likovni rad jedne od naših učenica nagrađen je u kategoriji "Oboji svijet kistom". Ovo priznanje ističe važnost kreativnosti i inovativnosti u izražavanju društvenih poruka kroz umjetnost.

Natjecajem "Oboji svijet" otvorenim za sve škole u Hrvatskoj potiče se dječja kreativnost i umjetničko izražavanje u području stvaranja inkluzivne i prihvaćajuće školske klime te poštivanja i uvažavanja različitosti među grupama i pojedincima. Ove godine, više od 700 učenika i učenica, uz mentorstvo 180 učiteljica i učitelja, sudjelovalo je u užem krugu natječaja s 274 umjetnička rada: video uradaka, stripova, fotografija, likovnih radova, autorskih priča i pjesama, školskih projekata.

Unatoč svim današnjim izazovima treba naći način kako ostati mlada osoba koja se ne boji izraziti svoje misli i osjećaje, koja još uvijek prepoznaje ljepotu svijeta i različite boje koje svatko od nas nosi te koja ima viziju o boljem sutra.

2. Središnji dio

Dok svijet prolazi kroz broje krize a odrasli ponavljaju iste pogreške, mladi su oni koji mogu podsjetiti na ono što je doista važno. Ove godine su nas zaista učenice inspirirale svojim mislima, idejama i kreativnim rješenjima kako bismo zajedno obogatili svijet potrebnim bojama.

Škola se po prvi puta uključila u ovo natjecanje i postigli smo sjajne rezultate. Među nagrađenim radovima natječaja "Oboji svijet 2023." likovni rad naše učenice nagrađen je u kategoriji "Oboji svijet kistom". Na natječaju su također sudjelovale i druge učenice čiji su radovi pohvaljeni. Mentorica učenicama bila je Aleksandra Hohnjec, koja je svojom podrškom i vodstvom potaknula učenice na stvaranje inspirativnih djela.

Nagrađeni radovi natječaja „Oboji svijet 2023.” progovaraju o uključivosti, pravičnosti, raznolikosti i ravnopravnosti.

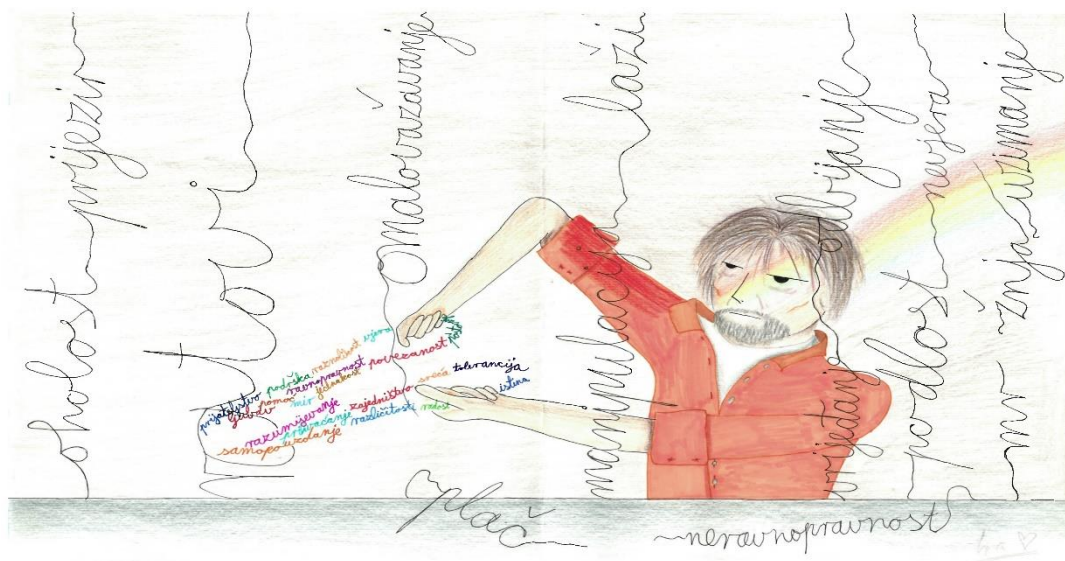
Umjetnički radovi učenica pokazuju kako inovacija i kreativnost mogu biti moćni alati za prenošenje važnih društvenih poruka. Kroz različite tehnike i stilove, svaka od njih je uspjela preneti svoje jedinstvene vizije i perspektive.

LICE STVARNOSTI – nagrađeni rad u kategoriji „Oboji svijet kistom“**Slika 1: Lice stvarnosti**

Poruka rada: Stvarnost ne znači prilagođavati sebe tuđim standardima. Djelo prikazuje djevojku koja svoje pravo lice skriva pod lažnim maskama kako bi bila prihvatljivija u društvu. Ruke koje pokazuju prema njoj predstavljaju sve razloge zašto se želi “promijeniti” i sakriti svoje pravo ja. Ali jedina ruka koja ne pokazuje na nju prikazana je u boji jer to predstavlja ljude koji mogu vidjeti njezinu pravu boju i koji je prihvaćaju onakvom kakva ona uistinu jest.

Ovo djelo inovativno koristi boju i simboliku kako bi ilustriralo unutarnju borbu za autentičnost u društvu koje često nameće konformizam. Sposobnost da kroz sliku prenese složene emocije i poruke pokazuje duboko razumijevanje teme i izuzetnu umjetničku zrelost.

OSLOBAĐANJE

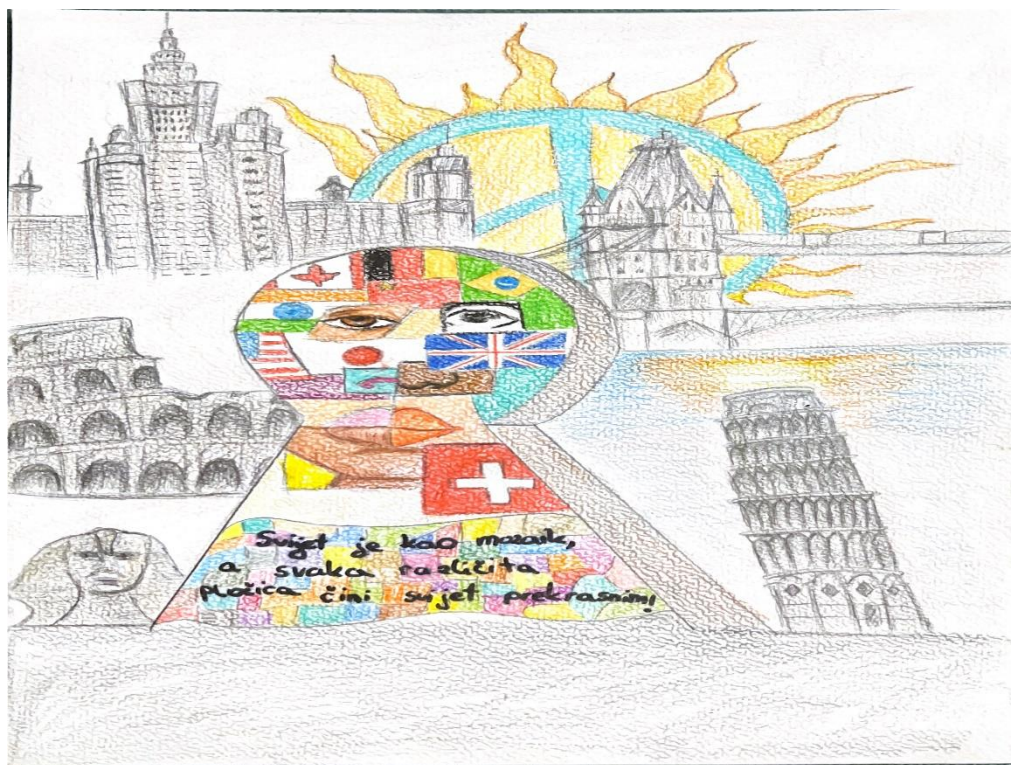

Slika 2: Oslobađanje

Poruka rada: Slika predstavlja čovjeka koji je zarobljenik rešetaka tuđeg mišljenja, predrasuda, obmana i sukoba i on se kroz to pokušava izboriti škarama koje predstavljaju njegovo samopouzdanje, predanost, upornost i ljubav. Njegovo lice je umorno i izmučeno što nam govori da on već dugo pokušava osloboditi se rešetaka. Neke od njih je uspio prerezati, a neke nije što nam pak govori da nećemo možda svačije mišljenje uspjeti promijeniti, ali to nas ne smije priječiti da nastavimo dalje. Baš kao što nije spriječilo ni njega. Na njegovom licu, a i na zidu, nalazi se duga koja predstavlja njegovu nadu i novi početak koji on pokušava i želi ostvariti. Unatoč svemu lošem što proživljava on ne odustaje jer zna da će jednom kad se oslobodi tih rešetaka biti istinski slobodan i sretan.

Ovaj rad koristi snažne vizualne metafore za prikaz borbe protiv predrasuda i tuđih mišljenja. Korištenje duge kao simbola nade i novog početka je inovativan način da se prikaže optimizam i vjera u bolje sutra, unatoč izazovima.

JEDINSTVO

Slika 3: Jedinstvo

Poruka rada: Svijet je kao mozaik, a svaka različita pločica čini svijet prekrasnim.

Ovo djelo jednostavno, ali efektno, prikazuje važnost raznolikosti i jedinstva. Korištenje mozaika kao metafore za društvo ističe kako svaki pojedinac, sa svojim jedinstvenim osobinama i perspektivama, doprinosi ljepoti i bogatstvu zajednice.

3. Zaključak

Ovi radovi ne samo da su estetski vrijedni, već nose i snažne društvene poruke o autentičnosti, slobodi i jedinstvu. Kroz svoje kreativne i inovativne pristupe, naše su učenice uspjele prenijeti važne lekcije koje nadilaze granice umjetnosti. Njihovi radovi inspiriraju i potiču na razmišljanje, pokazujući kako boje i slike mogu biti moćni alati za promicanje tolerancije i razumijevanja.

Kao mentorica, ponosna sam i vjerujem da će njihovi radovi nastaviti inspirirati i poticati na promjene u našem društvu.

4.Literatura

[1]<https://fso.hr/sretan-medunarodni-dan-tolerancije-nagrađeni-radovi-natjecaja-oboji-svijet-2023/>
(pristup 20.7.2024.)

[2]<https://ekonomska-birotehnicka-skola-bj.hr/nagrađeni-rad-natjecaja-oboji-svijet-2023/> (pristup
21.7.2024.)

Stručni rad

DIGITALNI ISKORACI U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU

mr. sc. Jadranka Dorešić, dipl. oec., savjetnik

Srednja škola Ivan Švear Ivanić-Grad

Sažetak

Digitalizacija strukovnog obrazovanja u Hrvatskoj modernizira sustav, nudi nove resurse i razvija digitalne vještine, ali suočava se s izazovima kao što su financije, obuka nastavnika i sigurnost digitalnog okruženja.

Ključne riječi: digitalizacija, suradničko učenje, prednosti, izazovi, prilike

1.Uvod

Uvođenje digitalnih tehnologija u strukovno obrazovanje transformira tradicionalni način podučavanja i učenja. Dok tehnologija donosi mnoge prednosti poput povećane dostupnosti obrazovnih resursa i unaprjeđenja kvalitete nastave, suočava se i s nizom izazova koje treba svladati. Ovaj članak istražuje kako digitalizacija oblikuje strukovno obrazovanje u Hrvatskoj, ističući ključne prilike za razvoj učenika i nastavnika, ali i izazove s kojima se susreću obrazovne institucije.

2.Prednosti digitalizacije u strukovnom obrazovanju

Digitalizacija u strukovnom obrazovanju donosi brojne prednosti koje značajno doprinose kvaliteti obrazovanja. Jedna od ključnih prednosti je povećana dostupnost obrazovnih resursa putem online platformi. Učenici imaju pristup bogatstvu interaktivnih materijala, e-knjiga i online alata koji omogućuju prilagodbu učenja individualnim potrebama. Takvi resursi omogućuju učenicima da uče vlastitim tempom, što je posebno korisno za one koji trebaju više vremena za savladavanje određenih koncepata. Online platforme također omogućuju pristup najnovijim informacijama i istraživanjima, što je ključno za održavanje koraka s brzim promjenama u industriji.

Osim toga, digitalne tehnologije potiču razvoj digitalnih vještina među učenicima, što je ključno za njihovu pripremu za tržište rada koje sve više zahtijeva digitalnu pismenost. Učenici stječu vještine poput programiranja, korištenja različitih softverskih alata, upravljanja podacima i razumijevanja digitalne sigurnosti. Te su vještine neophodne u modernom radnom okruženju i mogu značajno povećati zapošljivost učenika nakon završetka školovanja.

Personalizirano učenje postaje moguće kroz adaptivne platforme koje prate napredak učenika i prilagođavaju sadržaj prema njihovim potrebama. Ove platforme koriste algoritme za analizu učenikovih rezultata i daju preporuke za daljnje učenje. Na taj način, učenici dobivaju prilagođene nastavne planove koji im pomažu da brže napreduju u područjima gdje su jaki, a dodatno se posvete područjima gdje trebaju poboljšanje. Ovaj pristup može značajno povećati efikasnost učenja i motivaciju učenika.

Integracija digitalnih alata također unaprjeđuje kvalitetu nastave, olakšavajući demonstraciju kompleksnih koncepata kroz vizualizaciju i interaktivne simulacije. Na primjer, korištenje 3D modeliranja i virtualne stvarnosti može pomoći učenicima da bolje razumiju tehničke procese i strukture koje bi inače bile teško shvatljive kroz tradicionalne metode podučavanja. Interaktivne simulacije omogućuju učenicima da eksperimentiraju i istražuju različite scenarije bez rizika, što dodatno poboljšava njihovo razumijevanje i praktične vještine.

Kroz suradničko učenje putem online platformi, učenici se potiču na timski rad i razmjenu ideja na globalnoj razini. Digitalne platforme omogućuju učenicima iz različitih dijelova svijeta da surađuju na projektima, razmjenjuju ideje i rješavaju probleme zajedno. Ovaj oblik suradnje ne samo da razvija tehničke vještine, već i socijalne vještine kao što su komunikacija, timski rad i međukulturalna kompetencija. Sudjelovanjem u međunarodnim timovima, učenici se pripremaju za globalno tržište rada, gdje su sposobnost suradnje s kolegama iz različitih kultura i razumijevanje globalnih poslovnih praksi ključne.

Isto tako, digitalne tehnologije mogu poboljšati administrativne procese u školama, čineći ih efikasnijima i transparentnijima. Elektronički sustavi za upravljanje školom omogućuju lakše praćenje napretka učenika, organizaciju nastave i komunikaciju između nastavnika, učenika i roditelja. Automatizacija administrativnih zadataka oslobađa vrijeme nastavnicima da se više posvete podučavanju i individualnom pristupu učenicima.

3. Izazovi digitalizacije u strukovnom obrazovanju

Unatoč brojnim prednostima, digitalizacija u strukovnom obrazovanju suočava se s izazovima koji mogu ograničiti njezin potencijal. Financijska ograničenja predstavljaju veliki izazov, budući da implementacija digitalnih tehnologija zahtijeva značajna financijska ulaganja koja nisu uvijek dostupna školama, posebno u uvjetima ograničenih proračuna za obrazovanje. Kupnja moderne opreme, softvera i licenca, kao i održavanje i nadogradnja infrastrukture, zahtijevaju kontinuirana ulaganja. Osim toga, troškovi mogu uključivati i obuku nastavnika, što je ključno za uspješnu integraciju digitalnih tehnologija u nastavni proces.

Nedostatak stručnih nastavnika obučenih za efikasnu upotrebu digitalnih alata također je prepreka koja može usporiti integraciju tehnologije u nastavni proces. Nastavnici često nisu dovoljno educirani o najnovijim tehnologijama i alatima, što može dovesti do neadekvatne primjene digitalnih resursa u nastavi. Programi stručnog usavršavanja za nastavnike trebaju biti redoviti i sveobuhvatni, pokrivajući ne samo tehničke aspekte već i pedagoške strategije za korištenje tehnologije.

Sigurnosni aspekti digitalizacije, kao što su zaštita privatnosti podataka učenika i osiguranje sigurnosti online okruženja, zahtijevaju pažljivo planiranje i implementaciju tehnoloških rješenja. Škole moraju osigurati da svi digitalni alati i platforme zadovoljavaju visoke standarde sigurnosti kako bi zaštitili osjetljive podatke učenika. Uvođenje sigurnosnih protokola, enkripcije podataka i redovitih sigurnosnih audita ključno je za sprječavanje neovlaštenog pristupa i cyber napada. Također, važno je educirati učenike i osoblje o sigurnom ponašanju na Internetu kako bi se smanjili rizici.

Tehnički problemi poput kvarova mreže, problema s opremom ili softverskih bugova također mogu ometati redoviti tijek nastave i učenje, što zahtijeva pouzdanu infrastrukturu i podršku za tehnologiju. Škole moraju imati pristup brzim i stabilnim internetskim vezama te kvalitetnoj IT podršci kako bi se osigurala neometana nastava. Redovito održavanje opreme i brz odgovor na tehničke probleme pomažu u smanjenju prekida nastave i osiguravaju redovno odvijanje nastave.

Osim tehničkih i financijskih izazova, promjene u obrazovnim kurikulumima također mogu biti zahtjevne. Integracija novih tehnologija često zahtijeva prilagodbu nastavnih planova i programa kako bi se osiguralo da učenici stječu relevantna znanja i vještine. To može uključivati redizajniranje nastavnih sadržaja, uvođenje novih predmeta ili modula te kontinuirano ažuriranje kurikuluma kako bi se pratili najnoviji tehnološki trendovi.

Mora se napomenuti da je važno prepoznati i socio-ekonomske razlike među učenicima. Digitalna podjela može povećati nejednakosti ako svi učenici nemaju jednaki pristup tehnologiji kod kuće. Škole trebaju osigurati da svi učenici imaju pristup potrebnoj opremi i Internetu, bilo kroz školske resurse ili programe podrške za učenike iz ugroženih skupina.

4.Prilike digitalizacije u strukovnom obrazovanju

Unatoč izazovima, digitalizacija u strukovnom obrazovanju donosi brojne prilike koje obogaćuju obrazovni proces. Razvoj digitalnih vještina kod učenika ključan je za njihovu pripremu za buduće karijerne izazove u digitalnom dobu. Povećana dostupnost obrazovanja putem online platformi omogućuje učenicima fleksibilno učenje i pristup obrazovnim resursima izvan klasičnog školskog okruženja. Online učenje pruža mogućnost individualiziranog pristupa, omogućujući učenicima da uče vlastitim tempom i prema svojim potrebama, što može povećati motivaciju i uspješnost.

Integracija naprednih tehnologija kao što su 3D printanje, virtualna stvarnost i proširena stvarnost unaprjeđuje tradicionalne strukovne programe, pripremajući učenike za inovativne izazove budućnosti. Na primjer, virtualne i proširene stvarnosti mogu se koristiti za simulacije stvarnih situacija u sigurnom okruženju, što omogućuje učenicima da steknu praktične vještine bez rizika. 3D printanje omogućuje učenicima da dizajniraju i izrađuju prototipove, čime se potiče kreativnost i inovativnost.

Suradničko učenje putem digitalnih alata potiče suradnju i interakciju među učenicima, što doprinosi njihovom razvoju kao timskih igrača spremnih za globalni radni svijet. Digitalne platforme omogućuju učenicima da zajedno rade na projektima, dijele ideje i rješavaju probleme, bez obzira na fizičku udaljenost. Takav pristup ne samo da razvija tehničke vještine, već i socijalne vještine kao što su komunikacija, timski rad i rješavanje konflikata.

Osim toga, digitalizacija omogućuje pristup najnovijim informacijama i trendovima u industriji, što je ključno za strukovno obrazovanje koje mora biti u korak s brzim tehnološkim promjenama. Učenici mogu pratiti online seminare, sudjelovati u webinarima i koristiti digitalne knjižnice kako bi proširili svoje znanje i vještine. To ih čini konkurentnijima na tržištu rada i bolje pripremljenima za zahtjeve poslodavaca.

Digitalizacija također može smanjiti troškove obrazovanja na duge staze, jer omogućuje pristup resursima koji bi inače bili skupi ili nedostupni. Na primjer, digitalni udžbenici i online tečajevi mogu biti jeftiniji od tradicionalnih, a digitalne platforme mogu smanjiti potrebu za fizičkim prostorima i opremom.

5.Zaključak

Na kraju možemo zaključiti da digitalizacija u strukovnom obrazovanju predstavlja ključan korak prema stvaranju inkluzivnih, inovativnih i pristupačnih obrazovnih sustava. Iako izazovi poput nedostatka financijskih sredstava, potrebe za dodatnom obukom nastavnog osoblja te sigurnosnih i tehničkih problema postoje, pravilno upravljanje tim izazovima može omogućiti maksimalnu iskorištenost prednosti digitalnih tehnologija u obrazovanju. Kontinuirano ulaganje u digitalne kompetencije učenika i nastavnika ključno je za osiguranje pripremljenosti učenika za budućnost i njihov uspjeh u modernom društvu.

6.Literatura

- [1.]Babić, B. (2022). Digitalna transformacija obrazovnih sustava: Izazovi i prilike. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- [2.]Galić, M., & Novak, V. (2021). Integracija digitalnih tehnologija u strukovno obrazovanje. Institut za razvoj obrazovanja.
- [3.]Horvat, L. (2020). Povećanje digitalnih vještina u obrazovanju: Praktični pristupi i rješenja. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- [4.]Jurić, D. (2021). Prilike i izazovi digitalizacije u obrazovanju. Naklada Ljevak.
- [5.]Kolić, A., & Šimić, L. (2019). Digitalizacija i obrazovne tehnologije u Hrvatskoj: Analiza trenutnog stanja. Hrvatska udruga za obrazovanje i tehnologiju.
- [6.]Medić, M., & Šojat, M. (2022). Sigurnost i privatnost u digitalnom obrazovanju. Sveučilište u Rijeci, Fakultet za informatiku.
- [7.]Vuković, D. (2020). Suradničko učenje i digitalne tehnologije: Primjeri iz hrvatskog obrazovnog sustava. Zbornik radova Hrvatskog pedagoškog društva.

Stručni rad

**ŠKOLSKI PROJEKT „ČITANJE SUVREMENIH HRVATSKIH
KNJIŽEVNICA“**

Alen Orlić

Klasična gimnazija, Zagreb

Sažetak

U školskoj godini 2023./2024. dva treća i dva četvrta razreda Klasične gimnazije u Zagrebu sudjelovala su u školskom projektu *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica*, koji je pokrenuo nastavnik Alen Orlić. U radu se navode poticaji za pokretanje toga projekta, navedene su predstavljene suvremene hrvatske književnice i njihova djela te je dan osvrt na predstavljanje projekta u zagrebačkoj Knjižnici Božidara Adžije u kojoj je mjesec dana bila izložena i izložba nastala zahvaljujući tomu projektu. Na kraju rada predstavljeni su rezultati provedene ankete u vezi s projektom *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica*.

Ključne riječi: hrvatska književnost, suvremene hrvatske književnice, poticanje čitanja, predstavljanje projekta, anketa

1.Uvod

Već nekoliko godina u svim razredima zagrebačke Klasične gimnazije u kojima predajem Hrvatski jezik svake nastavne godine provodim razredni projekt u kojem sudjeluju svi učenici u razredu, a provodi se pod nazivom multimedijски dnevnik.⁵⁵ Svaki učenik treba prema dobivenim uputama pripremiti svoj multimedijски dnevnik, koji se sastoji od dvaju dijelova: predstavljanja bilo kojega književnog djela po svom izboru i predstavljanja kojega drugog sadržaja iz područja kulture i medija po svom izboru (kulturna manifestacija, kazališna predstava, film, koncert, glazbeni album, internetski sadržaj i dr.). Što se tiče prvoga dijela, tj. predstavljanja književnoga djela, uočio sam da učenici rijetko odabiru djela (suvremenih) hrvatskih autora, a posebice autorica. Prošloga ljeta u vrijeme planiranja nove nastavne godine naišao sam na kulturni magazin *Svijet kulture* (prilog *Jutarnjega lista*) u kojem je bio objavljen intervju s književnicom Oljom Savičević Ivančević u kojem je progovorila o položaju suvremenih hrvatskih književnica. Taj me intervju zapravo potaknuo da u školskoj godini 2023./2024. učenicima zadam u sklopu multimedijškoga dnevnika čitanje djela suvremenih hrvatskih književnica, a osim toga na zadavanje čitanja djela suvremenih hrvatskih književnica potaknulo me i to što u kurikulumu za Hrvatski jezik u srednjim školama među obveznim djelima za cjelovito čitanje nema nijednoga djela bilo koje književnice.

2.Predstavljene suvremene hrvatske književnice i njihova djela

U projektu *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica* sudjelovali su svi učenici 3. A, 3. B, 4. B i 4. C razreda Klasične gimnazije u šk. god. 2023./2024. (46 učenika trećih razreda i 48 učenika četvrtih razreda, ukupno 94 učenika). Na prvom nastavnom satu u svakom razredu, kada sam najavio učenicima projekt, proveo sam kratku anonimnu anketu među učenicima, tj. podijelio sam učenicima papiriće na koje su trebali u vrlo kratkom vremenu napisati imena i prezimena suvremenih hrvatskih književnica kojih su se u tom trenutku mogli sjetiti. Od 83 učenika, koliko ih je sudjelovalo u anketi, čak 31 učenik nije se mogao sjetiti nijedne suvremene hrvatske književnice; 37 učenika sjetilo se Sanje Pilić, 21 učenik sjetio se Sanje Polak.⁵⁶ Nekoliko je učenika navelo Vesnu Parun, Ivanu Brlić-Mažuranić i Sunčanu Škrinjarić, no te tri književnice nisu suvremene, a od suvremenih književnica samo je nekoliko učenika navelo koju osim spomenutih dviju književnica za djecu, i to uglavnom također književnice koje pretežno pišu za djecu i mlade kao što su Silvija Šesto i Jasminka Tihi-Stepanić.

Učenici su u projektu *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica* predstavili 41 suvremenu hrvatsku književnicu i 68 različitih književnih djela tih suvremenih hrvatskih književnica. Nijedno predstavljeno djelo nije objavljeno prije 2000. godine jer sam zadao učenicima da godina prvoga izdanja odabranoga djela ne smije biti prije 2000. godine, dakle bavili su se doista suvremenim književnim djelima. Tijekom cijele nastavne godine učenici su ukupno predstavili sedam različitih djela Slavenke Drakulić (*romane Frida ili o boli, Kao da me nema, Mileva Einstein, teorija tuge, Mramorna koža i Optužena, zbirku priča Nevidljiva žena i druge priče te esejističku zbirku Kako smo preživjeli*), šest djela Marine Vujčić (*romane Mogla sam to biti ja, Pedeset cigareta za Elenu, Pitanje anatomije, Susjed i Tudi život te dnevničke zapise*

⁵⁵ Naziv multimedijски dnevnik preuzeo sam od Ane Bedek, nastavnice Hrvatskoga jezika u zagrebačkoj XVI. gimnaziji, koja je u siječnju 2021. godine na Županijskom stručnom vijeću nastavnika hrvatskoga jezika u gimnazijama Grada Zagreba predstavila svoj projekt Multimedijски dnevnik.

⁵⁶ Sanja Pilić i Sanja Polak književnice su za djecu, njihova se djela čitaju u osnovnoj školi i zato se većina učenika sjetila Sanje Pilić i/ili Sanje Polak.

Stolareva kći), pet djela Julijane Matanović (roman *Zašto sam vam lagala* i zbirke kratkih priča *Djeca na daljinu*, *I na početku i na kraju bijaše kava: kolokvij o kavi*, *Kombinirani prašak: zapisi širokog spektra* i *Rođena na Božić*), četiri romana Ivane Bodrožić (100% pamuk, *Hotel Zagorje*, *Rupa i Sinovi, kćeri*), tri djela Tisje Kljaković Braić (*U malu je uša đava*, *Oni i Oni 2*), dvije pjesničke zbirke Monike Herceg (*Vrijeme prije jezika i Lovostaj*), dva djela Staše Aras (roman *Horror vacui* i zbirku priča *Meke granice*), dva djela Olje Savičević Ivančević (pjesničku zbirku *Standardan život* i roman *Adio kauboju*), dva romana Ivane Šojat (*Po zidovima crtam drveće i Štajga ili put u maglu*), dva djela Maše Kolanović (zbirku priča *Poštovani kukci i druge jezive priče* i roman *Sloboština Barbie*), dva djela Sanje Polak (*Dnevnik Pauline P.* i *Morski dnevnik Pauline P.*), dva djela Aleksandre Orlić (roman *Ako ikad i pjesničku zbirku Nazvali ste pogrešan broj*) i dva djela Dubravke Ugrešić (roman *Baba Jaga je snijela jaje i esejističku zbirku Nikog nema doma*). Ostale književnice učenici su predstavili s po jednim djelom, a one su: Tatjana Gromača (pjesnička zbirka *Nešto nije u redu?*), Jelena Kastaneti (roman *Živjeti*), Martina Vidaić (roman *Stjenice*), Iva Ušćumlić, (roman *Očenaš*), Irena Jukić Pranjic (strip *Emisija emocija*), Marija Pilić (zbirka priča *Ludaci i djeca*), Marilena Dužman (roman *Mrtav, a gladan*), Aida Bagić (zbirka priča *Znam li ja gdje živim*), Dorta Jagić (zbirka pjesama u prozi *Noć na zemlji*), Tanja Mravak (novelistička zbirka *Naša žena*), Lana Derkač (roman *Doručak za moljce*), Iva Hlavač (zbirka kratkih priča *4 brave*), Katja Grcić (pjesnička zbirka *Ljeto*), Rosie Kugli i Marijana Pleše (roman *Hod po rubu*), Sanja Pilić (roman *O mama sve najbolje*), Sanja Srdić Jungić (roman *Ti si moje sve*), Rujana Jeger (roman *Darkroom*), Irena Stanić Rašin (pjesnička zbirka *Iza devet velova*), Marina Šur Puhlovski (roman *Divljakuša*), Jasminka Tihi-Stepanić (roman *Dom iza žice*), Nada Mihelčić (roman *Zeleni pas*), Ksenija Kušec (roman *Sobe*), Jasna Horvat (roman *Vilijun*), Mihaela Gašpar (roman *Premještanje snova*), Tena Štivičić (drama *Tri zime*), Sibila Petlevski (roman *Vrijeme laži*), Korana Serdarević Svilar (roman *Eksperiment Irene Tot*).

U svakom razredu jedno djelo mogao je predstaviti samo jedan učenik, ali je više učenika u razredu moglo odabrati istu književnicu. Tako je, primjerice, u 3. A razredu četvero učenika predstavilo četiri različita djela Marine Vujčić, a u 4. C razredu troje je učenika predstavilo tri različita djela Slavenke Drakulić. Roman *Pedeset cigareta za Elenu* Marine Vujčić predstavljen je u svim četirima razredima, a djela *Hotel Zagorje* Ivane Bodrožić, *Oni* Tisje Kljaković Braić, *Stjenice* Martine Vidaić i *Susjed* Marine Vujčić predstavljena su u trima razredima.

2.1. Izložba „Čitanje suvremenih hrvatskih književnica: zapostavljene književnice“

Od 15. ožujka do 15. travnja 2024. u Knjižnici Božidara Adžije u Zagrebu bila je postavljena izložba *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica: zapostavljene književnice* autora Alena Orlića, Kristine Kalanj i Milkice Urse. Izložba je nastala u sklopu školskoga projekta *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica*, koji je u šk. god. 2023./2024. pokrenut u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. Naime, na izložbi su izložena upravo ona književna djela suvremenih hrvatskih književnica koja su učenici odabrali za čitanje u školskom projektu, a na temelju tih odabranih djela knjižničari Knjižnice Božidara Adžije napravili su za svoje korisnike i mrežni katalog s djelima suvremenih hrvatskih književnica. [1.] Na postavljenoj izložbi posjetitelji su se imali priliku upoznati sa stvaralaštvom suvremenih hrvatskih književnica, što ih je zasigurno potaknulo i na čitanje njihovih djela.

2.2. Javno predstavljanje školskoga projekta „Čitanje suvremenih hrvatskih književnica“

U Knjižnici Božidara Adžije u Zagrebu 10. travnja 2024. (na rođendan književnice Vesne Parun, koja je pjesničkom zbirkom *Zore i vihuri* otvorila put budućim generacijama hrvatskih književnica) predstavljen je projekt *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica*. Predstavljanje je uvodnom riječju otvorila Iva Džambaski, koordinatrica Informativno-posudbenoga odjela Knjižnice Božidara Adžije, koja je i vodila predstavljanje. Zatim je projekt nazočnima predstavio Alen Orlić, pokretač projekta i organizator njegova predstavljanja, nakon kojega je nekoliko učenika Klasične gimnazije predstavilo djela suvremenih hrvatskih književnica koja su pročitali u sklopu projekta: Sunčica Bencetić (4. C) predstavila je roman *Susjed* Marine Vujčić, Linda Gale (4. C) predstavila je roman Slavenke Drakulić *Frida ili o boli*, Mara Lešić (4. C) predstavila je zbirku kratkih priča Julijane Matanović *I na početku i na kraju bijaše kava: kolokvij o kavi*, Alen Čehajić (4. B) izlagao je o pjesničkoj zbirci Monike Herceg *Vrijeme prije jezika*, a Vanja Vislav Dolibašić (3. A) o pjesničkoj zbirci Tatjane Gromača *Nešto nije u redu?*, Karlo Greguraš (3. B) predstavio je roman *Horror vacui* Staše Aras (Stanislava Nikolić Aras), a Antea Kanaet (3. A) zaključila je učenička predstavljanja djela suvremenih hrvatskih književnica predstavljanjem romana *Očenaš* Ive Ušćumlić. Za kraj učenica Vanesa Elshani (3. A) kazivala je pjesmu *Ne čitaš žene* iz pjesničke zbirke Divlje i tvoje suvremene hrvatske književnice Olje Savičević Ivančević, a potom su posjetitelji razgledali postavljenu izložbu o suvremenim hrvatskim književnicama. Nakon održanoga predstavljanja projekta učenica Nina Marija Marić (3. B) objavila je u časopisu učenika Klasične gimnazije (MI) članak o predstavljanju projekta, koji je zaključila ovim riječima: „Predstavljanje školskoga projekta bilo je doista jako zanimljivo i poučno, a učenici su odradili odličan posao u predstavljanju djela i njihovih autorica. Izbor knjiga bio je raznolik tako da je svaki posjetitelj mogao naći nešto za sebe. Projekt nas je upoznao s mnogim suvremenim romanima i zbirkama te nas potiče da ih ne zaboravimo, ali i promislamo što nam svojim riječima poručuju njihove autorice.“ [2.]

Školski projekt *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica* predstavljen je i na Danu otvorenih vrata Klasične gimnazije 27. svibnja 2024. Zainteresiranim učenicima 8. razreda OŠ projekt su predstavili učenici 3. B razreda Karlo Greguraš i Nina Marija Marić.

2.3. Anketa

Na kraju nastavne godine (nakon što su svi učenici napisali prikaze svojih izabranih sadržaja za multimedijски dnevnik i nakon što su te sadržaje predstavili na nastavi u razredu) u svim četirima razredima provedena je anonimna anketa u vezi s projektom *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica*. U anketi je sudjelovalo 88 učenika.

Kao prvi anketni zadatak učenici su trebali procijeniti svoje zadovoljstvo sudjelovanjem u školskom projektu *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica*. Ako su zadovoljni sudjelovanjem, trebali su zaokružiti A. *zadovoljan/zadovoljna*, a ako nisu, trebali su zaokružiti B. *nezadovoljan/nezadovoljna*. Zadovoljstvo sudjelovanjem u projektu iskazalo je 77 učenika (87,5 %), a nezadovoljstvo je iskazalo 11 učenika (12,5 %). Učenici su trebali i objasniti svoj odgovor, odnosno napisati što im se svidjelo ili/i što im se nije svidjelo, a ovo su neki od učeničkih odgovora:

„Roman i njegovi likovi imali su puno dodirnih točaka s mojim životom te sam se mogao poistovjetiti s njima. Glavni likovi žive u ulicama koje su dosta bitne u mojem životu i to mi je bilo jako iznenađujuće i drago.“

„Drago mi je da sam pročitala knjigu neke suvremene hrvatske autorice jer da nije bilo ovog projekta ne znam bih li pročitala.“

„Svidjelo mi se malo pročitati knjigu moderne književnice, pogotovo hrvatske, i način prikaza određenih događaja o kojima su pripovijedale.“

„Svidjelo mi se to što smo se dotakli nekih djela koja su moderna te razumijem svaku riječ.“

„Mislim da smo se na jedan način svi bolje upoznali tako što smo predstavljali knjigu i neki drugi sadržaj koji volimo. Također smo se međusobno inspirirali knjigama koje bismo mogli pročitati, a i zabavili smo se tijekom rađenja prezentacije.“

„Svidjelo mi se to što se podiže svijest o čitanju među mladima, no smatram kako se danas niti muškarci dovoljno ne čitaju, a ne samo žene.“

„Važno je svakog pojedinog učenika potaknuti na čitanje književnih djela i sviđa mi se što imamo priliku odabrati i prezentirati djelo koje mi smatramo zanimljivim i nadahnjujućim.“

„Smatram da sam puno naučila o hrvatskoj suvremenoj književnoj sceni, posebno mi se svidjelo što je naglasak na ženskoj populaciji jer su mome mišljenju zakinite.“

„Svidjela mi se prilika da čujem neka nova imena autorica za koje možda nisam čula prije i da saznam nešto više o njihovom radu. Smatram da je ocjenjivanje možda bilo prestrogo, ali ostatak projekta bio je prilično zabavan.“

„Saznala sam mnogo o hrvatskim književnicama što inače ne bih saznala na redovnoj nastavi. Izbori djela svakog učenika bili su izvrsni i potaknuli me na čitanje ostalih djela drugih književnica.“

„Svidjelo mi se što nas je profesor potaknuo na čitanje suvremenih hrvatskih književnica.“

„Svidjela mi se ideja zato što su mogućnosti odabira vrlo raširene, projekt uključuje puno različitih književnica i knjiga različite tematike. Uglavnom, odabir je širok.“

„Profesor nas je motivirao na čitanje autorica koje inače ne bismo čitali i time nas duhovno obogatio.“

„Nije mi se svidjelo što je djelo moralo biti suvremeno i samo od ženske autorice.“

„Iako je namjera projekta dobra, nažalost izbor potencijalnih pisateljica (sic!) nije dovoljno velik da svi nađu ono što žele čitati.“

„Nije mi se ništa svidjelo. Ne volim suvremenu književnost, dosadna mi je.“

Učenici su u anketi trebali napisati i razlog(e) odabira predstavljenoga književnog djela. Ovo su neki od njihovih odgovora:

„Pitala sam kolegicu iz razreda ima li neki prijedlog jer znam da ona voli čitati knjige pa mi je ona preporučila i autoricu i posudila njenu knjigu koju je imala kod kuće.“

„Izabrala sam jednu od knjiga koje sam imala doma. Imala sam nekoliko opcija, ali prema temi i stilu pisanja ta mi je bila najdraža.“

„Preporuka knjižničarke, dobre recenzije (2015. roman dobio nagradu).“

„Tema djela vrlo je aktualna i bliska mlađim uzrastima.“

„Knjiga mi se činila zanimljivom i pročitala sam sadržaj na koricama koji me još više zainteresirao.“

„Opis mi se činio zanimljiv.“

„Knjigu mi je preporučila kolegica iz razreda, a i majka mi je rekla da je knjiga zanimljiva.“

„Autorica koju sam odabrala uvijek mi je dala maksimalan užitak čitanja, odlično piše i ugodna je za čitanje.“

„Činilo mi se kao zanimljivo djelo i htio sam provjeriti je li mi hipoteza točna.“

„Preporuka drugih čitatelja“

„Odabrao sam ga preko preporuke oca i nije mi bilo žao što sam odabrao to djelo.“

„Odabrala sam djelo Slavenke Drakulić jer mi je prijateljica rekla kako je uživala čitajući njezino djelo.“

„Odabrao sam Moniku Herceg radi svoje ljubavi prema modernoj poeziji.“

„Preporuka knjižničarke u knjižnici koja se nalazi blizu mog mjesta stanovanja.“

„Odabrala sam knjigu Oni Tisje Kljaković Braić jer sam ju dobila za poklon za Božić i jer smatram da je zanimljivija nego obični romani (zbog crteža i sl.).“

„Činila mi se zanimljiva kad sam dobio preporuku i lagana za čitanje.“

Učenici su u anketi trebali odgovoriti jesu li ih koja učenička predstavljanja djela suvremenih hrvatskih književnica potaknula da i sami pročitaju neka od predstavljenih djela. Trebali su odabrati jedan od triju ponuđenih odgovora:

A. Jesu, pročitao/pročitala sam jedno djelo (ili više njih).

B. Jesu, pročitao ću jedno djelo (ili više njih) kad budem imao/imala vremena.

C. Nisu.

Najviše je učenika zaokružilo odgovor B., njih 45, što je 51 % učenika; odgovor C. zaokružilo je 29 učenika (33 %), a odgovor A. 14 učenika (16 %).

Učenici 3. razreda imali su u anketi i sljedeće pitanje: „Bi li želio/željela i sljedeće školske godine sudjelovati u školskom projektu *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica*?“ Imali su dva ponuđena odgovora: A. *DA* i B. *NE*. Od 45 učenika 3. razreda 30 ih je odgovorilo da bi željeli i sljedeće školske godine sudjelovati u projektu (67 %), a 15 ih je odgovorilo da ne bi (33 %). Tko je želio, mogao je i objasniti svoj odgovor, a ovo su neka od napisanih objašnjenja:

„Bilo bi zanimljivo još više saznati o hrvatskoj književnoj sceni.“

„Željela bih jer bih voljela da i ja sljedeće godine imam priliku predstavljati u knjižnici djelo neke suvremene hrvatske književnice.“

„Bilo mi je drago ove godine sudjelovati u projektu pa me zanima kako će sljedeće godine izgledati.“

„Htjela bih sudjelovati jer mislim da je čitanje suvremene književnosti važno i jer se inače puno više obrađuju nesuvremeni književnici.“

„Mislim da bi bilo zanimljivije predstaviti neku novu temu. Svake godine nešto novo.“

3. Zaključak

U projektu *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica* devedeset četvero učenika trećih i četvrtih razreda Klasične gimnazije u školskoj godini 2023./2024. predstavilo je u svojim razredima ukupno četrdeset jednu suvremenu hrvatsku književnicu i šezdeset osam njihovih književnih djela koja su odabrali po svom izboru, a sedmero učenika imalo je priliku predstaviti djela suvremenih hrvatskih književnica koja su odabrali i na javnom predstavljanju projekta u zagrebačkoj Knjižnici Božidara Adžije u kojoj je mjesec dana bila izložena i izložba *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica: zapostavljene književnice* nastala zahvaljujući projektu *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica*.

Velika većina učenika u anonimnoj anketi provedenoj nakon završetka projekta iskazala je zadovoljstvo sudjelovanjem u projektu, a većinu učenika predstavljanja djela suvremenih hrvatskih književnica potaknula su da i sami pročitaju neka od predstavljenih djela te bi željeli i sljedeće školske godine sudjelovati u projektu *Čitanje suvremenih hrvatskih književnica*, stoga je u planu nastavak projekta te da učenici trećih razreda u školskoj godini 2024./2025., u kojoj će biti maturanti, ponovno sudjeluju u tom projektu.

4. Popis literature

[1.] <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/citanje-suvremenih-hrvatskih-knjizevnica-zapostavljene-knjizevnice/66194> (pristupljeno 26. 6. 2024.)

[2.] Nina Marija Marić. „Čitanje suvremenih hrvatskih književnica“. Časopis učenika Klasične gimnazije MI. <https://casopis-mi.org/citanje-suvremenih-hrvatskih-knjizevnica/> (pristupljeno 28. 6. 2024.)

